Patricia Delahaie

Iubiri dureroase

Cum să te vindeci de o relație toxică

Traducere din limba franceză de Renata Ungureanu

p h i l o b i o CES AMOURS QUI NOUS FONT MAL
COMMENT GUÉRIR ü'uNE RELATION TOXIQUE?
Patricia Delahaie
Copyright © Hachette Livre (Marabout), 2013
IUBIRI DUREROASE
CUM SĂ TE VINDECI DE O RELAȚIE TOXICĂ
Patricia Delahaie
ISBN 978-606-9707-01-2
© 2020 - Editura PHILOBIA
internet: www.philobia.com e-mail: contact@philobia.com
Editor: **Bianca Biagini**
Traducere: Renata Ungureanu *Redactor:* Camelia Tamaș *Corector:* Oana Țăranu *DTP:* Petronella Andrei *Copertă:* Cătălin Furtună *Credit foto copertă:* Andrii Yalanskyi
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DELAHAIE, PATRICIA
Iubiri dureroase: Cum să te vindeci de o relație toxică /
Patricia Delahaie; trad, din limba franceză de Renata Ungureanu. - București : Philobia, 2020
ISBN 978-606-9707-01-2
I. Ungureanu, Renata (trad.)
159.9

Cuprins

Introducere.....5
PRIMA PARTE
Cei care iubesc prea mult
Capitolul I: Este dragostea o boală?.....13
Capitolul II: De ce tragem numai „numere necâștigătoare/z?.....33
Capitolul III: Rănile din copilărie.....46
Capitolul IV: De ce rămânem?.....71
Capitolul V: Până unde merită să suferim?.....90
A DOUA PARTE Cei care nu știu să iubească
Capitolul VI: Cei care se tem să iubească.....101

Capitolul VII: Cei cărora nu le place... să iubească.....118
Capitolul VIII: „Perverșii" care ne distrug.....136
Capitolul IX: Persoanele cu caracter violent.....163
Capitolul X: ... și cei care nu vor să se schimbe.....189
A TREIA PARTE Ne despărțim definitiv
Capitolul XI: Cât de greu este să te separi.....199
Capitolul XII: De ce pleacă femeile.....208
Capitolul XIII: îndrăznim să ne înhămăm la singurătate... cu tot cu partener?.....218
Capitolul XIV: încheiem convinși de puterea dragostei225
Capitolul XV: Cum rămâne cu copiii?.....233
A PATRA PARTE Rămânem... în alte condiții
Capitolul XVI: Regăsirea stimei de sine.....245
Capitolul XVII: înțelegerea disfuncționalităților.....253
Capitolul XVIII: Renunțarea la dorința de a-1 schimba pe celălalt.....268
Capitolul XIX: E nevoie de comunicare pentru a se înțelege reciproc mai bine.....284
Capitolul XX: ... și de ase gândi la sine.....292
Concluzie.....295
Bibliografie.....300

Lui Hubert, pentru dragostea sa.
Lui Vincent și Sébastien, „sorii" mei.

Introducere

„Ce mai înseamnă viața, în lipsa iubirii?" se întreabă Don Quijote. Nu încape îndoială că dragostea este dezirabilă. Și că ea trebuie cultivată oriunde poate exista. De asemenea, nu încape îndoială că ea ne face mai plini de viață și mai fericiți. Că ne dezvoltă, ne înfrumusețează, ne răsplătește și ne permite să escaladăm munți.

Dar cum se face că exact ea, cea mai dezirabilă dintre sentimente, poate să ne provoace și suferință? Cum poate ea să ne transforme viața într-un infern, preschimbându-ne în creaturi obsedate, fetișiste sau dezlănțuite, geloase, vampe sau prostuțe, cu toate că, până să o experimentăm, ne socoteam ca fiind cele mai raționale ființe din lume?

Cine s-ar fi gândit, înainte ca dragostea să se cuibărească în sufletele noastre, că ne-am putea „pierde

mințile" în felul acesta, devenind practic de nerecunoscut? Cine ar fi crezut că suntem în stare să ascultăm melodii de doi bani, așteptând cu sufletul la gură să auzim telefonul sunând sau un mesaj în mesageria vocală, ca niște adolescenți îndrăgostiți? Că ne-am putea refugia în interiorul mașinii, așteptând „apariția" celui iubit? Ori că am fi dispuși să parcurgem kilometri întregi numai ca să aruncăm o privire la șuvițele acelea roșcate, care ne provoacă, deopotrivă, amețeli și insomnii?

Cum se explică faptul că sentimentul cel mai înălțător dintre toate poate să ne schimbe în bărbați și femei de-a dreptul admirabili: iubirea este cea care ne determină să devenim participanți la maratoane, cititori avizi, silfide, campioni în ale ordinii ori punctualității, maeștri, pictori talentați, întruchipări ale eleganței, poeți, profesioniști de cel mai înalt nivel. Cum se face că iubirea ne transformă în persoane atât de remarcabile și, în același timp, demne de milă?

Ce este această pasiune care ne împiedică să trăim și să fim noi înșine: un fel de boală? O traumă din copilărie, ce reiese la suprafață în cursul evoluției noastre și ne dă peste cap? Sau o trăire omenească, mult prea omenească, o emoție banală, din pricina căreia avem impresia că suntem primii care suferă în acest fel și atât de mult.

Și cum se face că ne este practic imposibil să întrerupem relațiile care ne țin captivi, ne distrug și ne chinuie, în condițiile în care, la Paris, unul din două cupluri se desparte, iar în provincie, unul din trei? De ce ne lipsește tăria de a lăsa în urmă bărbatul sau femeia (despre care nici nu mai știm dacă îl sau o mai iubim cu adevărat) care ne poate tortura în mii de feluri: prin lovituri, exprimări meschine și dureroase, trădări, capcane și aluzii, de- terminându-ne să spunem exact opusul a ceea ce gândim, să acționăm invers decât ne dictează ideile pe care le avem?

Cine sunt ei, cei care ne distrug: oameni bolnavi, sadici, perverși, manipulatori, indiferenți sau doar niște inși nevinovați, care nu au cerut nimic în mod special? In cele din urmă, ce rol jucăm în această dramă amoroasă

de cuplu? Suntem oare masochiști, condamnați să repetăm un sce

nariu afectiv dureros, moștenit încă din copilărie? Suntem oare victimele aprobatoare ale unor călăi deosebit de pricepuți? Sau, pur și simplu, suntem ghinioniști, având unica vină de a ne fi lăsat seduși, într-un moment nepotrivit, de persoane rău intenționate?

Altfel spus, suntem vinovați sau doar responsabili? Dacă răspunsul este pozitiv, atunci de ce ne facem responsabili: suntem noi de vină că pasiunea ne dă peste cap? Că bărbatul ori femeia iubit(ă) sau urât(ă) ne obsedează, ne rănește, ne trădează, ne tratează ca pe un câine sau, dimpotrivă, își îndreaptă privirea în altă direcție, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat între noi?

Cartea aceasta se adresează tuturor celor care suferă din iubire, așa cum nu ar trebui să se întâmple, așa cum lor nu ar trebui să li se întâmple. De asemenea, se adresează și celor care au încetat să iubească. Dar care aleg să rămână, adesea punându-și în pericol echilibrul propriu și chiar viața. Cartea de față nu este scrisă de un psiholog. Ci de o femeie jurnalist care a dorit să înțeleagă - prin intermediul mărturiilor - experiențele de care am avut parte în viețile și întâlnirile noastre, în propriul parcurs sau în cadrul relației actuale, și care ne-au determinat să ajungem în acest punct. Punctul respectiv însemnând suferință și, poate, chiar eșec.

Mi-ar plăcea nespus ca, în momentul în care închidem această carte, să putem spune un „da" răspicat, iubirii, bineînțeles. Insă niciodată cu aceeași ușurință cu care o făceam înainte. Dragostea reprezintă o aventură cu final necunoscut. Cu toate acestea, trebuie să înțelegem că prudența și grija de sine nu exclud întâlnirea mult visată. Mi-aș dori ca, în urma lecturării acestei cărți, linia directoare pentru propria conduită să fie un fel de „niciodată nu se va mai întâmpla așa" Să existe un soi de firroșu care să ne mențină vigilenți și să ne ghideze de aici înainte, mai degrabă către cel mai bun lucru cu putință decât către cel mai rău.

Mi-a venit ideea să scriu această carte, ascultând bărbați și femei de toate vârstele și din toate mediile, povestind despre visurile, speranțele și dorințele lor, dar și despre suferințele lor amoroase. Firește, fiecare poveste în parte era unică, cu atât mai mult cu cât oamenii, circumstanțele și trăirile nu sunt niciodată aceleași. Dar la baza acestei diversități mi s-a părut că întrezăresc multe aspecte comune, că identific un fel de „legi ale iubirii", ce explică motivele și mijloacele din și prin care s-au conturat anumite suferințe amoroase, deosebit de toxice.

Bănuielile mele au fost confirmate prin citirea unor cărți ce tratau subiectul iubirilor dificile, dar și a unor interviuri cu specialiști din medii cât se poate de variate: psihologi, sociologi, filosofi sau scriitori. Toți aceștia au răspuns, pe cale directă sau indirectă, repetatelor mele întrebări despre cuplu și dragoste. Sprijinul lor a fost deosebit de valoros: el mi-a permis să confer mărturiilor individuale un sens ceva mai general.

Cu toate acestea, cei cărora le datorez cel mai mult sunt acei anonimi care, de peste douăzeci și cinci de ani, își deschid inimile în fața mea, expunându-mă vieții lor intime. Fiecare dintre aceste întâlniri trezește în mine același interes, aceeași recunoștință. Mă ajută să trăiesc. Numele și circumstanțele acestora au fost modificate, din respect față de viața lor privată. Insă țin să le mulțumesc pe această cale, din adâncul sufletului meu. Dacă această carte va reuși vreodată să-și respecte promisiunile făcute, dacă va izbuti vreodată să ne ajute, atunci lor li se datorează această reușită. în primul rând.

PRIMA PARTE

CEI CARE IUBESC PREA MULT

Cum poate iubirea să fie prea mare, prea puternică, prea generoasă: se poate spune că iubim vreodată prea mult? Sigur că da, atunci când oferim prea multă afecțiune, solicitudine, compasiune și tandrețe celor care ajung să-și bată joc de ele. Sau celor care se prefac că nu-și dau seama de ceea ce se întâmplă. în cazul acesta, nu mai suntem doar femei și bărbați „încântători", ci trecem un prag, devenind victime, sacrificați, chiar martiri ai relației noastre amoroase. Ca atare, se poate spune că există și prea multă iubire, la fel cum există oameni care sunt „prea darnici" cu inimile lor, oferindu-le fără discernământ și expunân- du-se astfel la tot felul de abuzuri pe plan afectiv.

Mai există un mod de a iubi „prea mult". Să iubești cu adevărat presupune să nu te mai concentrezi doar pe tine, ci să te pui în locul celui sau celei pe care o iubești. în felul acesta, ajungem să gândim prin intermediul ideilor persoanei iubite. Să vedem lumea prin ochii săi. Să simțim ce simte acea persoană, dar numai în anumite momente.

în restul timpului suntem noi înșine, cu propriile noastre emoții, propriile gânduri și trăiri.

însă unele persoane sunt mereu invadate: ele nu mai există! Se pierd, se contopesc, se înecă în celălalt. Sunt „locuite" de persoana iubită, la fel cum erau „posedate" de diavol călugărițele Evului Mediu.

CAPITOLUL I
Este dragostea o boală?

Ce este „normal'[7] într-o relație? Ca niciodată să nu-ți fi „pierdut mințile" în cadrul ei? Să nu fi avut niciodată „nevoie" de celălalt? Să nu te fi gândit niciodată la el sau ea în mod constant, obsesiv, zi și noapte? Să-ți păstrezi pofta de mâncare? Să nu îi simți lipsa atunci când este departe sau este plecat? Să mențiii o viață de cuplu fără valuri, fără istorie și riscuri?

Sau, poate, să-ți continui viața, „gestionând-o" (un verb înfricoșător când vine vorba despre dragoste, nu?) în același mod ca înainte de întâlnire, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat?

In acest caz, s-ar considera „anormal" să arzi de nerăbdare în așteptarea unui apel telefonic? Să petreci ore în șir, alegând între două rochii sau două cravate pentru a fi sigur că-i ești pe plac celuilalt? Să nu mai poți înghiți nici măcar o îmbucătură? Să întorci pe toate părțile cuvintele pe care le-ai fi putut spune, gesturile pe care le-ai fi putut face? Să dormi prost? Să aștepți sosirea poștașului ca pe cel de-al doilea Mesia? Să fugi până la gară. Să faci dragoste oriunde, oricând, să fii agitat? Să iubești până în- tr-atât, încât să te transformi în altă persoană? Până în punctul în care vezi cum ți se spulberă toate principiile, valorile și prioritățile? într-atât, încât ajungi să pui totul la îndoială, chiar și părinții, chiar și copiii. Până într-acolo, încât ajungi să crezi că ai să-1 iubești pe celălalt întreaga viață și că este adevărat acest lucru.

Cât despre pasiune, este ea un semn al vitalității, al unei bune stări de sănătate? Reprezintă oare dovada că știm să iubim? Sau, mai degrabă, demonstrează că există o nevroză care ne „lucrează" în secret? Psihanaliștii au păreri diferite referitor la această chestiune. Unii văd pasiunea drept o simplă hipertrofie a sentimentului amoros. Alții cred că ea nu are nimic de-a face cu dragostea și că ar fi o manifestare patologică, cu rădăcini în traume din copilărie, ce nu au fost încă scoase la iveală.

DOAR DACĂ LUCRURILE IES PROST...

Cum ai putea să faci o alegere tranșantă în privința acestei controverse? In orice caz, atunci când pasiunea aduce fericire, ea este văzută ca un miracol între doi oameni care știu cu adevărat să se iubească. Nu se poate vorbi despre dezechilibru decât atunci când lucrurile iau o întorsătură nefericită. Vorbim totuși despre aceleași simptome, aceeași obsesie, aceeași durere provocată de absența celuilalt, de dependență.

Să luăm cazul lui Blandine. Fără a exagera câtuși de puțin, despre ea am putea spune că „iubește ca o nebună". Nu a avut decât o singură relație în viața ei, și anume cu Ergun. S-au cunoscut prin corespondență. Ea era studentă, franțuzoaică, iar el student turc. Fiecare voia să învețe limba celuilalt și, cum o organizație franco-turcă le-a înlesnit întâlnirea, cei doi au început să-și scrie reciproc scrisori pseudointelectuale, de genul acelora pe care le place studenților de la Litere să le scrie. Făceau schimb de opinii în privința unor subiecte, cum ar fi politica, filosofia, propriile lor familii, obiceiurile specifice țărilor de origine, în cadrul unor scrisori pompoase și impersonale, care se voiau a fi profunde. însă subiectul dragoste nu era atins niciodată.

Era vrăjită de cultura pe care tânărul bărbat o etala cu ingeniozitate, cu scopul de a o ului. Cât despre el, o găsea fermecătoare, doar că puțin sentimentală și lipsită de „conștiință politică". Doi ani mai târziu, Ergun sosește

pentru prima oară în Franța. Destinația: Paris. Blandine se întâlnește cu el, iar atracția dintre cei doi este instantanee, fulgerătoare! Tânărul nu îi spusese că este blond cu ochi verzi. Ea cade în mrejele chipeșului bărbat din Anatolia, care se întoarce în patria sa, după ce petrece un sejur în timpul căruia vizitează câteva locuri și flirtează din plin. Blandine însă nu mai mănâncă, nu doarme bine, petrece ore întregi visând sau plângând, în timp ce ascultă Schubert, „Tânăra și moartea". Părinții săi ajung să creadă despre ea că este anorexică.

Fata scrie și câteva scrisori protocolare, începându-le pe toate cu „Dragă Ergun", la care el îi răspunde pe același ton: „Dragă Blandine...".

Trecând peste peripețiile amoroase ale celor doi, ajungem la momentul actual: sunt căsătoriți de douăzeci și opt de ani și sunt de nedespărțit. Văzându-i, ți-ar fi imposibil să crezi că formează tipul acela de cuplu „cu vechime". Se țin de mână, se devorează din priviri, fiecare simte lipsa celuilalt atunci când se află departe unul de altul. Nu trece nicio singură zi fără ca atât unul, CÂT ȘI celălalt, să prezinte partenerului măcar o mică atenție: o floare, o sarcină dusă la bun sfârșit, fie de Ergun, fie de Blandine, o invitație-surpriză, o cină la un nou restaurant. Dacă n-ar fi atât de fericiți, ar fi aproape agasanți pentru toți cei care au la activ două divorțuri, trei despărțiri, zece tentative amoroase, chinuitoare și zadarnice, care s-au lăsat cu nemărginită singurătate, la final.

„Nevroza" noastră nu are la bază o iubire prea puternică, ci... prea rapidă

Iată cum ar arăta o așa-zisă pasiune „sănătoasă", mărturie a unei „simple hipertrofii a sentimentului amoros" Să trecem acum la genul acela de pasiune pe care am desemna-o ca fiind „nesănătoasă", însemnând acea pasiune nevrotică și revelatoare a unui traumatism din copilărie, nedetectat încă.

Să luăm cazul lui Blandine. Fără a exagera câtuși de

puțin, despre ea am putea spune că „iubește ca o nebună". Nu a avut decât o singură relație întreaga ei viață, și anume cu Ergun...

Da, ați citit corect. Vorbim despre aceeași poveste. Cei doi s-au văzut, s-au cunoscut, iar ea l-a ascultat pe Schubert. S-au iubit. S-au gândit să se căsătorească, dar familia tânărului s-a opus mariajului acestuia cu o tânără din străinătate. Diploma lui Ergun nu era recunoscută în Franța, iar el nu avea niciun loc de muncă. Nu l-a lăsat inima să-și înfrunte mama cea dragă și nici pe adoratul său tată. Povara legăturilor familiale era mai grea la Istanbul decât la Paris, așa că a ales să rămână pe plaiurile natale.

Blandine i-a scris scrisori disperate: „Dragul meu Ergun," la care el i-a răspuns pe același ton: „Dragă Blandine, ...". Fiecare dintre ei a trebuit să repete anul de studii la facultate. Ea a slăbit atât de mult, încât până și medicii ajunseseră să creadă despre ea că este anorexică. Luni de zile, nimic nu i-a putut distrage gândul de la iubirea ei. Mai avea puțin și murea de inimă rea. Zece ani mai târziu, ea a întâlnit un bărbat cu care s-a si căsătorit. Si-a găsit un loc de muncă, a făcut copii, dar în secret continuă să-l iubească pe Ergun, turcul ei blond cu ochi verzi, marea dragoste a vieții ei, cel pe care n-are să-1 poată uita niciodată.

Pasiunea, fie că este o sursă de fericire sau devine devastatoare, este, mai presus de orice, o chestiune de temperament pasional. Ca să te bucuri de pe urma ei (sau, dimpotrivă, să suferi din cauza acesteia) este nevoie de un caracter integru și luptător, impulsiv și pozitiv, incapabil să-și imagineze răul, dar perfect capabil să inventeze un viitor, să îl viseze, să îl creeze pe baza unor frânturi ale prezentului. N-ar trebui să vedem pasiunea ca pe o slăbiciune, ci ca pe modalitatea de exprimare a unui temperament de foc, ce ne conduce către ființe și lucruri, determinân- du-ne să mușcăm cu toată gura din această

felie de viață.

Este nevoie de o energie deosebită pentru a iubi. Este o comoară ce trebuie păstrată, întrucât greșeala noastră (ori nevroza, în cazul în care este vorba despre așa ceva) nu este că iubim prea mult, ci prea rapid. Dacă nu ne acordăm răgazul necesar pentru a afla despre ce este vorba și a înțelege la ce trebuie să ne așteptăm, nu suntem decât niște imprudenți, care se avântă în necunoscut, cu capetele plecate. Când iubim, manifestăm adorație. Iubim cu totul, fără precauție și fără calcule prealabile.

Ar fi mare păcat să vrem să stingem această flacără care ne însuflețește: ea constituie, de fapt, bogăția noastră. In schimb, putem încerca să o temperăm cu puțin mai multă rațiune, evaluând lucid situația, în fiecare etapă a iubirii. Până și pasiunea se construiește cărămidă cu cărămidă, iar rezultatul final, fie că este unul fericit sau mai puțin fericit, nu depinde doar de noi. Deznodământul este determinat de intervenția anturajului, a copiilor, a familiei și, mai presus de toate, a partenerului, care poate accepta ori refuza, într-un moment sau altul, să ne acompanieze în derularea visurilor noastre de iubire. în cazul unei pasiuni fericite, partenerul ne urmează pe toată durata vieții. în cazul uneia tragice, acesta ne părăsește undeva, pe parcurs. Aceasta ar fi singura diferență.

Mitul dragostei fulgerătoare ne-a făcut mereu să credem că nu există decât o singură persoană pe lume care ni se potrivește, și că o vom recunoaște (exclamând „El este!" sau „Ea este!") imediat și definitiv. Cu toate acestea, anchetele derulate de sociologul italian Francesco Alberoni demonstrează că dragostea la prima vedere există, însă aceasta nu cade din cer. O preced destule explorări amoroase, în timpul cărora ne-am manifestat înclinația către o persoană sau alta. Trebuie doar să ne aducem aminte, cu siguranță am fost „impresionați", în mod repetat, în viața noastră de către

cineva, în sensul propriu al cuvântului. Am simțit că s-ar fi putut „țese" ceva între noi și un anume bărbat sau o anume femeie, însă fiecare și-a văzut mai departe de drumul său. N-am rămas decât cu amintirea acelei uluiri de moment, apoi cu estomparea treptată a acestei iubiri, ce s-ar fi putut naște, dar care s-a îndepărtat, tot așa de repede și discret, precum un fluture în noapte.

Francesco Alberoni arată și că istoria dragostei la prima vedere este, de fapt, o reconstituire ulterioară a poveștii noastre de dragoste. în felul acesta ne creionăm legenda propriului cuplu, cu toată că, în realitate, dragostea este un proces progresiv, ce rămâne reversibil pentru multă vreme, altfel spus, ușor de întrerupt, fără a exista o suferință prea mare.

SĂ NU LĂSĂM VISUL SĂ MEARGĂ PREA DEPARTE... ÎN LIPSA CELUILALT

Ne cufundăm în pasiune, în etape. Este important ca, indiferent de etapă, să ne propunem să nu mergem prea departe... în lipsa celuilalt. Deoarece apare un moment în care întreaga noastră ființă, tot viitorul nostru sunt pe deplin implicate în această relație. Până în punctul în care nu ne mai putem întoarce și nici separa, fără a fi profund afectați - dacă nu chiar distruși - până în străfundurile personalității noastre.

Pasiunea distructivă nu vine dintr-o iubire nevrotică, ci din- tr-o eroare de estimare. Orbirea noastră, lipsa de experiență, naivitatea sau, pur și simplu, entuziasmul pe care îl manifestăm nu au putut întâmpina decalajul produs între visurile noastre și realitatea obiectivă a partenerului ales, care fie nu a vrut, fie nu a putut să ne urmeze, cel puțin nu atât de departe.

Să revenim, însă, la debutul iubirii. Orice relație pornește de la o oarecare atracție. Există ceva anume în acea persoană, ce ne face să ne dorim să o cunoaștem mai îndeaproape. Și nu este neapărat vorba despre frumusețea exterioară, ci, poate, despre modul său de a vorbi, de a se

comporta, de a observa sau de a ne privi. Ne stârnește interesul, ne intrigă. Cu excepția cazului în care ni se pare atât atrăgătoare, cât și exasperantă. In situația aceasta, vorbim despre contraatracție, altfel spus ne împotrivim unui om care ne place, fapt care ne duce, în realitate, de unde am plecat.

In punctul acesta, cei mai pregătiți dintre noi deja încep să manifeste neîncredere și aleg să rămână pe poziții sigure, mergând pe drumul lor cu ochelari de cal.

Mathias, de exemplu, este un bărbat de treizeci și ceva de ani. Este căsătorit de cinci ani. Are doi copii, o casă și nenumărați tovarăși, iar stilul său de viață presupune sport, mari reuniuni în familie și întâlniri la grătar, acestea din urmă plăcându-i la nebunie. Viața sa sexuală aproape că e în repaus, cu atât mai mult cu cât soția s-a cam îndepărtat de el, de când cu apariția copiilor. Nu prea își mai spun mare lucru, dar se înțeleg îndeajuns de bine, încât să poată ieși împreună, să joace rolul de gazde și să-și crească bebelușii.

Mathias atrage femeile... și invers. In ciuda acestui lucru, alege să se uite în altă parte, în mod sistematic. E rost de vreo aventură extraconjugală?

— Nici vorbă, ar fi prea periculos!

Omul acesta avizat a înțeles că orice aventură este... o aventură! Or, el nu vrea să riște să-și „dea foc la valiză", cum se spune. Adevărat, viața sa conjugală nu este pe deplin satisfăcătoare, dar măcar este plină, ceea ce îl încântă. în plus, se știe că „până și nefericiții țin la fericirea lor", cum observa discret marea romancieră de origine germană Christa Wolf, în *Medeea.* Iar Mathias ține la echilibrul său.

TOTUL PORNEȘTE DE LA O ATRACȚIE RECIPROCĂ

însă dispozițiile sunt schimbătoare. Iar o mare poveste de dragoste poate ajunge să atârne de un fir de ață. Să ne închipuim că o colegă a lui Mathias ar decide să îl abordeze. Nu mai este chiar tinerică și nici prea frumoasă,

însă debordează de viață. Este prietenoasă, amuzantă, iar căldura ochilor ei căprui este splendidă. Cu prima ocazie când ea i se adresează lui Mathias, acesta bâiguie ceva care seamănă cu o respingere. însă Véronique este obișnuită să se zbată pentru a atrage atenția celorlalți, în general, și a bărbaților, în special. I se spunea „căciulița găurită" în cadrul propriei familii, fiindcă fusese al cincilea copil dintr-un total de șase și, de altfel, a cincea fată la rând. Altfel spus, nu fusese întocmai un copil dorit, însă toate „traumele copilăriei" îi serviseră, poate, drept pârghii pentru dezvoltarea unor calități, iar fata profitase de ele ca să se transforme într-o tânără vivace și veselă. în plus, este din cale-afară de hotărâtă să-1 înveselească, mai ales că aerul lui abătut o impresionează. Momentan, nu are o idee mai bună.

Cum va reacționa el în fața avansurilor ei? în realitate, răspunsurile pe care noi le avem în fața unor premise ale iubirii depind în același timp de lucruri extrem de importante, dar și de... nimic. Partea importantă se referă la fericirea noastră conjugală. Când ne simțim pe deplin satisfăcuți în cadrul cuplului, când sexualitatea reflectă inventivitate și împlinire, refugiul în brațele altcuiva nu prezintă interes pentru noi, întrucât (fără a împinge relația foarte departe) n-am putea niciodată să atingem același nivel de relaxare, creativitate și satisfacție reciprocă pe care o avem în cadrul relației curente. Cu alte cuvinte, atunci când ne înțelegem bine cu partenerul de viață, a avea o aventură ar fi dezamăgitor. Deși, conform psihiatrului Boris Cyrulnik, autor al lucrării *Hrana iubirii,* există două tipuri de personalități amoroase: „exploratorii", cei înnebuniți după aspectele noi și inedite ale iubirii (însemnând 70% dintre bărbați și 60% dintre femei) și „demodații", care se bucură să reîntâlnească în fiecare seară același trup, în același pat.

Felul în care reacționăm în fața avansurilor depinde și de detalii: am dormit bine sau prost. Avem capul înțesat de griji, fapt care aduce cu sine lipsa de disponibilitate.

Poate este soare, care strălucește puternic la exterior, ne umple inima de bucurie, sporind totodată apetitul pentru aventură. Până și ce s-a petrecut cu o seară înainte sau în ajunul acesteia poate să ne influențeze. Contează dacă ne-am certat între noi ori dacă, dimpotrivă, am trăit o frumoasă noapte de dragoste. Astfel de nimicuri pot să ne pre- dispună sau să ne facă indisponibili în fața unor noi întâlniri.

Pe scurt, putem spune că destinul nostru amoros depinde de acel moment mărunt, în care ne coborâm podul mobil al inimii, aceasta devenind „accesibilă" pentru câteva ore, zile, luni.

în acest sens, întâlnirea ține și de noroc. în orice alt moment, colega Véronique n-ar fi avut nicio șansă. Dar Camille, soția lui Mathias, i-a făcut o scenă soțului ei cu privire la un extras bancar sau ceva asemănător, însă la fel de supărător, în orice caz. Așa se face că, mai mult sau mai puțin, el a hotărât, în sinea lui, să se răzbune cumva pe „pacostea asta", fără să știe exact cum anume. Dar, în clipa în care Véronique i s-a ivit în cale, în fața auto-matului de cafea, acel „cum anume" a început să prindă contur în mintea lui.

Ce raport există între această iubire de la birou, care nici măcar nu a început efectiv, și acea iubire cu care simțim că ne irosim viața? Punctul comun ar fi debutul iubirii care, cel mai adesea, se întâmplă fără ca noi să ne dăm seama, atât de subtil că nici nu-i luăm în calcul posibilitatea. Suntem cu atât mai puțin prudenți, cu cât relația care se înfiripă are la bază motive secundare personalității specifice unor protagoniști din poveștile cu Cupidon. în cazul lui Véronique, ea simte nevoia să fie pe placul tuturor, pentru a se simți fericită. Cât despre Mathias, s-a întâmplat ca nevasta să-1 frustreze în ziua aceea un pic mai mult decât de obicei.

PRIMELE ILUZII CONFORME... SAU NU

în sfârșit, Mathias și Véronique zăbovesc în fața

automatului pentru cafea, discutând despre... Subiectul contează mai puțin, câtă vreme se privesc în ochi și zâmbesc. în punctul în care se află acum, Mathias poate să dea înapoi sau, dimpotrivă, să avanseze:

— îmi cer scuze, dar trebuie să revin la lucru, am treabă de nu-mi văd capul!

Sau poate:

— Dumneavoastră în ce departament al firmei lucrați?

Iar dacă amândoi chicotesc cu subînțeles la aceleași glume, atunci apare pericolul. Complicitatea, modurile asemănătoare de a gândi și plăcerea de a fi împreună reprezintă factori fundamentali într-o relație de iubire. Dar încă mai pot da înapoi. Chiar și în urma unui moment atât de agreabil, pot hotărî să nu își mai bată capul cu întâlnirea respectivă și cu plăcerea resimțită cu acea ocazie. Nu trebuie decât ca ambii să-și vadă mai departe de îndeplinirea îndatoririlor profesionale și ca Mathias să se concentreze pe reuniunile lui la grătar și alte festivități ce urmează să aibă loc, amintindu-și de toate acele seri agreabile pe care încă le petrece alături de soția sa, indiferent ce ar fi tentat să spună acum. Pentru a combate atracția pe care o simte, poate să își dorească să reducă pe cât posibil puternica simpatie față de Véronique, lăsând deoparte calitățile acesteia și concentrându-se, în schimb, pe defectele ei: este măruntă, îmbătrânită, are buzele prea subțiri. Numai că și metoda aceasta comportă riscuri: chiar dacă alegi să te concentrezi pe defectele cuiva, tot la persoana respectivă te gândești!

Până aici, ne aflăm încă în faza seducției. Nu ne gândim decât cum să fim pe placul cuiva. Nu se poate vorbi încă de dragoste. Mai degrabă este vorba despre un soi de joc, ce constă în a ne demonstra că încă suntem atrăgători, creând astfel un fel de poveste între noi și... noi. Dacă observăm că avem sorți de izbândă în fața celuilalt, atunci mergem mai departe, în sensul indicat de acea persoană. în caz contrar, deviem cu ușurință de la

traiectoria proprie, pentru a adopta un comportament care să fie mai pe placul celuilalt. De unde rezultă, implicit, mai puțin joc și mai multă spontaneitate. Dar bărbatul nu se plânge, nu se dă bătut. Pentru că femeii îi place la nebunie aerul lui glumeț, o lasă mai moale cu autocompătimirea și pune accentul pe bufonerii. în felul acesta, devenim alte persoane decât suntem cu adevărat, înă- bușindu-ne propria personalitate și adoptând una care să fie pe placul celui vizat. Dacă ne place personalitatea pe care ajungem să o etalăm, putem fi chiar tentați să credem că relația aceasta ne „dezvăluie[7]' adevăratul eu. De pildă, Mathias se descoperă ca fiind relaxat și amuzant, în condițiile în care ceilalți nu îl vedeau decât prin ochii propriei sale soții, Camille, el căpătând astfel imaginea unui tată „responsabil și serios", care nu îi convenea în mod deosebit.

Plăcerii pe care o rezervă acele intersectări neprogramate în fața automatului de cafea, pe holuri, i se adaugă o trăire și mai intensă: așteptarea. Pândim întâlnirea următoare, ne entuziasmăm la gândul potențialei încurcături în care intrăm, anticipăm emoția, dorința, obrajii îmbujorați, acea agitație aparte. Cu toate acestea, dacă unul dintre cei doi este transferat, atunci Mathias și colega sa uită imediat unul de celălalt.

Doar dacă nu cumva...

Véronique și Mathias încep să fantazeze, plecând de la un singur cuvânt, o privire, un gest, interpretându-le, reinterpre- tându-le și amplificându-le. Dragostea nu duce lipsă de creativitate. De la niște semnale minuscule, dezvoltă povești extraordinare. Acesta este adevăratul punct din care izvorăște iubirea, cel din care începem să stimulăm fiorii dorinței, să prelungim dialogurile, să umplem spațiile albe, să reascultăm pe ce ton s-au spus niște vorbe, să reinterpretăm o seamă de gesturi.

Așa se face că ne transformăm noi înșine în artizanii iubirii profunde, de parcă am bate cu putere smântână

dulce, ca să obținem mult dorita frișcă. In acest sens, iubirea nu este decât fantezie. Sigur, atracția există, dar noi, cei mai pasionali din fire, amplificăm orice simpatie mai aparte, dincolo de ceea ce este ea cu adevărat. Ca atare, noi suntem responsabili atunci când, deși nu am stârnit neapărat focul, îl ațâțăm, făcând din bărbatul ori femeia întâlnită obiectul dorinței noastre arzătoare.

SENSURILE DIFERITE ALE LUI: „TE IUBESC"...

Aici pot greși mulți dintre visători, atribuind partenerului sentimente pe care, de fapt, le încearcă doar ei. Donjuanii și curtezanele, de pildă, mimează iubirea pentru simpla plăcere de a seduce. Râd de sentimentele adevărate. La fel și de sinceritate. Pentru ei, a fi pe placul altcuiva nu reprezintă decât o provocare, un fel de joc, de pe urma căruia noi, cei cu suflete romantice, ne alegem cu aripile arse. însă acestea nu sunt decât greșeli tipice celor aflați la începuturi. Cei răniți din dragoste nu manifestă încredere în craii seducători și în femeile fatale. Știu să-i repereze la timp și să se ferească de aceștia, chiar dinainte de a le fi adresat vreo vorbă. Nu vor să sufere, și au dreptate. Myriam, care a avut de suferit de pe urma perversului de Pablo, recunoaște de-acum, de la prima vedere, genul acesta de țipi ciudați, de talia fostului: *„Acum, îmi dau seama cum sunt, de la kilometri distanță. Prădători. Poartă pe chip un aer fals, un soi de mască. Sunt obișnuiți să flateze, dar aceasta nu este decât o strategie. Fiindcă ei nu simt nimic".*

Oare cum iubim? Puțin, mult, pasional, nebunește, deloc? Este mult mai bine să știm de pe-acum cum stăm cu inima, încă dinainte de a ne urma visurile. Este, de asemenea, interesant să știm dacă partenerilor noștri le place dragostea. Vom vedea, în a doua parte a cărții, că perverșii narcisici au oroare de așa ceva, iar firile dominatoare văd în acest sentiment „o slăbiciune", „o dependență" ce trebuie evitată cu orice preț. Acestea sunt aspectele care ar trebui să ne tempereze elanul sau, cel

puțin, să ne servească drept avertisment cu privire la riscurile pe care ni le asumăm, îndrăgostindu-ne de asemenea oameni. Indiferent în ce situație ne-am afla, suferința se declanșează atunci când începem să „țesem" în fanteziile noastre povestea unei mari iubiri, timp în care celălalt rămâne puternic ancorat în realitate și profită de dorința și afecțiunea noastră.

Cu toate acestea, nu trebuie să fim prea pesimiști. Se poate și ca declarația îndelung așteptată să-și facă apariția.

— Te iubesc!

Iată și ce s-a spus, și ce se știe. Iată ce a fost consemnat. Rămâne de văzut (fiindcă este absolut necesar ca, prin prudență și rațiune, să te protejezi de suferința pricinuită de iubire) dacă a iubi înseamnă și pentru ea și pentru el același lucru care înseamnă pentru noi. A iubi poate însemna, de exemplu, să te căsătorești și să vrei să ai mulți copii, exact ca în basme. Sau poate doar: „Ah, cât de bine mă simt în brațele tale! îmi aduci relaxare, mă umpli de dorință sexuală, de un dinamism reînnoit. Mă faci să râd, să mă bucur de această nouă perspectivă asupra vieții, este formidabil!"

Asta e tot? Da, asta e tot. In sfârșit, Mathias constată că a avea o amantă se dovedește, în egală măsură, extrem de agreabil și puțin „riscant". Se simte bine în brațele ei. Lângă ea, este ca și cum s-ar afla într-o bulă care îi permite să uite de volumul exasperant de muncă de la slujbă, de soția indiferentă din punct de vedere sexual și de bebelușii zgomotoși. Dar imediat ce se îndepărtează de ea - revigorat și uituc - își reia cursul firesc al vieții. Iar dacă toată această situație îi convine și lui Véronique, atunci de ce n-ar merge? Dacă ambii nu așteaptă de la această relație decât plăcuta destindere râvnită, fără complicații, atunci nimeni nu are de suferit. „Defazajul" dintre speranțele unuia și refuzul celuilalt creează angoasa și durerea tipice dragostei.

CÂT DE MULT MĂ IUBESC... ACUM, CĂ SUNT IUBIT/Ă!

Să ne închipuim, totuși, că cei doi se iubesc la nebunie. Cu alte cuvinte, se simt pentru întâia oară, în totalitate, iubiți și înțeleși. Că trupurile lor se tulbură și vibrează la unison. Sau că, atunci când intră în contact unul cu celălalt, descoperă lucruri noi despre ei înșiși. Că ea se simte femeie. Că el se simte bărbat. Că niciunul nu se lasă păcălit de natura lăuntrică a celuilalt, ci defectele fiecăruia își găsesc justificare, sunt acceptate și transformate. Precum bărbatul acela care adora șchiopătatul nevestei sale:

— Observați, totuși, că șchioapătă cu atâta... grație.

Dragostea nu idealizează defectele cuiva. Nu face calități din ele. Le sublimează, le transformă, le adoră, le dezvoltă și le înnobilează, de parcă ar fi particularități unice și adorabile, ce nu trebuie complet suprimate: pentru că, atunci, ea n-ar mai fi ea, iar el n-ar mai fi el. „Să nu te schimbi niciodată!", își spun adesea îndrăgostiții!. „Să rămâi exact așa cum ești, promiți?".

Când întreaga noastră ființă este acceptată necondiționat, defectele ni se transformă în calități, complexele în atuuri, iar îndoielile în certitudini. Simțim că prindem aripi. Suntem în acord cu întregul Pământ. Toate ajung să ni se pară frumoase și dezirabi- le; iar lumea întreagă, luminoasă.

Inamicii ne pot deveni prieteni. Ștergem cu buretele orice regret. Trecutul, cu toate suferințele și eșecurile sale, încetează să existe. De-acum înainte, tot ce contează e viitorul. Un viitor strălucit, în care am putea deveni, în sfârșit, cine suntem cu adevărat (acel eu descoperit alături de persoana iubită) și ne-am putea atinge potențialul din plin, întrucât dragostea ne-a deschis ochii spre calea pe care trebuie să o urmăm. Un alt eu s-a născut pentru fiecare. Care se justifică prin tot ceea ce înseamnă el. Toate rănile din copilărie i-au fost reparate, la fel și cele

din dragoste. Este efectul Mathias.

îndrumați și susținuți de ființa pe care o adorăm, la fel de mult pe cât ne iubește și ea, avansăm către o nouă viață. Se anunță împlinirea unui destin. Cel pentru care am simțit dintotdeau- na că suntem făcuți. împreună și separat, urmează să realizăm lucruri mărețe. Poetul suprarealist André Breton insista în această privință, declarând că „dragostea constă în a întâlni pe cineva care ne dă vești despre noi înșine".

Astfel, în brațele lui Mathias, Véronique se simte o femeie tânără, magnifică, împăcată cu vârsta pe care o are, cu trupul ei și statura măruntă, în vreme ce el se descoperă copilăros și plin de imaginație. își descoperă latura amuzantă, mai ales că se fac reciproc să râdă. Sau pe cea inteligentă, fiindcă par să se înțeleagă din doar câteva vorbe. Se simt plini de energie, putând chiar să mute munții din loc. Devin valoroși în propriii ochi, pentru că unul nu poate trăi fără celălalt, și invers. De altfel, sunt tulburați și de o neliniște profundă, deoarece simt impulsuri electrice străbătându-le corpurile și toată acea tensiune provocată de plăcere.

Devine din ce în ce mai greu de încheiat această poveste. In acest stadiu al relației, în cazul în care s-ar întâmpla ca persoana iubită să dispară, corpul ei, râsetele și cuvintele, pielea ei ne-ar lipsi teribil. Chiar și așa, am putea supraviețui unui astfel de șoc, întrucât nu ne-am legat încă ireversibil viitorul de al ei. Iremediabilul se produce când ajungem să ne facem planuri pornind de la acel „noi" care presupune două persoane angrenate în construirea unei alte vieți.

Ajunși în acel punct, este posibil ca unul să se răzgândească, hotărând să nu meargă mai departe, pe când celălalt continuă să viseze la un viitor ce nu se va transforma niciodată în realitate. Mathias nu vrea decât ca aventura să continue la nesfârșit. Nu vrea să se despartă de Véronique. O iubește, nu încape îndoială, însă

nu îndeajuns încât să-și abandoneze căminul familial, copii-ii, colegii și soția, căreia încă îi poartă o afecțiune profundă (poate chiar mai mult decât înainte, pentru că este bântuit și de un vag sentiment de vinovăție, fiindcă o înșală).

Véronique are o altă stare de spirit. Este divorțată, iar copiii i-au crescut. Ea își dorește o relație durabilă. Din principiu, refuză să-și petreacă zilele așteptând ca bărbatul pe care îl iubește să se elibereze de munca pe care o are și de nenumăratele lui obligații conjugale, amicale, familiale.

DRAGOSTEA ESTE „NOI" DECLINAT LA VIITOR...

Ea visează la acel „noi" în cadrul căruia formează împreună cu Mathias un cuplu adevărat. Și exact în acest lucru constă greșeala ei: cu toate că el nu i-a promis nimic, ea își permite să viseze prea departe. Până în acest punct, amantul ei a urmat-o, însă dincolo de limita aceasta, fanteziile lui Véronique nu mai au ni- cio bază reală, iar ea știe acest lucru. Ar fi trebuit să-și interzică să viseze la acest „noi" pe care el nu și-1 dorește, de fapt. Iar pentru a evita suferința, este neapărat nevoie să renunțe la a-și face fel de fel de planuri și speranțe.

Iată de ce este important să clarificăm întotdeauna în ce punct ne aflăm, în fiecare etapă evolutivă a unei relații. Este necesar să ne asigurăm că atracția este reciprocă, pentru ca decepția să nu fie prea mare în cazul în care ne lovim de un refuz. Să avem certitudinea că la mijloc nu este doar o atracție fizică. Putem întâlni un bărbat sau o femeie care să ne tulbure, dar personalitatea sa să nu ne seducă. Se poate să nu iubim o astfel de persoană, în cazul în care nu-i împărtășim valorile sau modul său de a vorbi și de a fi nu este deosebit de atrăgător în ochii noștri, nu ne impresionează. Au loc niște reacții doar la nivel fizic, corpul nostru vibrează într-un mod plăcut. Dacă, în schimb, iubim o persoană cu adevărat, atunci este indicat să ne asigurăm că și reciproca este valabilă și că nu

urmează să ne angajăm într-o relație unilaterală.

Insă ni se spune „te iubesc" Chiar și în această situație, este bine să știm să nu interpretăm asemenea cuvinte altfel decât trebuie. Pentru unii, ele nu înseamnă decât „te iubesc acum, când mă aflu în brațele tale". Pentru alții, același „te iubesc" echivalează cu promisiunea unei căsătorii, poate chiar a unui copil. Trebuie în continuare să ne asigurăm că suntem pe aceeași lungime de undă.

Din păcate, se întâmplă ca partenerii să ne ghideze către acel „noi" declinat la viitor. El sau ea consideră că „revoluția iubirii" nu se poate concretiza decât prin a locui împreună, a ne schimba modul de viață și a ne realiza, fiecare în parte, desigur, în cadrul acestui „eu" descoperit lângă celălalt și care va putea înflori liber și pe deplin atât împreună, cât și separat. Ajunsă în etapa aceasta, dragostea nu mai este reversibilă. Nu ne mai putem întoarce la ce a fost, la viața și eul dinainte. Dragostea aceasta, care ne-a transformat, conține în ea toate lucrurile din care suntem alcătuiți în momentul de față. Iar dacă s-ar întâmpla ca ea să se destrame, atunci și noi am fi atrași cu totul în această năruire.

Acesta este momentul în care unii aleg să lase totul în urmă. Din proprie inițiativă sau datorită evenimentelor. Dacă Ergun decide să revină în țara sa, după ce i-a promis Blandinei că o va lua de nevastă și că vor avea împreună o mulțime de copii, tânăra, în mod firesc, se va lăsa pradă unei tristeți nemărginite. Influențată de Ergun, ea și-a pus sub semnul îndoielii trecutul ei de fată cuminte, fiică de cadru militar, ușor rigid și xenofob. Tânăra s-a deschis către o altă țară, o altă religie, o altă cultură. Nu poate reveni la ceea ce era înainte, fără a se simți înstrăinată de propria familie, de mediul și valorile de altădată.

Cât despre prezentul ei... Acesta era în întregime legat de Ergun. Ajunsese să vadă Franța prin ochii acestui bărbat. Trupul ei se înfiora sub atingerea degetelor lui

Ergun. Toate năzuințele ei se legau de el. Când mânca o prăjitură cu cireșe, și-ar fi dorit să-i poată da și lui puțin să guste. Iar descoperind romanul *Aprilie spulberat,* al marelui scriitor albanez Ismaïl Kadaré, se gândea să i-1 dea și lui să-1 citească. Cât despre viitorul „lor", acesta se contura într-o manieră fericită, cu ea lucrând ca profesoară de franceză într-un liceu oarecare, în timp ce el avea să-și găsească o funcție în cadrul Ambasadei Turciei. Și-ar fi cumpărat o căsuță mai la periferie, ca să se poată bucura de spațiu, pe care urmau să o umple cu glasurile celor trei copilași drăguți, vorbitori a trei limbi: franceză, turcă și engleză.

Fără Ergun, ea nu mai înseamnă nimic. Totul s-a dus pe Apa Sâmbetei. Viața însăși nu mai are sens. S-ar putea ocupa mai departe de educația ei, studiind la Litere, dar ea obișnuia să devoreze opera lui Montaigne și să învețe pe de rost poemele lui Rimbaud, mai ales pentru el. Fără el, ce sens mai are?

Acum înțelegem de ce greșeala noastră poate consta nu în a iubi prea mult, ci prea repede. Fără a ne adresa nouă înșine, în mod regulat, acele întrebări menite să tempereze sau, poate, să amplifice entuziasmul aferent unei relații. înțelegem la fel de clar de ce pasiunea se întemeiază uneori pe o eroare de estimare a sentimentelor sau planurilor pe care le are persoana aleasă. Și de ce pasiunea devastatoare apare numai atunci când suntem abandonați undeva, pe parcurs. Moment în care nu mai suntem decât noi cei care iubim.

Dar să încheiem acest capitol cu un aer de sărbătoare, fiindcă adevărata poveste a Blandinei și a lui Ergun a avut o desfășurare fericită. El a rămas în Franța. Cei doi s-au căsătorit. Nu au putut avea copii, însă se iubesc și acum, după douăzeci și opt de ani de căsătorie, ca în prima zi. Iar când sunt întrebați cum reușesc, răspund simplu: „Amândoi ne dorim ca pasiunea dintre noi să dureze. Și tot amândoi facem din dragostea noastră principala prioritate

"CAPITOLUL II

De ce tragem numai „numere necâștigătoare“?

Pentru că e normal să fie așa. Pentru că este greu să găsim, de la prima încercare, o persoană care să ne placă și să ni se potrivească atât de bine, încât să putem lua în considerare o viață în doi alături de ea. De câte ori vorbim despre „dragoste la prima vedere ", putem fi siguri că aceasta a fost precedată de nenumărate tentative de a găsi persoana potrivită, pe care unii chiar le numesc... erori. Să ai în spate o succesiune de „numere necâștigătoare" face parte din logica ce stă la baza căutării iubirii, după cum ne arată frumoasa poveste de dragoste dintre Ferdinand și Jennifer. *Happy end-u*l lor demonstrează că trebuie ca, de regulă, să „încerci" parteneri diferiți până ajungi la cel potrivit. Cel cu care vei dori să-ți împărți viața. Amorurile adolescentine stau mărturie în acest sens. Prin natura lor expeditivă, ele sugerează cum, cel puțin pentru o vreme, „a încerca" se rezumă la „a nu adopta". Până în ziua în care putem exclama: El este! Ea este! Și gata...

CU FIECARE FEMEIE ÎN PARTE, A FOST „CÂT PE CE"

Ferdinand credea că există un petic pentru fiecare sac, cum se spune din bătrâni, iar singura lui problemă era că nu și-1 găsise încă pe al său. Romantic din fire, visa la perfecțiune. își dorea ca el și partenera lui să se înțeleagă perfect. Ca femeia ce avea să-i devină soție să-i placă din toate punctele de vedere: fizic, moral și intelectual. Mai voia și ca ea să dea dovadă de clasă, de acel farmec inexorabil și ceva în plus, să posede o caracteristică mai

aparte, ca, de pildă, un accent străin.

Anturajul îl socotea ca fiind prea visător și idealist. In pofida acestui lucru, el își continua căutările cu încăpățânare și perseverență. Știind însă că nu are cum să o găsească pe femeia vieții lui la ușă, o căuta pretutindeni, întâlnind extrem de mulți oameni și ieșind foarte des, mergând chiar până în punctul în care apelase la o agenție matrimonială. Bineînțeles, „încercase" mai multe femei, ajungând și să trăiască cu unele dintre acestea, însă, de fiecare dată, constata că lipsea ceva esențial, fiindcă nici-uneia nu putuse să-i spună că o iubește și nici să-și ia vreun angajament pe termen lung față de ea.

Timpul trecea. La patruzeci de ani, Ferdinand, eternul celibatar, începuse să creadă că poate se înșelase: nicio femeie nu avea cum să-i convină din toate punctele de vedere. S-a resemnat și urma să se căsătorească, pentru a „intra în rândul lumii", când s-a întâmplat să o cunoască pe Jennifer, la niște prieteni. Ea este! Le are pe toate: clasă, frumusețe, până și aura aceea aparte și o urmă de accent străin, pe care el le-a căutat de când se știe. Cum nu apucase să se căsătorească cu femeia cu care se vedea deja de cinci ani, nu i-a trebuit mult ca să decidă că vrea să se mute imediat cu Jennifer. însă ea e măritată. Iar cum Ferdinand nu se atinge, din principiu, de femeia altuia, alege să nu facă nicio mișcare.

Cinci ani mai târziu, află că respectivul cuplu divorțează. în ziua următoare, Ferdinand își sună feblețea, îi cere să se vadă și îi dezvăluie că a așteptat-o de când se știe. Și-a dat seama, încă din primul moment, că ea este femeia vieții lui. Iar dacă este dispusă să-și împartă viața cu el, se pot muta împreună chiar din acea seară. Firește, nu-și dorește să primească un răspuns imediat, nu vrea decât ca ea să știe la ce să se aștepte. Mai vrea, totodată, să aibă conștiința împăcată: n-ar vrea să-și reproșeze că s-a aflat atât de aproape de marea dragoste și a lăsat-o să treacă pe lângă el.

Ea îl crede nebun. Dar, cum se simte singură în urma divorțului, acceptă totuși să iasă la cinema și la restaurant. Cei doi se văd destul de des. Ajung să se cunoască mai bine. Pentru a-i acorda un răgaz cât să-și pună ordine în idei, nu face nimic în sensul de a o seduce sau săruta. într-o bună zi, ea este cea care preia inițiativa. Timp de un an, cei doi se bucură de o iubire adolescentină. După care se căsătoresc. Astăzi, au trei copii drăguți. Ferdinand concluzionează: *„Nu mă simt în nicio clipă decepționat de ceea ce trăiesc. în fiecare zi, mă minunez cat de bine corespunde Jennifer tuturor cerințelor mele. Mă felicit, într-un fel, pentru că am fost atât de exigent, având totodată și răbdare"*

în realitate, Ferdinand nu trăgea „numere necâștigătoare", ci, mai degrabă, „numere aproape câștigătoare", ceea ce este oarecum diferit. Femeile pe care le întâlnea nu aveau deloc gusturile sale, același ritm de viață ca al lui, însă fiecare în parte ar fi putut deveni o soție „prezentabilă" în ochii săi, alături de care poate că s-ar fi plictisit într-o oarecare măsură, dar lucrul acesta nu ar fi deteriorat relația.

La fel de bine putem să ne întrebăm dacă dragostea aceasta fulgerătoare, la prima vedere, certitudinea cum că ea „este făcută pentru el" nu este cumva o reconstituire retroactivă a marii lui iubiri?

Ferdinand nu mai părea atât de presat să-și pună pirostriile. Se îndrăgostește de femeia altuia. Când o găsește, nu face nicio mișcare. Apoi, îi dezvăluie acesteia pasiunea care îl mistuie de o vreme, cu riscul de a o pune pe fugă. Când, în sfârșit, iese cu ea, așteaptă luni de zile fără ca măcar să o atingă sau să o sărute.

Dar dacă Ferdinand se temea el însuși de luarea unui angajament? Dacă face parte din categoria bărbaților care „se tem să iubească", se tem că iubirea respectivă ar fi prea intensă, mai ales că el a fost efectiv împresurat, în copilărie, de afecțiunea unei mame și a unei surori care l-au cocoloșit excesiv? Am putea crede că s-a lăsat în voia

iubirii, permițându-și să se îndrăgostească fulgerător, pentru că pusese ochii pe o femeie căsătorită și, deci, imposibil de cucerit. In al doilea rând, vârsta pe care o avea (patruzeci de ani) punea presiune pe el să se așeze la casa lui, astfel că, probabil, și-a spus că venise vremea pentru dragoste și pentru familie, acum ori niciodată.

Cu alte cuvinte, iubim atunci când suntem pregătiți să o facem și când ne dorim acest lucru cu adevărat. Când devine obligatoriu pentru echilibrul nostru personal să ne schimbăm viața. Ferdinand se săturase de celibat și de singurătate. își dorea o soție, o familie și să întâlnească iubirea, fiindcă deja devenise o urgență lucrul acesta. Jennifer a apărut chiar atunci în viața sa, la momentul potrivit. Ulterior, ea s-a dedicat rolului pe care și-1 asumase, acela de femeie a vieții lui, învățând să gătească delicios, deoarece el era gurmand, să danseze pe muzică rock, vals și cha-cha, deoarece dansurile de salon reprezentau pasiunea lui, să aprecieze deșertul, pentru a-1 putea însoți în călătoriile lui aventuroase prin Ténéré[1] și așa mai departe.

Și-a propus să devină peticul potrivit unui anumit sac, fără ca lucrul acesta să o deranjeze câtuși de puțin. Deoarece aveau personalități complementare, iar exigențele lui Ferdinand erau în acord cu femeia care voia ea să devină.

PÂNĂ UNDE SE CADE SĂ FACI CONCESII?

Pe de altă parte, despre Sara se poate spune că, într-adevăr, a tras mai multe numere necâștigătoare. Are treizeci și șapte de ani și nu contenește să se întrebe de ce merge dintr-un eșec în altul. Primul avea patima pariurilor. Noaptea, se ducea prin cazinouri și pe la diverse săli de jocuri. Când revenea acasă, în zorii zilei, era fie bogat, fie falit, însă nu se întreba niciodată ce efect produceau oscilațiile de genul acesta asupra tinerei sale soții. El nu se gândea decât la plăcerea proprie, atunci când se arunca la jocuri de noroc. Așa că ea l-a părăsit.

1 Partea central-sudică a deșertului Sahara, (n.red.)

Cel de-al doilea avea o voce excepțională. I-ar fi plăcut să fie cântăreț, însă prefera să trăiască din banii partenerei sale. Și, în același timp, să o lase să găsească vraful de vase murdare în chiuvetă și dezordine în toată casa, când se întorcea de la muncă. Ea nu îndrăznea să spună nimic. Se ocupa de toate treburile menajere și, în plus, o găzduia și pe soacra ei, pe termen nedeterminat. In interiorul ei, fierbea de mânie. Era implicată într-o relație total dezechilibrată, în cadrul căreia unul oferea totul, iar celălalt nimic. Când, în sfârșit, l-a părăsit, bărbatul și-a dat seama că pierduse „o perlă", dar era mult prea târziu.

Cel de-al treilea era student la Medicină. Singurul lucru care conta pentru el era să-și obțină diploma. Dar este respins, în vreme ce un alt coleg, având exact aceleași note, trece. Veșnic pregătită să lupte pentru dreptate, Sara organizează o grevă a foamei în fața universității. Tipul își obține diploma, iar ea nu primește nici măcar un „mulțumesc". Așa că pleacă!

Cel de-al patrulea era cu douăzeci de ani mai mare decât ea. Un drăguț. Se simte în sfârșit prețuită și iubită. Alături de el, învață ce înseamnă să aibă încredere în ea. Pentru prima oară, îndrăznește să spună și ce nu îi este pe plac. Locuiesc împreună vreme de cinci ani, însă fără ca între ei să se manifeste o dorință sexuală ieșită din comun. Conflictele se ivesc atunci când ea devine ceva mai avidă de plăcere. El o dorește ca pe o fiică, nu ca pe o parteneră. Așa că se desparte de el, rămânând totuși foarte apropiată de acesta, ca de un frate mai mare sau un tată.

Cel de-al cincilea era un brazilian de o senzualitate răvășitoare. II întâlnește când are deja treizeci și trei de ani și este pentru prima oară când simte că un bărbat i s-a strecurat pe sub piele. Relația dintre ei este încărcată de pasiune, și distructivă. într-o zi, el îi interzice să plece într-o călătorie de serviciu. Este gelos. Se gândește că ea va întâlni un alt bărbat. Ea hotărăște să plece oricum. La

întoarcere, el mănâncă singur, nu o bagă în seamă și nici nu o mai atinge, în schimb, flirtează din plin cu alte femei, chiar în prezența ei. Se simte pierdută, umilită și nefericită. La un moment dat, își găsește toate lucrurile scoase pe hol.

Cel de-al șaselea este un tată divorțat, care se luptă pentru custodia copiilor săi. Sara se îndrăgostește de toată familia acestuia. Se luptă alături de el pentru ca bărbatul să-și recâștige micuții. Zi și noapte, lucrează la dosarul lui. Ajunge până la minister, ca să pledeze pentru cauza sa, chiar și pe la televiziuni, se înscrie și într-o asociație care militează pentru drepturile paternale. El obține, într-un sfârșit, custodia copiilor, iar Sara își dă treptat seama că s-a lăsat manipulată. A căzut în plasa unui bărbat abil - și rău intenționat - care doar a alergat să-și „jupoaie fosta soție". Sara iese și din această relație, complet distrusă. Are treizeci și șapte de ani și e disperată: oare va găsi vreodată un bărbat cu care să se potrivească, din toate punctele de vedere?

Care este diferența dintre Ferdinand și Sara? Primul știa întocmai ce își dorea, iar dacă o femeie nu-i era întru totul pe plac, nu rămânea cu ea. Cât despre toate numerele necâștigătoare pe care le trăsese, ei bine, pentru el nu însemnau nimic mai mult de-atât... Sara, în schimb, dă numai peste bărbați nepotriviți. De ce? *„Pentru că eu îi atrag. Simt că și-au găsit fraiera care să îi suporte așa cum sunt ei, cartofori, indolenți, egoiști, fustangii",* constată Sara.

De fiecare dată, ea chiar vrea să creadă că „de data aceasta este ceea ce trebuie", și de aceea e pregătită să facă tot felul de concesii. Primul risipește toți banii cuplului, iar ea nici măcar nu se plânge. Cel de-al doilea lâncezește în pat cât e ziua de lungă, în vreme ce ea lucrează zece ore și nu zice nimic. Al patrulea nu prea e înnebunit să facă dragoste cu ea, așadar se convinge singură că ei îi ajunge partida de amor de care are parte, o

dată la două luni.

Din acest punct de vedere, ea este responsabilă pentru „numerele necâștigătoare" pe care le-a tot tras. Sara însăși recunoaște: *„Poate anumite lucruri s-ar fi putut schimba dacă aș fi pus și eu niște condiții. Trebuia să le fi spus acestor bărbați ce nu-mi plăcea. în schimb, eu am ales să le surâd și să le dau de înțeles că toate merg bine"*

Pentru a forma o pereche fericită, este, fără îndoială, necesar ca fiecare jumătate să-și șlefuiască asperitățile propriei personalități, să o răzuiască pe o parte și să o netezească pe cealaltă. Atunci când relația este una sănătoasă și echilibrată, cei doi parteneri își croiesc mereu drum unul către celălalt, iar concesiile se realizează fără efort. Dragostea ne face să creștem, obligându-ne să ne depășim propriile limite. A deveni „un alt om" face parte din logica acestei dezvoltări dorite. Fără a simți vreun disconfort sau că face eforturi considerabile, Jennifer învață dansurile de societate. Pentru ea, să meargă în direcția dictată de Ferdinand este o plăcere, vine sub forma unui elan natural, ce nu contrazice felul în care este în adâncul ei.

Dar lucrurile stau cu totul altfel pentru Sara. Concesiile făcute nu îi aduc nicio satisfacție. Cu ce ar putea să o bucure ideea de a-și aștepta bărbatul fără un sfanț în buzunar sau de a-1 găsi, seară de seară, în același fel, tolănit în fața televizorului, după o zi de nefăcut nimic? Dar cel mai regretabil în cazul ei - al lor, de fapt - a fost că ar fi putut să spună ceva pentru a-i mobiliza cumva pe acești bărbați, vorbindu-le despre dezechilibrul din relația lor, cu blândețe. Din păcate, a trebuit să suporte cu curaj situații deplorabile. Până la inevitabila ruptură, cu fiecare dintre bărbații din viața ei.

CARMEN, GATA SĂ FACĂ ORICE PENTRU UN BĂRBAT...

Carmen îi seamănă atât de mult Sarei, că i-ar putea fi soră. Amândouă se întreabă cum de au așa un ghinion. Și

amândouă se simt presate să întâlnească pe cineva, cât mai repede cu putință. Cum are deja treizeci și șapte de ani, a venit vremea ca Sara să facă un copil... în ceea ce o privește pe Carmen, în câțiva ani va atinge deja vârsta de cincizeci de ani. Ea se teme că, dincolo de limita aceasta, practic, „biletul ei de participare își pierde valabilitatea", după cum se exprima Romain Gary.

Foarte zveltă și elegantă, având niște minunați ochi verzi, Carmen este o femeie frumoasă. De altfel, nu trebuie decât să se arate disponibilă din punct de vedere psihologic, deschisă iubirii, pentru a începe să fie curtată fără rețineri. Cu toate acestea, în cea mai bună parte a timpului, este sălbatică: îi place să spună mereu despre ea că este *„uneori celibatară convinsă, alteori celibatară învinsă"*. Cum se poate ca o astfel de femeie să fi ratat până în acest moment iubirea adevărată?

Primele întâlniri le determină adesea și pe următoarele. în cazul lui Carmen, aceasta a avut ghinionul ca, la nouăsprezece ani, să se îndrăgostească de un bărbat însurat, cu treisprezece ani mai mare decât ea. Avea copii și era agent de asigurări. Locuia în casa vecină. Ani la rând, l-a pândit de la fereastra camerei ei, l-a așteptat în mașină, pe drumuri de țară, parcurgând kilometri întregi, ca să îl întâlnească pe furiș. între ei se iscase o atracție fizică intensă, căreia tânăra pur și simplu nu i-a putut rezista. Pentru mult timp, Carmen (care este mult prea morală pentru a vrea să-i ia bărbatul unei alte femei) nu a vrut nimic mai mult de la amantul ei decât aceste îmbrățișări pasionale între două întâlniri. Gândul că acesta nu-și mai iubea nevasta, „mult prea simplă[7]', după spusele lui, îi era suficient tinerei pentru a se socoti fără concurență.

Lucrurile s-au stricat din momentul în care soția legitimă a rămas din nou însărcinată. Atunci, Carmen a coborât din norii în care plutea. Fusese ferm convinsă că cei doi nu mai fac dragoste. Așadar, a început să-și facă un

soi de bilanț al relației: nu îi acordase nici măcar un weekend pe care să îl petreacă efectiv împreună, cu atât mai puțin o vacanță. Nicio atenție, niciun cadou, cât de mic, niciodată nu îi spusese că o iubește! După cum era de așteptat, a început tradiționalul - și epuizantul - vals al despărțirilor și regăsirilor (însuflețit, de altfel, de fiecare dintre cei doi, în mod succesiv). Sleită psihic, Carmen a sfârșit printr-o tentativă de sinucidere.

Frații și surorile ei au salvat-o. A venit să locuiască alături de unul dintre aceștia, la Paris, însă fără a reuși să se despartă în totalitate de iubitul său, în adevăratul sens al cuvântului. Din punct de vedere fizic, păstrează distanța și nu încearcă să se revadă cu fostul ei amant, dar legătura dintre cei doi încă există, cu precădere în plan psihologic. Preț de aproape douăzeci de ani, continuă să îl iubească, fără ca măcar să-și dea seama de trecerea timpului. Apropiindu-se de pragul celor patruzeci de ani, aproape că înnebunește la gândul că sunt șanse să rămână singură toată viața.

Această panică este responsabilă pentru cele mai mari greșeli ale noastre, dar și pentru cele mai mari dureri. Realitatea este că, deoarece simțim nevoia să iubim, și cât mai repede, suntem pregătiți pentru tot felul de nesăbuințe, tot felul de compromisuri și chiar felurite umilințe. Carmen este o femeie curajoasă. Să pună un anunț în rubrica „întâlniri", dintr-o publicație săptămânală, contravine principiilor sale și educației de care a avut parte. Totuși, alege să o facă și, în felul acesta, cunoaște... o secătură.

CUM SĂ SPUI NU UMILINȚELOR

Este vorba despre un sicilian posesiv, gelos și mincinos, caracterizat în plus de un șovinism ordinar. însă Carmen, cu caracterul ei călit, nu ezită să-și frece mâinile: *„Măcar n-am să mă mai plictisesc",* își spune ea. *„îmi miroase a belele!".* Se lasă convinsă că îi place genul acela de iubire guvernată de încăierări și confruntări de forțe. De altfel, singurul bărbat blând pe care l-a cunoscut a

„plictisit-o de moarte". își oferă singură motive pentru a aprecia genul acesta de ins odios, care o tratează cu superioritate doar pentru că este femeie și, în plus, una fără soț sau copil, care se simte obligată să iubească („să se așeze la casa ei", cum gândește el, probabil!)

A dat peste un mitocan de primă clasă care, în plus, mai este și un „pervers" dezgustat de femei, de dragoste și de contact fizic. Primul lor raport sexual a scos la iveală și lipsa totală de „implicare" a bărbatului: a fost o experiență scurtă, fără vreun cuvânt și fără măcar o mângâiere. (Eseista de origine americană Erica Jong, în *Teama de zbor*, a găsit o expresie vulgară, dar revelatoare, pentru a defini acest act pur sexual: ea vorbea despre „a ți-o trage fără să te dezbraci".)

Carmen însă vrea să înțeleagă. Trece în revistă tot ce a făcut: a greșit cu ceva, a spus ceva nepotrivit? Oare este el... Insă el nici măcar nu-i răspunde, lipsește de la întâlniri. Cu toate acestea, acceptă să petreacă alături de ea revelionul, în anul 2000. Carmen face toate aranjamentele, pregătește o masă somptuoasă, cu șampanie, foie gras, somon, și el anunță că nu mai ajunge, fără a-i oferi o scuză credibilă. Ea îi cere totuși o explicație, doar ca să știe în ce ape se scaldă. (Carmen este atât de corectă și de serioasă, că nici nu-și poate închipui că bărbatul acesta este, pur și simplu, un mizerabil.) De această dată, scena se desfășoară acasă la el. Nu-i oferă femeii nici măcar un pahar cu apă. Meciul de fotbal de la televizor îi captează întreaga atenție. Carmen i se adresează, dar el îi întoarce spatele. Ea insistă. El tot nu îi răspunde. Intr-un final, ea începe să vorbească tare. El urlă la rân- du-i:

— Uraa! 1-0 pentru Franța!

Carmen, umilită, se simte distrusă. Plânge ca un copil, în- tr-un colț al încăperii. Machiajul i s-a întins pe obraji. El nici nu se clintește.

A doua zi, ea așază un buchet de trandafiri pe covorașul lui de la intrare, cerându-și scuze „pentru ieri

seară". El îi răspunde că n-a mai asistat niciodată la un spectacol atât de deplorabil.

De această dată, Carmen a înțeles, în sfârșit, că omul cu care are de-a face nu valorează nici cât negru sub unghie. Câteva zile mai târziu, îl întâlnește pe „normand". Este opusul sicilianului: optimist, sincer, simpatic. Nu e deloc deplasat. Este în relații obișnuite cu fosta soție și copiii săi. Iubește natura, plantele, animalele, stânca Mont Saint-Michel, îi place să mănânce și să și bea (puțin). Este de aceeași vârstă cu ea și e liber. Carmen se gândește:

— Acesta este tipul pe care-1 caut de când mă știu!

își dorește atât de mult să creadă acest lucru, încât spune „da" la tot:

— Nimic nu-i mai plăcut în viață decât să flirtezi, susține el.

Ea se convinge că „poate sexul nu este tocmai capitolul la care el excelează". Așa că alege să se bucure de momentele plăcute, petrecute împreună.

într-o seară, la restaurant, el îi spune că „îi place la nebunie să mănânce neacompaniat", în timp ce ea se află chiar în fața lui, pe scaun! Nu contează, e dispusă să-i ierte apucăturile de „om independent".

„Celibatara" a obosit. E dispusă să renunțe la tot, numai ca să aibă un umăr pe care să se sprijine. Ar fi de acord să se anuleze cu totul, devenind altcineva. La brațul agentului de asigurări, era o femeie liberă, care își conducea micuțul automobil de-a lungul și de-a latul Franței, promovând dreptul femeii la egalitate (un punct de vedere foarte comod pentru agentul de asigurare, întrucât nu risca să trebuiască să aleagă între nevastă și amantă). Alături de sicilian, s-a transformat într-o femeie fatală, foarte sexi, pentru că așa și-a dorit el. La brațul normandului, își însușește rolul de „mamă", așezându-i acestuia papucii cât mai confortabil în fața televizorului, și pregătindu-i mici gustări și atenții.

Carmen nu se întreabă dacă bărbații aceștia sunt buni pentru ea. Dacă îi plac cu adevărat. Dacă îi respectă sau

nu. Dacă pot contribui cu ceva interesant sau agreabil la viața ei. Se adaptează exigențelor lor, poate un pic prea mult. Alte femei, în locul ei, și-ar vedea mai departe de propriul lor drum, dar ea perseverează, pentru că își dorește din suflet ca relația în care este implicată să funcționeze! O mulțime de bărbați și de femei tolerează experiențe umilitoare și dificile. Ies din ele dezamăgiți și decepționați. Se cred ghinioniști, abonați la eșec.

Dacă Sara, Carmen și toți ceilalți au vreo vină, este aceea de a nu îndrăzni să fie ei înșiși în cadrul unei relații, cu calm si asu- mare. Să te afirmi, să exiști și să alegi (mergând însă mai departe cu întâlnirile) îți permite, atunci când sosește adevărata iubire (și sigur că apare), să fii iubit/ă pentru ceea ce ești tu. în plus, urmează să vedem, în continuare, că nu avem nimic de câștigat dacă ne lăsăm umiliți: cum poate fi respectată - și, implicit, iubită-o persoană care își ține capul plecat?

CAPITOLUL III
Rănile din copilărie

Eroina din *La première épouse,* romanul scriitoarei Françoise Chandernagor, știe, încă din prima zi, că bărbatul pe care îl iubește este un mincinos și un afemeiat. Până și în ajunul nunții sale, acesta tot ezită între ea și o altă femeie. Nu va înceta niciodată să o înșele, în ciuda faptului că vor avea patru copii, iar mariajul lor va ajunge la treizeci de ani. Ea știe prea bine cât este de zvăpăiat, însă îi dă binecuvântarea ei, chiar de la început, de parcă ar avea nevoie de toate acele rivale pentru a deveni ceea ce a vrut să fie, încă din copilărie: favorita tatălui, căruia i s-a părut o urâțică, pe vremea când ședea în leagănul ei, ea - șașie și negricioasă, copilul păcatului, în timp ce fratele ei era blond și... băiat.

își mai dorea să fie favorita și în rândul fetelor care obișnuiau să cânte în curtea școlii, în recreație, în gura mare: „Ce să-i dăm noi de mâncare?/Lapte dulce sau cafea/S-aleagă pe cine-o vrea!", iar pe ea nu o alegeau niciodată, absolut niciodată.

Alte femei, al căror trecut fusese mai senin, cu siguranță, nu s-ar fi înhămat la o relație atât de nesănătoasă. N-ar fi putut să reziste, din punct de vedere

psihologic și emoțional, lângă un tip căruia îi fug mereu privirile după altele. Pentru că s-ar fi iscat prea multă gelozie. Ar fi existat prea multă suferință, în pofida zâmbetelor lui triumfătoare, a aerului său de Robert Redford și a irezistibilei sale podoabe capilare roșcovane. Oricare alta, în momentul în care ar fi „mirosit" trădarea, și-ar fi îndreptat atenția către alți bărbați șarmanți. Mai loiali și mai de încredere.

Atunci când părinții ne-au învățat că trebuie să fim iubiți și respectați, nu tolerăm prea ușor ca talerele balanței amoroase să se afle în dezechilibru. Știm deja ce înseamnă dragostea. Știm că este alcătuită dintr-o combinație de respect, grijă și tandrețe. Și că ea presupune ca persoana care ne iubește să ne plaseze în centrul universului, cel puțin atunci când ne aflăm în preajma ei. Știm și că dragostea este stabilă și, ca atare, nu stârnește niciodată frica în noi. Că se manifestă prin gesturi tandre și o privire caldă.

Nu SE LĂMURESC TOATE ÎN COPILĂRIE

Cu toate acestea, absolut oricine poate cădea în capcana unei iubiri vătămătoare. Cei care frâng inimi dispun de un farmec aparte, de vervă, de o inteligență sclipitoare și de o inimitabilă abilitate de a seduce. Și nimic nu e mai ușor decât să te lași vră- jit/ă de o captivantă privire albastră, de o piele satinată sau de un spirit efervescent.

La fel de bine se poate ca, deși ne bucurăm de un bun echilibru, să fim dați peste cap din lipsă de experiență. încurcând caii cu boii, confundând promisiunile cu angajamentele și discursurile alese cu declarațiile de iubire, ajungem să fim trădați în adevăratul sens al cuvântului, induși în eroare, păcăliți de cei care ne promiseseră luna de pe cer și ne juraseră iubire eternă. Cu toate că noi știam ce înseamnă iubirea, au jucat atât de bine comedia sentimentelor - poate, uneori, crezând până și ei înșiși ceea ce spuneau - că am sfârșit prin a „ceda"

Pe de altă parte, chiar și persoanele traumatizate în urma unei copilării abominabile pot întâlni dragostea cu D mare și învăța cum să o păstreze.

Monique, de exemplu, a avut un tată care o teroriza. Atunci când răsucea cheia în încuietoare, la ceas de seară, întreaga familie își ținea respirația, așteptând să identifice cumva dispoziția în care se afla capul familiei. Urma să-și întâmpine familia cu celebrele sale vorbe: „Bună seara, tuturor!", pe un ton voios? Sau urma să înceapă să urle, nemulțumit, căutând tot felul de pretexte: că papucii nu sunt la locul lor, că vine un miros ciudat dinspre bucătărie, că nu-1 salută nimeni la sosire etc. Putea fi atât cel mai drăguț dintre tați, cât și cel mai cumplit. In căminul acela, niciodată nu puteai ști dacă urma să te alegi cu plesnituri sau îmbrățișări, în fiecare seară aveai parte de o „surpriză" în acest sens.

In unele seri, cina se desfășura sub cele mai bune auspicii, toți ascultându-1 pe acest bărbat cultivat, povestind despre Revoluția franceză sau istoria grădinilor de lângă casă, iar în altele, familia trebuia să facă față ieșirilor lui nervoase, provocate de vărsarea unui amărât de pahar ori de câteva firimituri de pâine căzute, din greșeală, pe covor. Câteodată, țipa atât de tare și lovea atât de puternic, încât vecinii sunau la poliție.

Când l-a cunoscut pe Alain, Monique se aștepta ca toți bărbații să fie la fel de înfiorători ca tatăl ei. Era așa de atentă ca nu cumva să-1 facă să o aștepte încât, dacă se întâmpla să aibă ghinionul să nu i se închidă vreun afurisit de fermoar din prima, înaintea unei întâlniri, trecea prin fel de fel de stări răscolitoare și se lăsa cuprinsă de aceeași spaimă din copilărie, de un val de vinovăție și de teama de nestăvilit că va fi dojenită. Dacă își rătăcea cheile pe fundul genții, arunca un ochi la soțul ei, gândindu-se că i se vor face reproșuri. Fără îndoială, urma să se enerveze pe ea. Iar în ziua în care, aflându-se într-o vacanță în străinătate, i s-a furat geanta plină cu bani, a

crezut că moare de rușine și de supărare față de... ea însăși. A început să plângă cu sughițuri, sufocându-se, de parcă ar fi fost un copil: ea era de vină că se prăpădiseră toate economiile lor și fusese compromisă întreaga vacanță! Lacrimile ei fierbinți erau cât se poate de sincere, dar vizau și prevenirea scenei scandaloase ce urma să se iște. într-un fel, se temea deja de posibilele lovituri.

Insă nu i s-a reproșat nimic. Soțul a remarcat imediat că toată lumea este bine, sănătoasă și își vede mai departe de viață. Că vremea e frumoasă și că încă își permit să petreacă timpul împreună toți cinci (ei doi și cei trei copii ai lor) în Statele Unite, deși se vedeau nevoiți să se cazeze în hoteluri mai modeste. Dar până și această trecere către un stil ceva mai puțin strălucitor urma să fie în beneficiul copiilor care, în fond, fuseseră crescuți în puf și poate puțin prea răsfățați, nu-i așa?!

ROLUL PE CARE ÎL ARE NOROCUL ÎNTR-O ÎNTÂLNIRE

Calm și echilibrat din fire, lui Alain nici nu i-ar fi trecut prin cap să-și trateze soția ca pe o fetișcană ori să o supună unor schimbări de dispoziție, posibil deranjante, din partea lui, și cu atât mai puțin să o mustruluiască sau să-i facă reproșuri. S-a comportat exemplar, atât de bine, că Monique a putut să se destindă, încetul cu încetul. A devenit atât în cuplu, cât și în cadrul familiei, o femeie tânără, deschisă și înfloritoare.

Iată un alt exemplu, și mai grăitor. Cel al Bettinei. Nici nu ne-am putea imagina o copilărie mai urâtă decât a ei. Totul începe cu abandonul tatălui ei, care nici măcar nu o recunoaște. Și continuă cu abandonul mamei, care o încredințează Serviciilor Sociale, când micuța are doar șase luni de viață. Din nefericire, mama fetei - care nu o suportă defel pe copilă - este inspector de taxe și impozite. Cum ocupă o anume poziție socială, este înstărită și „respectabilă", i se încredințează fetița înapoi. O ia, însă

își lasă noul soț să abuzeze sexual copila, încă bebeluș. Ca să nu mai spunem de repetatele abuzuri fizice. Avem de-a face cu un co- pil-martir. Totul se petrece pentru a proteja micuța sau pentru a se debarasa de ea? Fiindcă, din nou, aceeași mamă părăsește copilul, într-un spațiu public de această dată, într-o toaletă de gară. Are numai doi ani și jumătate.

în scurt timp, începe periplul Bettinei pe la tot soiul de familii adoptive, în asistență maternală, mai ales în spațiul rural. Unele dintre acestea își merită cu adevărat renumele și reușesc să o găzduiască în mod corespunzător. Altele, în schimb, nu se ocupă deloc de micuță, permițându-le vecinilor să o violeze. Aproape întreg satul știe că se întâmplă lucrul acesta, însă toată lumea închide ochii, preferând să fie abuzată „micuța aflată în asistență maternală", în locul propriilor fiice.

La nouăsprezece ani, Bettina are pentru prima oară șansa la o nouă viață. îl cunoaște pe Maurice. Este un băiat chipeș, foarte simpatic, care se îndrăgostește nebunește de ochii albaștri ai Bettinei, devenită o tânără frumoasă, cu un aer sălbatic. Cuplul întâmpină greutăți (îndeosebi pe plan sexual, și pe bună dreptate!), însă între ei nu apare nicio urmă de lipsă de considerație și în niciun caz maltratări. Soțul Bettinei este un bărbat încântător, care știe să o iubească și să o facă fericită, atât cât se poate. Față de ea, manifestă răbdarea unui înger. Chiar și atunci când ea se retrage în sinea ei. Până și în momentul în care ea începe să se îndepărteze, fiindcă el se apropie de vârsta pe care o aveau violatorii ei. Chiar și când ea o ia razna sau dispare, de teamă că nu va mai fi iubită sau va ajunge să fie părăsită, încă o dată. Insă firea dificilă a acestei femei rănite nici nu mai contează! Cei doi se iubesc dincolo de toate obstacolele.

înseamnă că un dram de noroc intervine în dragoste și că nu se repetă, inevitabil, tiparele copilăriei. Din fericire! Altfel, toate cuplurile noastre s-ar afla sub un fel de predestinare, care le-ar împărți în fericite și nefericite.

Fără să avem vreo speranță de a ieși vreodată din aceste scheme previzibile.

Cei care au fost cândva copii-victime ale unor părinți nedemni, incompetenți și abuzivi nu devin obligatoriu adulți masochiști, în căutare de parteneri care să le facă rău. Dacă fericirea este cea care li se ivește în cale, mai înainte de toate, știu să profite de ea, așa cum au făcut Bettina și Monique. Astfel de femei, de exemplu, știu să-și păstreze partenerii de viață, apreciin- du-i și mulțumindu-le, zi de zi, pentru că există.

ÎN DRAGOSTE, PĂRINȚII NOȘTRI SUNT CEI CARE NE DESCHID CALEA...

Insă nu toată lumea are șansa să cunoască, încă de la începutul vieții, un bărbat sau o femeie de neprețuit. Cei care au fost iubiți vor continua să caute, debarasându-se pe parcurs, și în mod spontan, de ciudați, perverși sau indivizi mult prea temperamentali. Și vor sfârși prin a întâlni, într-un final, „persoana potrivită" în schimb, dacă am fost prea puțin iubiți sau ni s-a arătat afecțiunea în mod greșit, riscăm să ne implicăm prea mult sau iremediabil într-o relație dureroasă, întrucât disfuncțiile conjugale ni se par a fi o regulă.

Părinții noștri sunt cei care ne conturează viziunea referitoare la viața conjugală. Aceștia ne-au servit drept modele sau... antimodele (ceea ce oricum înseamnă același lucru, și anume că ne influențează din plin). Pe baza exemplului oferit de aceștia, noi ne alegem cu tot soiul de certitudini și teorii legate de dragoste, care ne afectează modul de a iubi.

Dacă părinții noștri s-au iubit între ei și ne-au iubit, lucrurile merg, în general, bine. Dacă, în schimb, am crescut într-un mediu în care tatăl era dominator, iar mama supusă, vom trăi cu senzația adânc înrădăcinată că, într-un cuplu, doar unul dintre cei doi „poartă pantaloni". Chiar dacă raporturile de forță ne fac să suferim, vom continua să fim de părere că este neapărat necesar ca

unul să dirijeze mersul lucrurilor, și celălalt să se supună. Nici nu ne-am putea închipui că există și un alt fel de a fi împreună, fără această luptă pentru putere.

In cazul în care am trăit cu părinți schimbători, care ba ne adorau și ne sufocau cu atenții, ba ne respingeau, în funcție de propriile griji sau de dispoziția dată de alcool, sunt șanse să avem impresia că, pentru a ne bucura de momente bune, trebuie să trecem neapărat și prin unele neplăcute. In copilărie, am învățat că este normal să poți obține lucruri bune doar dacă treci prin momente grele, să ai parte atât de sărutări, cât și de lovituri. In mod inconștient, bineînțeles, ajungem să stabilim o legătură psihologică între dragoste și violență. O confuzie care, într-un final, ne determină să provocăm agresivitatea partenerului de viață, aceasta fiind experimentată ca „o dovadă de dragoste".

Faptul de a fi crescut într-o familie deosebit de conflictuală, cu părinți care se certau și transformau orice întâmplare într-o adevărată dramă, predispune la a vedea dragostea ca pe un meci de box: nu poate fi vorba despre iubire adevărată dacă nu există și puțină ură, dacă nu-ți vine din când în când să-i „faci felul" celuilalt. Din punctul nostru de vedere, genul acesta de relație demonstrează, în mod extrem, că iubirea pe care o trăim „mustește" de viață, că este dominată de trăiri pătimașe.

Putem rămâne în asemenea relații explozive, mai mult decât alții, pentru că, poate, ne-am auzit mama spunând, în situații asemănătoare, când i se sugera să plece, că „nu are unde, nu știe să facă nimic, n-are nici diplomă și nici bani" Copii fiind, am înțeles, în mod greșit, că o femeie nu poate trăi fără un bărbat. Că, fără el, nu dispune de resurse, este pierdută, abandonată. Și că trebuie să facă tot ce îi stă în putință pentru a-și păstra bărbatul, oricât ar costa-o.

Mai sunt și alte convingeri care pot explica de ce rămânem într-o relație nefericită și dezechilibrată. Fabrice, de pildă, un tânăr care are puțin peste treizeci de

ani, este jovial, lucrează ca agent comercial, e pasionat de maratoane și își irosește energia iubind o femeie glacială. Pe aceasta o caracterizează ironia și indiferența. Cum Fabrice a crescut într-o familie în care tatăl și-a iubit orbește soția, fără vreo speranță de a i se răspunde în același fel, a dedus din această situație că *„într-un cuplu, întotdeauna unul iubește mai mult decât celălalt";* până într-o bună zi, când întâlnește o femeie iubitoare. Aceasta reușești să-i demonteze lui Fabrice convingerile anterioare, care merită, totuși, o femeie mai bună decât un „sloi de gheață"

Se mai întâmplă și ca părinții să ne servească drept „antimo- dele", și atunci ne propunem să fim oricum altcumva, dar „nu ca ei doi"! Dacă, de exemplu, ne socotim mama ca fiind „o scorpie" în căminul ei, vom căuta să nu-i semănăm câtuși de puțin, să nu facem valuri și să nu-i facem pe cei dragi să sufere, nici măcar atunci când situația o cere.

în cazul în care își consideră tatăl un „cățeluș" obedient, care se lasă dus de nas, fiul acestuia, umilit prin simpla asistare la unele scene, are să-și răzbune tatăl (chiar exagerând), căutând să coordoneze și să controleze tot ceea ce se petrece în propria casă. Pentru ca toată lumea să știe cine este el, un bărbat adevărat. Ca atare, nici nu ajunge să știe ceea ce înseamnă realmente a fi intim, a împărtăși, ce simbolizează schimbul autentic și complicitatea într-o relație de cuplu.

Cel din urmă exemplu se referă la Sandra, o femeie de treizeci de ani, care are un băiețel. încă din primele luni de mariaj, ea a înțeles că greșise enorm, măritându-se cu un „bădăran" care își închipuia soția ideală veșnic în bucătărie, la cratiță, pre- gătindu-i de toate, de la antreu până la desert! Din când în când, nu s-a sfiit să-i tragă și câteva palme. însă Sandra nu a fost dispusă să renunțe la mariaj, pentru a-i demonstra mamei sale (căsătorită de trei ori și tot de atâtea ori divorțată) că ea este în stare să-și mențină relația de cuplu. Până în ziua în care lovitura

primită de la soț a fost mult prea puternică. Și-a înghițit atunci mândria și a luat o hotărâre: și-a luat catrafusele de prin casă, bebelușul în brațe și a fugit la mama sa.

Prin intermediul cuplurilor pe care le formăm la rândul nostru, ne raportăm și la părinții noștri, în încercarea de a face lucrurile așa cum le-au făcut ei, mai bine sau, dimpotrivă, cu totul altfel decât ei. De aici provin, de multe ori, derapajele sau derutele noastre amoroase și conjugale. în același timp, se constată că prima dragoste rareori se întâmplă să fie și ultima, întrucât ea poartă rolul de a șterge rănile din copilărie și a ne rupe de relația cu părinții. în general, abia cea de-a doua iubire se dovedește a fi cea bună.

REPETAREA PROBLEMELOR AFECTIVE DIN COPILĂRIE

Există un soi de reflex care ne conduce către tiparele emoționale și afective deja trăite. Dacă am fost copiii unor alcoolici, manifestăm tendința de a alege un partener de viață de același calibru. Dacă am fost maltratați în copilărie, putem să recădem în ghearele unui demon, deoarece alcoolul și violența reprezintă inamici reperabili, alături de care noi am învățat deja să funcționăm. Le cunoaștem deja trucurile și fentele. Deși suferim, măcar ne aflăm pe teren familiar. Cel puțin știm la ce să ne așteptăm.

Ce știm, în schimb, despre tandrețe și bunăvoință? Ce simbolizează în ochii noștri aceste calități, ce se ascunde dincolo de ele? Poate ipocrizie, trădări, decepții amoroase pe viitor? Este nevoie de toată răbdarea de care pot da dovadă un Alain sau un Maurice pentru a ne demonstra că oamenii ne vor binele.

însă nu ne satisface această simplă repetare a unei configurații relaționale. Ne dorim și să reușim la vârsta adultă acolo unde am eșuat pe când eram copii. Ne reluăm rolul afectiv de la etapa la care ne-am oprit în copilărie, având de astă dată intenția clară de a ieși

câștigători. Astfel se explică de ce unele femei nu întâlnesc decât „băieți răi", duri și rebeli, cu care va trebui să „lupte", să se confrunte! Obișnuite încă din copilărie să se dea peste cap ca să atragă atenția tatălui, să îl înduioșeze și să obțină primul loc în inima acestuia, înaintea surorilor, astfel de femei își aleg bărbați inaccesibili, eventual căsătoriți, ca să fie în concurență cu alte femei, rivale pe care trebuie să le combată. Pentru ele, într-o relație cu un bărbat, partea interesantă constă în a „reuși" să devină Preferata, Unica, Singura, în pofida atâtor contracandidate necesare.

Dorința aceasta de reparare poate să nu aibă neapărat legătură cu părinții noștri. Poate fi determinată uneori de un frate sau o soră, un unchi, o bunică, un profesor, care să ne fi marcat copilăria sau, mai târziu, adolescența, într-un fel sau altul. Adesea, ființa iubită se transformă în intersecția întâlnirilor noastre afective, atât neîmplinite, cât și reușite. în acest hățiș complicat, pe care numai psihanaliștii reușesc să îl descurce, ea ajunge să însemne întruparea tuturor provocărilor afective din trecut.

în felul acesta, sperăm (fără ca măcar să ne dăm seama de lucrul acesta, desigur) că realizarea noastră de astăzi va consta în a ne face iubiți de către cei care nu ne iubesc, în a confrunta violența lor în mod direct, în a-i ajuta pe aceștia să iasă din starea depresivă, din strânsoarea dură a alcoolismului, mai ales când ne-am încredințat singuri această sarcină, încă din copilărie. Punem din nou în scenă conflictele trecutului, ferm hotărâți ca, de data aceasta, să soluționăm problema din cadrul relației și să-i aducem acel *happy end* pe care ni l-am dorit întotdeauna.

ÎN RELAȚIE, EXISTĂ CEVA CARE SE REPETĂ...

„Soțul meu nu are nimic de-a face cu tata!", „M-am însurat cu o femeie care este exact opusul mamei mele!", am fi tentați să spunem, pe bună dreptate. Partenerii noștri de viață nu seamănă cu părinții noștri, la propriu.

Dar în relație se poate observa ceva care se repetă, noi fiind reașezați în situația emoțională și psihologică pe care o ocupam cândva.

Sylvia, bufon și posesiune a unui mare om...

Să ne uităm puțin la povestea Sylviei, o celibatară de treizeci și șase de ani, fără copii. Părinții ei au divorțat pe când era doar o fetiță. La scurt timp după aceea, tatăl a încetat să mai vină să o vadă cu regularitate, iar mama a dat-o în grija mătușilor, a prietenilor și a celor ieșiți la pensie. Practic, în viața părinților ei nu-și găsea defel locul, cu excepția situației în care putea inventa noi modalități de a le oferi satisfacții. Tatăl ei, de exemplu, îi dădea telefon și îi spunea că ar vrea să o scoată la restaurant, cu condiția ca ea să fie cuminte. Altminteri, invitația era anulată. Si chiar 9 '99 se ținea de cuvânt.

Mai mereu însoțit de câte o parteneră mai tânără, tatăl aștepta ca Sylvia să se arate întotdeauna fermecătoare și interesantă. Se folosea practic de ea pentru a se lăuda în fața cuceririlor lui blonde. Dacă, în plus, fiică-sa mai avea și abilitatea de a simula o complicitate afectuoasă între tată și fiică, atât cât să le stârnească gelozia amantelor bărbatului, atunci micuța avea dreptul de a reveni peste două sau patru săptămâni ori, poate, peste două luni, rămânea de văzut...

De față cu tatăl ei, Sylvia râdea în hohote. Numai că, la întoarcere, plângea cu sughițuri. Dar ce mai conta? în fond, în felul acela putea să-și revadă tatăl care, în sfârșit, avea ocazia să se arate „încântat" de progenitura lui. își dădea osteneala din plin, doar ca să-i fie lui pe plac!

Primul soț al Sylviei nu avea nimic de-a face cu tatăl ei. Din punct de vedere fizic, reprezenta o veritabilă forță a naturii, cu aspectul său de uriaș roșcovan. Tatăl ei era un om mai degrabă mic de statură, coleric, cu părul și pielea închise la culoare. De asemenea, nu existau nici similitudini de natură psihologică între cei doi. Unul obișnuia să bea prea mult, pe când celălalt, deloc. Dar

Sylvia, față de soțul ei, la fel cum se întâmpla cu tatăl, încerca din răsputeri să fie o companie plăcută, distractivă, să nu dea niciodată impresia că ar avea probleme. Și, în același fel în care aștepta să aibă parte de bunăvoința paternă, tot așa aștepta și ca soțul să se trezească din beție, pentru a avea dreptul să i se adreseze.

Crezând că s-a eliberat de această poziție pasivă, într-un final, și-a părăsit uriașul pentru a alerga în brațele unui alt bărbat extrem de tandru... în anumite momente. Gael, avocatul, nu a vrut niciodată să-și ia vreun angajament față de ea. Iar să o ia de nevastă, cu atât mai puțin. O ținea „la dispoziția lui", dându-i telefon în ultimul moment ca să-i ceară să pregătească cina pentru el și câțiva clienți, apoi anula totul, chiar înaintea cinei. Ii cerea să facă rezervare pentru vacanță la o dată anume, după care contramanda totul, în ultimul moment. Apela la ea pentru a-1 ajuta să organizeze, de exemplu, o petrecere pentru împlinirea vârstei de douăzeci de ani a fiicei sale, după care îi cerea să se facă nevăzută, înainte ca petrecerea să înceapă. Ii spunea că vine undeva, dar nu o făcea. Promitea că o s-o sune, însă nu suna. îi zicea că nu are cum să treacă pe la ea, dar o făcea, numai pentru o scurtă partidă de sex, după care își lua tălpășița: mulțumesc și la revedere!

Vreme de zece ani, Sylvia a implorat Cerul să îi dea putere să se rupă cumva de acest bărbat. însă nu a reușit să o facă. A continuat în modul acesta, întocmai cum o făcea pe când era fetiță, așteptând semnalul după care tânjea, de la tatăl ei. Făcând pe bufonul ca să fie chemată din nou. Așa cum proceda altădată propriul ei tată, avocatul îi acorda atenție numai când avea timp sau... între două blonde.

Câteodată, tânăra femeie exploda: *„Să nu-mi mai faci niciodată una ca asta!",* la care el se grăbea să facă promisiuni și... o lua de la capăt. După care ea continua să

facă pe bufonul pe față și să plângă amar pe la spate, sperând zadarnic că, în felul acesta, îl va înduioșa și cuceri definitiv. Cum făcea și cu tatăl ei, femeia alerga după un „noi" pe care însă el nu voia să-1 construiască. în mod clar, era respinsă. Ceea ce credea, ce voia și tot ce suferea nu conta câtuși de puțin.

De ce să nu repetăm provocările sau problemele afective din copilărie? în felul acesta, ne putem îndrăgosti și deveni fericiți. Când povestea își urmează cursul în mod pozitiv, reușim să ne facem iubiți de către oameni care păreau inaccesibili până în acel moment. Ajungem, în sfârșim, să consolăm acea parte din noi care părea de neconsolat, să cucerim inexpugnabilul, să câștigăm în fața concurenței. Cu toții am suferit traume emoționale, părinții n-au putut sau n-au știut să ne iubească așa cum am fi vrut noi. însă o bună parte din aceste răni sufletești se dizolvă și se repară chiar în cadrul unora dintre cele mai frumoase povești de dragoste.

în cazul acesta, care sunt acele răni din copilărie, care au șanse mari să strice relațiile noastre amoroase ulterioare? Care sunt acei „părinți toxici", capabili să ne predispună (mai ales dacă n-avem noroc) la a experimenta relații distructive, mai târziu?

Cu siguranță, acei părinți care influențează în mod decisiv destinele noastre amoroase sunt violenți sau indiferenți. însă Susan Forward, psihoterapeut american și scriitoare de succes, autoarea cărții *Părinții toxici,* ne oferă o descriere ceva mai subtilă a acestei situații. în esență, ea susține că „Familiile toxice sunt acelea în care individualitatea nu se manifestă nici în rândul părinților, nici al copiilor. în cadrul acestor familii, fiecare joacă un rol, deoarece a te afirma, a îndrăzni să spui ceva sau să fii tu însuți se dovedește imposibil, constituind prilej de scandal".

Dacă în cadrul cuplului ne simțim condamnați să jucăm un rol, dacă în relație nu simțim acea libertate de a

fi noi înșine, atunci se poate spune că am căzut încă o dată în capcana unei relații toxice. Așa cum Sylvia și-a însușit încă o dată rolul de fe- meie-bufon, iar François este prins în rolul său de bun samaritean.

François, bunul samaritean

François era cel mai mare dintre frați, într-o familie cu cinci copii. Mama sa, copleșită de sarcinile succesive, mult prea dese, căzuse într-un soi de depresie cronică, devenind plângăcioasă, epuizată și posomorâtă. Tatăl muncea din greu, ca să-și poată întreține familia. De altfel, se dispensa de răspunderile afective, plasându-i-le fiului său, nevoit să se „parentifice", însușindu-și rolul de părinte înainte de vreme. (Parentificarea se referă la o inversare a rolurilor, când copiilor li se cere să aibă grijă de părinți.)

— Ai mare grijă de mama ta! i se spunea. Fii băiat bun! Nu face prostii și aranjează-te, ca să îi aduci un zâmbet pe buze!

Micuțul făcea și el tot ce putea - uneori, chiar și ce nu putea - pentru a-și asculta tatăl. Ajuta la menaj, se ocupa de frații și surorile sale, îndeplinea diverse sarcini și nu întârzia să-i sărute cât mai des mâna mamei, veșnic cu mintea-n altă parte. Reprezenta practic liantul care îi ținea laolaltă pe toți membrii familiei. El împiedica efectiv prăbușirea unui întreg sistem. Și întreținea eșafodajul prin eforturile proprii.

La vârsta adultă, s-a îndrăgostit de o „uscățică" de 41 de kilograme și jumătate, anorexică, însă extrem de dinamică. Obiectiv vorbind, nu avea nicio legătură cu personalitatea lascivă și copleșitoare a mamei lui. Femeiușcă aceasta alerga încontinuu, preluând întreaga gospodărie în mâinile ei, cu o energie și un curaj ce nu au întârziat să-1 cucerească pe François: nu era deloc genul care să se lase doborâtă.

Dar era, în schimb, genul care se lăsa îmbolnăvită de ritualurile ei alimentare.

Pentru a-i distrage atenția și a întreține o aparentă imagine a unei vieții de familie normale, alături de cei doi copii ai lor, François reîncepu să joace rolul bunului samaritean, îngrijin- du-se de toate și prefăcându-se că nu vede și, mai ales, nu înțelege nimic din ce se întâmplă. Fiind deopotrivă un soț atent și un tată afectuos, un bun coleg și prieten, se vede nevoit să se împartă mereu în patru, pentru ca viața să meargă înainte. Ca să lase impresia că soției sale îi merge bine și copiii nu își văd mama rontăind cu greu cele două foi de salată. Că nimeni nu o aude vomitând și nici nu o vede când își face socoteli peste socoteli, în lumea ei guvernată de numărul de kilograme, grame, cântare și calorii.

François este neliniștit pentru sănătatea soției, așa cum era și pentru propria lui mamă. Oare, prefăcându-se că totul merge bine, o ajută sau, dimpotrivă, îi face rău? Dar pe copii? în orice caz, băiețelul din interiorul său nu se mulțumește cu propria-i neputință în fața bolii mintale. Ar vrea să o poate învinge el însuși, procedând așa cum a făcut-o altădată: însușindu-și cât mai multe sarcini și prefăcându-se că nu se întâmplă nimic grav.

Și ajungem astfel la ultima poveste de dragoste cu capcană inclusă, cea a „Marlènei, sărmana mea fiică!", cum adesea spunea tatăl ei.

Marlène cea sacrificată

Marlène are douăzeci și cinci de ani și fizicul atrăgător al unei roșcate scunde. Este discretă, ușor de trecut cu vederea, dar deosebit de surâzătoare, atunci când este abordată. O tânără femeie cu gândire curată, aceasta nu vede răul nicăieri în jurul ei.

Când l-a întâlnit prima oară pe cel care avea să-i devină soț, Marlène s-a simțit subjugată de farmecul acestuia, de inteligența lui și de poziția sa socială. Era distant, rece, profesionist, tipul acela de antreprenor hiperocupat, prins mereu între două întrevederi. Ilustra la perfecție modelul de bărbat modem! Cum i-ar fi putut atrage atenția mărunțica studentă bursieră, care se considera pe sine ca

fiind „incoloră și inodoră", o simplă posesoare de diplome luate cu notă medie?! Când, într-o zi, ieșind de la un curs, bărbatul a zăbovit cu privirea asupra siluetei ei, s-a simțit pătrunsă până în adâncul ființei sale: în sfârșit, se uitase la ea! In momentul acela, a crezut că a fost dragoste la prima vedere.

La cursul următor, ea începu să roșească din ce în ce mai tare, iar el să fie din ce în ce mai insistent. Ii propuse să o conducă prin diverse locuri. Mașină frumoasă, „climă" și muzică clasică; apoi îi spuse o replică de un romantism nebunesc, de genul:

— Te doresc!

Iar ea crezu că tocmai i se făcuse o declarație de dragoste.

Mai târziu, el ceru să îi cunoască pe ai ei. Diferența de vârstă, dar și de statut social dintre cei doi îi impresionă pe părinții fetei. Numai fratele ei își permise să spună:

— Nu știu ce să zic, e ceva în neregulă la tipu' ăsta...

Dacă fata ar fi știut să-și asculte intuiția, și ei i s-ar fi părut la fel. Dar, obișnuită fiind să nu aibă o părere personală, Marlène a aderat la opinia părinților ei. Or, ei admirau în mod fățiș acest bărbat important, profesor, antreprenor și, pe deasupra, de viță nobilă. Dacă „Marlène, sărmana mea fiică!" n-ar fi apucat cu ambele mâini această nesperată comoară, n-ar fi găsit vreodată o partidă mai bună.

Nuntă cu tot alaiul, un apartament spațios, o groază de muncă pentru el și mai nimic pentru ea:

— Ar fi mai bine să abandonezi studiile. N-ai nevoie să muncești. în plus, ce mai înseamnă azi o diplomă de licență? Acum, până și muncitorii primesc așa ceva!

Acesta este punctul în care Marlène reintră în rolul de „sărmană fiică". Relația ei de cuplu confirmă ceea ce ea a crezut întotdeauna despre ea însăși, anume că nu e bună de nimic și este absolut nesemnificativă. Se socotește făcută pentru a zâmbi frumos și a-și sacrifica fericirea. Considerând că lucrul cel mai important este „să fie

ceilalți fericiți", nu cere nimic pentru ea însăși. Se aseamănă cu Yoyo din filmul *Un air de familie,* al cărui scenariu a fost scris de Agnès Jaoui și Jean-Pierre Bacri. Parcă ne vine să îi oferim o „frumoasă zgardă cu pandantiv" de ziua ei. Și să o salvăm: „Reacționează și tu, Marlène! Ăștia îți fură talentele, bucuria de a trăi, inteligența, iar apoi nu întârzie să-ți reproșeze că tu nu însemni nimic. Dar nu le face jocul! Nu te mulțumi să fii o sărmană fată, ca Yoyo... Scapă de povestea asta, salvează-te!"

POVERILE FAMILIILOR TOXICE

Tot Susan Forward este cea care spune: „în familiile toxice, există anumite mesaje formulate într-un mod explicit". în rolul bufonului o avem pe Sylvia, în cel al bunului samaritean pe François, în rolul nătăfleței pe Marlène. „Chiar dacă anumite interdicții sunt implicite, ele continuă să ne influențeze destinele amoroase. Când toate surorile dintr-o familie înregistrează numai eșecuri în dragoste, putem bănui că a fost vorba acolo despre un soi de directivă subînțeleasă, de genul:

— Fiți fete ascultătoare, dragile mele. Nu iubiți niciun alt bărbat în afara minunatului vostru tată. Nici să nu vă treacă prin cap să-1 părăsiți, că fără voi se prăpădește! Vom vedea care dintre voi va fi cea mai drăguță, mai recunoscătoare și se va ocupa mai bine de bătrânul vostru tată! "

într-o asemenea configurație familială, toate surorile manifestă gelozie una față de cealaltă, iar șansa la adevărata fericire trece zilnic pe lângă ele, însă acestea continuă să-și sune adoratul tătic, care are grijă să-i dea fiecăreia de înțeles că este preferata lui. Dincolo de toată această afecțiune afișată ostentativ, realitatea este că oricare dintre ele este împiedicată să-și trăiască marea iubire. Cea care chiar își dorește în mod conștient și sincer lucrul acesta va fi împiedicată să o facă, culpabilizată ori renegată. întreaga viață va fi nevoită să

aleagă între iubire și familia ei, între dragostea unui partener de viață și cea a tatălui. Și aceasta, fără a putea să conteze pe sprijinul vreunui membru al familiei. Deoarece mama și celelalte surori vor fi prea ocupate să eticheteze ca fiind de-a dreptul „scandalos" afrontul ei față de „întreaga familie" (a se remarca ușoarele reorientări ale vocabularului) manifestat prin trădarea față de ai ei. La ce se referă? La a iubi pe cineva care practic nu a primit consimțământul patern și, implicit, nici aprobarea familiei.

Aceste familii care pe hârtie sunt „ireproșabile", în realitate sunt cumplite, socotind fericirea copiilor un soi de trădare, un abandon nemeritat. Tot așa privesc și afirmarea identității și a inerentelor diferențe. Să te afirmi altfel decât ți-a indicat părintele (fie tatăl, fie mama) echivalează cu trădarea și merită renegarea totală.

Fie bine, fie rău, toată lumea încearcă să scape cum poate. Una dintre surori poate fugi la brațul marii ei iubiri, doar ca să se autosaboteze mai târziu, negându-și dreptul la fericirea ce i-ar fi fost, altminteri, atât de accesibilă. O alta se poate căsători cu un individ cu vârsta apropiată de cea a tatălui, dar care nu-i ajunge acestuia nici la degetul mic. A treia va prefera să joace rolul unuia „dintre băieți", ca să scape de oribilul destin rezervat fetelor. Va face pe independenta, își va trage o tunsoare băiețească și va mima o complicitate „ca de la bărbat la bărbat" cu tatăl ei. De altfel, va experimenta amoruri imposibile, cu bărbați însu- rați, lăsându-se treptat cufundată în singurătate cu totul, visând în secret să-și spună cuvinte dulci cu Făt-Frumos al ei.

Și acestor fete simțim nevoia să le strigăm: „Hai, ridicați-vă! A venit vremea să preluați frâiele propriei fericiri. Cât despre tati, cu atât mai rău pentru el! In fond, deja ați sacrificat destule pentru el. Asumați-vă riscul de a fi respinse, trăind totuși iubirea pe care o meritați!"

Influența părinților și a familiilor toxice este cu mult

mai puternică decât a altora. Niciodată nu încetăm să cerșim dragoste și recunoștință și, cu regularitate, ne vedem nevoiți să ne întoarcem acasă, pentru a conștientiza faptul că, pe plan afectiv, nu avem o reușită pe atât de importantă, pe cât lăsăm impresia. Că aparenta noastră fericire nu este decât o amăgire. Că tot ceea ce am obținut pe de-o parte (o profesie bună, să zicem) a însemnat sacrificarea unei alteia (de aici și eșecurile noastre sentimentale) și totul pentru a nu atrage acele reproșuri sau nemulțumiri din partea părinților, care n-ar fi suportat să ne știe fericiți, departe de ei.

Sperând să le facem pe plac și acum, la maturitate, așa cum o făceam altădată, pe când eram copii, ajungem să ne împotmolim într-o situație ce seamănă izbitor cu eșecul, cu nefericirea, cu absența vieții și lipsa de dezvoltare, doar ca să rămânem fideli rolului pe care alții ni l-au desemnat, încă din copilărie: de a fi afectiv și exclusiv disponibili față de mama și tata.

în aceste circumstanțe, cum ar putea Sylvia, François, Marlène și cele trei surori să iubească pe cineva care i-ar face fericiți, fără a fi copleșiți de durerosul sentiment că au comis o trădare? „Fără a conștientiza lucrul acesta și fără a-1 ști, părinții toxici (ei înșiși provenind, fără doar și poate, din familii dificile) țin să-și mențină controlul", ne explică Susan Forward. De altfel, atunci când Sylvia s-a căsătorit întâia oară, tatăl ei i-a trimis o telegramă cât se poate de explicită:

— Ai greșit, vino înapoi!

Ca o fiică bună, s-a grăbit imediat să îi dea dreptate.

Alegerea făcută nu fusese cea bună.

ÎNTRE NEVOIA ȘI LĂCOMIA DE DRAGOSTE

Prin natura lor, anumite relații construiesc, din multitudinea de piese care le constituie, o dependență cronică. Donjuanii știu câte ceva despre acest lucru. Aceștia știu că, pentru a se face iubiți, trebuie să transmită semnale contradictorii. Să vorbească despre

dragoste, iar apoi să tacă. Să iubească pasional, după care să se arate indiferenți. Să promită, iar apoi să se eschiveze. Să facă dragoste, iar apoi să nu mai sune. Să ofere un splendid preambul pentru iubire, cu ocazia unui flirt, să ofere o noapte de dragoste, fără a face promisiuni pentru mai departe, dar lăsând speranța că poate...

Metodele acestea folosite de dealerii amoroși creează ceea ce se numește dependență afectivă. Cel mai bine se poate explica lucrul acesta prin următoarea metaforă: să ne imaginăm un copil cât se poate de echilibrat, care se joacă liniștit cu o minge, fără a se gândi să mănânce ceva. Cineva îl cheamă „la o gustare" (se creează o nevoie). I se pun în față tot soiul de tarte și prăjituri delicioase, fiind întrebat pe care dintre ele o preferă (în felul acesta, i se dă speranța că se va simți satisfăcut de pe urma acestei nevoi). Copilul alege o prăjitură. Este instalat cât mai comod la o masă și i se dă voie să ia câteva îmbucături (Ce deliciu!), după care i se ia farfuria din față (se conturează lipsa). Și gata! Mai mănâncă și mâine, poate. Dacă e cuminte.

Evident, puștiul, năucit și iritat, se agață de povestea aceasta cu prăjitura (dependența). Ce ar putea să însemne lucrul acesta? El ar vrea să înțeleagă. Ii este teamă, ceea ce se întâmplă este sadic. în fond, el nu ceruse nimic. Dar acum, își amintește de toate acele lucruri bune. Și i se face poftă de ele.

în dragoste, aceleași metode cauzează aceleași rele.

în fața unui cumul de emoții, identificăm dragostea pe baza unor noțiuni, cum ar fi destabilizarea, teama, angoasa și frustrarea.

Nu este neobișnuit nici ca dependența noastră afectivă să dateze din acea perioadă a copilăriei noastre în care părinții, pri- vându-ne de afecțiune, ne-au determinat să sperăm zadarnic că vom fi iubiți, doar cu anumite condiții: să ne arătăm caraghioși, buni sau chiar proști, pentru ca, în felul acesta, întreaga familie să se simtă excepțional,

prin comparație. Promisiunea aceasta legată de iubire a creat în noi nevoia nebună de a fi iubiți necondiționat, fără a conta unde și când, de către toată lumea. Iar pentru a ne face iubiți, măcar puțin, am fi în stare să facem orice.

Etologii explică faptul că, încă de la naștere, simțim nevoia de a fi atașați de o altă ființă (în general, de propria mamă) nu doar pentru a supraviețui, ci și pentru a ne simți în siguranță, demni de prețuire, compleți și fericiți. Boris Cyrulnik vorbește despre acele „o sută de zile" de după naștere, în timpul cărora sensibilitatea mamelor față de bebeluș sporește, pentru a răspunde cât mai bine nevoilor acestora.

Pe tot parcursul vieții noastre, ne conservăm această nevoie primară de atașament, însemnând să fim conectați, din punct de vedere afectiv, la alte ființe și să ocupăm „primul loc" în inima a cel puțin una dintre ele. Dacă partenerii noștri de viață sunt iubitori și grijulii, iar sentimentele noastre sunt reciproce, cu alte cuvinte suntem iubiți de persoana iubită, atunci această nevoie fundamentală a ființei umane este satisfăcută. Și avem ocazia de a lăsa să iasă la iveală o bună parte din necesitățile noastre emoționale care nu au fost satisfăcute în copilărie.

In schimb, când această primă formă de atașament a lipsit, suferim de o lăcomie afectivă în așa măsură, încât avem nevoie de dragoste precum un dependent de droguri de substanțele psihotrope. Afecțiune, tandrețe, iubire, atenție, atașament, vrem din toate, fără limite, mereu tot mai mult, nici nu mai contează din partea cui. Ne aruncăm în dragoste cu ochii închiși, în același fel în care scufundătorii se aruncă în mare, ținându-și respirația, fără siguranță ori colac de salvare.

Foamea aceasta insațiabilă aduce cu cea a flămânzilor care se năpustesc asupra hranei, înfulecând de toate, în cantități mult prea mari și netinând seama de celelalte nevoi ale lor. Obiceiul de a ne îndopa cu dragoste și de a o încărca de frici, fantasme, lipsuri, gelozie, pasiune și contopire permite umplerea acelui gol interior creat de

lipsurile afective din copilărie.

„In iubire, noi căutăm acel extaz pe care alții îl obțin numai în urma consumului de alcool, droguri sau sex. Este o formă de dependență. Dependența fiind, conform definiției oferite de Pia Mellody[2] *(Vaincre la dépendance),* „o nevoie iremediabilă de a avea o altă persoană drept centru de interes".

CUM SĂ ÎNȚELEGI COPILUL DIN INTERIORUL TĂU

Avem deja o profesie, adesea și copii, o anumită vârstă. Am aflat ce înseamnă dragostea adevărată, dar și durerile provocate de iubire. Am știut să ne asumăm răspunderi, să dăm dovadă de curaj, să legăm prietenii. Pe scurt, suntem oameni responsabili și ar trebui să acceptăm ideea că toate aceste „povești cu vechime" despre loialitatea față de părinții noștri, despre rivalitățile dintre frați și surori, despre cota de afecțiune de care am avut parte sau, dimpotrivă, ne-a fost refuzată continuă să ne influențeze! La treizeci, patruzeci, chiar și șaizeci de ani! Nu este ușor de digerat ideea că există în interiorul nostru un copil care suferă, un copil care tânjește mereu după admirația tatălui ori afecțiunea mamei. Fiindcă, în fond, nu mai suntem în etapa aceea, nu? Ei bine, suntem!

Freud observa că „inconștientul nu are vârstă" In miezul personalității noastre coexistă, în același timp, adultul rațional și copilul suferind (dar totodată fantezist, surâzător, plin de viață și de resurse) și ambii se manifestă.

Copilul acesta suferind explică pretențiile noastre, supărările, alegerile neinspirate, fricile, lăcomia sau refuzul nostru de a iubi.

Pentru a ne vindeca de aceste iubiri care ne fac rău, psihote- rapeuții (îndeosebi discipolii lui Jung) ne sfătuiesc să reluăm legătura cu copilul din interiorul nostru, să căutăm să îl înțelegem, să manifestăm milă și empatie față

2 Consilier clinic la Centrul de tratament pentru dependență The Meadows, din Arizona, autoarea mai multor lucrări despre codependență și relații, (n.red.)

de el și să îl răsfățăm, atât cât se mai poate, la vârsta adultă. Deoarece el este cel ce face eforturi pentru a se face iubit de o inimă de piatră, el este cel care acceptă umilințele precum un copil supus, tot el este cel care rămâne în cadrul unei iubiri distructive, de parcă „nu e voie" să iubească decât un singur bărbat sau o singură femeie într-o viață, tot așa cum mama e doar una, și la fel și tata.

în cartea *N'y a-t-il pas d'amour heureux?,* psihoterapeutul canadian Alain Corneau insistă că: „Trebuie să ne ocupăm de copilul acesta. Este responsabilitatea noastră să o facem. Și, în orice caz, nu trebuie să-i cerem iubirii să se ocupe de acest lucru. Iubirea există pentru a te face să dansezi. Nu să vindeci. Se cade să ne adresăm acelui copil, să-i oferim garanții. Temerile lui sunt din alte vremuri, trecute. Acum, noi îi suntem și mamă, și tată acestui copil, trebuie să evităm ca el să fie din nou rănit. De fiecare dată când, în cursul vieții, un incident scoate la iveală rana suferită de copilul interior, trebuie să ne ocupăm de el, să comunicăm cu acesta. Să îl liniștim! Să inspirăm adânc... Copilul fericit mai simbolizează totodată și creativitatea din noi, sub forma unei noi energii, ce trebuie eliberată. Să o prețuim!"

CAPITOLUL IV
De ce rămânem?

Este nevoie de timp pentru a recunoaște că relația în care suntem nu merge bine sau că suntem necorespunzător tratați. De asemenea, e nevoie de timp pentru a accepta ideea că am dat greș. Este nevoie de și mai mult timp pentru a ne separa, mai ales atunci când continuăm să iubim.

De ce rămânem? Pentru că nu putem pleca. Pentru că nu putem să ne smulgem din relația aceasta, din cuplu, din această iubire. Nu încă. Să o acceptăm atunci, fără critică, fără a judeca sau a condamna.

CÂND ÎȚI LIPSEȘTE FORȚA DE A PLECA

Prin definiție, o relație distrugătoare ne... distruge. Cu toate acestea, o ruptură necesită o desfășurare de forțe. Presupune să creezi încă scene și conflicte. Să-ți faci valiza și să pleci... unde? Să înfrunți mâhnirea copiilor. Dar și comentariile prietenilor, dezaprobarea familiei. Să faci

față problemelor financiare și regretului pierderii relației, pe care nu ai reușit să o menții, și a familiei, de-acum destrămate.

Pentru a ne despărți, trebuie și să fim suficient de puternici încât să nu trimitem mesaje sau să sunăm, imediat ce inima, corpul, propriile mâini ne îndeamnă să apucăm o coală de hârtie sau telefonul, pentru a-1 contacta pe fostul partener. Trebuie să găsim în noi resursele necesare să nu trimitem un mesaj plin de patimă, de ură sau de afecțiune, pentru a nu porni tăvălugul disputelor și împăcărilor. Puterea de a nu răspunde la telefon. Puterea de a interzice gândurile și dorința de a retrăi momentele excepționale. Puterea de a nu cădea din nou în brațele care ne fac să eșuăm.

în plus, este nevoie de multă încredere în sine pentru a crede că viitorul pe care urmează să ni-1 construim va arăta mai bine decât prezentul. Numai că această indispensabilă stimă de sine este distrusă de nenumăratele scene cotidiene în care partenerii își aruncă unul altuia cuvinte grele. După ani de zile în care am fost lipsiți de dragoste, ne simțim incapabili de a mai fi pe placul cuiva, de a reuși, de a ne face iubiți sau chiar de a iubi. Cu siguranță, suntem departe de a trăi o situație ideală, dar, până la urmă, meritäm altceva, putem să construim o situație mai bună?

Pentru a dispune de puterea de a pleca, trebuie să ne simțim însuflețiți de o nouă dragoste sau să ne dăm seama că am ajuns la capătul puterilor. în cazul acesta, plecarea devine un reflex de supraviețuire, asemănător gestului la care recurge cel care este pe punctul de a se îneca și se împinge cu piciorul pe fundul piscinei, pentru a ieși la suprafață. Numai că, în general vorbind, noi ne situăm între cele două stări: suntem posomorâți, însă nu disperați, decepționați, însă nu plini de ură, deprimați, însă nu depresivi. în plus, cu cât suntem mai implicați în relația pe care o avem, prin prisma anilor dedicați ei, a vieții conjugale cu tot ce implică ea, mariaj, copii etc.,

devine cu atât mai greu să plecăm din ea.

O iubire problematică seamănă cu nisipurile mișcătoare. Cu cât ne afundăm mai mult, cu atât mai greu putem ieși. Insă n-ar trebui să uităm că, în primele etape ale iubirii noastre, ne-am forțat să nu vedem, să nu ne intereseze anumite aspecte. Am ales să nu „dramatizăm" toate acele „mici" conflicte. N-am vrut să insistăm asupra unor gânduri răzlețe și dezagreabile, ce vizau incompatibilitatea temperamentală. Abia treptat am deschis ochii și am văzut care este adevărata fire a unei Bernadette sau a unui Arthur. Iar atunci, era deja prea târziu. Spuseserăm deja „da" la starea civilă, ne căsătoriserăm și religios, în fața atâtor prieteni, a familiilor noastre, tăcuserăm și copii.

Este obligatoriu ca suferința să devină de-a dreptul insuportabilă pentru a avea curajul să ne facem bagajele. Mai ales când persoana alături de care trăim ne spune că încă ne iubește.

O LUĂM DE LA CAPĂT

De câte ori nu ni s-a întâmplat să spunem sau să gândim: „S-a terminat!"? In acel moment, n-ar fi trebuit decât ca bărbatul sau femeia din viața noastră să răspundă simplu: „De acord. Hai să ne despărțim de comun acord, așa cum o fac atâtea cupluri. Să vedem dacă, împreună cu alți parteneri, putem avea fiecare o căsnicie mai reușită. Iți spun cu această ocazie: la revedere! Ce ușurare, draga mea/dragul meu, că ne putem despărți fără tragedie! Am trăit multe clipe frumoase împreună. Și, firește, vom rămâne buni prieteni"

Insă nimic nu se înfăptuiește chiar atât de simplu.

Când, în sfârșit, forțele încetează să conlucreze împotriva noastră, când, în sfârșit, suntem hotărâți și capabili să rupem legăturile de-a binelea, fără a mai reveni cu un telefon sau făcân- du-ne bagajele, suntem apelați, dintr-un motiv sau altul. Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Celălalt începe să ne vorbească despre vremea frumoasă, despre ploaie. Și reluăm relația. Iar apoi, ca și

cum n-am fi încetat niciodată să iubim, vocea aceea de la celălalt capăt al firului începe să ne răscolească din nou sufletul. In momentul în care auzim cuvintele „Și? Ne vedem?", am vrea să spunem, răspicat, „Niciodată!", însă acel „Da, sigur, imediat" ce ni se desprinde de pe buze trădează uimirea și furia că, încă o dată, am cedat în fața farmecului irezistibil pe care-l posedă un timbru vocal.

In aceeași măsură, ne putem confrunta cu torente de văicăreli și lacrimi. Cu el sau ea blocându-ne calea și ușa de la intrare, exclamând „Nu, n-ai să pleci!". Pentru că el sau ea nu poate trăi fără noi. Suntem absolut indispensabili pentru fericirea și echilibrul său. Suntem noi capabili să lăsăm în urmă această persoană, să o părăsim? Cu atât mai mult cu cât ne-am luat angajamentul să îi fim alături, la bine și la rău, până ce...

Până și călăii pot avea un aer sincer. Amenințările, declarațiile pătimașe de dragoste, șantajul emoțional cu sinuciderea, toate mijloacele sunt acceptabile pentru a ne determina să revenim la îndatoririle și angajamentele noastre amoroase, familiale și conjugale. Sfârșim prin a confunda tot acest spectacol cu iubirea. De altfel, se prea poate ca așa să arate iubirea.

Prima dată când se produc aceste scene credem că ele reprezintă un nou început și că, din acel moment, văzându-ne atât de hotărâți, partenerul se va schimba radical.

RELAȚIA ARE COBORÂȘURI... ȘI URCUȘURI

Dacă situația ar fi fost mereu întunecată, am fi renunțat la ea de mult. Insă, ca mai toate relațiile, are suișuri și... coborâșuri. între lovituri și înțepături se ivesc uneori intervale de dulce iertare. Conflictele se soluționează printr-o împăcare în așternuturi, iar furtuna se îndepărtează, fiecare astâmpărându-și nervii și ascunzându-și supărările, pentru moment.

Élodie, de exemplu, este o tânără femeie de treizeci de ani, atașat comercial, antreprenoare de succes, simpatică, frumușică și... infantilizată de către soțul ei, cu doar șapte ani mai mare decât ea. Acesta se consideră nu doar

partenerul ei, ci și tatăl, stăpânul, mentorul și coordonatorul conștiinței ei. De la înălțimea atotputerniciei și dominației lui, acesta îi spune ce trebuie să iubească, ce să gândească, ce să citească și să urmărească seara la televizor, dar și cum să facă menajul, cum trebuie să gătească și să planteze răsadurile.

Ea simte că se sufocă, simte că nu mai poate. Atunci când nu mai este „ascultătoare, supusă", nu ezită să o umilească în mod violent. în fața prietenilor lor, cel mai adesea face ochii mari cu referire la ea, remarcând că spune numai prostii, ea, „biata idi- oată mică!". în acest mariaj, ea se simte adesea blocată. Nu apucă să se dezvolte câtuși de puțin, să devină ea însăși, iar acum îi este din ce în ce mai greu să facă dragoste cu tati..., cu tăticul ei. Din multe puncte de vedere, o asemenea hărțuire paternă este insuportabilă.

Pe de altă parte, bărbatul acesta este cum nu se poate mai tandru. Când nu o corectează și nu o tratează într-un mod urât, o adoră, pur și simplu. Nu se uită niciodată la vreo altă femeie. Nu o iubește decât pe ea și nu o dorește decât pe ea. De fiecare dată când este pe punctul de a-1 lăsa, acesta reușește să o atragă din nou lângă el, prin atâtea atenții, că ea-și regăsește confortul și entuziasmul. Atunci, aproape că sunt fericiți unul lângă celălalt. Până la criza următoare.

Alte exemple? Stéphanie este o femeie foarte agresivă, care apelează la expresii concise și sentințe categorice, pentru a pune la punct orice om cu care are de-a face. Hugues a cunoscut-o la universitate, acolo unde colaborau pentru a pregăti o lucrare de licență în istoria artei. El este, prin natura lui, un ins șters și timid. Faptul că este scund îl complexează. Când o femeie ca ea, care i-a devenit chiar soție, l-a băgat în seamă, i s-a părut un veritabil miracol.

Caracterul ei îl impresionează și îl agasează, în egală măsură. Aerele ei de divă îl exasperează. Se întâmplă adesea să îi vină să o pălmuiască sau să trântească o ușă.

Dar, firește, nu face nimic de genul acesta. Nu îi stă în fire. Preferă ca, în schimb, să se refugieze în pictură, în arta sa, ce constituie atât pasiunea, cât și visul său măreț. Pentru că nu a renunțat la a deveni, într-o bună zi, un pictor recunoscut.

în consecință, Stéphanie se arată antipatică și adesea răutăcioasă, chiar dacă recunoaște că tipul are talent. Ea este cea care-1 îndeamnă să continue să picteze. în plus, atunci când scriu împreună teza de doctorat, de această dată despre pictorul Chardin, cei doi se înțeleg de minune, fiecare știind să aprecieze calitățile intelectuale și pertinența remarcilor celuilalt. Cum se întâmplă în destul de multe cupluri, cel mai bun îl echilibrează pe cel mai puțin bun. Atât relația, cât și viața de zi cu zi nu se dovedesc insuportabile decât cu ocazia crizelor.

NEFERICIREA NU APARE DINTR-ODATĂ...

în cursul oricărui interval, momentele bune alternează cu cele rele, echilibrându-le. Reușim să facem față problemelor din- tr-o relație, grație acelor raze de soare ce străpung adesea cerul înnegurat de furtuni năpraznice. Ar fi trebuit să plecăm încă de la început, însă adevărata nefericire nu apare dintr-odată. Orbirea prilejuită de o relație cu totul nouă și aparent frumoasă ne-a împiedicat să ne dăm seama că ceva scârțâia de la bun început. După primul conflict serios, după ce ne lovim prima oară de o criză reală, ne revin în memorie anumite „detalii". Omul acesta uluitor, care ni se părea de o cultură și o inteligență excepționale, a fost un logodnic glacial, dar atunci găseam în noi rezerve de indulgență. Socoteam distanța impusă de el drept discreție, răceala un soi de pudoare, iar disprețul un spirit genial și critic. Când ne-a cerut în căsătorie, ne-am simțit mai ales flatate, onorate că am fost alese de un așa mare om, dintre atâtea alte femei frumoase ce roiau prin preajmă.

Un alt exemplu: această femeie era deja destul de autoritară când am cunoscut-o. Nu suporta ca opiniile noastre să difere nici măcar cu privire la o oarecare

emisiune de la televizor sau la un subiect de actualitate, devenind foarte agresivă verbal când era contrazisă. însă făcea dragoste cu atâta candoare, ne înnebuneau picioarele ei frumoase, încât am dat uitării starea neplăcută pe care ne-o provocau ieșirile ei vehemente, ostilitatea afișată ocazional. Suferința a apărut abia mai târziu. Când a refuzat să mai facă dragoste.

Și încă un exemplu: în brațele acestui băiat, ne simțeam în siguranță. Era suficient să ne cuprindă de umeri, ca să ne simțim protejate. Dacă cineva ne producea vreo supărare, era primul care se ridica la luptă, doar ca să ne apere. într-un cartier înțesat de scandaluri, când nu ai un frate mai mare, e tot ce ai nevoie. Problema este că același băiat uită, într-o bună zi, cine este „fata lui" și ridică mâna chiar și asupra noastră.

BLINDAȚI ÎN FATA DURERII...

O ■>

De la atâta nefericire, sfârșim prin a ne blinda și a nu mai simțim că trăim protejați de o armură de insensibilitate. Ne putem lupta, putem fi insultați, maltratați, am devenit deja surzi și orbi. Irène, de exemplu, locuiește într-un camping, pe care îl administrează împreună cu soțul ei. Sau, mai degrabă, fără el, întrucât el își petrece cea mai bună parte din timp cu o telecomandă într-o mână și o doză de bere în cealaltă.

Trezindu-se în zorii zilei, femeia nu termină treaba decât seara târziu, iar sâmbetele și duminicile nu mai sunt de mult zile libere: trebuie tot timpul să primească clienții și să le dea indicații, să sune furnizorii, să supravegheze ca toate lucrurile să rămână la locul lor și să se ocupe de curățenie, să plătească facturile. Cu toate acestea, lucrurile nu merg deloc bine. Conform legii proiecției, pe care psihologii o cunosc atât de bine, soțul are grijă să îi atribuie defectele care, de fapt, sunt ale lui. O acuză că este „leneșă". „A uitat nu știu ce chestie", „n-a văzut că trebuia făcut cutare lucru", „tot așa a făcut și cu aia", „n-a înțeles deloc cum se face treaba cealaltă"

Femeia aude aceste reproșuri tot timpul, de doisprezece ani încoace, mai ales când el are și câteva beri „la bord". Atunci, se alege cu o palmă sau cu o lovitură, de care uită când se duce la culcare: este atât de obosită! Apoi, ia munca de la capăt. După un timp, s-a blindat cumva împotriva acestor atacuri. întocmai ca un catâr plesnit, merge înainte, cărându-și în spate povara, fără a pune vreo întrebare și fără a privi în față sau în spate. Are multă treabă de făcut. O face, și cu asta, basta! Se simte moartă în interior. Nici nu se mai poate spune că trăiește, doar funcționează. Nici durerea nu o mai atinge, fiindcă nu mai trăiește. Ar fi nevoie de un trăsnet, ca să o trezească și să o facă să înțeleagă că viața pe care o duce este nedreaptă, insuportabilă. Din când în când, există câte cineva care o supune unui astfel de șoc.

Cel mai recent, a fost vorba despre un client:

— Ia te uită! a zis el. Soțul dumneavoastră nu prea e amabil. Dacă i-aș vorbi așa soției, ar fi vai și-amar de mine, și pe bună dreptate...

în zilele următoare, Irène a reînceput să vadă și să înțeleagă. Și ce dezgust a cuprins-o! în primul rând, a observat cât de mult a îmbătrânit acest hidalgo al ei. Dând pe gât atâta băutură, s-a lățit, a făcut o burtă uriașă. Este hidos, gras, are ochii veșnic înroșiți și inflamați, arată ca o epavă, bolborosește când bea, râde de unul singur de prostiile pe care le debitează sau lovește. Irène este pur și simplu dezgustată, mai ales în pat. în mod normal, ar aștepta ca partea aceasta să treacă cât mai repede, privind în tavan, deznădăjduită, dar simte că nici măcar acest lucru nu-1 mai poate face. Și apoi, mai are și stilul acesta de a insulta pe toată lumea! în familia ei se vorbea politicos, nimeni nu rostea niciodată vreun cuvânt de ocară: „Așa ceva l-ar face să plângă pe Bunul Dumnezeu", obișnuia să spună draga ei mamă. Acum, Irène îl invocă pe Bunul Dumnezeu, care a abandonat-o. Dar ea nu este tocmai genul de femeie care-și plânge de milă.

Tenacitatea te uimește cel mai mult când afli lucruri de

la Serviciul de Informații pentru Femei - Violența conjugală. Aceste femei sunt bătute, abuzate, exploatate, supuse agresivității, însă ele încearcă să minimalizeze drama prin care trec: *„Poate nu fac decât să-mi spun povești. Am impresia că trăiesc alături de un pervers moral, dar ajung să mă simt vinovată. Poate nu sunt decât ideile din capul meu".* Multe încep să telefoneze după vreo emisiune văzută la televizor sau auzită la radio. S-au recunoscut în descrierile făcute, dar nu vor să dea impresia că se plâng. Nu au obiceiul să se audă vorbind, spunându-și „păsurile"

Curând, Irène se aruncă din nou în treburile cotidiene, hotărând ca, mâine, să curețe toate băile, de la un capăt la celălalt. Nu a mai făcut-o de cel puțin cincisprezece zile. Și să nu uite de cumpărăturile uzuale, ar trebui să-și pună inventarul la punct înaintea vârfului de sezon, altfel nu va mai ști de ce au nevoie...

VREM SĂ NE ASUMĂM TOTUL, PÂNĂ LA SFÂRȘIT...

Irène este o femeie responsabilă, care știe să își țină promisiunile. Când își recapătă luciditatea, este de părere că în viață totul se plătește. A produs „o încurcătură". Mariajul ei este, fără doar și poate, un eșec, dar nu constituie un motiv îndeajuns de puternic, încât să „părăsească incinta". *„Atunci când fondăm o familie, când ne căsătorim, ne asumăm tot ceea ce vine la pachet cu această alegere, până la sfârșit"*

Iată ce a avut de spus o altă femeie maltratată, atunci când a fost sfătuită să-și părăsească partenerul de viață, călăul, un sărit de pe fix, care o amenința cu moartea, atât pe ea, cât și pe copiii lor:

— E ca o boală, iar dacă ar fi avut cancer, atunci i-aș fi rămas alături. Este nebun, așa că rămân lângă el!

Cam la fel stau lucrurile și cu Patrick. Și el are același tip de gândire. Cred că are undeva pe la patruzeci de ani. In urmă cu cincisprezece ani, s-a însurat cu marea dragoste a vieții lui, crezând că această femeie - pe care o

iubise dintotdeauna, dar care se căsătorise cu un alt bărbat - va sfârși prin a-i răspunde cu aceleași sentimente. Credea în genul de iubire molipsitoare.

Cum se face că femeia aceasta s-a recăsătorit, și l-a ales pe el? Pentru că el era dulce, iar ea se simțea pierdută, deoarece fusese trădată cu cruzime de către primul ei soț. Era conștientă de faptul că nu îl iubea pe „Patrick cel de treabă", dar s-o mai lase toți cu iubirea asta, că se săturase de câtă iubire dăruise! împreună au făcut doi copii, pe lângă cel pe care ea îl avea deja. în felul acesta, au devenit o familie. Apoi, s-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple: femeia s-a îndrăgostit din nou, și încă tare. Nu voia să mai treacă printr-un divorț. însă și-a dorit să fie cinstită:

— Am cunoscut pe altcineva!

în urma acestei mărturisiri, Patrick devine spectatorul neputincios al dezastrului din propriul cuplul, victima marii lui iubiri și, pe deasupra, martorul chinurilor amoroase prin care trecea soția lui. Adesea, o vede cum stă așezată pe canapea, cu chipul acoperit de lacrimile care îi curg necontenit pe obraji. Oare își dă seama că este și el de față? Totul se clatină și el pare mai nesigur decât oricând. Ei îi stă gândul la celălalt, în vreme ce el, „Patrick cel de treabă", le încasează pe toate câte vin din partea ei: este încornorat, se lovește numai de refuzuri când îi propune să facă dragoste, nu-i mai adresează niciun cuvânt, stă cu ochii încețoșați pe toată durata mesei, se uită la filme, fără a le vedea, stă cu nasul în cărți, fără a le citi, înțelege greșit ce i se spune și s-a transformat în femeia cu prenume dublu, pe care trebuie să o strigi de două ori pentru a te auzi:

— Mariette! Mariette?

La ce bun tot acest martiriu din dragoste?! Sunt zile în care își jură că nu o mai iubește. A reușit să-i scoată peri albi, făcându-1 să treacă prin fel de fel de stări. Sincer, i-ar părea bine dacă s-ar duce dracului! Apoi, se convinge

singur că îi rămâne alături din obișnuință sau din datorie, dar și pentru că au copii, care își văd de viețile lor, mergând la școală, uitându-se la televizor sau antrenându-se în jocurile virtuale, nepărând să-și dea seama de lipsa oricărei interacțiunii între părinții lor. Alteori, simte o dorință nebună de a-i dărâma ușa de la cameră, de a se năpusti asupra ei și de a rupe hainele de pe ea, pentru ca apoi să o facă în fel și chip, să o lovească și să o violeze. La discreție.

însă el rămâne până la capăt „Patrick cel de treabă". Nu vrea să fie el cel care iscă scandalul. Să divorțeze? El, care este învățătorul satului, un tată și un soț exemplar, dar și un bun enoriaș? în plus, acesta ar fi primul divorț din familie. Printre ai săi, au existat mereu separări fizice, desigur, aversiuni profunde, mocnite între soți și soții, dar niciodată divorțuri!

Tatăl său, care tocmai și-a aniversat nunta de aur, ar face o criză cardiacă. Nu ar suporta ca fiul lui iubit, singurul său fiu, să-și distrugă (acesta ar fi termenul întrebuințat) cuplul și familia. Acesta are o mentalitate de soldat. Odată decis un lucru, trebuie înfăptuit și păstrat, cu orice preț. în fine, Patrick are o imagine clară de sine: este un om conciliant, care nu provoacă nimănui probleme. Este nefericit. Și? Există lucruri mult mai rele în această lume: războiul, tortura, bolile. Este suficient să deschidă ziarul la rubrica de fapte diverse, ca să constate că el nu este chiar de compătimit.

DACĂ VISEZI CĂ PLECI, TE AJUTĂ SĂ REZIȘTI

Cu toate acestea, în anumite zile, o singură picătură face ca vasul cu emoții să dea pe dinafară. De data aceasta, a fost luată însă o decizie: mâine dimineață, când se va trezi, Irène va fi o femeie liberă. își va lua cele două valize din carton, va curăța temeinic toate cotloanele și va încheia contabilitatea pentru camping, ca să nu aibă ce să-și reproșeze. Nu va lăsa în urma ei ni- ciun fir de praf, fiindcă ține la curățenie. Apoi, va răsuci cheia în broască, o va strecura sub prețul de la intrare și va merge să aș-

tepte autobuzul, ca în filmele americane pe care le urmărea altădată mama ei, și va pleca pentru totdeauna. Aceasta ar fi varianta roz a năzuințelor sale.

în varianta neagră, se gândește la sinucidere. își închipuie cum s-ar petrece totul: poate în mansardă, cu o frânghie strânsă în jurul gâtului. Pare a fi o variantă rapidă, chiar dacă nu e deloc plăcută la vedere. înecul? N-ar putea niciodată: știe cum e ea, s-ar zbate prea tare. Ar mai fi tranchilizantele, în stilul lui Marilyn, cea mai bună și mai simplă variantă, nu trebuie decât să meargă la zece doctori diferiți. Fiecăruia i-ar spune că se simte pe punctul de a suferi o criză de nervi și că îi trebuie medicamente ca să treacă peste perioada respectivă, fiindcă mama sau sora i-a murit într-un accident de mașină. într-o seară, va înghiți cele zece cutii primite „pe rețetă", dintr-odată, și va pretinde că se simte epuizată, ducându-se apoi la culcare devreme. Oricum, și berea o va trimite la somn. Iar în pat fiind, nu-și va da seama de nimic...

într-o altă zi, visul ei capătă forma unui client aflat în trecere prin camping, bronzat exact atât cât trebuie. Este singur, singurel. Nu pare să-și aștepte soția sau copiii. Irène trece des prin fața cortului său, ca să-1 întrebe dacă e totul în regulă, dacă nu cumva are „nevoie de ceva" îi răspunde atunci cu un surâs... sclipitor! Pe plăcuța de înmatriculare a mașinii lui scrie „75" Ceea ce o deranjează puțin, fiindcă Irène preferă parizienii, orășenii cu aerul lor superior. Trebuie că e comerciant, prea li se adresează tuturor cu lejeritate. I se pare atrăgătoare ideea de a se afla în spatele unei tejghele. S-ar pricepe să schimbe impresii cu clienții și să țină contabilitatea. Iar el, parizianul, ar ști s-o aprecieze pentru acest lucru. în cincisprezece ani, ei doi, împreună, ar ridica pe picioare o afacere frumoasă. Un bar poate, n-ar fi rău...

Fanteziile acestea o ajută să meargă mai departe, mai ales seara, când se ghemuiește în pat, în poziție fetală, întoarsă spre lampa de la capul patului, alături de un bărbat care sforăie neîncetat lângă ea, pentru că, din nou,

a băut prea mult.

Iar când fanteziile încetează, îți dorești în continuare să crezi în ele. Irène nu se mai află în stadiul acesta. Știe sigur că soțul ei nu se va mai schimba: e puturos, prin natura lui, și alcoolic, de când îl știe.

Dar Patrick, de exemplu, continuă să creadă că nevasta mai poate încă să îl iubească, imediat ce va înceta să viseze la un alt bărbat. Știe bine că șansele îi sunt infime, dar speră ca, îmbătrânind, poate ea va învăța să aprecieze faptul că el se află mereu acolo, iubind-o, în pofida părului ei încărunțit, a ridurilor și a pielii zbârcite...

Ce am putea spune despre tânăra Sophie? Este atât de credulă, că îți vine să-i injectezi forțat în venă doze de experiență sau să faci ceva să-i vină mințile la cap. E un înger. Frumoasă ca o zi de vară. La numai douăzeci și șapte de ani, este prinsă într-o încurcătură amoroasă, genul acela despre care am fi fost tentați să credem că a apus de mult! Povestea ei de iubire aparține parcă de un alt secol, de pe vremea edificatorului roman al lui Fanny Hurst - *Back Street* - în cadrul căruia toate doamnele aflate pe locul al doilea sunt cumva convinse să rămână.

VREM ÎNCĂ SĂ CREDEM ÎN POVESTEA NOASTRĂ...

Ca și alte fete, și ea visa să devină manechin sau actriță. Avea atât măsurile necesare, cât și expresivitatea facială potrivită, drept urmare s-a înscris atât la „școala" de manechine, cât și la un curs de actorie, ambele plătite din slujba ei de instructoare de tabără, pe timpul vacanței. Bineînțeles, a avut mereu în jur o pleiadă de colegi de seama ei, însă ea a preferat întotdeauna „bărbații copți", care manifestau un aer protector față de ea.

Sacha a picat la țanc. La patruzeci de ani, cu tâmplele grizo- nante și aerul său gânditor, individul era, de fapt, un afemeiat urmărit de o nevastă geloasă, căruia îi plăcea la nebunie să „prindă prospăturile la înghesuială" (el însuși se exprima în felul acesta) pe culoare, în cabine ori în lift. în cabine sau în culise, pentru că el este coordonatorul cursului de artă dramatică urmat de Sophie. Este favoritul

domnișoarelor, care îl urmăresc cu admirație și despre care discută febril în scuarul din față, când stau cu umerii lor goi să-i mângâie razele soarelui, ronțăindu-și salatele stropite cu dressing degresat.

Sacha i-a promis un rol micuței Sophie, chiar în piesa la care lucrează în acest moment. Tânăra începe să creadă că are talent, apoi să se simtă „o femeie adevărată", când el o „încolțește" în biroul lui.

Odată satisfăcute poftele trupești, individul hotărăște că ea „nu este destul de matură pentru rol" și i-1 oferă unei alte tinere debutante. Dar continuă să se vadă cu Sophie, care „uită" dinadins piese de lenjerie intimă pe patul din camera lui, „ca să îi dea idei". Aceste mici șiretlicuri, trupul ei frumos, dar și pasiunea pe care o manifestă față de Sacha, reușesc să îl fidelizeze pe eternul infidel. în spatele scenei, ea devine amanta oficială, devotată și răbdătoare, fără niciun fel de pretenții.

începe prin a se muta și a face mici modificări, pentru a se apropia mai mult de lumea teatrului. Mica încăpere pe care o ocupă se transformă în „spațiul pentru odihnă și relaxare". Marele om de teatru vine aici „ca să se regăsească", atunci când are chef. La început, o face destul de des, dar apoi, din ce în ce mai rar. Departe de ea gândul de a se supăra, adorabila Sophie îl iartă că are „alte lucruri de făcut decât să se intereseze de persoana ei insignifiantă", care nici măcar nu îi mai este elevă, așadar îl înțelege că nu vrea „să atragă atenția asupra lor", după cum el însuși spune.

Numai mama fetei își face griji. Nu îi vine tocmai ușor când constată că fata „nu arată bine". Și nici când realizează că, până la douăzeci și șapte de ani, Sophie nu a avut niciun rol de debut, nicio slujbă anume. Ce se va alege de viața ei, de timpul dedicat acestui bărbat? Părinții nu ezită să o amenințe că nu-i vor plăti chiria toată viata. Si o avertizează că ar fi bine ca tânăra să învețe

9

să se descurce de una singură.

Sophie răspunde că miercurea lucrează într-un centru de re- creere și că nu e tocmai ușor să devii actriță. In felul acesta, pune punct reproșurilor.

Ar putea ea să recunoască cum stau, de fapt, lucrurile? Că își petrece zilele epilându-se, coafându-se, repezindu-se la telefon ca să vadă dacă nu cumva a primit vreun mesaj, deși nu a lipsit decât trei minute, privind mereu pe fereastră, în speranța că-și va vedea iubitul (în cazul în care s-ar întâmpla ca el să treacă pe stradă), mâncând foarte puțin (pentru că oricum nu-i este foame), însă hrănindu-se cu drojdie de bere (care o face să se umfle și îi rotunjește chipul frumos), astfel încât să compenseze lipsa de vitamine, citind și învățând pe de rost piesele lui Sacha. Și visând ca, într-o bună zi, să se ridice la înălțimea cerințelor, astfel încât să prindă și ea un rol. Atunci, el îi va spune tot adevărul soției sale, „pe care nu o mai iubește și de care nici nu se mai atinge de multă vreme" Intr-un moment de rătăcire, el chiar îi mărturisise că și-ar mai dori un copil. Sophie și-a imaginat atunci cum ar fi să-i facă o fetiță, mai ales că el avea doi băieți.

De cinci ani de zile, Sacha se cuibărește în brațele tinerei sale amante, spunându-i lucruri de tot felul, fără intenții rele, dar în orice caz cu prea multă lejeritate, neglijență, cu egoism. Iar într-o zi, nevasta cea înșelată sună la ușă. Sophie este cea care îi deschide și se alege cu o palmă peste față, ce ar fi trebuit să o trezească. Află tot adevărul. Dragostea ei, iubitul venerat nu este altceva decât un fustangiu notoriu. Dacă crede că este singura, atunci se înșală amarnic, se minte singură. Celebrul rol pe care-1 așteaptă? I l-a acordat deja unei alte debutante, mai talentate, pentru ca să nu aibă probleme dacă se află că umblă cu ea. Cât despre căsătorie, nici vorbă de așa ceva, nu-și va lăsa nevasta niciodată:

— Eu sunt cea care are bani!

— Dar cum rămâne cu dragostea?

Da, sigur, nu încape îndoială că o iubește. Pe ea... și pe toate celelalte.

Sophie se prăbușește pe pat, dărâmată. Toate lucrurile în care credea au devenit „cu adevărat dezgustătoare" Dar în capul ei începe deja să prindă contur ideea că Sacha nu ar fi avut cum să mintă din toate punctele de vedere. îl revede cu ochii minții, spunându-i că o iubește, făcând dragoste cu ea cu atâta tandrețe și intensitate. Parcă îl aude din nou, spunând, ca în acele clipe când lăsa garda jos: „O, un bebeluș de la tine!"

Cum ar putea fi atât de lipsită de loialitate, încât să se îndoiască de spusele lui?! Și toate acestea, doar pentru că o femeie geloasă a venit să-i tragă una peste față! Lui Sophie îi este rușine. Rușine de propriile-i gânduri, de faptul că s-a îndoit. în această seară, dacă Sacha vine pe la ea, îi va cere iertare. Bietul de el, îi deplânge soarta: trebuie să-și ducă zilele alături de această... bestie!

E GREU SĂ RECUNOAȘTEM CÂND NE-AM ÎNȘELAT

Să ne închipuim că, într-o zi, Sophie deschide larg ochii și își dă seama cât de mult s-a lăsat abuzată, folosită. Că a fost mințită în ultimul hal. Este nevoie de un curaj imens pentru a recunoaște ca ne-am înșelat si că am fost înșelați. Pentru a îndrăzni să ne 9 9 9 9 spunem că dragostea în care am crezut cu tărie nu a însemnat decât o amăgire ce ne-a înghițit toată tinerețea. Adesea, „revelația" aceasta este atât de dureroasă, încât preferăm să continuăm să credem în Moș Crăciun sau, mai bine zis, în Făt-Frumos. De altfel, mecanismul acesta este mai degrabă inconștient decât voluntar. In psihologie, poartă numele de „negare" și, la modul cel mai simplist, presupune să nu vezi ori să nu vrei să vezi ceea ce este evident.

Așa se face că există femei și bărbați înșelați care au rămas toată viața lor „proștii satului", ignorând faptul că ei sunt, de fapt, a cincea roată la căruță. Cu atât mai rău pentru ei! Dacă însă țineți deja cartea aceasta în mână și o citiți, atunci, fără îndoială, începeți să căpătați din ce în ce mai multă luciditate, dar, din păcate, și nefericire: *„Nu suntem dispuși să acceptăm că ne-am putut înșela în*

asemenea hal", spune Bernard, în vârstă de patruzeci și șapte de ani, un excelent psihoterapeut care, pur și simplu, nu reușește să se consilieze pe el însuși, referitor la propria viață intimă: este căsătorit pentru a treia oară. *„De fiecare dată, dedic mult timp faptului de a admite că s-a încheiat. Mă gândesc mereu că femeia de lângă mine «va reveni la sentimente mai bune». Am «oblojit» atâtea cupluri aflate în criză, că nu-mi vine să cred că propria mea familie nu mai are nicio șansă"*

Bernard are și de ce să evoce modelul familiei. Aceasta explică de ce tindem să rămânem mult prea mult timp într-o relație nocivă pentru propria persoană. In lipsa copiilor, ne-ar fi mai ușor să lăsăm totul în urmă, cu toate că ne putem simți extrem de tensionați într-o relație în doi și mai degrabă fericiți în patru (în doi, când este vorba doar despre cuplul implicat, și în patru, când vorbim deja despre o familie).

„Problemele mele de cuplu au ținut în ultimii cinci ani petrecuți în comun", explică Claire, în vârstă de treizeci și doi de ani. *„Acestea au fost provocate de alcoolismul soțului meu, care nu voia să se lase ajutat, refuzând orice inițiativă din partea mea. Cu toate acestea, era un tată extrem de apropiat de copiii lui. Pur și simplu simțeam că nu-mi dă inima ghes să provoc separarea noastră. în fond, noi patru trăiam și momente tare plăcute împreună. Ajungea invariabil să se lege de mine, agresându-mă verbal, chiar și din pricina unui prosop șifonat, însă eu mă prefăceam că nu aud, încasam toate jignirile și încercam să păstrez aparențele, ca să nu aprind și mai rău atmosfera. Voiam, din tot sufletul, să cred în relația noastră și să păstrez copiii"*

Acest bărbat, care uneori nu ne mai vorbește, nu ne mai surâde și ne mai lovește ocazional, separându-se de noi într-o încăpere izolată, poate rămâne un tată nemaipomenit pentru copiii lui. Iar în aceste condiții, mai avem dreptul, prin prisma propriei noastre suferințe, să ne

privăm copiii de tatăl lor?

In plus, cu ocazia divorțului, nu doar cuplul este cel care se destramă, ci familia întreagă, laolaltă cu toată rețeaua socială de prieteni, colegi și vecini cu care am avut de împărțit câte ceva, într-o măsură mai mică sau mai mare. De ce rămânem? Deoarece este nevoie de nespus de multă siguranță de sine și încredere pentru a ne gândi că vom putea să ne construim pe cont propriu aceeași viață socială altundeva, doar pocnind din degete. Iar atunci, cel mai probabil, ne vom afla deja sub efectul unei noi iubiri.

CAPITOLUL V

Până unde merită să suferim?

Copilul din interiorul nostru va căuta, prin dragoste, acea situație trăită deja, în cadrul căreia să reușească, în sfârșit, să dețină controlul dorit. Dacă a fost bătut, atunci va căuta loviturile nu din masochism - pentru că detestă suferința - ci pentru a izbuti, în sfârșit, să controleze mâna care se abate asupra lui și să o împiedice să-1 mai facă să sufere. Va căuta indiferența, dar nu pentru a savura bucuria de a fi ignorat, ci pentru a-i forța inima, sentimentele celui care se înverșunează să nu-i ofere nimic.

Astfel de pariuri cu sine au deseori drept rezultat povești de dragoste cât se poate de frumoase. Cel care părea dur se dovedește blând ca un mielușel. Cea care obișnuia să bea (fiind apăsată de singurătate) nu mai simte nevoia să o facă, de când se simte iubită. Cât despre indiferență, aceasta nu este decât o fațadă. în brațele unei femei iubitoare, inima se dezgheață, învelișul ei „tare ca piatra" se topește precum zăpada în bătaia soarelui.

SĂ SUFERI PÂNĂ LA MOARTE

Alteori, pariul este dinainte pierdut. Nu ajungem

nicăieri. Iar în astfel de cazuri, eșecurile noastre trezesc durerile din copilărie. Copilăria este cea în care se acumulează răni. Ar trebui să dăm bir cu fugiții, însă copilul se încăpățânează. Refuză să admită că a fost învins. Tot încearcă, și tot speră: „Ceva se va schimba", își spune. Nu poate să creadă că nu există dragoste ascunsă pe undeva. Sau că iubirea de care el este capabil nu naște adevărate miracole.

Dar mai există un motiv din cauza căruia acceptăm o suferință mult prea îndelungată, prea anevoioasă: oboseala, uzura, depresia. Stricăciunile produse de violența conjugală sunt considerabile. Un raport recent, aparținând profesorului Roger Henrion, trata „consecințele majore ale violenței trăite în intimitatea cuplului asupra sănătății femeii și copiilor" și indică faptul că victimele dispun de o sănătate mai fragilă și de o speranță de viață mai scurtă decât a altor persoane. De multe ori, acestea suferă de diverse afecțiuni, spitalizări, dar și de un consum „cronic și abuziv" de medicamente psihotrope, alcool și droguri.

Până în ce punct suntem în stare să tolerăm suferința? Profesorul Henrion răspunde printr-o descriere înspăimântătoare a torturilor îndurate: hematoame, răni, arsuri, mușcături, semne de strangulare și fracturi numărându-se printre cele mai frecvente. Loviturile sunt aplicate cu mâinile goale la nivelul feței, al gâtului și extremităților. Insă 44% dintre victimele care ajung la o unitate medico-judiciară prezintă leziuni pe tot corpul.

Același dr. Henrion a mai constatat că „violențele fizice nu sunt niciodată izolate. Sunt însoțite de răni și amenințări ce preced adesea violul" Care sunt consecințele psihologice? Jumătate dintre victime suferă de depresie. Fără a mai pune la socoteală consecințele asupra copiilor.

Cu toate acestea, unele femei ajung la spital cu un braț rupt, cu chipul desfigurat, cu arsuri de țigară pe picioare, cu rupturi de splină din cauza loviturilor de picior primite în abdomen și nu se feresc să spună că se vor întoarce

acasă, pentru că au „curățenie de făcut" Trebuie să li se explice clar că se află în pericol de moarte, pentru a conștientiza gravitatea lucrurilor cu care se confruntă.

Mi s-a întâmplat să cunosc o femeie de religie catolică pe care soțul o împiedica să participe la slujbă. O femeie sociabilă, care nu avea voie să discute cu prietenele ei. Care iubea teatrul, dar nu avea dreptul să joace în comedii. Pe lângă toate acestea, soțul o mai și bătea. Obișnuia chiar să alerge după ea cu cuțitul în mână, urlând: „Te urăsc!". La început, Agnès (căci acesta era numele ei) s-a revoltat, însă loviturile și-au dublat numărul. După care a început să plângă în tăcere, sperând la o intervenție din partea poliției. De cele mai multe ori, aceasta intervenea, după care pleca. Fără să existe alte consecințe.

De-a lungul anilor, Agnès a continuat să mănânce bătaie, însă lacrimile i-au secat. Aproape că amuțise de-a binelea. în plus, soțul detesta accentul ei alsacian. Ca să râdă de ea, îi pocea numele, strigând-o „Agueness" își petrecea timpul ghemuită pe un scăunel, într-un colț al camerei de zi, în vreme ce el asculta T.S.F. (toate acestea se petreceau prin anii *'60).*

La un moment dat, Agnès a fost afectată de o paralizie facială. Nu a putut decât să-și plângă soarta, cu un singur ochi. S-a gândit să-și șteargă lacrima. Dar s-a grăbit, fiindcă propriul ei fiu, la rândul său bătut, a decis să-și ia viața. Intr-o zi, însuși soțul ei a căzut lat, când se întorcea acasă de la muncă. Din cauza unui infarct. Decedase.

Poate Agnès însăși a ezitat între a muri și a trăi? A ales însă fuga. în aceeași seară, femeia s-a internat într-un spital psihiatric, din care nu a mai plecat niciodată. S-a stins din viață, douăzeci de ani mai târziu, fără a fi încetat vreodată să-și plângă mor- ții, din toți rărunchii, precum un câine așezat pe mormântul stăpânului său.

Până unde să mergi cu suferința?

O PROBLEMĂ LA NIVEL DE SOCIETATE

In dragoste, treburile seamănă cu grija pe care o presupune secția spitalicească pentru marii arși. Arsurile

de gradul I sunt mai dureroase decât cele de grad II. Altfel spus, cu cât sunt mai grave și mai profunde, cu atât le simțim mai puțin. In același fel, paradoxal, suferința amoroasă regresează pe măsură ce sporește. Ajungem într-un punct în care nici nu mai resimțim durerea, ca si cum terminațiile nervoase ar fi fost tăiate. Si devenim blin-dați, insensibili. Parcă am ieși din propriul corp, din propria minte. După o vreme, Agnès nu mai simțea nimic. în același mod, unele victime ale perversității ajung să nu mai resimtă umilințele. Acestea se rup de restul lumii, de ceilalți. Par că încetează să mai trăiască. întocmai ca Agnès, continuă să meargă mai departe, să facă „ceea ce trebuie", de parcă ar fi robotizate.

Victimele nu pot face nimic pentru ele însele, iar fără ajutorul nostru, cu atât mai puțin. Așadar, noi trebuie să le apărăm și să le protejăm, la nivel de societate. Este imperios necesar ca sexis- mul, ca și rasismul, să devină intolerabile și să fie sancționate în mod sever. Este obligatoriu ca agresorii să fie somați să părăsească domiciliul conjugal, și nu invers. Trebuie ca justiția să aibă mijloacele de aplicare a pedepselor, să fie puse la dispoziție credite, pentru ca „bătăușii" să poată lua parte la grupuri de susținere și să se vindece, nerenunțând cu una, cu două, chiar și în lipsa banilor. Ca atare, este necesar ca fiecare dintre noi, într-un final, să-și dea seama că o victimă nu este altceva decât un seamăn, o soră copleșită de propria-i situație, rușinată, pierdută și... anesteziată.

PÂNĂ UNDE SĂ SUFERI?

Nu avansăm în nicio direcție. Trecem dintr-un eșec într-altul, de la o relație dureroasă la una ratată. Ne-am tot spus că de vină este faptul că „nu am avut noroc", dar nu credem decât pe jumătate ceea ce susținem. Este oare posibil ca, într-o bună zi, să ajungem să iubim un bărbat sau o femeie care merită lucrul acesta? Trebuie oare să insistăm, întocmai ca Ferdinand, să ne căutăm în continuare sufletul-pereche, până să o întâlnim pe Jennifer

a noastră? Sau suntem blestemați să ne afundăm în mod sistematic în impasuri, programați încă din copilărie?

După cum am văzut, explorările naturale sunt obligatorii. Cerem atât de multe de la dragoste, încât este nevoie de timp pentru a întâlni persoana care să ne convină, care să fie liberă și pentru care să fi venit, de asemenea, momentul să iubească și, mai ales, să ne iubească pe noi.

Astfel de explorări presupun ca noi să ne asumăm riscul de a fi nefericiți până ce ne e dat să găsim fericirea adevărată. Cu toate acestea, când ajungem la treizeci, patruzeci, cincizeci de ani, fără a fi cunoscut vreodată o posibilă iubire, nu încape îndoială că avem nevoie de ceva lămuriri din partea unui psihotera- peut. Acesta ne va ajuta să înțelegem de ce suntem indisponibili în fața iubirii sau de ce numai iubirile imposibile sunt cele care ne trezesc interesul.

Si DE CE SĂ SUFERI MAI PUTIN?

în plus, există și suferințe amoroase ce necesită timp pentru a se vindeca, la fel ca rănile doliului. Bărbatul iubit sau femeia iubită ne promisese totul: pasiune, veșnicie, reînnoire, un stil de viață, împlinirea personală și, totuși, promisiunile s-au pierdut undeva, pe parcurs. Atunci când le vorbim unor persoane despre „supărări din dragoste", unele zâmbesc cu subînțeles: „încă unul pierdut!". Oare știu ele ce dezastru interior provoacă un abandon?

Toată viața noastră, dragostea a fost supusă unei serii de probe. Am ajuns să ne împăcăm cu trecutul nostru, iar acum suntem capabili să le iertăm părinților noștri totul și chiar să îi iubim mai mult. Am așteptat cu nerăbdare și entuziasm să experimentăm un viitor plin de tot felul de proiecte. Unul în care urma să ne putem înfăptui visurile noastre legate de muncă, de copii, de prieteni și... de dragoste. Cât despre prezent, el pare dilatat în momentul de față. în sfârșit, ne simțim plini de viață, grație ne- răbdării de a reîntâlni persoana iubită, senzației că în interiorul nostru s-a cuibărit o altă persoană, pe care o

purtăm zi și noapte în inimă, pe care ardem de bucurie să o îmbrățișăm și să ne contopim cu ea. Dragostea mai înseamnă și mirosuri, culori, senzații, o atenție care se multiplică. Totul ni se pare frumos și surprinzător. în plus, nimic nu ne mai sperie. Vorbim aici despre o experiență aproape mistică, ce sacralizează ființele, aerul, copacii și chiar pe noi înșine.

Apoi, fericirea, speranța, senzațiile, culorile încep toate să dispară, uneori în mod brutal. Ulterior, nimic din ceea ce am visat și am crezut că se va întâmpla nu se mai adeverește. Seamănă mai degrabă cu o ruptură: un fel de amputare, de pierdere a sensului, o mică moarte. Nu mai rămâne nimic de spus. Nu există rețete, sfaturi, îngrijiri speciale care să dea rezultate. Fiecare se descurcă așa cum poate cu propria-i durere. Căutăm o poziție liniștitoare pentru suflet, cu scopul de a suferi mai puțin sau... mai mult, în funcție de moment. Se spune că timpul este singurul care vindecă. Și că ar dura cam trei ani. Poate...

Unii se îmbată ori se amăgesc, alții se ascund. Unii se îndepărtează, alții spionează. Unii aleg să urască, alții continuă să adore. „Dar nu este suficient să urăști, pentru că important e să nu mai iubești", scria Françoise Chandernagor[3]. Este nevoie de timp, de lacrimi și de suferință pentru a uita și a reconstrui, în lipsa lui sau a ei.

3 Scriitoare franceză contemporană, (n.red.)

Singurul lucru pe care ni-1 putem ura - sfătuindu-ne, în același timp - ar fi să nu mai adăugăm o nefericire la o alta, împo- vărându-ne cu propria neștiință sau neputință. Fiecare poveste de dragoste pe care o trăim ne pregătește pentru mai bine, iar, uneori, pentru mai rău. Dar tot experiența iubirii pregătește calea și pentru următoarea relație care, mai mult ca sigur, (din moment ce am îndurat atâta suferință) va fi mai frumoasă și mai benefică.

A DOUA PARTE

CEI CARE NU ȘTIU SĂ IUBEASCĂ

Există în dragoste suferințe ce nu sunt „obișnuite" în general, când suferim din iubire, se întâmplă să fim îndrăgostiți de un bărbat sau de o femeie care nu ne răspunde în același fel. Sau poate că persoana respectivă ne-a iubit, înainte. Dar acum, s-a terminat. Ambele situații sunt înfricoșător de dureroase, dar, cel puțin, relația și sentimentele sunt clare. Știm deja la ce să ne așteptăm. Vom putea, deci, să ne vindecăm, „să ținem doliul" acela atât de necesar, după cum susțin psihologii. Iar când rana respectivă se va fi cicatrizat, vom putea să trăim o nouă dragoste.

Dar când întâlnim bărbați și femei care „nu știu să iubească", suferința este de o cu totul altă natură. Nu are nimic de-a face cu mâhnirea rezultată în urma pierderii unei iubiri, ce ar fi putut să fie atât de frumoasă sau care, poate, chiar a fost. De data aceasta, suntem răvășiți, complet distruși, fără a ști nici cum și nici de ce s-a ajuns în punctul acesta. Suferința nu este una oarecare, ci provine dintr-o relație nesănătoasă, cu oameni cărora nu le merge bine.

Nefericirea lor ne-a marcat, de aceea ne vine atât de greu să îi abandonăm.

Dar mai rămânem în relație pentru că, încă, nu reușim

să înțelegem. Există ceva de-a dreptul „dement" în această situație. Nimic nu mai are logică: suntem buni ca pâinea caldă într-o zi, pentru ca în următoarea să devenim diavoli; suntem adorați, iar apoi maltratați, implorați și ulterior respinși.

Această a doua parte nu a fost scrisă din plăcerea de a întocmi un „registru cu ticăloși", ci pentru a ne ajuta să reperăm comportamente și atitudini care, într-un cadru amoros, sunt bizare, morbide și, în cele din urmă, distructive pentru noi.

CAPITOLUL VI
Cei care se tem să iubească

Totul ar fi mai ușor dacă am avea de-a face cu indivizi odioși, reci și distanți sau poate egoiști și incapabili să împartă cu alții. Dar lucrurile stau exact invers: nu există nici disconfort și nici tensiune cauzate de ostilități mocnite. Oamenii cu care avem de-a face sunt de-a dreptul fermecători. Sunt foarte pasionali: de altfel, începuturile sunt idilice și... rapide. Totul debutează printr-o cucerire eroică, cu declarații flamboa- iante și mici victorii repetate, obținute asupra persoanei noastre insignifiante, până ce suntem acaparați cu totul. Astfel de persoane se ambalează cu un entuziasm pe care scepticii l-ar cataloga drept „prea frumos ca să fie adevărat", iar romanticii l-ar numi „dragoste la prima vedere"

DEBUTURI PROMIȚĂTOARE

Ca să ne cucerească în adevăratul sens al cuvântului, sunt capabile de orice. Ne putem aștepta la declarații nebunești, pe o banderolă etalată public, cu inscripția: „Te iubesc, Christine!", la fel de spectaculoasă precum un moment din acela surprins cu camera de filmat, în care un jucător își rupe piciorul, în cadrul unui meci la Cupa Mondială. Aceleași persoane ne trimit buchete uriașe de trandafiri. Nu se sfiesc să ofere cadouri și mici atenții (și, în niciun caz, nu sunt genul de persoane care să uite de o aniversare, o sărbătoare, de un apel în urma unei întâlniri importante). Ba chiar riscă să rămână fără un sfanț, numai pentru a ne scoate undeva, la sfârșit de săptămână. Dacă

vorbim despre femei, acestea reţin întocmai numărul pe care îl purtăm la pantofi şi măsura de la cămaşă, iar apoi nu se lasă până nu găsesc perechea perfectă de încălţări din piele care să o înlocuiască pe cea veche. Tot ele reuşesc să găsească acea cămaşă, într-o anumită nuanţă de albastru azuriu, care să se asorteze perfect cu culoarea ochilor noştri.

Arthur întruchipează la perfecţie genul acesta de cuceritori îndrăzneţi şi demonstrativi. Una dintre cuceririle sale, o fată foarte drăguţă, povesteşte cum l-a cunoscut, în perioada când lucra la patiseria din cartierul său. Nu exista ocazie să nu zăbovească prin preajmă, vrând să afle cât mai multe noutăţi despre copii, vecini etc. Dar, într-o zi, nu s-a mai putut abţine şi a mărturisit tot ceea ce avea pe suflet şi reuşise să-şi reprime până în acel moment:

— Bénédicte, sunteţi cea mai frumoasă femeie pe care mi-a fost dat să o întâlnesc. Vă iubesc din prima zi şi nu-mi va trece prea curând. N-aţi vrea să vă căsătoriţi cu mine?

— Dar..., dumneavoastră sunteţi deja căsătorit, la fel şi eu.

— Putem divorţa...

— Acum?

— Am să aştept...Tânăra femeie n-a ştiut cum să gestioneze toată această „revărsare" de sentimente. S-a simţit extrem de tulburată (fiindcă tipul era seducător). N-a reuşit să pună geană pe geană, în nopţile următoare. După care a decis că acest Arthur nu este nimic altceva decât un aiurit. De fapt, fiind căsătorită de nu mai puţin de paisprezece ani, făcea parte dintr-un cuplu îndeajuns de solid încât să facă faţă „asalturilor" exterioare. Dar tot Bénédicte recunoaşte că, într-un alt moment al vieţii ei, ar fi putut ceda avansurilor acestui „tip adorabil, care părea şi sincer"

Tocmai pentru că sunt sinceri, bărbaţii şi femeile de genul acesta se tem să iubească. Nu sunt donjuani sau

vampe care se lansează în serenade și jocuri seducătoare, pentru a ne determina să cădem în capcana cuceririlor lor. Aceștia nu caută nici cantitatea, nici performanța. Nu încearcă să seducă pentru a-și satisface orgoliul rănit, alergând după recunoaștere în ochii unui număr cât mai mare de femei. Nu, astfel de oameni iubesc cu adevărat, iar atunci când vorbesc despre logodnă, mariaj, familie, bebeluși și proiecte, o fac cu convingerea că vor să construiască o relație stabilă și definitivă.

Dar exact această sinceritate îi face așa periculoși, întrucât sfârșesc prin a se convinge - și a ne convinge, implicit - că suntem făcuți unul pentru celălalt, că suntem femeia ori bărbatul vieții lor. Si atunci, de ce n-am avea încredere în vorbele lor, când fac referire la un „noi" declinat la viitor? Ei sunt cei care insistă să fie prezentați prietenilor și familiei, să se logodească pentru ca, ulterior, să se căsătorească, iar în final să locuiască „cât mai repede cu putință" alături de ființa iubită. Și gata, zarurile au fost aruncate! Suntem cuceriți, la rândul nostru. De acum, putem începe să construim ceva solid. Intrăm în jocul celuilalt, abandonându-ne dragostei și viitorului, cu încredere. Iar abia atunci...

FACEM DOI PAȘI ÎNAINTE ȘI TREI ÎNAPOI...

Dar acest lucru nu înseamnă nimic: doar scade puțin din entuziasm, se răresc atențiile, „am prea multe pe cap la muncă, înțelegi", aniversările ajung să fie sărbătorite a doua zi după data programată, și tot așa. Tonul cu care celălalt ni se adresează nu mai este la fel de incitant. Nici măcar conversațiile dintre noi nu mai sunt la fel. Am început să dialogăm, mai degrabă, despre ploaie și timp frumos, despre cele mai recente știri referitoare la o anumită zonă, de parcă am fugi din calea discuțiilor intime, care altădată reprezentau miezul primelor întâlniri. Dar iată că dragostea noastră nu se mai arată interesată să ne cunoască și nici să se facă cunoscută mai îndeaproape. Ce se întâmplă?

Este aidoma unei angoase care crește și tot crește, ajungând să blocheze schimbul.

Apoi, fără calcul ori premeditare, intervin mai multe impedimente. Când urmează să se facă prezentarea către familie, de exemplu. Se întâmplă un ambuteiaj, are loc un accident pe autostradă, se ivește brusc o problemă de ultim moment la muncă, ceea ce îl împiedică pe celălalt să onoreze invitația la întâlnire, pe care, se prea poate, tocmai el să o fi programat. Dacă s-a pus problema să vă mutați împreună, celuilalt se poate să îi ia luni de zile să-și împacheteze lucrurile, să-și rezilieze contractul de închiriere, să-și schimbe legal adresa. Cât despre căsătorie, se poate să îi lipsească documentele necesare, iar apoi, chiar în ziua ceremoniei, să se retragă, pur și simplu, din angajamentul respectiv.

Ca să dea înapoi de la acest angajament, care îi înspăimântă, există pentru astfel de oameni și alte metode, mai puțin radicale, dar la fel de eficiente. In momentul în care vorbele necesită susținere prin fapte, se poate întâmpla ceva important, fie în interiorul nostru, fie în cadrul relației. In cele din urmă, aceștia ajung la concluzia că toate proiectele planificate împreună (și care, dacă ne aducem bine aminte, au fost chiar ideile lor) nu le mai surâd nicicum, nu au cum să le mai aducă nicio satisfacție. Iar noi, care până mai deunăzi reprezentam bărbatul sau femeia visurilor lor, cădem de pe piedestalul pe care chiar ei ne urcaseră, cu ceva timp în urmă. Nu ne mai ridicăm la înălțimea absolutului.

Toate acele mărunțișuri care constituiau cândva farmecul și originalitatea fiecăruia dintre noi se schimbă în ochii lor, trans- formându-se în niște defecte deplorabile. Nu avem pic de gust, nu știm să batem un cui. Nu suntem câtuși de puțin cultivați. Nu câștigăm suficienți bani. Suntem puțin prea necopți, puțin prea îmbătrâniți, puțin cam slabi, puțin cam grași... Iubim marea, dar ei preferă muntele. Apreciem opera, dar ei o dau pe operetă:

— Nu vezi că nu reușim să ne înțelegem deloc?

Tot ei pot sabota clipele de intimitate, de pildă, cu ocazia unei ieșiri la mare, când alții admiră apusul de soare de pe țărm:

— Chiar, tu ți-ai trimis declarația la ANAF?

La fel, atunci când se bagă lângă noi, în pat, își apropie nasul de gâtul nostru și se încruntă subit:

— Ți-ai schimbat cumva parfumul?

Este posibil și ca relațiile sexuale să se rărească în mod considerabil: din cauza unei migrene, a oboselii, a muncii intense.

Orice pretext este bun pentru a fugi de discuțiile prea personale și de partidele amoroase. în acest caz, ce putem face? Suntem invariabil tentați să credem că am dat chix. în momentul în care, în fața unui romantic apus de soare, celuilalt îi vine să ne întrebe de impozite, începem să ne punem întrebări: oare ar fi trebuit să facem sau să spunem ceva? Când îl invităm pe partenerul de viață la o cină, la lumina lumânărilor, iar acesta, în ultimul moment, sună să ne spună că întârzie la birou, putem înțelege dacă se întâmplă o dată. A doua oară, situație ne cam miră. Dar, a treia oară, începem să credem că trebuie să fi făcut noi vreo greșeală care să explice aceste eschivări repetate. Iar dacă, după o noapte de dragoste, nu ne sună, presupunem că trebuie să fi fost de-a dreptul lamentabili ca iubiți. Și chiar mai rău, în cazul în care ne lipsește încrederea în noi înșine. Indiferent despre ce ar fi vorba, sfârșim fie prin a ne îndoi de noi înșine, fie de celălalt sau, cel mai probabil, de amândoi.

N-AI CUM SĂ ȘTII LA CE SĂ TE AȘTEPȚI...

Deoarece persoanele cu care avem de-a face vor să se îndepărteze cât mai iute cu putință, de parcă viețile lor ar depinde de acest lucru. Dar, în același timp, nici n-ar vrea să ne piardă. Și sunt atât de obișnuite cu această duplicitate, că ne lasă în suspans, născând în noi o senzație înnebunitoare. Am prefera să ne despărțim, o

dată pentru totdeauna, ca să știm măcar unde ne situăm. Să ne putem vedea mai departe de viață, să purcedem la a construi altceva, fără a ne mai baza pe ei. însă nu, valsul acesta ezitant al lor ne menține într-o expectativă nesuferită.

Annie se află într-o situație de felul acesta și, totuși, ea crede că a ajuns la vârsta la care poate „construi ceva solid": are... șaizeci și patru de ani. Divorțată, este totuși implicată de peste douăzeci de ani într-o relație cu același bărbat, unul despre care ea nu știe mai nimic.

A fost căsătorit, însă femeia nu știe dacă tipul mai este și acum cu... cealaltă. N-a catadicsit să o întâlnească pe cea mai bună prietenă a lui Annie decât o singură dată, din ușă. Atunci când Annie n-a mai suportat ambiguitatea situației lor și i-a dat niște ultimatumuri, bărbatul i-a promis că va locui cu ea, dar a găsit mereu fel de fel de pretexte pentru a da înapoi: ba a intrat fiica lui în travaliu, ba a avut ginerele niște probleme financiare... Nimic care să aibă legătură cu viața lor sentimentală, desigur. Annie a ajuns chiar să se întrebe dacă nu cumva sunt „virtuali" copiii aceștia ai lui, cu alte cuvinte inventați ca să-și justifice dispariițiile, fuga.

Printre toți acești bărbați și aceste femei care se tem să iubească, se află și unii care ajung să aibă o viață de cuplu, cu condiția să nu fie deranjați și să poată apela oricând la tot soiul de scuze, ca să se sustragă de la diverse „obligații", mai mult sau mai puțin plăcute. Unii își compartimentează viețile în așa fel încât cele două sfere care le alcătuiesc, afectivă și profesională, se etanșea- ză complet față de restul lumii. Astfel că ajungem să nu știm mai nimic nici despre prietenele, nici despre munca lor. Mai sunt și unii care mint din prostie. întocmai ca niște copii, pretind că sunt la băcănie când se duc, de fapt, la măcelărie, doar pentru a-și da impresia că sunt liberi. Sau adoptă o mină conspirativă, ca să nu „se dea de gol" că au o întâlnire discretă cu... agentul de asigurări.

Dacă îndrăznim să le punem întrebări, ne tratează de parcă am fi cel puțin „Big Brother":

— Dar ce-i asta, mă supraveghez!?

Alții, chiar mai șmecheri de-atât, acceptă angajamentul, dragostea, intimitatea, ducând în secret o viață dublă. Puține cupluri sunt în aparență atât de unite și de armonioase cum este cel format de Juliette și Thibault. Aceștia s-au cunoscut pe când erau studenți, într-un avion cu destinația Luxor. Cei doi dialoghează și descoperă cu această ocazie că au multe lucruri în comun: pasiunea pentru Egiptul Antic, faptul că au locuit în același cartier, amândoi urmează studii științifice, ea cunoaște foarte bine plaja de la Saint-Brieuc, acolo unde el își petrece toate verile.

Se căsătoresc și fac trei copii. Lucrurile merg perfect între ei pe plan sexual. De altfel, au până și același orar de somn: se culcă la orele 23 si se trezesc la 5 dimineața. Până si cheful de lectu- ♦ 9 *
ră le vine cam în aceleași momente, alteori preferând să nu facă niciunul nimic sau pur și simplu să privească o emisiune distractivă la televizor. Oricum, le rămân ore întregi în care aleg să vorbească vrute și nevrute. Adoră viața pe care au construit-o împreună și, atât pentru copiii lor mai mari, cât și pentru prieteni și cunoștințe, ei reprezintă un cuplu de referință.

Dar viața lui Juliette nu se oprește aici. în secret și în paralel cu cuplul din care face parte, ea niciodată nu a încetat să trăiască, mai bine de treizeci de ani, povești pasionale de dragoste, iar alteori simple relații de prietenie, de parcă ar fi avut nevoie de o grădină secretă, de un alt loc în care nimeni altcineva să nu pătrundă, de o supapă pentru a scăpa de conexiunea atât de puternică ce o leagă de soțul ei. Unii ar putea interpreta acest lucru drept „trădare". Este mai degrabă vorba despre o fugă, despre o nevoie imperioasă de a se convinge că dispune de o portiță de ieșire, și că Thibault al ei (care înseamnă aproape tot pentru ea) nu reprezintă totuși întreaga ei

viață. Mariajul o satisface, dar o și oprimă, în același timp.

Nici n-am îndrăzni să ne închipuim cât de tulburat ar fi Thibault dacă ar descoperi că femeia care-i este soție și soră, atât de iubită și de atentă, îl înșală dintotdeauna. Ar crede, în mod eronat, că el trebuie să fi fost un soț neatent, un iubit nepriceput. De asemenea, ar putea crede, tot în mod nejustificat, că Juliette nu l-a iubit niciodată. In plus, s-ar considera cel mai mare prost, fiindcă nu și-a dat niciodată seama de nimic. Doar dacă nu cumva, fiind foarte sigur pe el și pe ce a oferit de-a lungul relației lor, ar ajunge să o dea afară din casă. Iar atunci, ar fi chiar un dezastru: în fond, se înțeleseseră atât de bine! Pare complicat? Așa este, însă relațiile dintre două suflete omenești, complicate și ele, sunt cu atât mai dificile...

Și încă nu am terminat. Mai sunt persoane care evadează din legătura amoroasă refugiindu-se în muncă, în computer sau în televizor, de care abuzează până la imbecilizare, sau în relațiile cu prieteni (iar acum prietene), practicând intensiv joggingul, voluntariatul sau bricolajul. Indiferent despre ce ar fi vorba, toți suferă de aceeași afecțiune: teama de a iubi.

CLAUSTROFOBH ÎN DRAGOSTE

Cu toții experimentăm teama de a iubi. Ne este teamă că am putea fi acaparați de pasiune. Că ne-am putea pierde identitatea. Că iubirea n-ar înceta niciodată. Și că riscăm să fim abandonați, respinși, trădați, înșelați. Nu există dragoste adevărată fără a exista și teama că am putea-o pierde, într-un fel sau altul.

In orice caz, aici nu vorbim despre temeri legitime, ci de genul acela de angoasă irațională, ce nu se poate justifica decât în momentul în care o comparăm cu o fobie de dragoste.

Pentru că nu există, de fapt, o explicație logică pentru genul acesta de iubire. Nu se petrece în plan conștient, în felul în care prudenții sunt întotdeauna prevăzători cu lucrurile rele, pentru a se putea bucura de cele bune. Nu,

acesta este un gen aparte, vorbim despre persoane afectate de fobie, care manifestă un vertij sau un soi de alergie. Ceea ce înseamnă că reacționează sub impulsul angoasei, dintr-un reflex de panică, într-o situație dată, în cazul acesta, „situația dată" se referă la dragostea împărtășită.

Dacă vrem să supraviețuim suferinței pe care astfel de oameni ne-o provoacă, este esențial să înțelegem faptul că nu suntem noi de vină pentru ceea ce se întâmplă. Nu am spus și nici nu am făcut nimic. Nu am fost noi cei care i-am dezamăgit, ci situația li s-a părut de nesuportat. Și tocmai pentru că ne iubesc prea mult, se văd nevoiți să fugă de noi.

Cu cât nivelul de reciprocitate a iubirii este mai ridicat, cu atât este mai armonioasă relația, și cu cât îi oferim celuilalt mai multe dovezi ale dorinței noastre de a merge mai departe, cu atât el se va simți mai încolțit. Fie că ne numim Jules sau Manon, că suntem impunători sau scunzi, că suntem absolvenți de studii superioare sau că ne-am specializat în plăcinta marocană, aceasta nu schimbă cu nimic starea celuilalt. Deoarece problema este a lor, cu ei înșiși. Astfel de oameni se sufocă în dragoste, tot așa cum claustrofobii rămân fără aer în cabina ascensorului. Prea puțin contează dacă respectiva cabină (noi, în acest caz) este aurită, spațioasă sau minusculă și acoperită de marcaje: pentru ei, aerul din interiorul cabinei rămâne același - nerespirabil.

Oare cum a putut Alexis să-i facă așa ceva prietenei sale, micuței Lydie? Cu atât mai mult cu cât aceasta nu-i era doar prietenă, ci și colegă de apartament, de patru ani deja. Luau împreună micul dejun, urmăreau aceleași emisiuni la televizor, împărțeau patul, vacanțele, hohotele de râs, totul.

Ne aflăm la începutul lunii august. El lucrează pe cont propriu, ca fotograf. O singură fotografie, distribuită de mai multe canale media de știri, îi aduce o groază de bani.

Hotărăște să o ducă pe Lydie în vacanță, în Seychelles. Trebuie să se întâlnească la aeroport. S-a ocupat el de tot. El are și biletele. Două la număr, însă la Roissy-Charles de Gaulle, ei sunt trei la număr:

— Cine-i fata asta?

Cine o fi fata agățată de brațul iubitului ei? Lydie rămâne fără cuvinte.

— Ți-o prezint pe Sonia. Cu ea urmează să plec...

Pare greu de crezut, dar Alexis nu este un mitocan. Dacă i-ar fi povestit cineva despre o astfel de „gafă sau neînțelegere petrecută la aeroport", fără doar și poate, s-ar fi arătat indignat. Pentru el, femeia nu reprezintă în niciun caz un bun de consum, de care doar te folosești și apoi te descotorosești. în plus, pe Lydie chiar o iubește, în felul său, iar pe această Sonia, abia dacă o cunoaște. Nu este decât o colegă de la agenția unde lucrează. Cât despre vacanța în Seychelles..., fata s-a gândit să profite și ea de ocazie!

Așa că tânărul pur și simplu a cedat unui impuls de moment, unui capriciu menit să îl ajute să scape de această „lună de miere", căci acest lucru ar fi însemnat vacanța petrecută alături de Lydie - un angajament definitiv față de aceasta din urmă. Nu i-a trebuit prea mult ca să se imagineze cu copii pe cap, o casă în care să locuiască împreună, îmbătrânind și el și ea, cu privirile pierdute în focul din șemineu, așa că a ales să se salveze, fugind.

Ne putem închipui că Lydie este efectiv devastată. Dacă se apucă să-și facă un bilanț al relației lor, întrebându-se unde oare a greșit, riscă să intre într-o depresie de toată frumusețea. Iar dacă începe să-și pună întrebări legate de iubirea pe care acest băiat, ce pretindea că o adoră, i-o poartă cu adevărat, atunci sunt șanse să-i vină să-și pună capăt zilelor.

Pentru a-și calma durerea, Lydie nu are decât o soluție: să înțeleagă fobia. De altfel, simptomele fizice sunt adesea

aceleași: o stare de rău, fruntea acoperită cu broboane reci de sudoare, nevoia de a ieși sau de a-ți clăti chipul cu apă rece, în fața unei cupe de șampanie sau cu ocazia unei întâlniri amoroase. întocmai cum i se întâmplă unui agorafob în mulțime.

Dragostea și asumarea unui angajament sunt trăite sub forma unor închisori. Sunt și femei care suferă de aceeași teamă față de angajamente, la fel ca bărbații, însă, în cazul lor, frica de angajamente se reglează odată cu nașterea copiilor. Acestea reușesc să-și depășească mai repede și mai ușor anxietatea resimțită cu ocazia implicării într-o relație trainică, cunoscând instinctiv faptul că există un număr limitat de ani în care mai pot face copii. Cu toate acestea, în momentul în care sunt instalate în viața conjugală, și ele încep să inventeze fel de fel de stratageme pentru a „evada" din relație. Frenezia curățeniei generale, la fel ca și implicarea excesivă în muncă sau în creșterea copiilor, reprezintă metode dovedite pentru a scăpa de o exclusivitate afectivă imposibilă.

BIETELE NOASTRE REMEDII LE AGRAVEAZĂ STAREA DE RĂU

Tăcerile și îndepărtările bruște, eschivările de neînțeles, rupturile brutale ne aruncă într-o suferință cu atât mai mare, cu cât nu pricepem nimic din ceea ce se petrece, dar și cu atât mai intensă cu cât am experimentat alături de celălalt toate deliciile iubirii autentice: senzualitate, abandon, încredere, proiecte pentru viitor, suprema stare de bine. Și chiar în perioada în care atingem apogeul traiului în doi, celălalt începe să ne priveze de micile doze de fericire pe care le-am savurat alături de el.

Pentru a remedia răul și a recupera dragostea ce simțim că ne scapă printre degete, prin cap ne pot trece idei cât se poate de proaste. Cum ar fi să acordăm și mai

multă dragoste, și mai multă atenție, și mai multă afecțiune. Iar pentru a înlesni apropierea, ne apucăm să scriem lungi epistole de justificare, trimitem declarații de dragoste pasionale, jurând că dragostea pe care i-o purtăm nu va lua niciodată sfârșit, iertând absențele repetate și chiar episoadele precum cel petrecut la Roissy. Prin toate mijloacele de care dispunem, căutăm să îl asigurăm pe celălalt de loialitatea noastră conjugală, în ideea de a reînsufleți acel entuziasm de la început și de a-i recâștiga inima nestatornică.

Dar, făcând toate acestea, nu obținem decât efectul contrar celui scontat. Cu cât ne arătăm mai atenți și mai înțelegători, cu cât căutăm să fim mai perfecți și mai iubitori, mai apropiați, cu atât îi consolidăm fobia celuilalt, determinându-1 să devină și mai mincinos, și mai secretos, ermetic, infidel și dispus să ne lase în urmă, lipsiți de orice vlagă.

Cel mai bine este să ne aliniem distanței afective pe care celălalt o impune și să așteptăm, sperând că acest spațiu dintre noi îi va permite să se liniștească și să se gândească. Putem preveni anumite derapaje, arătându-ne neîncrezători față de cei cărora le picăm cu tronc dintr-odată, fără să ne cunoască măcar, și care fac orice ca să ne atragă de partea lor. Prea multă grabă în dragoste poate prevesti o la fel de mare grabă în debarasarea de acest sentiment.

Trebuie să aflăm imediat cu cine avem de-a face. Nu ar trebui să fie prea greu când vine vorba de celălalt. Se dedă cu ușurință la tot felul de mărturisiri, încă de la primele întâlniri, povestind despre fostele dezamăgiri amoroase. Dar să nu ne pripim să-i deplângem soarta. Cel mai bine ar fi să ciulim bine urechile și să descifrăm spusele lui. Ce i s-a întâmplat, mai exact? Cum vorbește despre fosta/fostul? Oare persoana respectivă nu s-a ridicat la înălțimea pretențiilor celui cu care vorbim? Sau poate a fost decepționat că dragostea în care el a crezut

nu s-a adeverit până la urmă? Ce fel de viață ducea împreună cu această persoană? Sunt nenumărate indicii pe care celălalt ni le oferă, cu naivitate, chiar despre ceea ce urmează să se întâmple cu noi înșine, pe viitor. Oamenii nu se schimbă esențial. îndrăgostiți! se fac mereu vinovați de gândul că „lucrurile nu vor sta la fel, în cazul nostru". în realitate, există o probabilitate destul de mare ca lucrurile să se petreacă și cu noi exact la fel.

Să analizăm, cu calm, personalitatea celuilalt. Cele mai multe fobii privind legăturile se extind și în alte arii, persoanei respective devenindu-i imposibil să se „închidă" într-o relație, ca și în viața profesională și amicală. Vorbim despre oameni care aleg să fie liber profesioniști. Sau care își aleg profesii ce le permit să cutreiere munți și văi, fără a fi obligați să se supună unei monitorizări exacte din partea unui șef sau unui program fix. Pentru astfel de persoane, să fie nevoite să dea socoteală nu este doar imposibil: este efectiv insuportabil. Aceleași persoane sunt cele care trag din greu în ultima parte a intervalului de lucru. Au nevoie de o supapă care să le permită să evadeze, cât mai des cu putință, de la viața de birou și, dacă li se propune o etapă modulară pentru reducerea timpului de lucru, atunci se vor năpusti asupra ocaziei ca să-și ia liber în zilele de miercuri și de vineri și să-și acopere urmele.

De asemenea, acești oameni se și mută adesea, aidoma acelui locuitor al Parisului care-și spunea „călugăr soldat" și care își schimba locuința și cartierul aproape în fiecare an. Nu deținea nici casă și nici mobilă, fiindcă ura ideea de a fi proprietar. Au prieteni îndrăgiți, pe care însă se mulțumesc să îi vadă o singură dată pe an. Sau leagă prietenii profunde, care însă se încheie pe neașteptate, atunci când se conturează posibilitatea de a transforma această intimitate într-o chestiune de durată. Adesea, aceiași oameni preferă compania cărților, a timbrelor, a mașinii, a muzicii, și mai puțin a oamenilor. Zboară

precum niște fluturi, de la o întâlnire la alta, mulțumindu-se cu seducții superficiale, tocmai pentru a nu aprofunda lucrurile. Sunt prin definiție adepții aventurilor de-o vară, fără niciun fel de continuitate.

GĂSIREA DISTANTEI POTRIVITE

Imediat ce am deslușit cât mai mult din psihologia personajului, vom ști că trebuie să îi acordăm acestuia cât mai multă libertate și spațiu de manevră. Vom înțelege totodată că nu se cade să îi dăm în vileag micile secrete, toate minciunile sale mărunte, dar nici să îl întrebăm pe unde iese și cum își petrece timpul. Putem chiar apela la mici păcăleli în punctul acesta, fiindcă pentru celălalt (când fobia nu a atins cote îngrijorătoare încă) este suficient să aibă „impresia" că este liber, ca să se simtă mai bine. Mărturie în acest sens stă exemplul oferit de Florian, vânzător ambulant, care are în jur de patruzeci de ani și trăiește alături de aceeași femeie de douăzeci și doi de ani. Este un băr- bat-copil, care suferă de sindromul Peter Pan. în permanență îi place să creadă că este un adolescent care pleacă duminica du- pă-amiaza la o partidă de fotbal, iese la cină o dată pe lună „fără femei", mereu alături de foștii săi colegi de clasă. într-un fel, nici nu se poate spune că a crescut de-a binelea. Multă vreme, partenera sa a bombănit, a plâns și nu s-a simțit iubită, mai ales în raport cu ceea ce oferea ea însăși. Nu voia să o ia de soție. Nu voia să-și ia niciun fel de angajament față de ea. Nu era deloc sigur cu privire la ei doi. Nici măcar nu era sigur că o iubește și îi mărturisise lucrul acesta. Iar acest simplu fapt părea să-i ofere certitudinile de care el avea nevoie. Din moment ce pe cartea de identitate era încă „celibatar", la fel de bine putea să fie și în capul lui. Această simplă stratagemă părea să-i ajungă pentru a înăbuși groaza care îl determina să se vadă cu șireangul în jurul gâtului.

în loc să dea ascultare acelor cuvinte dezagreabile și să sufere de pe urma lor, Claudine a ales să vadă partea

bună și să ia în calcul faptele concrete: faptul că au doi copii împreună nu echivalează, oare, cu o dovadă de dragoste și de angajament?

Cel din urmă punct vulnerabil ce trebuie evitat este acela ce presupune să așteptăm telefonul care nu mai sună, vacanțele care nu se plănuiesc, mutarea care nu se mai produce odată, cererea în căsătorie ce se lasă așteptată, despărțirea de „cealaltă", care nici ea nu are loc. Cu cât așteptăm mai mult, cu atât sperăm la mai mult, iar celălalt se simte cu atât mai vinovat și mai dornic să se debaraseze de tot. Mai trebuie să avem grijă și să nu cedăm în fața reproșurilor, să nu fim tentați să corectăm cu orice preț presupusele noastre defecte doar ca să îi fim pe plac celuilalt. Deoarece astfel de eforturi nu sunt numai zadarnice, ci sunt și văzute drept dovezi de dragoste menite să-1 constrângă pe celălalt, într-un fel sau altul. Pe scurt, bine ar fi să lăsăm impresia unor persoane in-de-pen-den-te!

în momentul în care observăm că astfel de persoane se sufocă în iubirea noastră, în intimitatea pe care le-o prilejuim, în armonia și angajamentul față de noi, este cazul să luăm distanța pe care ei și-o doresc. Să ne arătăm mai puțin afectuoși, mai puțin demonstrativi, mai degrabă reci și distanți, dar, mai ales, să trăim fără a-i mai aștepta și a avea speranțe legate de ei. Se poate ca, abia atunci, să redevină cum erau în prima zi, pentru ca apoi să vrea din nou să se îndepărteze, de îndată ce părem cuceriți încă o dată.

Acești parteneri sunt epuizanți în cadrul relațiilor de iubire. Ne învârt pe degete. Iar odată ce ne consideră ca aparținându-le, încep să ne frustreze cu instabilitatea lor amoroasă, cu apucăturile lor dubioase. Nu se simt bine când construiesc ceva, când avansează în intimitate și, cu cât au sentimente mai puternice, cu atât mai mult caută pe ascuns o cale de a scăpa din povestea ce-i leagă de noi.

Pe de altă parte, cu cât panica lor intervine mai târziu

în relație, cu atât mai mult ne fac să suferim. Sunt câte unii care o iau la sănătoasa imediat ce se simt atrași de cineva. Nu se vor așeza niciodată lângă persoana pe care o plac. Uneori, fobia de relație își face apariția după instalarea atracției fizice. Câtă vreme cred că la mijloc nu e nimic altceva decât atracție sexuală, nu le este teamă. Abia când lasă garda jos și încep să aibă sentimente, le vine să o ia la fugă. Mai sunt și unii care așteaptă ca dragostea să fie reciprocă, pentru a sabota legătura ce i-a înlănțuit. De la „eu", îndrăgostiții! au trecut la „noi". încep să-și facă planuri de viitor, să identifice compromisuri între aspirațiile și gusturile lor pentru a orândui un trai împreună, unul abundent, agreabil și promițător, și tocmai când toată această fericire atinge punctul culminant, pasărea își ia zborul sau sabotează situația.
în mod evident, această dezertare ne lasă perplecși, dar și indignați, scandalizați și privați de viitor, pe noi, îndrăgostiții de bună-credință, care găsim într-o zi apartamentul gol. Durerea este atroce, însă se va cicatriza, în cele din urmă. Un singur sfat: să acceptăm felul în care sunt, dacă ne stă în putere, dar să nu credem că le va trece vreodată cu adevărat. O fobie de care nimeni nu se ocupă rămâne de necontrolat. Și, cel mai probabil, se va mai manifesta. Dacă ne apropiem prea tare

.CAPITOLUL VII
Cei cărora nu le place... să iubească

Dacă ne place nu numai să iubim, ci și să ne lăsăm pradă sentimentelor frumoase, refuzăm să credem că există și persoane care își bat joc de dragoste și de ceea ce presupune a fi iubit. Susținem sus și tare că toată lumea caută iubirea. Această naivitate ne cauzează cele mai mari necazuri. In cazul în care suntem femei, putem fi tentate să credem că, plăcând un bărbat liber, lucrul acesta ne garantează dragostea. Sau că și iubirea, precum gripa, este molipsitoare. Ori că, atâta vreme cât iubirea noastră este îndeajuns de puternică, de justă, de complexă, și celălalt ne va răspunde în același mod.

însă nu toată lumea deține același potențial amoros ca noi sau, cel puțin, nu la fel de puternic. Există oameni a căror capacitate de a iubi este de-a dreptul ridicolă și direcționată exclusiv către una sau două alte persoane. în vreme ce alții, cu inimi mari și generoase, par a ști să iubească încă din primele zile ale existenței lor. încă de la vârsta de patru ani, Valentine a iubit din tot sufletul un puști în vârstă de șaptesprezece ani, care obișnuia să o scoată la plimbare în parc și de la care a învățat „o grămadă de lucruri". Atunci când băiatul dispărea mai multe zile consecutiv, fetița devenea atât de nefericită, încât părinții se vedeau nevoiți să apeleze degrabă la ajutorul băiatului, pentru ca micuței să-i revină pofta de mâncare.

N U E MOMENTUL, NU-MI STĂ CAPUL „LA AȘA CEVA"!

Există, de asemenea, momente în viață când suntem

mai mult sau mai puțin disponibili și dispuși să ne lansăm într-o aventură de o asemenea amploare, cum e dragostea. Francesco Alberoni, care a „decorticat" fenomenul amoros în lucrările *Le choc amoureux* și *Je t'aimel,* afirmă că dragostea nu vine chiar în orice moment. Practic, omului îi este imposibil să se îndrăgostească atunci când este „cu mintea-n altă parte". Și depresia constituie un faimos antidot la dragoste, întrucât retragerea și lipsa de încredere în sine împiedică ființa umană să intre într-o relație. Este nevoie atât de disponibilitate sufletească, cât și de vitalitate pentru a te îndrăgosti și a nu mai fi, implicit, nefericit. In același timp, nici să fii din cale-afară de fericit nu se cade, Alberoni asemănând iubirea cu un fel de „mișcare colectivă în doi" El ne îndeamnă să înfăptuim revoluția necesară, adică să trimitem la plimbare valorile anterioare și modul nostru de viață, pentru a crea altele, cu totul noi. Or, acei bărbați sau femei care se simt bine în pielea lor, bucuroși de ceea ce au și de cine sunt, nu au niciun chef să implementeze schimbările pe care o dragoste mare le solicită din partea lor. De multe ori, acestora nu le surâde decât aventura sexuală. în niciun caz revoluția la care se referă Alberoni!

Dacă ne-a lipsit dragostea, iar în toată copilăria noastră ne-am văzut nevoiți să ne maimuțărim pentru a ne face iubiți de anturaj, credem, în mod eronat, că dragostea este în egală măsură problema, dar și soluția pentru toată lumea. Cum pentru noi ea reprezintă însăși rațiunea de a trăi, tratamentul tuturor afecțiunilor noastre sufletești, lupta noastră constantă, atunci trebuie că înseamnă același lucru și pentru vecinul de palier și pentru acea femeie frumoasă pe lângă care am trecut pe stradă.

A iubi este indispensabil existenței... Dar n-ar trebui să uităm că există o groază de oameni care își iubesc cu pasiune profesia, animalele de casă, cărțile, muzica, automobilul, un sport, prietenii, copiii. Iar această iubire, de altă natură decât amoroasă, pe ei îi mulțumește. Ar trebui să privim în jur și să ne întrebăm ce îi preocupă în

primul rând pe ceilalți. Vom constata că răspunsul „să iubească de dragul iubirii" este unul rar întâlnit. Aici, o mamă este preocupată îndeosebi să-și facă fiica fericită. Dincolo, directorul unui companii se îngrijește, înainte de toate, să-și facă afacerea profitabilă, ceea ce nu e deloc un lucru ușor. în altă parte, vedem un bărbat a cărui grijă principală este să rămână un om cumsecade, ca și cum o latură obscură a personalității sale ar amenința din umbră să-i strice ploile. Ceva mai departe, o altă femeie face tot posibilul să se remarce pe plan profesional. Unii dintre aceștia sunt căsătoriți, alții nu, însă cu toții se situează într-un moment al vieții lor în care dragostea nu reprezintă nicio valoare, nici preocuparea centrală.

DAR DOAMNĂ, DE CE AȚI VREA CA FEMEILE SĂ REPREZINTE PRINCIPALA MEA PRIORITATE?

În cadrul unui reportaj realizat pentru revista *Avantaje* (ediția franceză), am adresat următoarea întrebare: „Unde sunt bărbații?". Realitatea este că bărbații celibatari sau liberi sunt aproximativ la fel de numeroși pe cât femeile cu același statut. Atunci, cum se face că agențiile matrimoniale, scurtele anunțuri publice și cluburile destinate întâlnirilor sunt, cu precădere, utilizate de femei? Unde sunt toți acei bărbați neluați? In urma anchetei, s-a ajuns la concluzia că aceștia se află în fața televizorului sau a unui computer, preocupați să lucreze ca niște nebuni, de multe ori pentru a-și plăti pensiile alimentare. Uneori, se mai încumetă să navigheze și pe Minitel sau pe te miri ce alte site-uri. Dacă femeile sunt în căutarea dragostei, s-ar zice că bărbații au cam hotărât că lor nu le trebuie.

Cel care va da lovitura de grație iluziilor noastre sentimentale poartă numele de Jean. A lucrat în comerț. A câștigat mulți bani, a condus numai mașini una și una, cucerind „femei superbe, în ciuda mutrei mele de Gainsbourg[4]", conform propriilor sale cuvinte. După care

4 Serge Gainsbourg (1928 - 1991) cântăreț, compozitor, pianist și

și-a pierdut slujba, casa și automobilele. I-au rămas Smic, câinele său, țigările și o încăpere închiriată de la o femeie arțăgoasă și dezagreabilă, care îl bătea la cap să nu „țină linia telefonică ocupată prea mult timp", pe un ton insuportabil, de parcă s-ar fi adresat unui puști. Ar fi trebuit să închei atunci discuția, însă, preocupată de subiect, am insistat:

— Care mai este locul femeilor în viața dumneavoastră?

Puțin exasperat, omul a lăsat să-i scape următoarea exclamație:

— Dar, doamnă, de ce ați vrea ca femeile să reprezinte principala mea prioritate?

Jean a fost primul care m-a făcut să înțeleg că anumite persoane, cu toate că noi ținem cu tot dinadinsul să le facem să ne iubească, au cu totul alte priorități. Refuzând să le înțelegem, riscăm să ne deziluzionăm și chiar să interpretăm în mod greșit o sumedenie de lucruri.

Marie-France, de exemplu, este infirmieră. Este o frumoasă femeie de aproape cincizeci de ani, care nu are nici soț și nici copii. Tocmai a încheiat o relație de iubire de-a dreptul detestabilă, cu un „bolnav" care a tratat-o ca pe un câine. In momentul în care a legat o prietenie cu unul dintre bolnavii ei aflați în convalescență, spre sfârșitul a ceea ce noi am numi „o lungă maladie", s-a gândit în felul următor: *„Iată, în sfârșit, un bărbat căruia îi plac copiii, natura și restaurantele bune. E fericit. Alături de el, relația nu are cum să fie complicată. O să aflu și eu, pe pielea mea (ceea ce nu mi s-a mai întâmplat de ani de zile), ce înseamnă o poveste simplă de iubire!"*

Plecând de la această concluzie favorabilă, femeia a început să se îndrăgostească treptat, crezând că el îi va răspunde cu aceleași sentimente. La drept vorbind, bărbatul părea foarte entuziasmat și bucuros, de câte ori o întâlnea. Nu se arăta doar complezent, ci părea aproape afectuos, astfel că ei nu i-a luat prea mult ca să înceapă

poet francez, cu trăsături ale feței nu foarte armonioase, (n.red.)

să-și facă idei despre viitorul lor în calitate de „cuplu" Din nefericire, în scurt timp își dă seama că bucuria manifestată de acest bărbat nu are legătură cu dragostea, ci cu faptul că starea lui de sănătate se îmbunătățise în mod vizibil. Iar dacă se arată nespus de bucuros că ea este aici, nu este pentru că o vede, ci pentru faptul că are, în sfârșit, ocazia să facă din nou dragoste cu o femeie, după atâția ani de abstinență sexuală.

Care sunt oare prioritățile partenerilor noștri sau ale persoanelor care constituie ținta afecțiunii noastre senzuale? Găsind răspunsul la această întrebare importantă, vom ști dacă merită să „investim" (sentimental) în această relație, cum ar spune economiștii, fără a risca prea multe bătăi de cap.

Cu toate acestea, unele persoane își ascund intențiile cu atâta pricepere, că nu putem ști, cu certitudine, unde ne situăm, dar nici unde se situează ele în raport cu noi.

MANIPULATORII NU NE IUBESC, CI NE „FOLOSESC"...

Puterea lor de seducție este atât de mare, iar arta de a se învârti în jurul cozii atât de bine pusă la punct, că riscăm să ne pierdem reperele încercând să îi judecăm cu luciditate. Abia după ce ne-am îndrăgostit începem să luăm aminte la toate pagubele care apar, una după alta, și una mai mare decât cealaltă. Iar după ce i-am părăsit pe respectivii, avem senzația că tocmai ne-am trezit dintr-un lung coșmar. Cu o mahmureală de toată frumusețea. In tot timpul în care i-am iubit pe acești oameni, n-am văzut si n-am înțeles nimic. Si nu mă refer aici la relațiile 5 9

cu genul acela de perverși care sunt distructivi în mod vădit și provoacă durere, ci la tertipurile folosite de manipulatori pentru a trage sforile vieții noastre, de parcă noi n-am fi nimic mai mult decât niște biete marionete, în piesa lor de teatru demonstrativ.

Modul în care funcționează manipulatorii a fost dat în

vileag de către psihologul Isabelle Nazare-Aga, în *Manipulatorii și dragostea.* Aceasta nu doar descrie cu maximum de acuratețe simp- tomele, ci redă și tehnici de contramanipulare, deosebit de utile celor care se confruntă cu astfel de oameni. Și care nu mai sunt dispuși să suporte „să fie trași pe sfoară" Fiindcă despre acest lucru este vorba. Un manipulator nu-și pune problema să îi iubească pe cei apropiați, adică să le facă acestora un bine sau să îi prețuiască, ci să se folosească de ei ca de niște instrumente aflate în slujba lui.

Cea mai abilă manipulatoare pe care mi-a fost dat să o cunosc se numește Lola (iar despre ea pot vorbi cu mai multă libertate, întrucât nu suntem în relații bune, așa cum ea nu este, de fapt, în relații bune cu nimeni). Astăzi, este o femeie în vârstă, dar pe vremea când era o tânără absolut superbă și strălucitoare, a avut numeroși amanți. Era frumoasă. Era mondenă. Fascina prin abilitățile ei sociale, fără ca noi, ceilalți, să ne dăm seama exact cum și în ce fel. Peste noapte, ne adopta, pur și simplu.

Onorați de faptul că fuseserăm invitați la ea la masă, ne simțeam obligați să o găsim generoasă, plină de căldură, până în- tr-acolo, încât, încă de la primele ore ale întâlnirii noastre, îi eram deja îndatorați pentru tot ceea ce părea să ne ofere. Observate de aproape, toate „dovezile" ospitalității și bunătății ei erau minime sau, în orice caz, disproporționate față de viitoarele noastre „răscumpărări", ca să zic așa.

Părea puțin deplasată, cu aerele ei de divă, cu parfumul ei de mosc, bijuteriile etalate ostentativ, însă, în cadrul unei amiciții - ne lega totuși o amiciție - refuzi uneori să vezi micul monstru care stă la pândă în spatele aparențelor. In doar câteva ore, câteva zile, relația devenea tot mai apropiată, astfel că Lola profita de lucrul acesta ca să ne încurce și să ne implice într-un amalgam de acuzații și văicăreli (relatând situații unde ea poza me- reu în victimă) învinovățiri și citări, principii morale -

diluate printr-o serie de măguliri - care ne determinau să îi facem tot felul de servicii și să o cadorisim cu lucruri însemnate: o mașină de spălat vase, o piesă de mobilier, un covor, o bijuterie foarte scumpă etc.; au existat și cazuri când unii au petrecut pentru ea ore întregi într-un cumplit ambuteiaj - „cât de frumos din partea ta că te-ai oferit, n-aș fi avut la cine altcineva să apelez!" - doar ca să-i procure un parfum, ediție limitată, extrem de costisitor. Fără să ne dăm seama în ce fel, căzuserăm în capcana ei și ajunseserăm să ne simțim frustrați, nefericiți că ne-am lăsat prinși în mrejele ei, confuzi și, colac peste pupăză, rușinați de meschinăria măruntelor noastre calcule retrospective.

în momentul în care au cunoscut-o, principalii ei parteneri de viață, soți sau iubiți, trei la număr, erau oameni integri, activi și destul de virili cât să fi trăit și cu alte femei, unul având chiar și copii cu fosta soție. Primul dintre ei era avocat, cel de-al doilea medic, iar cel de-al treilea inginer (femeia iubea confortul!). Cu toții au ieșit din relația cu ea demni de milă și secătuiți de vlagă.

Primul și-a pus la bătaie toți banii pentru a-i face pe plac Lo- lei, menajerei și numeroșilor ei amanți. Muncea ca un apucat, în timp ce ea se plimba țanțoșă prin mijlocul curții, veșnic adoptând aerul unei femei de afaceri copleșite de câte avea pe cap. Nu a durat mult până a refuzat să se mai culce cu el. Ba îl trata de parcă ar fi fost ultimul amărât, ba se referea la el ca fiind „cel mai bun avocat din întreg Baroul parizian[zz]. Bietul de el, nici nu mai știa unde se situează. Dat fiind faptul că nu e câtuși de puțin ușor să recunoaștem că am fost precum ursul păcălit de vulpe, i-a luat aproape zece ani să se despartă de ea, în cele din urmă, după ce și-a distrus gradual atât starea de sănătate, cât și contul din bancă.

Cel de-al doilea era medic și, urmând îndeaproape cam același traseu ca primul, a devenit alcoolic și, ulterior, dependent de antidepresive, până ce i s-au dat papucii,

așa, de pe o zi pe alta. Fără să i se mai dea vreo explicație: femeia, pur și simplu, își găsise pe altul mai bun! Cel de-al treilea este în continuare cu ea, din câte s-ar părea, însă nu mai este inginer. O servește în calitate de secretar personal, când doamna are chef să-și scrie amintirile, și e „om bun la toate" în restul timpului. Și acesta a ajuns alcoolic, complet emasculat și lobotomizat. își urmează nevasta precum un cățeluș, fără a spune măcar „pâs". Iar când un binevoitor îi adresează vreun cuvânt, bărbatul se întoarce către Lola, care răspunde:

— Claude crede că...

Mai există și momente când, aflându-se în cea mai bună dispoziție, Lola e în stare să susțină, sus și tare: „Claude este cel mai inteligent bărbat pe care l-am întâlnit vreodată", doar pentru ca, la câteva secunde după, să-1 trateze ca pe un gunoi.

Manipulatorii sunt un fel de dive care, pe baza capriciilor lor de moment, ne fac să ne simțim fie ca niște eroi, fie ca niște zdrențe. în cea mai mare parte a timpului, pentru aceste persoane nici nu existăm, de fapt. Nu ne aflăm nicidecum în centrul preocupărilor lor, cum se întâmplă în cazul perverșilor, care ne hărțuiesc și ne distrug, prin manevre de destabilizare permanentă. Nu jucăm nici rolul „prințesei adorate", ca în situația acelor furioși care-și lovesc partenerele, din teamă că ele i-ar putea părăsi. Nu, manipulatorii ne joacă pe degete, în funcție de nevoile lor, cu excepția cazului în care interesul lor este în altă parte, în acest caz, ne dau pur și simplu deoparte, fără nicio remușca- re. Pentru ei, nu însemnăm nimic altceva decât niște pioni între pioni, utili în măsura în care dorim să le fim de ajutor, servindu-i în fel și chip ori admirându-i.

în acest cadru psihologic, dragostea contravine naturii lor, pentru că ea presupune să uite de sine, să ia aminte la nevoile și interesul persoanei iubite. Pentru a putea să iubească, ar trebui ca manipulatorii să renunțe la ceea ce

sunt, adică fundamental egocentrici. Iar acest lucru este imposibil!

Cum se poate supraviețui, în acest caz? Pentru început, repe- rându-le șmecheriile, ceea ce constituie un exercițiu extrem de dificil, întrucât acești oameni sunt niște fermecători jucători în- născuți, cărora le lipsește agresivitatea vizibilă. Abilitatea lor constă în faptul că nu cer și nici nu pretind nimic în mod direct, ci fac în așa fel încât să ne ademenească, intrând noi înșine în mizeriile lor. De pildă, din empatie față de femeia lui, care se plângea necontenit că ar fi nespus de obosită, Claude s-a oferit, cu blândețe, „dintr-odată", să șteargă el cu mopul baia celor doi. Dar, la scurt timp după aceea, Lola s-a „mirat" de faptul că „absolut nimeni" nu s-a gândit să facă puțină curățenie acolo.

Deci, să le reperăm șmecheriile. Apoi, este nevoie să ne afirmăm nevoile cu fermitate, asigurându-ne că ei, partenerii noștri, le-au auzit cât se poate de limpede. In final, trebuie să apelăm la contramanipulare, adică să reformulăm orice chestiune cu subînțelesuri, rămânând totodată indiferenți în fața tentativelor lor de culpabilizare. Ceea ce constituie o adevărată artă și, în același timp, o disciplină epuizantă.

DOMINATORII NU IUBESC: EI VOR DOAR SĂ STRIVEASCĂ, SĂ CORECTEZE ȘI SĂ CONTROLEZE...

Mai înainte de a reprezenta o trăsătură psihologică, autoritarismul constituie un rol social. Cândva, un bărbat adevărat știa să-i dirijeze pe cei din jurul său, dintr-un simplu gest, și să se facă ascultat imediat. Acest „pater familias" în toată puterea cuvântului purta pantalonii printre ai săi, bucurându-se de binecuvântarea femeilor (mame, soții, surori și fiice) devotate slujirii lui. Statutul acesta era cumva în ordinea lucrurilor, iar autoritatea lui inconfundabilă și de necontestat.

în aceste vremuri însă, în familii nu mai există doar un cap, ci două. Părinții sunt egali în fața legii. Femeile

muncesc. Sarcinile și responsabilitățile se împart în mod egal, absolut democratic între mame și tați, dar încă există reminiscențele altor vremuri. Zgura dominației masculine se șterge lent de tot. Bărbaților nu le-a venit ușor să cedeze din privilegiile lor, iar femeilor poate le este greu, știind că le-au uzurpat poziția.

Acum, că am clarificat acest aspect, știm cu toții că există și „femei stăpâne". Sub pretextul că atât casa, cât și familia reprezintă „domeniul lor", își înregimentează supușii și, asemeni unor dirijori, solicită de la unul ceva, de la altul altceva. Mai e nevoie de spus că familiile numeroase trebuie să respecte cu religiozitate o serie de reguli precise, însă sunt din ce în ce mai puține familii de acest fel, pe când „tiranii", fie ei bărbați sau femei, rămân.

Totuși, disciplina și dominația nu se rezumă la aceleași lucruri. Disciplina răspunde imperativelor colective, pe când dominația intră sub incidența unui singur individ, preocupat în mod deosebit să-și impună supremația. Nu este distructiv, cum se întâmplă cu perverșii și manipulatorii, ci mai degrabă sufocant. Acestui gen de om îi este imposibil să se exprime, să existe și să se simtă împlinit. Ne vrea binele, însă propriile porniri sunt mai puternice, iar personalitatea lui acaparatoare își extinde tentaculele în toate aspectele vieții celorlalți.

Acesta își impune propriul ritm, punctul său de vedere, adevărul propriu, modul său de a spune și de a face lucrurile. Și o face perfect conștient de lucrul acesta, considerând că el „știe cum e cel mai bine pentru noi toți". Plin de astfel de certitudini și mânat de evidentul său egocentrism, nu înțelege că, poate, ce este bine pentru el nu se aplică și altora. „Eu nu trăiesc cum trăiesc ei, nu iubesc cum iubesc ei", scria Marguerite Yourcenar. Și el ajunge la aceeași concluzie, însă indignându-se, și trebuie spus: are drep-ta-te! Ca urmare a superiorității sale reieșite din faptul că este de sex masculin, a statutului deținut (de stăpân al casei) sau a înaltului grad de

inteligență pe care și-1 arogă, de exemplu. Punctul său de vedere este practic lege. Orice unghi ce diferă de al său este socotit fie „o prostie", fie o crimă de lezmajestate. De altfel, dominatorul preferă rolurile oamenilor. Apreciază mai puțin apelative precum „Marcel" sau „Julie" și mai mult „soțul meu", „nevastă-mea", „copiii mei", care nici nu au interesul să se abată de la ierarhia stabilită. Fiindcă respingerea ar fi greu de îndurat. Condamnarea absolută. Și, probabil, ruptura.

In viața cotidiană, pacea domnește în cuplu, câtă vreme partenerul de viață al individului dominator rămâne pe poziția ce i-a fost desemnată, cu capul plecat și o atitudine supusă. Dacă îi dăm ascultare întocmai precum niște bravi soldați - fără a ne plânge, menținându-ne surâzători de câte ori se află prin preajmă - tiranul domestic ne va ridica în slăvi. Nu se va sfii să strige în gura mare: s-a căsătorit cu „o femeie de aur" sau cu „bărbatul perfect". După cum spunea un domn în vârstă:

— Soția mea este o femeie formidabilă: niciodată n-am stat după ea!

Insă la cea mai mică abatere de la viața conjugală și socială stabilită în mod tacit, riști să te alegi cu un munte de reproșuri, de critici sau încruntături, de lecții de etică sau ironii cu toptanul, care ajung să te îngroape cu totul. Iar „punerea la punct", de cele mai multe ori, este îngrozitoare. îmi vine în minte genul acela de soție omniprezentă, care invadează încăperea (măsurând spațiul cu pași mici și repezi), acaparând simultan și conversația (doar dacă nu cumva catadicsește să ia loc, moment în care, în sfârșit, încetează să ne mai amețească). Singurele subiecte de conversație ce par să-i trezească interesul sunt acelea pe care le cunoaște. în caz contrar, nu este atentă la altele. Sau schimbă subiectul. Cât despre soțul acesteia, care de regulă tace mâlc, în cazul în care dorește să rostească și el o vorbuliță, ea fie îl întrerupe, fie îl împiedică să continue:

— Dragul meu François, doar știi că pe nimeni nu interesează povestioarele tale!

— Dragul meu François, cât de lent poți fi!

— Mănâncă odată, dragul meu François! Vezi doar că toată lumea pe tine te-așteaptă!

Mai e nevoie să menționăm că dragul de François, care și-așa a făcut un efort considerabil ca să îndrăznească să ia cuvântul în prezența zmeoaicei de nevastă-sa, bate numaidecât în retragere, concentrându-se de-acum asupra ciorbei și murmurând, absolut derutat, „Scuză-mă, Cécile!"

Autoritarismul acesta creează o tensiune care ne taie aripile. Neîncetat, celălalt ne frânează orice elan. Lângă oamenii aceștia, părem niște puștani paralizați, undeva, sus, pe trambulină: să sărim sau să nu sărim, îndrăznim să ne exprimăm gândurile, să fim așa cum suntem cu adevărat, fără teama că am putea fi judecați sau puși din nou „la locul nostru", de unde nu trebuia să plecăm nicicând? Trăind alături de ei, ne transformăm în niște păsărele timorate. Am vrea să ne deschidem aripile, dar ne întrebăm necontenit: Oare ei ce-ar zice? Ce ar crede despre noi?

Unii dominatori își întind chiar mai mult sfera de autoritate, nelăsându-ne niciodată în pace. Ei trebuie, în mod imperativ, să se implice în absolut orice. Nu se sfiesc să le explice soților, care gătesc deja de zece ani, cum se descojesc corect morcovii și cum trebuie să răspundă la telefon, printr-o remarcă de genul:

— Of, ce ți-e și cu vocea asta miorlăită! Vorbește, domle, mai tare!

Ce e de făcut?

Cu blândețe, trebuie să-i determinăm să își dea seama că lucrurile se pot face și altfel. In același mod, este cazul să îi facem să înțeleagă că nu ne lasă să existăm, în general, și în cadrul relației, în particular. Tot cu blândețe, trebuie să luăm cuvântul și să le sugerăm că Adevărul lor

personal nu reprezintă decât un punct de vedere, la fel ca oricare altul.

în final, dacă am ajuns cu răbdarea la limită, atunci trebuie pus piciorul în prag. în fond, tuturor ne-ar plăcea să îl auzim la un moment dat pe „dragul" de François că-și pune la punct insuportabila zmeoaică, măcar o dată în viață:

— Nu te supăra, „draga mea Cécile", dar acum vorbesc EU!

CEI CARE NU VOR SĂ MAI SUFERE...

Dragostea presupune o disponibilitate, dar și un altruism, de care manipulatorii nu sunt capabili. De asemenea, presupune și un control asupra sinelui, asupra propriilor gânduri și emoții, dar și relații echilibrate, care sunt împotriva naturii celor care vor să domine. De fapt, pentru cel care este obsedat să se stăpânească și să îi stăpânească pe alții, dragostea este „un bolovan, o dependență, o slăbiciune"; pe scurt, o aventură interzisă cu totul sau permisă numai „cu țârâita", cât să se dumirească despre ce este vorba.

în schimb, cei despre care urmează să vorbim nu resping dragostea pentru că așa sunt ei, ci pentru că așa au ales să fie: pur și simplu nu mai vor să iubească! De ce? în general, fiindcă nu mai vor să sufere.

Rănile iubirii sunt, uneori, atât de dureroase, că ni se pare normal (ba chiar sănătos) ca, de-acum înainte, să le evităm. Numai că, în dragoste, perioadele trăite de noi ni se par, în egală măsură, cele mai frumoase și cele mai teribile. Cele mai frumoase, întrucât putem trăi mai multe adevărate povești de dragoste, într-o singură viață. Dar și cele mai teribile, pentru că oricând putem fi refuzați, dați deoparte, părăsiți. Rareori se întâmplă să traversăm o întreagă existență fără să fi avut inima frântă în urma unor decepții amoroase nu doar o dată, ci de mai multe ori. Acestea lasă în noi amintiri dureroase, cicatrici încă sensibile și anumite tipuri de reflexe - prin care,

retrăgându-ne, ne protejăm.

Poate toți acei celibatari care se refugiază în spatele ecranelor de computer, a videoclipurilor și a muzicii celor de la Minitel rose se numără, de fapt, printre bărbații răniți care, pur și simplu, au ales să iasă din circuitul amoros. Ca măsură de precauție sau de ciudă. Dragostea a încetat să mai reprezinte o prioritate pentru ei. Aceștia acceptă, poate, o aventură trecătoare, o femeie care să le încălzească patul într-o seară oarecare, dar în niciun caz întreaga noapte, și cu atât mai puțin până a doua zi, de dimineață. Nu sunt dispuși să-și asume riscuri. Nu vor să sufere. Iar dacă femeia nu le place decât pe jumătate, atunci cu atât mai bine. Lipsa de atașament poate să însemne că nu se expun necazurilor.

La aproape patruzeci și șase de ani, lui Pénélope nu-i dai mai mult de patruzeci. Trebuie precizat că este sportivă, minionă și slăbuță, blondă cu niște ochi mari, albaștri, un năsuc mic și pometi bine conturați (trei atuuri, deci, care s-ar părea că îi conferă un aer veșnic tânăr). A trecut printr-un divorț, punând astfel punct mariajului de douăzeci de ani, din care au rezultat și patru copii (acum adulți). Independentă, directoare, cu bani... și o problemă: singurătatea, care i se pare înfiorătoare. Când ajunge acasă seara, singură, și se vede nevoită să-și împartă gustarea cu... televizorul, simte că alunecă încet și sigur într-o pasă depresivă. Mai trebuie menționat că fostul ei soț, copiii și puținii prieteni ai cuplului sau ai fiilor lor s-au cam făcut nevăzuți, aproximativ toți în același timp.

Curând, ea întâlnește un bărbat singur, puțin mai în vârstă decât ea, interesant și cu același profil. își dau seama imediat că au tot ce le trebuie pentru ca relația dintre ei să meargă, doar că el nu mai vrea să sufere. A avut atât de mult de tras de pe urma primei sale soții, că omul și-a promis să nu se mai implice niciodată într-o relație exclusivă. Pentru el, a nu mai suferi înseamnă un lucru concret: întreține relații sexuale cu o femeie, dar nu

doarme niciodată cu ea, continuă să se vadă și cu altele, nu o prezintă copiilor săi, nu se întâlnește cu ea în timpul săptămânii, se vede cu ea, însă nu prea mult, astfel încât să nu se nască între ei ceva trainic. Pénélope este puțin îndrăgostită, foarte răbdătoare, veșnic îngrozită de ideea de a fi singură; așa se explică de ce acceptă să joace rolul ce-i corespunde frumosului ei prenume. Numai că lui nu-i e dat să fie Ulise al ei.

Ce altceva ar mai putea să facă? Să-i dea lui încrederea atât de necesară, cu răbdare. Să încerce să-1 facă să înțeleagă că nu toate femeile seamănă cu prima lui soție. Dar, mai presus de orice, să continue să meargă la sală, la muncă, să se vadă cu prietenii, copiii și ceilalți iubiți, dar să rămână disponibilă în fața iubirii, a acestei iubiri, în cazul în care Ulise va catadicsi vreodată să asculte cântecul ei de sirenă... sau pe al alteia, lucru pe care nimeni n-ar putea să i-1 reproșeze.

Toate acestea pentru a preveni presiunile la care sunt adesea supuse inimile rănite, asigurându-le că putem fi liberi, în mod obiectiv și indisponibili, în mod subiectiv. Cel puțin pentru moment.

CEI CARE NE REFUZĂ...

Trebuie precizat faptul că există și oameni care nu vor să ne iubească pe noi, în mod special. Pentru unii, să audă așa ceva este cumplit de crud. Fiindcă fraza aceasta evocă iubiri fără îndoială imposibile, dar care ar fi putut să se concretizeze în ceva frumos. Să ne gândim, numai, la încântătorul hit interpretat de Serge Reggiani: *Il suffirait de presque rien, peut-être quelques années de moins pour que je te dise „je t'aime".*[5]

Acești oameni nu vor să ne iubească, dar noi trăim cu impresia că este bine și așa decât deloc.

Este vorba despre diferența de vârstă, de prea puțin curaj, de alte locuri, alte obiceiuri, familie, copii, religie,

5 Nu mai era nevoie decât de puțin, poate de încă niște ani, ca să-ți spun „Te iubesc" (n.tr.)

rasism, vreo boală. Chiar și acum, când ne considerăm liberi să iubim, continuă să apară obstacole ce fac ca iubirile noastre să pară imposibile.

Decizia aceasta, de a iubi sau de a nu iubi, se ia de regulă cu mult înaintea întâlnirilor de care avem parte. Pare să semene cu promisiunile acelor alcoolici abstinenți, care și-au promis să nu mai pună niciodată gura pe vreo picătură de alcool, și care izbutesc să se țină de cuvânt, în ciuda tentației extrem de puternice de a simți măcar un singur strop de whisky arzându-le limba. La fel îi tentăm și noi pe cei care au decis să nu ne iubească, iar acum fac totul pentru a se abține. Trebuie oare să le înfrângem rezistența și să îi obligăm să încalce pactul pe care l-au făcut cu ei înșiși? S-ar simți îmbolnăviți și rușinați.

Ce ar fi de făcut? Să înțelegem motivele celuilalt. Să ne punem în locul lui, fără rețineri. Să nu batem din picioare precum un copil răsfățat care cere bomboane, când nu e ora gustării. Motivele de a nu ceda în fața unei iubiri imposibile sunt uneori motive bune. Ar trebui ca, mai degrabă, să încercăm să schimbăm dragostea în afecțiune, în tandrețe, într-o prietenie necondiționată și, dacă e cu putință, să o transformăm într-una dintre cele mai nostalgice amintiri.

CAPITOLUL VIII
„Perverșii" care ne distrug

Există o diferență fundamentală între noi, sărmanele jumătăți imperfecte, și perverșii despre care urmează să vorbim. Diferența aceasta poartă numele de conștiință greșită. Fiindcă, în general, ne simțim vinovați că ne-am comportat execrabil, am sărit calul sau ne-am rănit profund partenerii de viață, apelând la „tactica zidurilor de piatră", ce constă în a ne bosumfla, a trânti ușile sau a tăcea chitic, adoptând totodată un aer copleșit, numai ca să scăpăm de reproșuri și vorbe grele.

La fel ca toată lumea, și noi ne dorim să ne iubim în mod corect partenerii de viață. Visăm să îi putem răsfăța. Facem imposibilul pentru ca ei să se poată bucura de viață, în general, dar și de noi, în particular. Aspirăm să ajungem să reprezentăm pentru ei un soi de forță benefică, aducând frumosul, binele, tandrețea și starea de bine în viețile lor. Ne dorim, de asemenea, ca ei să îndrăznească să se abandoneze relației cu noi, fără frică și reproșuri. Am vrea ca dragostea ce le-o purtăm să reprezinte pentru ei forța pe care se sprijină pentru a înțelege sensul vieții, a dobândi fericirea și conștiința de sine.

Dacă știm să iubim, ne mai dorim ca partenerii noștri

să ac- ceadă la propriul sine și, pe cât posibil, cu ajutor din partea noastră. Pe scurt, am vrea să fim „curierii" lor pentru viață și o stare de bine.

ACEȘTIA FUNCȚIONEAZĂ INVERS DECÂT RESTUL LUMII

Cu toate acestea, nu ni se spune nimic despre așa ceva în cazul „perverșilor narcisici", descriși de către dr. Marie-France Hi- rigoyen, medic psihiatru, care le-a deschis ochii miilor de victime ai acestora în 1998, când a publicat *Hărțuirea morală - Violența perversă în cotidian.* Descrie în această lucrare monștri reci, cu suflete goale, ființe lipsite de scrupule, a căror principală plăcere constă în a-și distruge „țapul ispășitor", determinându-1 să-și reprime orice inițiativă, să se umilească și chiar să se autodistrugă. Aceștia sunt așa-numiții „psihopați fără simptome", care disprețuiesc bucuria, relațiile și intimitatea. Până și în clipele de apropiere, fac tot ce se poate ca să saboteze acel schimb și fericirea care se construiește. Myriam, acum în vârstă de patruzeci de ani, care a trăit, pe când avea între treizeci și doi și treizeci și șase de ani, o relație complicată, dacă nu chiar bolnăvicioasă, alături de un pictor andaluz, își amintește: *„Lui Pablo, cel mai neplăcut lucru pe care i l-ai fi putut spune ar fi fost «Sunt fericită, mă simt atât de bine cu tine!»... Ei bine, în acel moment, orice vrajă se risipea, totul se ducea de râpă și apăreau semnele de nebunie"*

încă de la începutul întâlnirii cu perverșii, ne încearcă un sentiment de disconfort, o stare de rău, ca și cum ar exista ceva fals în persoanele acestea. întrebările pe care ni le pun ne împing să spunem ceea ce am vrea să păstrăm secret: ne violează. *„Era un individ tare indiscret. Voia să știe cu cine umblasem, dacă îi înșelasem pe acești bărbați. Simțeam că mă citește ca pe o carte",* constată Myriam. Alteori, acești oameni dau sfaturi într-un mod atât de insistent, că ne vedem obligați să acționăm complet invers decât ne-ar veni în mod normal.

Insă interesul pe care par să-1 manifeste cu privire la viața noastră privată, la munca noastră contrabalansează această proastă impresie inițială, dând iluzia unei comunicări veritabile.

Pentru că una dintre puterile celor care abuzează de încredere presupune să înțeleagă de ce suferim, în cea mai mare parte a timpului: simțim că nu suntem ascultați și recunoscuți. Din cauză că ne lipsesc ocaziile, din pricina oboselii sau faptului că pierdem mult prea mult timp la televizor sau online, consacrăm prea puțin timp relațiilor noastre intime. Prieteniile noastre se reduc, în medie, la cinci persoane, iar iubirile noastre la două sau trei, într-o viață. O anchetă relativ recentă, derulată de *Nouvel Observateur,* în luna aprilie a anului 2001, indica faptul că trei sferturi dintre pacienții care apelează la serviciile unui psihote- rapeut o fac mai puțin dintr-o necesitate psihologică, și mai mult din simpla nevoie de a vorbi cu cineva.

Perverșii dispun de inteligența de a ademeni prin faptul că ascultă: „Părea să manifeste un real interes față de munca mea"; „A fost pentru prima oară când cineva s-a arătat realmente interesat de mine", declară adesea victimele. Dar să nu ne lăsăm păcăliți de lucrurile acestea: astfel de prădători se fac că dialoghează, ca să întindă capcane. în mod naiv, suntem tentați să credem că îi pasionează cu adevărat activitățile, poveștile și ideile noastre. în realitate, ei analizează nereușitele noastre, greșeli pe care ei le vor transforma în adevărate arme pe care le vor întoarce împotriva noastră, la momentul potrivit.

La o privire mai atentă, adevărul ce îi caracterizează ni se dezvăluie cu ușurință, pentru că acești oameni fug de lucrul pe care îl caută mai toți oamenii de rând: comunicarea autentică. De îndată ce se instaurează o intimitate, aceștia au grijă să o distrugă din fașă, la fel cum fac și cu bucuria sau starea de bine. Limbajul lor,

adesea foarte impersonal, demonstrează și că raporturile lor sunt interschimbabile. Aici, este vorba despre Myriam, dar putea la fel de bine să fie vorba despre Julie sau Francine. *„Ne credem importante, dar nu reprezentăm decât un nume dintr-o listă întreagă",* afirmă tânăra femeie.

Stilul acesta de a se eschiva din relație se poate remarca și în alte aspecte ale conversației: astfel de oameni își modifică brusc tonul, trec de la o idee la alta, exact în momentul în care dialogul pare să capete substanță, așa că apelează întotdeauna la aceeași formulă ca să schimbe jocul, indiferent cu cine discută: *„Ai ceva absolut extraordinar, de asta sunt sigur,* va zice perversul, mimând a căuta un soi de complicitate, *dar ezit între un Chablis și un Sauvignon"*

O victimă ceva mai obraznică decât celelalte va încerca să revină la ea:

— Și ce spuneați că am?

— Aș merge pe vinul Chablis!

Ea nu va mai ști ce să zică.

VRAJBA DIN CUPLU ȘI DIN IUBIRE...

Un pervers detestă ideea de cuplu. Nu contribuie cu nimic la căminul conjugal. Nu face nimic pentru a crea acel „noi" plin de amintiri, de discuții cu miez, de atenții și momente frumoase. Nu numai că fuge de așa ceva, dar, în plus, pare să-și piardă și memoria. Iată și o expresie pe care urăște să o audă: „Îți mai amintești când...?" Pentru că nu, el nu-și amintește de nimic. Timpul nu pare să se aștearnă nici în inima sa, dar nici să-și lase amprenta referitor la cei pe care îi cunoaște. Practic, perversul construiește anticuplul, subminând legăturile, pe măsură ce acestea se construiesc. Dacă e de acord să-și satisfacă dorințele, nu acceptă și schimburile afective. Dacă îți acordă puțin timp, îți refuză intimitatea sexuală, și tot așa. Relația derapează, iar singura sa inițiativă pare să fie aceea de a distruge. *„Nu sunt genul care să se așeze la*

casa lui", afirmă Pablo, râzând de toți cei care caută armonia în cuplu: *„Nu-mi spune că vrei să semeni cu oamenii ăia de nimic, care nu fac altceva decât să se țină de mână, în fața televizorului!"*

Perverșii urăsc dragostea și, mai presus de orice, nu vor ca noi să îi cunoaștem. Par a nu fi născuți de ființe umane, provenind de niciunde, de parcă s-ar fi autogenerat. Se eschivează când vine vorba despre adevărata lor poveste, de identitatea lor reală; încep să se joace și să facă piruete, manipulând adevărul în fel și chip, căci oamenii aceștia mint fără rețineri. își scriu propria poveste, în funcție de interlocutori. Pentru a-i păcăli cât mai mult, sunt capabili să inventeze puncte comune fictive. în fața unui medic, vor pretinde că au lucrat și ei „în domeniul medical". în fața unui bancher, poți fi sigur că au avut și ei un iubit sau o iubită care a activat „la finanțe", iar în fața arhitectului - poți conta pe faptul că au fost „decoratori în altă viață"

Dacă la început seduc prin intermediul măgulirilor și al complimentelor, o fac numai pentru a ne distruge ulterior. Ce să distrugă, mai exact? Conexiunea cu celălalt și imaginea bună pe care acesta din urmă o are despre sine. Capacitatea lui de a fi fericit, creativ, abilitățile sale relaționale, capacitatea de a iubi, adică exact acele lucruri pe care ei nu le au. Cum sunt morți pe interior, atacă în mod direct partea plină de viață a victimelor lor. își încep demersul sub masca unor analize adânci, și ajung să demonteze persoane și lucruri, catalogându-le ca fiind „rele": nimeni nu e cum trebuie, nici politicienii, nici artiștii, nici vecinii etc. *„Mă asalta pe mine cu toate invectivele adresate celorlalți",* concluzionează Myriam.

AGRESIUNILE INDIRECTE

Denigrarea aceasta se extinde și asupra partenerei sale care, într-o seară, are să i se pară „insuficient de elegantă" ca să îl însoțească la o cină cu clienții săi. Mai sunt și alte agresiuni care ne vizează în mod direct și ne

blochează, pur și simplu, când suntem în public, de pildă, și nu mai suntem capabili să ne apărăm: *„Soțul meu n-a avut niciodată cea mai sclipitoare minte!",* exclamă, în toiul petrecerii, o „fermecătoare" soție.

Ce ar putea spune bărbatul său? Să protesteze: *„Nu-i deloc așa, sunt foarte inteligent!"*

Sau să facă glume pe seama părerii „avizate" a soției, riscând ca, în felul acesta, să le creeze un disconfort tuturor celor pre- zenți? în mod normal, alege să tacă, deși resimte o tensiune psihică enormă.

Există și alt tip de atacuri, mai degrabă indirecte (perverse) și subtile. Ni se poate spune, de pildă, că nu trebuie să ne definească „mica noastră căsuță, slujba noastră nesemnificativă", ceea ce, cu toate că pare un compliment, denotă că suntem mai curând amărâți în ochii celui care vorbește.

Un aer disprețuitor, grimase, expresii care trădează îndoiala, toate acestea sunt forme mărunte ale persecuției; încrețiri din nas care sugerează că nu mirosim tocmai bine, un arătător trecut în mod neglijent pe deasupra mobilei, cât să fie „verificat" stratul de praf, subînțelesuri veninoase, aluzii camuflate, o singură privire, un gest imperceptibil, suficient cât să înjosească sau să intimideze. Celălalt răspunzând la telefon: „Nu, absolut deloc, nu mă deranjezi, sunt singur", cu toate că suntem în aceeași încăpere. La fel de bine se poate ca denigrarea să fie sugerată și imediat ștearsă printr-o altă frază, ca să evite confruntarea. Perversul este obișnuit să demoleze, pentru ca apoi să treacă la altceva. Sau se poate să vorbească abia auzit, ca să se poată fofila, în cazul în care se dă de gol: „Ah, iat-o și pe grasa mea nevastă! Pardon, am zis „grasa"? Voiam să spun „grațioasa"

Există multe căi de a-ți face partenerul să ajungă la capătul răbdării, nenumărate. Zidul de piatră despre care am amintit anterior îl condamnă pe partener să-și pună întrebări peste întrebări, dar tot el să răspundă la ele. Aceasta este formula prin care orice dialog este refuzat:

„Ai zis cumva ceva despre despărțire?". Răspuns: „Crezi că este acum momentul să vorbim despre așa ceva?"

Totodată, minciuna îi permite celuilalt să se afle pe poziția de avantaj, în orice conversație, să amestece adevărul cu minciunile, într-un amalgam veșnic schimbător, ceea ce are de fapt un obiectiv bine stabilit: rănirea partenerului, destabilizarea lui.

Din același arsenal fac parte și promisiunile pe care nu le îndeplinește: că va telefona și, totuși, nu sună. Că veți lua cina împreună, pentru ca în ziua cu pricina să se arate complet uluit: „Cum? Am promis eu că ieșim la cină?". Și-apoi, mai are și stilul de a ne priva de orice dovadă de afecțiune, de mângâieri, sub pretextul că sunt ceva banal, cel puțin în vremurile acestea: „Haide, nu-mi spune că ție chiar îți trebuie așa ceva!".

Perverșii știu mai bine decât oricine să practice arta înșelăciunii, atunci când nu spun nici da, nici nu. Ne lasă în ceață, plini de îndoieli, fără a ști cu certitudine dacă putem conta pe această poveste de dragoste sau se cade să o dăm uitării pentru totdeauna: *„Hai să facem un copilaș",* se trezește Pablo într-o luni. *„Nu sunt genul de bărbat care să se așeze la casa lui",* afirmă marți. Ce să mai crezi din toate acestea?

Creând genul acesta de confuzie, perverșii narcisici își propun să ne țină în suspans, „la dispoziția lor", în așa fel încât să se poată bucura de noi după bunul plac, după aceea să ne arunce, să ne folosească din nou și iar să ne dea la o parte, în funcție de starea lor schimbătoare de spirit, jucându-se cu nervii și cu sentimentele noastre.

RAȚIONAMENTE ȘI TRUCURI MURDARE

Unul dintre jocurile favorite ale perversului constă în a irita, pentru că dorește să stârnească reacții emoționale spectaculoase. Nimic nu-1 bucură mai tare decât să declanșeze isterii, ură, agresivitate din partea unui ins impulsiv! Poate fi și cazul unei femei perverse, care-și împinge partenerul de viață la limita răbdării, moment în

care acesta sfârșește prin a-i da o palmă. Palmă pe care ea urmează să o reclame, de îndată, la secția de poliție.

Printre avocați circulă povestea unei femei care, adusă la exasperare din pricina nervilor și certurilor, ajunsese să amenințe că-și va omorî bebelușul dacă soțul nu avea să înceteze să o persecute. Astăzi, s-ar afla în spatele gratiilor, pentru infanticid. Avocatul, dezgustat de atâta perversitate, ar fi refuzat să apere acel „monstru", cunoscându-1 pe tată, dar nu și pe ucigașă. Pentru un pervers narcisic, nimic n-ar fi mai eliberator decât să-și pervertească victima, făcând-o la fel de rea ca el.

Dacă tot vorbim despre trucuri murdare, o inspectoare de poliție povestea cum, în micul oraș în care locuia, în sud-estul Franței, jumătate dintre reclamațiile pentru viol, în anul 2000, fuseseră clasificate ca fiind „inadmisibile", fiind vorba despre manevre la care se recurgea pentru a obține deciziile de divorț pentru culpă. A fost, de pildă, cazul unei femei care îi explicase fiului ei că trebuie să aștepte în sufragerie. Când ambii părinți ai băiatului se duceau în dormitor, iar acesta își auzea mama țipând, trebuia să sune la poliție.

Bărbatul ajunge acasă. Femeia îl atrage în dormitor, îl mângâie, îl sărută. Cei doi încep o partidă de amor, iar ea... se pune pe urlat. După cum stabiliseră, puștiul sună la poliție. Din fericire pentru bărbatul în cauză, primul soț al femeii făcuse deja pușcărie pentru tentativă de viol asupra soției sale.

Mai circulă și povestea unei mame care obișnuia să-i spună fiicei ei: *„Trebuie să înțelegi, este vina tatălui tău dacă ne separăm: nu suportă ca eu să am și alți iubiți"*

Vorbele, dar și faptele sunt greșite în toate aceste situații. Toți acești oameni ar trebui să fie demontați și analizați la rece. Un pervers, de exemplu, vă va cere să ieșiți la o întâlnire, deschizân- du-și fără întârziere agenda:

— Așadar, când ai vrea să ne vedem?

Asemenea răsturnări servesc destabilizării celuilalt (iar acesta este un scop pe care perverșii îl urmăresc

neîncetat), dar și plasarea acestuia pe poziția de solicitant, așadar, una de inferioritate. Reprezintă o modalitate foarte subtilă de a înjosi. întrucât aceasta nu este decât un detaliu (printre atâtea alte detalii, de altfel), nici măcar nu ne deranjăm să-1 subliniem. Dacă totuși o facem, inevitabil, am greși:

— Vai, mă scuzați! EU aș vrea să ne vedem, „Maiestate"?

Un pervers narcisic este în mod constant pervers, prin intermediul frazelor pe care le construiește sau al înscenărilor. Pablo, de exemplu, păstra toate casetele de pe robotul telefonic cu înregistrări ale mesajelor lăsate de fostele lui iubite. Când Myriam sosea, se prefăcea că-și ascultă mesajele, ca și cum acestea ar fi fost din seara de dinainte, numai ca s-o facă geloasă. Bineînțeles, ea înnebunea de furie. Atunci, mulțumit peste poate, el abia aștepta să-i reproșeze „crizele", „ieșirile acestea", atât de isterice!

O CULPABILIZARE TOXICĂ

Așa cum oricare dintre noi poate fi uneori agresiv, invaziv sau plin de reproșuri, și perversul se dovedește a fi la fel, numai că într-o manieră sistematică, diferită de a noastră. Felul în care învinovățește el nu are drept obiect faptele noastre, ci întreaga noastră ființă. Noi suntem cei necorespunzători, răi, plini de greșeli. Ne dă de înțeles că, în niciun caz, n-ar trebui să fim așa cum suntem. De exemplu, o femeie îi va spune soțului (și o va face mereu, în mod indirect): „Nu te deranjează când știi că tipul acesta te disprețuiește?".

In plus, conținutul culpabilizării lor este decalat, exagerat. Legătura pe care ei o stabilesc între fapte și vină este de-a dreptul aberantă. Sara, de exemplu, a cunoscut un tip divorțat, cu doi băieți micuți, care îi reproșează în permanență că nu este „o *mamă bună"* Prin aceasta, dă de înțeles că ar fi mama copiilor, ceea ce este fals. Un alt exemplu este cel al lui Michel, care îi reproșează soției sale că a *„muncit toată viața pentru copiii EI".* Făcând

aceasta, sugerează nu numai că ar fi putut la fel de bine să nu lucreze deloc (ceea ce e neadevărat), dar și că sunt doar ai ei copiii pe care îi au împreună. Tipul acesta de învinovățire are la bază o idee nebunească, profund eronată și alienantă.

Perversul reproșează totul și opusul acestui lucru. Că nu trebuie să spui anumite lucruri, dar, în același timp, că trebuie să le spui, că trebuie să pleci și, în același timp, să fii prezent. Ce contează pentru acești oameni, în fond? Să găsească un vinovat și să îl înjosească, pentru ca, în felul acesta, să-și demonstreze superioritatea. Genul acesta de raționament îi face capabili să mânuiască o armă încă și mai redutabilă: cea a dublei legături, așa-zi- sa „double-bind"[6], pe care psihologii o cunosc îndeaproape și care efectiv te scoate din minți.

Manon are în jur de treizeci de ani. Este o tânără frumoasă, cu piele măslinie și ochi albaștri, iar înainte să-1 cunoască pe Valentin, comercializa unt, ouă și brânzeturi, și era chiar pricepută în domeniu.

De cum a început să se vadă cu Valentin, a devenit tot mai timidă, aproape timorată; chiar dacă a continuat să-și vândă marfa în piață, de îndată ce ajungea acasă, prefera să tacă mâlc, doar, doar nu-și mai atrăgea reproșuri din partea ciudatului ei partener de viață. Insă perversul are acest dar de a nu te lăsa niciodată în pace. *„Nimeni nu te poate înțelege, ești mult prea timidă",* îi aruncă el, în timpul unei întâlniri între prieteni. Pentru a-i intra în grații și a părea veselă, tânăra îndrăznește să facă o remarcă, sperând ca el o va aproba. Dar Valentin i-o taie instanta-neu, invalidându-i ideile, privind apoi în altă direcție, exami- nându-și unghiile, ca să vadă cât sunt de curate, începe să fluiere sau schimbă subiectul.

6 O *dublă legătură* este o dilemă emoțională în comunicare, în care o persoană primește două sau mai multe mesaje conflictuale, iar un mesaj îl denaturează pe celălalt. Teoria dublei legături a fost emisă în 1950 de către sociologul și antropologul englez Gregory Bateson, (n.red.)

Aceasta s-ar numi „dubla legătură[7]': Manon este încolțită. Fie că tace, fie că ia cuvântul, greșește cu ceva. Când e tăcută, i se reproșează că e prea timidă. Dacă sporovăiește, atunci devine iritantă.

Să mai dăm un exemplu cu astfel de mesaje încărcate de „paradoxuri". Bărbatul despre care soția afirma că *„nu a avut niciodată cea mai sclipitoare minte"* anunță că va întârzia luni, la birou. Plin de regrete și neliniștit, o întreabă pe aceasta dacă întârzierea lui o deranjează cumva. Ea răspunde că *„nu, nu",* cu o voce stinsă. Vorbele ei spun ceva, dar postura, intonația dau altceva de înțeles.

Perverșii mai dispun de abilitatea deosebit de rafinată de a ne împinge într-o anume direcție pentru ca, apoi, imediat, să ne reproșeze că am ales-o. Așa se face că, în complexa chestiune ce ține de demolarea unei persoane, nimeni nu este scutit pe de-a întregul, și mai ales nu „prietenii" Unii vor fi etichetați ca fiind proști, pe când ceilalți suspectați că ne vor răul. Alții vor fi acuzați că sunt „pe interes" In felul acesta, relațiile noastre se vor disipa cu totul. Nici nu vom mai îndrăzni să-i invităm pe toți acești nepoftiți, dar într-o zi vom înțelege cum stau, de fapt, lucrurile: „Sărmana de tine, draga mea, nici măcar nu ești în stare să-ți faci prieteni"

Forma aceasta de culpabilizare nu seamănă cu reproșurile obișnuite, pe care le putem adresa ocazional partenerilor noștri de viață, de tipul: „Serios, acum, puteai să speli și tu vasele din chiuvetă". Forma de culpabilizare de care se folosesc perverșii provoacă răni adânci, extinzându-se în mai multe sectoare ale vieții noastre și făcându-ne să credem că nu ne vom afla niciodată la înălțimea pretențiilor lor, că așa suntem noi, incapabili până la capăt. De-acum înainte, Manon se va teme să vorbească, dar și să tacă, nu doar de față cu Valentin, ci și în numeroase alte circumstanțe.

SĂ DEBUSOLEZI, SĂ TEROREZI ȘI SĂ TE FACI INDISPENSABIL

Cu toate acestea, n-ar trebui să credem că perverșii din viața noastră sunt tot timpul niște monștri plini de cruzime. Li se mai întâmplă să nu pridideascâ cu scuzele pentru greșeli... mărunte. Se pot arăta nemaipomenit de înțelegători exact în zilele în care ne vom simți mai rău, mai dezolați ca oricând. într-o zi putem fi urcați pe un piedestal, iar în alta târâți prin noroi, dar cum putem ști când, mai exact? Măcar dacă oscilațiile acestea ar putea fi ghicite cumva! însă nu, scopul este acela de a genera teroarea născută din imprevizibil, de a ne menține pe poziția celui care nu știe unde se ascunde lunetistul, complet nepregătiți pentru momentul și locul din care acesta va trage.

Nimeni nu a descris mai bine principiul acestui comportament oscilant decât scriitorul Frédéric Tristan în remarcabilul său roman, *Le Dieu des mouches.* Când Elisabeth se căsătorește cu Alexandre, care este cu douăzeci și șapte de ani mai în vârstă decât ea, acesta, ocupantul unor „funcții politice", dispare zile și nopți întregi. La câteva săptămâni după căsătorie, tânăra femeie îi mărturisește prietenei ei, într-o scrisoare, că ea și soțul ei nu au mâncat niciodată micul dejun împreună și nici măcar nu au împărțit vreodată patul. Nu a intrat vreodată în camera lui (dar îi lasă cheia în ușă, în mod asemănător lui Barbă-Albastră) și nici nu a fost prezentată vreunuia dintre prietenii acestuia.

Alexandre o determină să trăiască așteptându-1 pe el, căutân- du-i privirea și permisiunea. Lipsește o vreme, își anunță întoarcerea, dar nu se întoarce, revine, îi acordă doar câteva minute și o face să îl însoțească în camera lui, după care vine și prima lovitură de teatru. Vrea să se dedice studiului, acasă la el! Acest dumnezeu al muștelor[7] își impune propriul orar, propria viziune despre o bună gospodărire, propria modalitate de a petrece timpul. Iar pentru a se juca cu mintea nevestei sale, îi trece prin cap

7 Se face referire la titlul romanului *Dumnezeul muștelor,* (n.red.)

să se prefacă îmbătrânit, jegos și demn de milă.

Scopul este acela de a întreține confuzia și neliniștea, provocând simultan și dragostea, și ura. își împinge nevasta în brațele majordomului, mergând până într-acolo încât își înscenează chiar moartea. Apoi, are loc cea de-a doua lovitură de teatru, învierea sa. Ne-am putea crede în filmul lui Henri-Georges Clouzot, *Diabolicele,* în care pare că se caută un răspuns la întrebarea: „Cum poți să-1 înnebunești pe celălalt, făcându-1, în același timp, să moară de groază?"

Și în viața obișnuită perversitatea dezarmează logica și echilibrul. Sunt dimineți în care Myriam primește de la Pablo un telefon de urgență. Ea îi este muză. Are nevoie de ea pentru a picta. Este vital să se afle acolo! Femeia coboară din pat plină de voioșie, face un duș, se îmbracă, își pudrează ușor nasul și ajunge la el în mare grabă, dar este deja prea târziu. El nu mai vrea să-i deschidă ușa. Nu mai are nevoi de ea. Mai bine ar face cale întoarsă!

Myriam a așteptat primul copil cu destule temeri și rețineri. El îi spusese deja, în mod repetat, că *„nu e genul de bărbat care face parte dintr-un cuplu!"* Cunoscându-1, era convinsă că are să o trimită la plimbare când are să-i dea vestea. Dar nici vorbă, când femeia îi spune că este însărcinată, ochii bărbatului încep să lăcrimeze (și această emotivitate este un mijloc de destabilizare). *„Este pentru prima oară când o femeie îmi face un copilaș",* afirmă viitorul tată, mișcat, mințind cu nerușinare. Myriam este uluită, surprinsă în mod agreabil. în sfârșit, s-ar putea să iasă ceva din relația cu andaluzul ei cumplit. Puțin mai târziu însă bărbatul are grijă să introducă în conversație: *„Dar, în niciun caz, nu va hotărî un copil ce se va alege de noi doi"*

Lasă de înțeles că nu vrea să fie tată. Fără a spune lucrul acesta în mod explicit, o împinge să facă o întrerupere de sarcină.

După câteva luni însă ajunge să îi ceară un copil. I-a

venit cheful să-și formeze o familie. Vor fi atât de fericiți în trei. Pare cât se poate de convins, într-atât încât Myriam începe să viseze la o nuntă în rochie albă, cu trenă, și tot tacâmul, toate „fostele" strânse laolaltă, sub cupola bisericii, în vreme ce ea și numai ea este Regina, Aleasa marii căpetenii, cea care, în sfârșit, a reușit să se facă iubită cu adevărat. în ziua în care primește rezultatul analizelor pentru sarcină, îl sună ca să-i dea vestea cea mare, peste măsură de mândră:

— Sunt gravidă!

Bărbatul este imperturbabil:

— Și ce ai de gând?

— Dar..., nu înțeleg..., ai zis că...

— Ei, altfel stau lucrurile acum!

Firește, Myriam ar fi trebuit să-l părăsească. însă genul acesta de comportament, când rece, când cald, aidoma unui duș scoțian, creează dependență. Ne menține într-o permanentă expectativă, îndoiți și nesiguri, complet derutați. Vrem din tot sufletul să înțelegem cine este bărbatul sau femeia cu care avem de-a face și de ce lucrurile nu par să meargă între noi.

Am greșit noi cu ceva? Ce nu se leagă acolo, în capul lui ori într-al nostru? Doar ni s-a părut, oare am interpretat corect semnele? Oscilațiile acestea între cald și rece ne fac să ne agățăm de relație, pentru că oamenii rămân fideli altor oameni nu doar din dragoste, ci și din angoasă. Ne ancorăm în această iubire, căutând să o înțelegem. Și aici este capcana, fiindcă nu e nimic de înțeles, nu este decât dorința de a distruge.

în loc să luăm distanța necesară pentru a ne detașa, noi ne împovărăm cu această relație.

Relația aceasta dezagreabilă este din vina noastră, sau cel puțin așa credem. Pentru că perverșii narcisici cu care am avut de-a face au reușit să strice fundamentele încrederii noastre în noi înșine, jucându-se cu

sentimentele noastre într-un „du-te-vino" perpetuu, comportându-se când foarte tandru, când foarte rece. Pentru că au reușit să ne culpabilizeze pentru reacțiile lor imperceptibil ostile. Câte nopți nedormite nu am întors situația pe toate părțile, convinși fiind că relația se strică, puțin câte puțin, numai din vina noastră? N-ar fi trebuit să ne punem toate aceste întrebări. Și nici să ne grăbim să facem dragoste cu celălalt, încă de la a treia ieșire împreună. N-ar fi trebuit să îl sunăm atât de des și, mai ales, n-ar fi trebuit să îi mărturisim că îl iubim atât de tare.

Sfârșim prin a cădea pradă acestor torturi obsedante: „De ce o fi zis ce-a zis? De ce o fi făcut ce a făcut? Am visat eu sau cum? Nu a zis așa ceva?". Reluăm în minte toate faptele, gesturile și vorbele, pentru a înțelege, iar când, în sfârșit, credem că am înțeles, se ivește o nouă lovitură de teatru, bine țintită, pentru a ne zdruncina toate certitudinile.

Noi facem dragostea răspunzătoare pentru această dependență. Dar, în cazul acesta, nu mai vorbim despre dragoste, ci despre teamă. Facem confuzie între aceste două emoții puternice. *„Mă încerca un amestec de teamă, emoție și tensiune, pe care le confundam cu dragostea. Mă lipsea de prezența sa, ca atare simțeam că îmi lipsește ceva, precum un copil care moare de foame sau de poftă și căruia i s-a promis o prăjitură",* explică Myriam.

La aproape patru ani de la debutul relației, femeia i-a pus în sfârșit punct. De pe o zi pe alta. Se știe despre perverși că se feresc de contactul fizic, dar și că maniera lor de a face dragoste, aparent priceputǎ, este de fapt rece, tehnică, „sportivă", după cum constată Myriam: *„Omul acesta se folosea de sex ca de un tampon" .* Fiind veșnic axat pe înjosirea și destabilizarea celuilalt, într-o zi, pe când erau în plină desfășurare a actului sexual, Pablo a exclamat, brutal:

— Aoleu, dar puți!

„M-am simțit îngrozitor de umilită, povestește Myriam,

iar atunci mi-am spus că s-a terminat. Că era absolut necesară o dezintoxicare, ca să zic așa. L-am privit și, dintr-odată, mi-am dat seama că nu mă mai încearcă niciun sentiment față de el. Nu mai eram geloasă. Din partea mea, putea să aibă mii de iubite, mi se rupea. Acceptasem absența unei autentice relații de cuplu, absența unui bebeluș. Nu mai eram geloasă. Bărbatul acesta nu mai avea cum să mă controleze, câtuși de puțin. Am simțit ca și cum mi s-ar fi ridicat de pe umeri o greutate de câteva tone. în sfârșit, îl vedeam așa cum era de fapt: indolent, depresiv, interesat, megaloman și sadic, iar, în plus, nu îmi mai doream nici să-l ajut, nici «să învăț să îl iubesc». Putea să rămână exact așa cum era, unde era, chiar nu mă mai interesa deloc. Mă vindecasem de el. Și îmi găsisem pacea. Pablo n-avea să mai poată niciodată să-mi facă rău"

HĂRȚUIREA - CA NOȚIUNE INDISPENSABILĂ

Cu toate acestea, lipsește din tabloul descriptiv hărțuirea morală. Unii parteneri de viață sunt adaptabili, umilesc, domină și se dovedesc incapabili să iubească, fără a fi, totuși, niște perverși. în ceea ce-1 privește, perversul este un vânător care se străduiește constant să-și răpună psihic victima, o victimă pe care nu o slăbește deloc din strânsoare. Fiecare fapt și fiecare vorbă spusă denotă o strategie, iar Marguerite Duras a izbutit chiar să o rezume printr-o expresie ce i-a servit ca titlu unuia dintre romanele sale: *Détruire, dit-elle,* însemnând *„Să distrugem!, zise ea"*

Intr-un fel sau altul, loviturile de grație vin una după alta, astfel încât perversitatea unuia dintre parteneri se recunoaște mai ales după simptomele victimei sale: anxietate, depresie, insomnie, dependențe, anorexie-bulimie, tulburări psiho-somati- ce, accidente etc. Iar în plan psihologic: confuzie, indispoziție, pierderea încrederii în sine, îndoieli, dorința de a muri.

înainte de a cunoaște un om pervers, ne simțim siguri

pe ceea ce știm despre noi înșine, despre sensul vieții și despre relațiile cu ceilalți. Ulterior, nici nu mai știm cine suntem. Nu ne mai putem încrede în nimeni. Toate certitudinile noastre despre dragoste, prietenie, relații umane se pierd, dispar văzând cu ochii. Ne simțim singuri, fricoși, răi și întinați.

Fiindcă plăcerea supremă a unui pervers este să transforme pe cineva blând în cineva violent, un om curat într-unul pervers, unul plin de încredere într-unul gelos, un pacifist într-un asasin, iar o persoană echilibrată într-una torturată de ideea sinuciderii.

O peliculă recentă a lui Philippe le Guay, intitulată *Trois-huit,* înfățișează la perfecție această dorință de a corupe, de a demola și a pângări. Filmul spune povestea unui muncitor, genul acela de băiat bun, care are nevastă și un puști simpatic. încă din prima noapte în care lucrează la o uzină, unul dintre colegii săi se leagă de el. Acesta este, de altfel, cunoscut pentru ieșirile sale nervoase, mai mult sau mai puțin serioase. Amabil și binevoitor, iubitor de viață, „băiatul cel nou" nu vrea să-și facă un renume prost, nemeritat. în funcție de moment, ia umilințele la care este supus ca pe niște glume, face abstracție de ele sau le încasează demn, fără a se plânge vreodată celorlalți: ce băiat bun! Cum se întâmplă în cazul multor victime, se iluzionează, crezând că toată această violență, acest dispreț se vor putea transforma gradual în prietenie, în bunăvoință.

însă celălalt își vede mai departe de treabă, alternând între intimidare și aparenta apropiere. Ajunge chiar să se prefacă a fi prietenul tipului despre care povestim, încredințându-i o parte din așa-numitele sale griji. Reușește să îl păcălească pe omul nostru împrumutându-se de la el, se apropie de fiul acestuia și chiar se leagă de nevasta lui, care îl trimite la plimbare.

în mod imperceptibil, noul venit a căzut în capcană și

nu mai știe cum să iasă. Nu vrea să demisioneze. Nu vrea să creeze conflicte, însă este năpădit de gânduri ucigașe sau suicidare. Treptat, își pierde stima de sine. Nu se mai simte bărbat. Nu mai este sigur că este un bun tată. Și nici că-și merită nevasta. Se simte de-a dreptul jalnic. Devine chiar agresiv, el, care era cel mai cumsecade om din lume. Se simte debusolat și, în plus, știe că nu va mai fi niciodată ca înainte. Parcă l-ar fi cunoscut pe diavolul însuși. Nu mai poate avea încredere totală în nimeni, nici măcar în el. Nu mai știe cine este cu adevărat și nici cine sunt ceilalți. Nu se mai simte în siguranță absolut nicăieri. Cine știe dacă nu cumva, într-unul sau într-altul, se ascunde vreun alt ne-bun, gata să-1 tortureze? La fel ca Myriam, și el ar putea să spună: *„Povestea aceasta a distrus copilul din mine, latura mea naivă. Am devenit circumspect, aproape paranoic"*

în cadrul cuplului, hărțuirea aceasta se manifestă prin absențe, tăceri, după care urmează un exces de control și o omniprezență apăsătoare. Pablo și Myriam puteau, de exemplu, să stea și trei zile închiși în atelierul pictorului, iar apoi să nu se mai vadă deloc: ca și cum nici n-ar fi fost un cuplu. Telefonul (și totodată lipsa apelurilor telefonice) pot constitui niște fabuloase instrumente de manipulare și control. în același mod, și cheltuielile luate „la bani mărunți", laolaltă cu toate chestiunile ce se cer justificate până în cele mai mici detalii, pentru a evita critici- le. Toate sunt întotdeauna mult prea scumpe! Mai există și controlul asupra programului, cu toate sosirile și plecările. Se spune că femeile sunt supuse agresiunilor fizice (violența fizică și cea morală sunt strâns legate una de alta) mai ales în serile de vineri, întrucât ele fac cumpărăturile și sunt apoi luate la rost pentru cinci ori zece minute întârziere:

— Cu cine ai umblat?

„Eu nici n-aveam vreodată timp să mă ocup de mine. Nu mai știam ce cred, ce vreau, ce iubesc. Mă aflam constant sub presiune", își amintește Myriam.

Toate aceste tactici au ca scop menținerea partenerului în lesă, pentru a-1 modela ca pe lut și a-1 putea ține captiv, într-un soi de închisoare invizibilă. Adesea, folosindu-se de varii pretexte, perverșii își izolează victimele de lumea exterioară, preferând ca soțiile lor să nu muncească, intervenind cu tot felul de intrigi, pentru a-și îndepărta partenerii de prieteni și familie, așa cum s-a întâmplat în cazul femeii care le povestea amicilor că soțul ei („care nu avea o minte sclipitoare") bombănea ori de câte ori erau chemați în vizită:

— Dacă n-aș fi decât eu, aș veni imediat, dar mai e și Pierre...

Lipsiți de scrupule și litigioși, perverșii nu dau înapoi de la înscenări, josnicii, abuzuri de încredere, nu ezită când se pune problema să-și folosească părinții, prietenii, chiar și copiii, doar pentru a-și asigura niște aliați. Tot în seria aceasta a unor povestiri odioase intră și cea a unui bărbat care, pentru a se răzbuna pe fosta soție, o „învață" pe fiica lor, de numai doi ani, să se „mângâie" în zona intimă cu o sticlă. Se abține de la a o abuza el însuși! Ideea este să o determine pe mamă să meargă la poliție și să facă reclamație. în felul acesta, avocatul bărbatului ar putea să o acuze că vrea să-1 discrediteze pe tată, doar ca să îl priveze de drepturile părintești. Élisabeth, mama, este efectiv încolțită: fie își pierde fiica, denunțându-1 (nu există nicio dovadă de abuz), fie lasă tatăl să-și vadă fetița, știind că o supune unor traume grave.

De ce ne lăsăm călcati în picioare?

Dacă asasinilor le-ar sta scris pe frunte ce au de gând să facă, poliția n-ar mai avea de lucru, iar dacă toți perverșii și-ar mărturisi în avans intențiile necurate, nimeni nu s-ar mai lăsa prins în hățișurile sinistrelor lor capcane. Aidoma acelor criminali cu chip de înger, sunt în aparență inofensivi, încărcați de intenții bune. încă de la primele întâlniri, ne reperează, ne etichetează ca fiind „o

posibilă pradă" și ne deschid brațele. Adesea, se arată simpatici, afectuoși, atenți și foarte deschiși către relație, astfel încât - în ciuda stării neplăcute pe care ne-o creează - ne seduc. Atât de mult, că ajungem să îi considerăm cu adevărat „rari" pe acești oameni.

Mai dispun de o armă, extrem de eficientă, care constă în a poza drept victime. Are loc o binecunoscută inversare a situației, când pun pe seama celorlalți tot răul făcut de ei înșiși. Astfel, Yves a fost primul care s-a plâns că Sara l-a luat din milă. Trebuie să înțelegem: fosta lui soție nu a știut să îl iubească. I-a luat copiii. I-a luat și casa. A rămas cu toți banii lui. Era diavolul întruchipat femeia aceea, care îl maltratase, îl disprețuise. Așa se face că ajungem să le luăm apărarea acestor oameni, cu multă ardoare. Bieții de ei! Pot conta pe faptul că noi vom ști să îi iubim din toată inima, pe de-a întregul.

O a treia armă posibilă este acest „eu, supremul" care îi caracterizează. Simplul fapt că o entitate net superioară, grandioasă se îndură să-și plece privirea asupra noastră, cei modești și neînsemnați, ne umple de mândrie și fericire. Ei, acești intelectuali de elită, mari artiști, mari... orice. Ele, zeițele, seducătoare și divine curtezane se coboară și ne întind o mână, conștiente de faptul că suntem peste măsură de măguliți. Dacă o fac într-un moment în care stima noastră de sine este extrem de scăzută, din pricină că am rămas șomeri, am suferit o decepție amoroasă sau, poate, pur și simplu ne numărăm printre cei mulți și umili, mărunți și lipsiți de clasă, atunci - precum adepții dintr-o sectă, urmându-și orbește guru-ul - ne-am putea simți ridicați printr-o simplă atingere a unei raze din „aura" cu care acești oameni se consideră înzestrați.

Modestia noastră reprezintă o ușă deschisă către abuzurile din partea lor. Moralizatori, superiori și distanți, se poziționează drept etaloane de măsură pentru bine și rău. După imaginea zeilor din mitologia greacă, din Antichitate, buni sau cruzi, după pofta inimii lor, lovesc

sau mângâie, în funcție de dispoziție, generând în felul acesta, deopotrivă, teamă și confuzie. Par să ne lege și să ne dezlege destinele, sfătuindu-ne ba să fim într-un anume fel, ba exact invers. „Eu sunt autorul, iar tu-mi vei fi opera", îi spune preotul prăzii sale în *Strălucirea și suferințele curtezanelor*, un roman de Balzac. întocmai ca un creator care dă ascultare propriilor capricii, perversul inventează noi valori sau organizează o cursă de alergare, mutând mereu linia de sosire. Aceiași oameni au darul de a ne lăsa perplecși, în momentul în care ne fac să credem, de exemplu, că este anormal să îi întrebăm la ce oră se vor întoarce ori cu cine au luat micul dejun:

— Dar ce, ești cumva de la poliție și sunt la interogatoriu?

Vor considera „deplasat, degradant" să vrei dragoste, afecțiune, o schimbare, toate lucrurile acestea atât de „triviale". în numele unei așa-zise superiorități, emit reguli arbitrare, menite să ne prindă pe picior greșit, și pe care ar trebui să le aplicăm fără întârziere, ca să devenim „perfecți", adică să ne supunem ideii **lor** despre perfecțiune: *„Atunci când ne căsătorim, renunțăm să mai ieșim să luăm masa în oraș, să jucăm o partidă de fotbal cu prietenii, devenim responsabili, câștigăm mai multi bani, însă rămânem acasă pentru a ne putea ocupa de copii, ne ajutăm consoarta cu pachetele pe care le are de cărat, facem treburi și reparații prin casa soacrei etc.",* sau cel puțin așa pretinde, în funcție de moment, „savuroasa" nevastă a „nesclipitorului"

Pentru a scăpa din sistemul acesta pervers, trebuie să ținem cu dinții de ceea ce suntem, cu lejeritatea și fermitatea despre care vorbește Pré vert[8] când afirmă că „Sunt așa cum sunt/Așa am fost făcut/ă".

Mai trebuie și să demontăm această megalomanie a perverșilor, care pretind că ne cunosc chiar mai bine decât ne cunoaștem noi înșine: *„Eu te știu pe de rost. Știu exact*

8 Jacques Prévert (4 februarie 1900 -11 aprilie 1977), poet și scriitor francez, (n.red.)

cine ești. Ești transparentă și văd prin tine ca prin sticlă", obișnuia să spună Pablo. *„Iar cum oamenii adesea nu se cunosc prea bine pe ei înșiși, sfârșesc prin a crede că, întâlnindu-l în sfârșit pe celălalt, descoperă și cine sunt ei cu adevărat",* comentează Myriam.

Psihanalistul Jung scria că „opusul iubirii nu este ura, ci puterea". Realitatea este că nu trebuie să ne încredem în niciun om care se crede „eu, supremul", fiindcă toți aceștia manifestă o tendință supărătoare de a abuza de putere și de a-i zdrobi pe ceilalți. Certitudinea lor că dețin Adevărul absolut, că știu cu precizie ce e bine și ce e rău ne conduce invariabil la statutul înjositor al unor bieți mizerabili: *„Mă punea să stau ore întregi și să mă uit la el cum pictează. Nu mă atingea, nu mă privea și nici nu-mi vorbea. Mă obliga cumva să adopt postura unei fetițe neștiutoare. Are dreptate, îmi spuneam, eu nu însemn nimic!",* constată Myriam, victimă a lui Pablo, genialul pictor blestemat.

SCHIMBAREA REGINELOR ÎN ZDRENȚE

... și a regilor în prețuri de la intrare. Perverșii narcisici aspiră să ne transforme în opera sau proprietatea lor, dar nu asemeni lui Pygmalion, exagerându-ne calitățile, ci într-o manieră diabolică, precum niște îngeri decăzuți, care ne trag și pe noi în jos, după ei. De fapt, obiectivul lor este să ne secătuiască de tot ceea ce avem frumos și bun în interiorul nostru, adică de calitățile noastre umane, morale, relaționale și creative, o mulțime de talente pentru care acești monștri reci și lipsiți de inimă ne invidiază. Se poate spune că au reușit, în momentul în care bucuria noastră de a trăi a dispărut, când au făcut din noi niște ființe demne de milă: *„Eram pentru el mamă, târfă, cârpă de șters pe jos și infirmieră",* mai concluzionează Myriam. încrengătura lor de convingeri, culpabilizări și pseudoadevăruri ne lipsește de orice urmă de demnitate. *„Nu aveam dreptul să răspund vreodată la telefonul lui fix. într-o zi, mi-a dat permisiunea*

să o fac, și m-am simțit nespus de mândră pentru această promovare". Dat fiind că mințea cu nerușinare în legătură cu numeroasele amante cu care continua să se vadă și lua în bătaie de joc gelozia ei atunci când o punea să asculte mesajele false, primite pe robotul telefonic, rușinată, dar în același timp hotărâtă, Myriam începea să își bage nasul în treburile lui: *„Mă gândeam că, în adâncul meu, chiar sunt o curvă, fiindcă îmi plăcea să port desuuri fine și portjartier. Că eram superficială, pentru că nu-mi stătea gândul decât la fustițele mele scurte. Că eram într-adevăr o cârpă, fiindcă așa se purta el cu mine. Dar și o geloasă patologică și, în plus, din cale-afară de rea, pentru că nu-mi stătea capul decât la răzbunare... Nu-mi dădeam seama că toate aceste defecte ale mele, aceste «tare» erau determinate de comportamentul lui. Credeam că totul pornește din adâncul meu, secret și rușinos. Or, acestea nu erau decât niște reacții firești, de supraviețuire, în fața violenței lui, a urii și a umilințelor la care mă supunea"*

Oare suferă și perverșii pe atât pe cât suferim noi? Sau, măcar, vreun pic? Ne-am agățat de relațiile cu ei, plângându-le de milă: ei înșiși, ne spunem adesea, au îndurat multă durere dacă au ajuns să ne facă să suferim atât de mult. „Nu, ei nu suferă", ne răspunde doctorul Hirigoyen. „Dacă există vreun pic de suferință, au grijă să o depoziteze într-un alt «cuib». Se debarasează de ea, punând-o pe umerii prăzii, fără urmă de remușcare, fiindcă atâta vreme cât îi fac pe alții să sufere, nu suferă ei"

Literatura de specialitate îi caracterizează drept persoane de gheață, insensibile în fața durerii fizice, dar și în fața durerii sufletești. Fiind extrem de reci, acești oameni nu ar putea experimenta fenomenul de doliu prin care trec toți cei abandonați, de pildă. Dacă avem ocazia să îi observăm cu atenție, ne dăm seama că aceștia trăiesc o oarecare supărare, îi încearcă niște resentimente, dar niciodată tristețea adevărată. Când victima, în sfârșit

eliberată, scapă din strânsoarea lor, fie o urmăresc, doar ca să o hărțuiască, de dragul vânătorii și nimic mai mult, fie uită de ea cât ai zice „pește".

VICTIME AFLATE ÎN STARE DE ȘOC

Greșeala victimelor este să creadă în puterea dragostei, în bunăvoință și bunătate. De aceea speră să îmblânzească perverșii care, dimpotrivă, ajung să le submineze calitățile, de parcă manifestarea acestora n-ar face decât să sublinieze lipsurile lor. Această generozitate, această gentilețe le intensifică disprețul, pe măsură ce sporesc dovezile superiorității noastre asupra lor. Altfel spus, cu cât suntem mai adorabili, cu atât crește ferocitatea lor relațională.

Cealaltă eroare comisă de victime este încercarea de a „înțelege" ceva ce scapă legilor logicii, singurul raționament de la baza acestui comportament fiind dorința de a distruge. Victimele caută explicații relaționale, se întreabă ce au făcut și ce n-au făcut, cum ar fi trebuit să procedeze sau să nu procedeze, deși procesul este în întregime autonom. Nu are nimic de-a face cu ele. în final, ajung să se simtă complet derutate, ca și cum ar fi fost victimele unei escrocherii. Traumatizate, le încearcă un sentiment de neputință, înfrângere și inutilitate: au fost transformate în niște obiecte.

Cum se poate ieși dintr-o asemenea poveste? Eliberat și complet dărâmat. Deoarece genul acesta de violență atrage după sine o imensă zdruncinare a identității. Victimele își dau seama abia după aceea că nu au fost tratate ca niște ființe umane, demne de respect, capabile să sufere și să simtă, ci ca niște „obiecte", numai bune pentru a fi luate în derâdere, intimidate și abuzate. Rușinea pe care o simt ulterior generează un cumplit sentiment de singurătate, de alienare. Și atunci, cu cine să vorbească?

Când suntem într-o relație cu un pervers, lucrul acesta ne dărâmă și încrederea în ființa umană, despre care avem

cu toții nevoie să credem că este bună. Numai că noi am avut de-a face cu întruchiparea diavolului. De-acum, am aflat că un om îl poate distruge pe altul. Iar violența ne-a făcut cunoscută o parte din noi înșine pe care n-am fi vrut să o aflăm. Eram pacifiști și ne-am transformat în indivizi agresivi. Eram generoși, între timp am devenit meschini. Eram demni, am devenit jalnici. Am descoperit în noi sentimente umane care ne-au îngrozit, iar acesta este un șoc în plus.

Bunul-simț ne sugerează să uităm totul. Imposibil, după cum afirmă psihologii, care propun ca, mai degrabă, să lipim laolaltă bucățile rupte din noi înșine.

Indiferent de prejudecăți, trebuie să încercăm să ținem un jurnal intim al relației, pentru a nu ne mai îndoi de noi înșine și pentru a nu ne lăsa derutați de reaua lor credință. în felul acesta, vom vedea clar, negru pe alb, că nu doar ni se pare! Că într-ade- văr ne-a fost dat să auzim tot felul de subînțelesuri, expresii meschine și denigrări: le-am notat pe toate, pe măsură ce ne-au fost adresate. încă o măsură de precauție: să nu scriem nicio scrisoare care ne-ar putea compromite, mai târziu. Și nici să nu spunem despre prieteni sau familie lucruri care ar putea fi date mai departe. Nu vorbim aici despre paranoia, ci de precauții elementare, fiindcă totul se va întoarce împotriva noastră, în cazul unei despărțiri. în final, ar mai trebui spus că, în cazul în care avem copii, aceștia trebuie urmăriți de către cei de la Protecția Copilului sau luați în evidența unui cabinet: nu numai pentru a-i proteja din punct de vedere psihologic, ci și pentru propria noastră protecție. Putem fi siguri de faptul că, dacă partenerii noștri sunt perverși veritabili, vor face tot ce le stă în putință (se subînțelege că și ce e mai rău) pentru a obține custodia copiilor pe care îi avem împreună. Și a ne priva de orice drepturi părintești.

CAPITOLUL IX
Persoanele cu caracter violent

Sunt și femeile capabile de violență? Evident, până și cele mai (sau poate mai ales?) dulci și mai iubitoare dintre ele. De cincisprezece ani, Valentine îl iubește cu pasiune pe Arsène al ei. Atunci când s-au cunoscut, erau amândoi căsătoriți. Din clipa în care l-a văzut, la catedra lui de filosofie, femeia i-a devenit devotată, în mod iremediabil. Nu locuiesc împreună pentru că sunt ambii înstăriți, parizieni, nu au copii, sunt foarte independenți

amândoi și, oricum, preferă să se revadă în fiecare seară, „ca și cum ar fi prima dată". Se întâlnesc fie acasă la unul, fie la celălalt și le merge atât de bine, încât iubirea lor și-a păstrat aceeași forță, aceeași dorință.

Valentine afirmă că Arsène al ei a învățat-o tot ce știe și i-a oferit absolut totul. Este pentru ea aerul pe care-1 respiră, reperul și marea ei dragoste. Fără el, nici n-ar putea să trăiască, și e valabilă și reciproca. Chiar dacă el este mai rezervat, are o manieră aparte de a o privi, de a-i pronunța numele, de a-i lua apărarea chiar dacă nu se leagă nimeni de ea, iar acest lucru spune multe despre legătura ce îi unește.

Acest bărbat însă este un seducător. Place femeilor, iar acestea îi sunt și lui pe plac. în ziua în care Valentine, o minionă brunetă, cu părul scurt, găsește pe perna lui Arsène un fir de păr lung și blond, aceasta sare din pat ca un arc și se dezlănțuie. De la înălțimea celor 148 de centimetri ai ei, îl somează să-i dea explicații, începe să urle, îl amenință cu plecarea și, văzând că tipul nu are niciun fel de reacție (cruda tactică a zidului de piatră), îi trântește o lovitură răsunătoare, cu toată puterea ei, fapt ce o surprinde și pe ea, la fel de mult ca pe el.

VIOLENTELE DE SITUAȚIE

Capitolul acesta începe în mod intenționat cu o mare și frumoasă poveste de dragoste, dar și cu o lovitură din partea unei femei. Tocmai pentru a arăta că violența de situație nu are nimic de-a face cu sexul celui care o aplică. Unele temperamente de foc, prinse în toiul unor tulburări amoroase, pot ajunge să arunce scrumiera în capul unui „trădător" sau să dea o palmă ori să vrea să rupă un braț.

Când îi chestionăm pe cei din jur, suntem extrem de surprinși să constatăm că aproape toată lumea a trecut, cel puțin o dată sau de două ori, prin scene de violență fizică, mai ales în timpul unei despărțiri. Un avocat povestește, pe holul Tribunalului, cum s-a născut vocația lui de criminalist. Era student și ieșea de vreo doi ani cu o

tânără. Pleacă în vacanță în sudul Franței, însă este nevoit să revină la Paris ceva mai devreme, fiindcă trebuia să se pregătească pentru sesiunea din septembrie. Ca atare, o lasă singură la hotel.

Fata pare îndrăgostită până peste cap, îi lasă mesaje telefonice îndurerate, îi scrie chiar și o scrisoare înflăcărată. Pe scurt, se vede că îi lipsește nespus prezența lui. De aceea, bărbatului îi trece prin minte să-i facă o surpriză și să meargă din nou la ea, la mare, însă fără a-i spune nimic. Mama viitorului avocat i-a sugerat acestuia că nu-i o idee prea bună și că ar trebui să avertizeze fata, dar el nu ține seama de sfat și pornește la drum, având drept țintă camera în care cei doi stătuseră împreună, la începutul vacanței. Ușa camerei nu este închisă cu cheia, așa că tânărul intră. Fata încă doarme. El o sărută, o mângâie pentru a o trezi, la care ea tresare speriată.

— Ce faci aici?

Pare foarte contrariată, aproape indispusă. Rămâne rece și distantă. Mai apoi, spre orele 11, tânăra își face un duș, îmbracă o rochie splendidă, foarte decoltată, se instalează pe scaunul din fața măsuței de toaletă și începe să se machieze cu grijă.

— Pot să te întreb ce faci?

— Nu vezi? Mă pregătesc.

— Și mai exact pentru ce te pregătești?

— Nu e deloc greu de înțeles, am o întâlnire...

In acest punct al „conversației", viitorul avocat vede roșu în fața ochilor. Se apropie de prietena lui cea mărunțică, o cuprinde de gât cu ambele mâini și începe să o strângă, din ce în ce mai tare. Pentru o clipă, pare că o va strangula. Din cale-afară de șocat de această ieșire violentă, face cale întoarsă. Cei doi mai rămân împreună câteva luni, după care se despart, în relații foarte bune. Douăzeci de ani mai târziu, se revăd, însă nu aduc niciodată vorba despre acea scenă care putea să facă dintr-un tânăr bărbat un ucigaș autentic, dar a sfârșit prin a-1 transforma în- tr-un criminalist foarte competent.

Oare de ce suntem capabili în situații extreme? Fericiți cei care se simt la adăpost de rele! Poate că aceștia n-au fost niciodată îndrăgostiți până peste cap sau poate n-au fost provocați peste măsură. Trebuie precizat că tactica zidului de piatră de care s-a folosit Arsène nu era decât o provocare (aceasta nejustificând lovitura, desigur, dar explicând-o), la fel cum a fost și în cazul domnișoarei cochete din hotelul sudist, cu decolteul ei mult prea generos și aerul misterios. Evident, acesta nu era un motiv îndeajuns de puternic pentru a o strangula, însă tânărul a răspuns în fața unei circumstanțe paroxistice printr-un gest paroxistic.

Mai trebuie menționat că nici Valentine și nici avocatul nu au mai ridicat vreodată mâna la nimeni. Pe amândoi îi caracterizează gesturile elegante și vorba dulce. Ca și cum propria lor violență ar fi stârnit atât de multă teamă în ei, încât preferă să fie veșnic prevăzători și să o țină în frâu.

AUTORII UNOR ACTE DE VIOLENTĂ SAU -> PERSONALITĂȚI VIOLENTE?

Toate acestea pentru a ajunge la o distincție esențială, observată de Alain Legrand, care este psiholog, specializat în tratamentul bărbaților violenți și președinte al SOS Violența în familie, asociația care își propune să lupte împotriva tuturor tipurilor de violență. Distincția aceasta constă în a separa clar „autorii unor acte de violență, de personalitățile violente"

La fel ca Valentine ori avocatul, și eu, și dumneavoastră am putea fi autorii unor acte de violență, în circumstanțe ieșite din comun. în schimb, personalitățile violente sunt adevărați vulcani, a căror furie, mereu activă, devine atotcuprinzătoare, într-o manieră mai mult sau mai puțin tacită. în plus, atunci când au loc, exploziile scot la iveală niște probleme mai degrabă interne decât externe. Nu alte persoane sau situațiile aparte fac „să le sară mustarul", ci o forță interioară, independentă de circumstanțe și chiar de voința proprie.

Acest tip de violență, ce face efectiv parte din personalitatea anumitor persoane, se exprimă prin toți porii. Loviturile, după cum ne putem închipui, nu sunt nicidecum precedate de mângâieri și complimente. Violența fizică se leagă astfel, în mod direct, de violența psihologică. Cea de-a doua precedă, pregătește, însoțește și îi urmează primeia. De la insultă la faptă, de la „Târfă" la „Na, ia de-aici!" nu este decât un pas infim și rapid. A lovi nu reprezintă unica lor manieră de a teroriza. Sarcasmul acestor persoane, exigențele lor, gelozia, până și tăcerea, toate contribuie la crearea unei tensiuni insuportabile. Apropiații sunt și ei pe punctul de a claca nervos. Aceștia simt că violența pândește mereu din umbră, gata oricând să sară la atac și să facă ravagii, pretutindeni în calea ei. Din acest motiv, nu ne legăm de o personalitate violentă, nu o „provocăm": ne temem de ea și ne supunem ei.

Victimele de sex feminin care apelează la serviciul de întrajutorare națională *Violențe conjugale - Serviciul de Informații pentru Femei* descriu foarte bine acest climat al terorii. Cea care a luat cuvântul în această dimineață de luni, după ce a petrecut un weekend înspăimântător, pare perfect echilibrată. Are vocea calmă și cristalină, povestind liniștită în ce constă drama vieții ei:

„Trăiesc lângă un bărbat care are crize de demență. In opt ani de zile, s-a manifestat printr-o atitudine agresivă la exterior, însă niciodată față de mine, iar față de copii, nici atât. De trei săptămâni încoace însă lucrurile nu mai stau deloc așa. Zilele trecute, a smuls ușile de la șifonier, a dărâmat televizorul... Am rămas toți înmărmuriți. Ulterior, a mers într-o cafenea și a amenințat pe cineva cu o armă albă, un cuțit. Când m-am sculat azi de dimineață, el era la capătul holului. Aprinse- sem lumina pentru a le pregăti copiilor hainele, iar el a fost scos din sărite din cauza asta, fiindcă l-a deranjat zgomotul. Mi-am dat seama că începuse să se lege de toată lumea, încă de la primele ore ale dimineții.

Nu ne mai vedem cu prietenii. Nici măcar nu mai vorbim la telefon cu ei. Am pierdut nespus de multi prieteni, din cauză că mi-a fost teamă că i-aș putea pune în pericol. El se poate purta agresiv cu oricine, pentru te miri ce motiv. Mă simt ca în Numai cu fiica mea[9]: *casa aceasta a devenit o închisoare.*

în urmă cu trei săptămâni, i-a interzis fetei celei mari să meargă la o colegă. I-am luat apărarea fiicei noastre, iar atunci mi-a tras una peste maxilar, țipând la mine:

— Tacă-ți fleanca! Ce, ești avocat acuma?

Nu mai primisem vreodată o lovitură. în familia mea, nu mă lovise nimeni, niciodată. Nu mă copleșise numai groaza, ci și rușinea că se petrecuse totul în fața copiilor! A trebuit să-mi iau concediu medical nouă zile (invocând o justificată invaliditate temporară). Este periculos. Arogant a fost întotdeauna, dar acum parcă a luat-o razna. Mai ales când nu ne supunem lui. Când i se pune pata, înnebunește complet, devine capabil de orice. Chiar și de crimă"

Este suficient să ascultăm, într-o dimineață, mărturiile și apelurile care ajung la *Violențe conjugale - Serviciul de Informații pentru Femei,* pentru a demonta toate clișeele și a înceta să mai credem că noi, în locul lor, am fi fost mai deștepți: am fi plecat de la „prima palmă". Această tânără femeie, pe care o vom numi Nelly, nu s-a ales cu prima lovitură decât după opt ani petrecuți împreună. Credeți că este ușor să-ți faci bagajele și să-ți iei copiii după tine, după ce ai iubit cu toată ființa ta, iar ieșirile violente sunt recente, când cele două fiice se descurcă excepțional la școală, iar tu ai certitudinea că acest om este în stare să se ia până și de mama lui, o doamnă care are nu mai puțin de optzeci și șase de ani?

Nu există nici urmă de masochism la această femeie de treizeci și șase de ani, care până să împlinească treizeci și cinci, era obișnuită să trăiască alături de un bărbat

9 Roman scris de Betty Mahmoody și William Hoffer, ecranizat în 1991. (n.red.)

autoritar, e adevărat, dar care nu dăduse vreun semn că o ia razna și care, mai ales, nu o lovise niciodată. Să fie vorba despre o predestinare familială? Se pare că a fost crescută de părinți „foarte afectuoși", după cum spune ea, care n-au ridicat niciodată mâna asupra ei. Dacă au existat urme de violență, acestea s-au manifestat mai degrabă subtil, niciodată în mod evident. Să fie vorba despre alcoolism? Partenerul ei de viață nu trebuie să bea pentru a-și ieși din pepeni. Ce s-ar putea spune despre mediul din care fac parte? Ea lucrează în vânzări, iar el este angajat la primărie, au împreună o casă confortabilă, cu grădină, merg vara la mare, iar iarna la schi.

Personalitățile violente se regăsesc în toate categoriile sociale: „Violența îi privește pe membrii tuturor mediilor sociale, singurul lucru care se schimbă fiind grosimea zidurilor", constată Maryse Jaspard, care este sociolog și demograf în cadrul INED (Institutul Național de Studii Demografice). 10% dintre femeile bătute au studii superioare.

Indivizii cu personalități periculoase există de partea ambelor sexe, dar într-o proporție mult mai mică în rândul femeilor: 10% dintre victime sunt din rândul bărbaților. Fără îndoială, contează și faptul că reacțiile în fața depresiei variază de la un sex la altul (aceasta ar fi o primă explicație). în general, bărbații sunt cei care agresează. Femeile cad în depresie ori se autodistrug. Fără a mai lua în calcul forța fizică, inegală.

SPIRALA VIOLENTEI

In mod intrinsec, agresivitatea este prezentă încă de la debutul relației, însă îi trebuie timp ca să se manifeste în plan fizic. La început, este de ordin psihologic, chiar modestă, apărând sub forma unei exigențe aici, a unei remarci dincolo, și totul pe fondul dragostei și al afecțiunii, fiindcă bărbații violenți își iubesc deseori cu intensitate „prințesele lor" Acești bărbați își adoră femeile, le idolatrizează, le poartă mereu în gândurile lor. Nu pot

trăi fără ele.

Violența este o formă de spirală infernală, în care relația se afundă treptat. Unii bărbați nu încep să lovească decât după doi, cinci, zece, chiar douăzeci de ani de căsnicie. „Ca să-și dea seama că trebuie să plece încă de la prima lovitură, prevăzând ceea ce va urma, ar fi necesar ca femeile să fie adevărate vizionare", constată Maïté Albagly, care s-a aflat la conducerea „Serviciului de Informații pentru Femei" până la începutul anului 2001. Ar trebui să putem întrezări drama care ne așteaptă pe viitor, o dramă care, de regulă, se desfășoară respectând succesiunea a trei faze, așa cum sunt ele descrise de psihologi.

Totul începe de la conflictele pe care le are orice cuplu „normal"...

Se iscă o adevărată ceartă de la simpla spargere a unei farfurii, de la vărsarea unui pahar, de la ceva ce a spus sau a făcut celălalt, și chiar nu trebuia. O astfel de dispută în cuplu este banală, dar nu se rezolvă ușor. Partenerul de viață scoate la iveală această slăbiciune a sa, faptul că se enervează peste măsură când nu reușește să fie el în avantaj. Caută să-și impună propriul punct de vedere. Cum noi știm să ne apărăm, cum avem personalitate și argumente, protestăm. Modul acesta de a-i ține piept și de a-i vorbi îl scoate din sărite. De-acum înainte, trebuie să ne așteptăm că va căuta să își afirme superioritatea cât mai des cu putință (cu atât mai mult dacă ne idealizează, considerându-ne cea mai frumoasă, cea mai inteligentă, o femeie mult prea bună pentru el). Așa se explică apariția micilor înțepături, a remarcilor de tot felul, a acelor critici care ne înjosesc: Nu ai făcut bine curățenie! Arăți ca o slujnică în rochia asta! Nu ești în stare nici măcar să citești un manual de instrucțiuni etc.

Din lipsă de experiență (credem că „așa sunt toți bărbații"), din pricina propriului trecut familial (tati îi vorbea și el mamei puțin „agresiv") sau din cauză că suntem obișnuite să ne considerăm sexul slab sau, cel mai

probabil, deoarece suntem femei de treabă, care în loc să atragă atenția partenerilor că nu se cuvine să li se adreseze pe un ton deranjant, aleg să facă pe fetele înțelegătoare, care nu se agită pentru un refuz sau o critică și care, mai ales, nu fac parte dintre isterice. După aceea, uităm.

Câțiva ani mai târziu, ajungem să ne amintim de toate acele „mitocănii" și de nervii provocați, dar de care am ales să nu ținem seama atunci, pe moment:

— Este adevărat, mergea mereu în fața mea, foarte repede, acuzându-mă că mă mișc „ca melcul".

— Acum îmi amintesc că, în ziua nunții, nu m-am grăbit să ies din biserică, iar el m-a împins în față. Am dat peste verișoara mea, care a rămas și ea uimită. Dar atunci n-am dat importanță gestului. Era cea mai frumoasă zi din viața mea.

„Violența a existat întotdeauna în cadrul relației, dar, la început, ele nu au vrut să o vadă. In scurt timp, au început să se considere vinovate că nu sunt soții bune, eventual mame bune. Nesimțindu-se la înălțimea pretențiilor, au asimilat cauzele acestei violențe, de parcă ele ar fi fost vinovate pentru ea: «e vina mea, am cumpărat pește, deși știam că lui nu-i place»", explică Maïté Albagly.

Altfel spus, am suferit de sindromul femeii perfecte, lăsând loc pentru toate reproșurile ce ni se făceau sau criticilor care ni se adresau. Am încercat din răsputeri să fim fără cusur și, făcând asta, am lăsat cale liberă tuturor observațiilor. Cât de bine îi pare Agathei, de douăzeci și opt de ani, să-și audă partenerul spu- nându-i că are un surplus de vreo cinci kilograme, apoi adăugând repede că este numai bună de iubit, fără să comenteze, în vreun fel, că ar trebui să slăbească.

Pe scurt, personalitățile violente se agață de așa-zisele slăbiciuni pe care ni le-am putea noi înșine reproșa. Genul acesta de arme, cele pe care chiar noi le-am creat în momentul în care nu ne-am estimat corespunzător propria

valoare, sunt accentuate de către parteneri, pentru a ne umili, a ne asupri și a se iluziona cu privire la propria lor superioritate. în ochii lor - dar și într-ai noștri - nu suntem niciodată îndeajuns de bune: ne preocupă fie numai rolul de mamă, fie numai cel de femeie și, în orice caz, suntem nepotrivite.

în acest punct, violența a devenit omniprezentă: dacă sunăm insistent, se enervează; dacă fac copiii zgomot, ajunge la exasperare; dacă petrecem o zi frumoasă, treaba aceasta îl indispune; dacă nu îl întâmpinăm încă de la intrare, lucrul acesta îl contrariază.

Pentru a liniști cât de cât vulcanul care clocotește în interiorul lui, stăm mai puțin la telefon cu mama, culcăm copiii înainte ca el să revină acasă, nu mai aducem vorba despre ce se întâmplă la birou, îi urăm „bun venit" încă de la ușă. Pentru a evita crizele, ne potolim orice reacție zgomotoasă, învățând să trăim așa, în surdină, sacrificând în felul acesta orice dram de spontaneitate ori de bucurie de a trăi ce ne mai rămăsese. Chiar atunci apare și prima lovitură. Maïté Albagly explică: „femeia pe care el o lovește nu mai este ea însăși, pentru că a ajuns deja prizoniera logicii călăului ei. Mijloacele ei de apărare sunt slăbite, lipsindu-i acele forțe de care dispunea altădată pentru a reacționa"

Astfel, se încheie prima etapă.

Vai, îmi pare rău, n-ar fi trebuit...

Cea de-a doua etapă începe în momentul în care bărbatul depășește limitele tacite pe care le-am fixat împreună. Am fost de acord să ni se dea ordine, dar nu și palme și pumni. Dar el ne-a lovit. A mers prea departe, a întrecut măsura și el recunoaște acest lucru. Suntem devastate. Pentru prima oară, ne gândim serios la posibilitatea de a divorța: avem de-a face cu un bărbat nebun, nicio femeie n-ar accepta o situație asemănătoare. Dacă ar afla părinții, colegii și prietenii noștri...

— *Vai, îmi pare rău, n-ar fi trebuit,* pledează vinovatul, părând copleșit de remușcări.

însă nu și-a recunoscut bine vina, că adaugă:

— Știi doar că mă scoate din sărite când văd că porți o rochie mulată.

De fiecare dată apelează la aceleași trucuri, aruncă vina pe umerii noștri, dar de data aceasta nu-ți mai merge, dragul meu.

— Toate femeile poartă rochițe dintr-astea, scurte, negre și mulate, fără să primească drept răsplată o lovitură, fix în coaste!

Văzând că învinovățirea obișnuită nu mai dă rezultate, trece la șantajul emoțional. Mai are puțin și se pune în genunchi:

— Știi că mor fără tine, gogoșica mea. îmi ești indispensabilă, exact ca soarele care mă încălzește, ca aerul pe care îl respir, ca pâinea pe care o mănânc și ca apa pe care o beau: te rog, nu mă părăsi!

Se poate să fie adevărat că ține la noi ca la lumina ochilor. Nimeni altcineva n-ar putea să ne iubească așa cum ne iubește acest bărbat: ne mănâncă din priviri, nu se uită niciodată la alta, iar pentru a ne păstra, ar fi în stare să facă moarte de om! Are, într-adevăr, o nevoie vitală de noi, dar precum un torționar care n-ar mai avea niciun motiv să trăiască, în lipsa victimei. Vina noastră este că noi facem confuzie între a iubi și a avea nevoie de iubire. Bărbatul acesta nu ne iubește, deoarece vrea să ne schimbe. Manifestă o dependență față de persoana pe care o maltratează, ceea ce este cu totul altceva.

Dar cum ne cere o a doua șansă, noi i-o acordăm cu bucurie, în speranța că își va ține promisiunile. Vulcanul pare că se stinge. Bărbatul devine blând ca un mielușel, atent și curtenitor. In- tr-un final, regăsim bărbatul acela șarmant, protector și de încredere, de care ne-am îndrăgostit.

Psihologii i-au dat acestei perioade de remisie frumoasa denumire de „lună de miere". Cuprinse de încredere, ne remontăm. Personalitatea pe care o știam reîncepe să se contureze, parcă redevenim noi însene. Nu

ne mai autocenzurăm atât de mult, ne coborâm scuturile de apărare și...

Așa ia sfârșit cea de-a doua fază.

Infernul e aici și acum

Ochelari negri, straturi peste straturi de fond de ten, bine întins pentru a ascunde ochii învinețiți și echimozele. Vizite la spital, reclamații la poliție, iar apoi, nimic altceva. Și toată această rușine care ne strânge ca într-un clește. Mai ales că nimeni nu știe nimic, nici părinții și nici prietenii. înainte de toate, ne gândim să facem orice pentru a proteja copiii. în rest, tăcem și încasăm, devenind, mai mult ca oricând, doar o umbră a ființei care eram odată. Nu ieșim cu nimic în evidență. Nu ridică vocea. Nu ne mai vedem cu nimeni, nu mai plângem și nici nu mai spunem nimic, pentru a nu trezi cumva bănuieli. Din când în când, se întâmplă ca situația să devină insuportabilă, și atunci ne vine ideea salvatoare că ne-am putea face bagajul și am putea fugi în miez de noapte, pe ascuns, ceea ce ne încurajează. Mai ales că el redevine blând și atent, când nu ne lovește.

Ei bine, putem pleca, dar unde, la cine? Nu știm la ce ușă să batem. Să apelăm la un adăpost pentru femei maltratate, dar ce-am ajuns? Toți ne-ar arăta cu degetul! La vecina noastră? Nici ei nu i-am vorbit prea des, poate de două sau de trei ori. în fine, cum s-a întâmplat să ajungem în punctul acesta?

încă o scurtă perioadă de remisie, iar speranța renaște: el va înțelege. Se va schimba. Și totuși, vine și momentul acela, într-o seară, când atinge paroxismul. Ne trage de păr, ne leagă de calorifer. Avem parte de tot tacâmul: violență sexuală și violență fizică. „Dumnezeule mare, dă-mi puterea de a pleca!", vom implora, în gând.

O sarcină nu este decât un factor agravant. Raportul emis de profesorul Roger Henrion, pe care l-am citat deja, arăta faptul că loviturile se înmulțesc în perioada sarcinii. 40% dintre femeile bătute au mărturisit că au suferit agresiuni repetate în timpul sarcinilor. De altfel, *placenta*

praevia (care presupune poziționarea foarte joasă a sarcinii, o poziționare problematică, de altfel) este mai frecventă în Franța decât în alte țări, putând avea legătură cu loviturile în abdomen, aplicate femeilor de către agresorii lor.

Un exemplu ar fi cel al lui Nadège. Aceasta nu fusese niciodată bătută de soțul său. în ziua în care își anunță soțul de sosirea celui de-al doilea bebeluș - pe care și-1 doreau amândoi - acesta ajunge să o împingă cu putere într-un zid, lovind-o în mod repetat cu piciorul în coaste, iar toate acestea în fața copilului cel mare, care avea numai trei ani la vremea respectivă și care urla din răsputeri:

— Mama nu rea, mama nu rea!

Ce se întâmplase? „Pentru genul acela de om cu un caracter agresiv, obligatoriu imatur, un bebeluș reprezintă un rival, care îi va uzurpa locul", explică Alain Legrand[10]. Nu îi mai putem rămâne în totalitate devotate partenerului când devenim mame. Bărbații noștri încetează să mai fie regii. Odată cu nașterea, ei vor fi nevoiți să renunțe la rolul lor de copii răsfățați. Este timpul să se maturizeze și să devină responsabili. Oare teama că nu se vor ridica la înălțimea pretențiilor îi panichează? Dacă nu cumva se tem de faptul că îi vor aplica nou-născutului aceleași tratamente rele la care au fost ei înșiși supuși, când erau mici.

în ciuda acestei catastrofe, îți mai pui și următoarea problemă: unde ai putea să pleci cu un bebeluș în brațe și un copilaș puțin mai mare, când nu dispui decât de vreo 1.100 de euro pe lună? Pentru ca situația să devină suportabilă, începem să „vedem doar partea bună". în fond, bărbatul muncește din greu și nu aleargă după fuste. Nu ne iubește, efectiv ne adoră, atunci când nu ne lovește.

Apoi, nu este cazul să exagerăm: nu este violent tot timpul. Dacă ne vedem mai departe de treabă și nu ieșim în evidență, căutând să nu-1 scoatem din sărite, poate se

10 Psiholog francez, fondatorul Asociației de luptă contra violenței conjugale. (n.red.)

va calma. O altă femeie ar fi mulțumită să-l aibă. Nici noi n-am fost mereu bune. Dar, vai! Perioadele de remisie sunt din ce în ce mai scurte, perioadele de violență, din ce în ce mai lungi, iar loviturile, tot mai puternice: „Dă-mi, Doamne, puterea de a pleca!"

CINE SUNT BĂRBAȚII VIOLENTI?

Femeile agresate vor să creadă, la rândul lor, că există o „metodă sigură de a trata" cu bărbații violenți. în secret, acestea se acuză pe sine că sunt responsabile pentru ceea ce se întâmplă, că adesea chiar ele i-au provocat, nefăcând sau nespunând ceea ce trebuia (chiar și așa dacă ar fi stat lucrurile, se justifică în felul acesta un umăr dislocat, un ochi învinețit, o arsură de țigară pe coapsă?!).

în majoritatea cazurilor însă faptele și gesturile victimei rareori reprezintă cauza supunerii lor la agresiuni repetate. Violența este determinată de impulsuri autonome, care nu au nimic de-a face cu realitatea. Abia după ce loviturile s-au petrecut, atât călăii, cât și victimele încep să caute „motive", pentru că a da un sens acestor fapte (comise sau suferite) aduce mai multă liniște decât confruntarea absurdă cu forțele inconștiente și obscure pe care, oricum, nu ni le putem explica.

Doctorul Jekyll și domnul Hyde, violenții ciclici

Nu există parteneri pe măsura oamenilor cu caracter violent. Aceștia sunt manevrați de porniri de nestăpânit, care îi forțează să urle și să lovească, fără a avea nevoie de un context sau un pretext anume. Cel puțin așa susține teza dezvoltată de Donald G. Dutton, în remarcabila sa lucrare - *La violence dans le couple.* Cercetările sale au vizat șapte „agresori". Profesor de psihologie în cadrul universității din Vancouver, a fost unul dintre exper- ții-vedetă consultați pe parcursul procesului lui OJ. Simpson.

în ochii săi, cei mai periculoși bărbați violenți sunt supuși unor ieșiri violente ciclice. Alternează între brutalitate și remuș- cări și au două chipuri: unul social, fermecător, iar celălalt odios, rezervat exclusiv vieții

private. în plus, dispozițiile oscilante ale acestor doctor Jekyll și domn Hyde nu au legătură cu personalitatea femeii. Donald G. Dutton analizează această violență ca pe o „trecere la fapte ce îi permite individului să-și păstreze integritatea și să-și regăsească puterea și coerența interioară"

Dar să lăsăm deoparte teoria, alegând să o exemplificăm clar, pentru o mai bună înțelegere: Carol și soțul ei sunt oaspeți la cină, iar tânăra femeie dispare pentru câteva minute. Soțul începe să o caute prin casa imensă unde sunt găzduiți și reușește să o găsească abia peste un sfert de oră. Cei doi își iau rămas-bun și se întorc la ei acasă. Carol se duce să se culce. Ulterior, soțul va declara că nu a auzit „nimic ieșit din comun", pentru că s-a instalat în fața televizorului.

Apoi, își vede soția zăcând într-o baltă de sânge, pe podeaua dormitorului conjugal. Trebuie că a lovit-o, sună la poliție, însă afirmă că nu-și amintește nimic despre asta.

Carol, în schimb, își amintește tot: era pe punctul de a adormi, când a apărut soțul ei și a dat-o jos din pat, trăgând-o de păr. Avea chipul schimonosit de un rictus, care îl făcea să semene cu un „cap de pește". Scrâșnea din dinți. Fălcile îi erau încleștate, iar ochii îi ieșeau din orbite. Urla ca un apucat: „Târfo! Zdreanțo! Cățea ce ești!" (insultele la care apelează cel mai des „agresorii"). Rezultatul: nasul rupt, doi dinți sparți, două coaste fisurate și două luni de concediu medical.

Unele femei au de-a face cu bărbați scoși din minți, a căror violență ciclică se acumulează precum apa în spatele unui baraj ce sfârșește prin a ceda. De altfel, aceștia pot fi niște tați exce- lenți, buni colegi și prieteni de excepție. Doar femeile lor sunt victime ale acceselor lor de furie subită. Simt nevoia să le controleze, să le umilească, asa cum obișnuia să facă acest sot model, care venea la birou, în fiecare seară de vineri, ca să-și ia nevasta și spunea:

— La sfârșit de săptămână e tare obosită, biata de ea. N-ar fi politicos să o las să vină acasă cu metroul.

Toată lumea o invidiază pentru soțul ei, dar de îndată ce intră în mașină, domnul Hyde este înlocuit de doctorul Jekyll. Acesta o strânge agresiv de încheietură:

— Cu cine te-ai mai culcat, curvo?

Dacă ar fi să rostească vreun nume, ar omorî-o fără a sta pe gânduri.

Dar dacă spune adevărul:

— Cu nimeni!

El pufnește într-un râs isteric:

— Normal, cine s-ar culca cu tine, la cât ești de urâtă!

Pe fondul denigrării, aceste accese de furie subită s-ar explica printr-o fantezie de abandon pe care bărbații agresori o rumegă în colțul lor. Singur-singurel în fața televizorului, în vreme ce Carol este în pat, soțul și-o imaginează cum pleacă, urmând să ceară divorțul, părăsindu-1 definitiv. Atunci, simte cum îl cuprinde o furie oarbă. Vede roșu în fața ochilor, se apropie de pat, o trage de păr și începe să o strângă de gât. Ei nici nu-i vine să creadă că se întâmplă așa ceva. Nu-1 mai recunoaște. Crede că are s-o omoare. Ii dă drumul, în cele din urmă, iar când femeia vine în sufragerie, îl găsește pe canapea, cu fața la perete și în poziție fetală, pe punctul de a-și suge degetul. „Femeile sunt cele bătute, dar bărbații sunt cârpe", constata un lucrător social.

Totul poate părea aproape calm când, deodată, ei devin distanți și certăreți, obsedați de bani, manipulatori și chițibușari, cerându-le partenerelor să-și ia tălpășița, pentru ca, apoi, cuprinși de panică la ideea că ele ar putea pleca, să le implore să rămână. „Problema esențială a acestor bărbați este distanța afectivă, observă Donald G. Dutton. Imediat ce se trezesc într-o situație intimă, în ei capătă amploare teama de a fi abandonați, care se opune celei de a se lăsa cu totul înghițiți de respectiva relație. Bărbatul violent încearcă să-și controleze partenera, pe care o percepe ca fiind, în egală măsură, vitală și de

nesuportat"

Psihologii, precum Alain Legrand, îi pot ajuta pe aceștia în reperarea ciclurilor de violență și în recunoașterea semnelor premergătoare (cel puțin), în ideea de a învăța cum să controleze violența din ei. „Dar, fără o restructurare completă a personalității lor, prin intermediul unei terapii prelungite, ce va reduce tensiunile psihice care stau la baza acestui simptom numit violență, ei nu se vor schimba în profunzime", explică fondatorul Asociației SOS violența în familie.

Nimeni nu îi poate schimba, cu atât mai puțin propriile lor soții, care sunt prea implicate în relație. în plus, este obligatoriu ca ele să conștientizeze faptul că se află în pericol de moarte, iar exprimarea aceasta nu este deloc prea dură. La Paris, trei femei mor la fiecare cincisprezece zile, din cauza agresiunilor la care au fost supuse fie de către soții, fie de către partenerii lor de viață. Din cele 652 de femei decedate, cărora li s-a făcut autopsie la Institutul medico-legal din Paris, pe parcursul a zece ani, jumătate fuseseră ucise de către partenerii lor de viață (sursa: *Le Monde,* numărul din 1 martie 2001).

Psihopatii sau „agresorii" reci

îi putem numi demenți ciclici, care nu sunt conștienți de ceea ce fac, și, la fel de bine, le putem spune „agresori reci", întrucât aceștia din urmă sunt perfect stăpâni pe ei înșiși. Sunt seducă- tori, fermecători, caracterizați de o „răceală greu de definit" Dacă au lovit o femeie, înseamnă că ea a meritat-o! Acești oameni nu sunt încercați de nicio remușcare, nici măcar nu pun sub semnul îndoielii justețea actului lor. Dimpotrivă, au obiceiul de a reconstrui *a posteriori* „vina" care a generat „pedeapsa":

— I-am spus de atâtea ori să nu mă mai enerveze!

Ca să scape basma curată, recurg cu ușurință la banalizarea violenței, pretinzând că toți bărbații au datoria de a aplica „o bună corecție". Incapabili să se pună în locul victimelor și să înțeleagă cât le terorizează, fac în așa fel încât mânia lor să fie resimțită de toată lumea. își

lovesc femeia, copiii, clienții, mobilierul care se află la îndemână etc. Nelly susține, și pe bună dreptate, că sunt efectiv dominați de „demență"

Acești agresori antisociali sunt adesea și delincvenți ce nu privesc niciodată în urmă. Sunt incapabili să-și reprezinte răul pe care îl comit. Dacă îl citim pe Donald G. Dutton, presupunem că sunt în stare să tortureze cu sânge rece. „Sunt aidoma unor atleți care se concentrează să dea cel mai bun randament, căutând o eficacitate maximă în violența lor. O violență instrumentală și controlată. Aceasta are ca scop dominația, exercitarea puterii asupra celuilalt. Și se mobilizează cu extrem de multă ingeniozitate pentru atingerea scopului", după cum afirmă acest psiholog, dându-ne fiori pe șira spinării.

Din moment ce indivizii aceștia nu trag niciodată concluzii în privința agresivității lor, putem deduce că șansele lor de a se vindeca sunt minime, ei neavând idee ce presupune acest lucru.

Tiranii domestici

Aceștia cred că rolul lor, cel de cap al familiei, constă în menținerea ordinii, într-o manieră autoritară, monitorizând felul în care decurge viața în gospodărie. Pe lângă violența fizică, au obiceiul de a-i supune pe ceilalți la tot soiul de violențe psihologice, prin aplicarea unui control, îndeosebi financiar. Verifică conturile, cheltuielile, criticând cutare achiziție sau comentând costurile. In ochii lor, femeia este un soi de menajeră, a cărei sarcină este aceea de a executa „corect" toate sarcinile; în caz contrar, este firesc să o sancționeze imediat.

In general, vor refuza ca ea să lucreze undeva, în exteriorul gospodăriei. Vorbim despre bărbați meticuloși, perfecționiști, dominatori și perfect stăpâni pe ei. Consideră că femeia este exclusiv posesiunea lor. Adepți ai tradiționalelor roluri ocupate de bărbat și femeie, preferă să-și domine partenera, izolând-o și separând-o treptat de rețeaua ei socială. In același sens, au tendința de a se lega de trecutul ei și de actuala ei identitate. Acești tirani

domestici reprezintă 30% dintre bărbații violenți. Ei nu înțeleg, la modul cel mai sincer, de ce se face „atâta caz pentru câteva lovituri" Există chiar și vorba aceea din popor: „Bate-ți femeia, chiar dacă nu știi de ce, știe ea, cu siguranță!"

Atât psihopații (violenții ciclici sau agresorii reci) constituind o provocare pentru psihologi, psihiatri, psihoterapeuți, cât și tiranii domestici sunt puternic influențați de locul femeii în societate. Cum se explică faptul că, în ochii lor, femeia nu reprezintă un partener care aduce în cadrul cuplului o altă modalitate de a face și de a înțelege lucrurile? Cum se face că nu este considerată o „jumătate" interesantă și importantă datorită diferențele ce o caracterizează? Cum se face că o singură abatere din partea ei față de rolurile stereotipe este luată drept o amenințare ce trebuie neapărat controlată, înăbușită și eliminată cu forța? De unde până unde soția, condamnată la funcția tradițională de „slujitoare a soțului și stăpânului" ei, nu are de ales decât între supunere și lovituri?

Problema violenței conjugale nu este doar una de ordin psihologic. Este și una ideologică. Un raport al UNICEF din 1994 afirma că, în Bangladesh, 72% dintre scenele de violență conjugală se datorau faptului că „soția întârzia să-i servească masa soțului ei"

SITUAȚIA DIN FRANȚA

In decembrie 2000, Nicole Péry, secretar de stat pentru drepturile femeilor, a făcut publică o anchetă națională asupra „violențelor la care sunt supuse femeile". Studiul a fost efectuat pe 7.000 de femei, cu vârsta cuprinsă între 20 și 59 de ani, chestionate cu privire la agresiunile îndurate, prin telefon și în mod indirect, cu scopul de a întâlni mai puțină rezistență în fața mărturisirilor. Una din zece femei s-a declarat victimă a violenței conjugale în cursul anului, iar una din cinci în cursul întregii sale vieți. în urma acestei anchete derulate

de solida echipă a lui Maryse Jaspard au reieșit o seamă de agresiuni verbale, sexuale, sexiste, psihologice și fizice, manifestate și pe stradă, și la locul de muncă. Fără a mai vorbi despre violurile colective ale unor fete tinere și nici despre „turnantele" organizate în subsolurile de la periferii. Nici despre condamnarea minorilor pentru violuri, de patru ori mai numeroase în 1998 decât în 1987.

Sunt rari politicienii care îndrăznesc să atace această problemă, care este, totuși, una a „întregii societăți" Cu toate acestea, în Canada au fost create, de exemplu, grupuri de sprijin pentru bărbați violenți, centre de găzduire și îngrijire, organizându-se totodată și campanii de prevenire. Noi suntem încă departe de toate acestea. Centrele de primire și adăpostire a femeilor bătute există, e adevărat. Poliția înregistrează procese verbale la comisariat. Dacă autorul agresiunilor este chiar partenerul de viață, lucrul acesta constituie un factor agravant. Iar o femeie agresată poate părăsi domiciliul conjugal fără a risca un divorț pentru culpă.

Chiar și așa, mai sunt multe de făcut, fiind absolut necesar să ne ocupăm de bărbații violenți, lucru pe care nu au cum să îl facă doar cele vreo opt centre de găzduire din Franța. Trebuie să ne preocupe și ce se poate face pentru a le permite femeilor și copiilor acestora să rămână în cadrul lor de viață. Nelly și-ar dori nespus să-și părăsească „nebunul", însă i se pare de neconceput să lase totul în urmă, când mobilierul, televizorul, bucătăria utilată în întregime au fost toate plătite din economiile ei. Nu suportă ideea de a fi, în același timp, și victimă, și pedepsită.

„Am mers la poliție să fac o declarație. N-am mai primit după aceea nicio veste. Nici vorbă de vreun ajutor, de vreo soluție, nu-mi rămâne decât să-mi iau copiii și să plec, dar unde să mă duc? Nu cunosc pe nimeni. Nu știu care ar putea fi calea de ieșire din situația asta. Nimeni nu este dispus să mă asculte și să facă ceva în acest sens. Sunt singură, cu cele două fiice ale mele, care se descurcă

foarte bine la școală (cea mare chiar a primit felicitări). Am niște copii grozavi, pe care am reușit să îi păstrez, până acum. N-am chef să îi scot în stradă. Tot ce este aici am cumpărat singură, iar acum sunt nevoită să plec cu mâna goală? Eu am plătit totul! El mă bate și tot eu trebuie să las totul în urmă?!"

Membru în Forumul contra agresiunilor la care sunt supuse femeile, doctorul Emmanuelle Piet, care este medic ginecolog într-o suburbie renumită pentru tensiunile de acolo, relata o situație în care se încercase medierea violenței conjugale și care le stârnise un surâs (amar) membrilor asistenței. Era vorba despre o femeie bătută, căreia i-a luat nu mai puțin de unsprezece ani pentru a îndrăzni să facă o plângere împotriva soțului ei. In cele din urmă o face, dar plină de remușcări și ezitări. Atunci, un mediator convoacă perechea și i se adresează bărbatului:

— Aveți cincisprezece euro în portofel?

- Da!

— Bun, atunci dați-i doamnei. Veți începe să faceți lucrul acesta absolut de fiecare dată când ridicați mâna asupra ei.

Când a ieșit, individul i-a tras două palme femeii și și-a luat înapoi cei cincisprezece euro. Nu s-au mai întors niciodată.

Este absolut obligatoriu să ne schimbăm mentalitățile. Trebuie să ne debarasăm de ideile cu care am fost bombardați și să refuzăm să mai vedem victimele ca pe niște femei predestinate, încă din copilărie, prin prisma mediului sau al mariajului de care au avut parte, să primească lovituri. Să încetăm să le facem complice la violența suferită din cauza unui așa-zis masochism sau din pricina unei bănuite predispoziții spre a fi certărețe: „Și-a căutat-o! "

Toate clișeele ne feresc de identificare: lucrurile acestea nu li se întâmplă decât altora! Dar ele contribuie la întreținerea rușinii, a singurătății, a stării critice pe

care o au victimele, permițând instalarea scandalului, prin trimiterea lor într-o zonă la care nu ne gândim și care nu ne privește.

Nu vrem să vedem, să știm și nici să privim în față această zonă obscură, fiindcă ni se pare inacceptabil ca, în țara libertății, a egalității și a fraternității, aproape două milioane de femei să fie lovite cu regularitate de către bărbații care cred că au dreptul să facă lucrul acesta.

CARE SUNT ȘANSELE REVENIRII LA NORMAL?

Așteptând ca situația aceasta problematică să primească o susținere colectivă, există cazuri în care victimele pot spera ca „lucrurile să se aranjeze de la sine"? Pentru a răspunde, Alain Legrand reia această distincție fundamentală între „autorii agresiunilor", care reacționează (evident, greșit și impardonabil) în situații precise, și persoanele periculoase, la care violența este oarbă și nu depinde de circumstanțe exterioare.

Cei dintâi au lovit în mod accidental. Cei mai mulți nu vor recidiva. In schimb, în cazul celor cu caracter agresiv, pronosticul este foarte sumbru. Cei mai mulți specialiști sfătuiesc femeile să plece cu pași repezi, doar dacă nu cumva se inițiază un amplu demers psihoterapeutic.

Există anumite trăsături de personalitate ce trebuie să ne alerteze și să ne îngrijoreze. Să avem mare grijă, de pildă, la bărbații deliranți, care se conving singuri că au dreptate să se lase pradă unor interpretări fantasmagorice, bazate pe „pseudosem- ne care nu înșală". în mod eronat, își imaginează că sunt înșelați sau trădați. „Sunt geloșii aceia periculoși și paranoici, care prezintă, probabil, tulburări psihotice grave", îi diagnostichează Alain Legrand.

Trebuie să fim atenți și la acei bărbați care nu pot trăi fără cealaltă persoană. Pentru ei, separarea este ceva de neînchipuit. Așa ceva nu poate să se întâmple decât în clipa morții. „Sigur, orice divorț este un eșec, însă doliul de după și ruptura relației trebuie să rămână surmontabile

din punct de vedere psihologic. După câteva săptămâni, câteva luni de suferință, trebuie să-și poată da singuri seama că există pe Pământ și alte femei pentru ei. Dependența împinsă la extrem este neliniștitoare. Bărbații aceștia pot deveni maniaci autentici, în stare să-și ia femeia drept ostatic, dar și pe copii, provocându-le moartea'', explică psihologul. Și sunt cu atât mai predispuși să facă asemenea lucruri, dacă, de exemplu, colecționează arme sau cresc câini periculoși, similari armelor.

Mare atenție, de asemenea, la bărbații care beau, și care nu se feresc să comită agresiuni chiar și în afara căminului conjugal. Dacă recurg la lovituri în mod obișnuit, aceasta fiind reacția lor firească în fața frustrărilor, atunci, fără doar și poate, vor ajunge și în punctul în care își vor face femeile să sufere. La început, este posibil să ne simțim protejate la brațul unui astfel de bărbat, dar trebuie să înțelegem că este posibil să-și exercite forța și asupra noastră, la un moment dat, pentru a ne supune.

Să ne ferim și de împăcările bazate pe acte sexuale, fiindcă acestea ne pot atrage într-un cerc vicios cumplit. In fond, să trăiești zi de zi cu teamă nu poate însemna decât că ești într-o relație periculoasă. Dacă suntem îngrozite, atunci înseamnă că avem motive justificate să ne simțim astfel. Cât despre toate aceste forme de control, de intimidare și de opresiune menite să „ne corijeze", este important să le contracarăm încă de la începutul relației, cu fermitate. Ceea ce presupune să fim convinse că modul nostru de a fi și de a acționa valorează mai mult decât al altora.

Acestea fiind spuse, ce se poate face pentru ca un cuplu să reușească s-o scoată la capăt? Trebuie ca bărbatul violent să-și manifeste dorința clară de schimbare, urmată de trecerea la fapte, având certitudinea că poate să ducă până la capăt acele de-

mersuri psihoterapeutice atât de necesare. Este necesar și ca bărbatul respectiv să pună punct nu numai violenței fizice, ci și celei psihologice. Și să fie cu adevărat convins că orice formă de agresivitate împotriva femeii este inadmisibilă. în final, mai trebuie să interiorizeze diferența - nu ca pe o primejdie - ci ca pe un plus de implicare sufletească din partea lui, care îl va îmbogăți sufletește.

Altfel spus, e mult de lucru! în concluzia scrisă la finalul cărții sale, Donald G. Dutton constată: „Unii indivizi nu renunță niciodată la violență, alții se schimbă de pe o zi pe alta, iar cei mai mulți recidivează înainte de a se însănătoși"

Chiar dacă există un context favorabil, omul vrea să se schimbe, primește îngrijirile necesare, este pregătit să ne respecte, întrebarea pe care trebuie totuși să ne-o punem este următoarea: câte „recăderi" suntem în stare să suportăm?

CAPITOLUL X

...și cei care nu vor să se schimbe

Iată-i, în cele din urmă, și pe cei care ne iubesc sincer, profund. Sunt sănătoși la trup și suflet și iubesc într-un mod sincer, însă nu vor să se schimbe, nici măcar pentru noi. Refuză să-și zdruncine întreaga existență și pe cea a anturajului pentru a trăi această mare dragoste pe care noi le-o propunem. Sunt siguri atât pe sentimentele noastre, cât și pe ale lor. Nu sunt fricoși, nici timorați. Am putea constata că sunt chiar foarte tentați de viitorul radios pe care li-1 promitem, dar nu sunt dispuși să-și părăsească soțul sau soția.

Pentru cei care sunt liberi, pentru cei care au certitudinea că acest bărbat, această femeie reprezintă marea dragoste a vieții și partenerul ideal, în sfârșit întâlnit, apropiat, la îndemână, gata pentru a se uni cu ei și totuși imposibil de prins, suferința este greu de îndurat. Și situația este aproape de neînțeles.

în realitate, ideologia afectivă a momentului ne sfătuiește, la fel cum își sfătuia o bunică nepoțica, în cartea cu același titlu a scriitoarei Susanna Tamaro: *Mergi unde te poartă inima...* Dragostea are toate drepturile și dispune de toată puterea. în numele iubirii nu au abdicat atâția regi, nu s-a construit mărețul Taj Mahal, n-au fost oare scrise cele mai frumoase romane de dragoste? In romanul său *Hymnes à l'amour,* Anne Wiazemsky povestea despre o fetiță care a crescut cu cei

doi părinți ai ei, absenți și sfâșiați, fiecare în parte, de câte o iubire imposibilă. La un moment dat, în pofida indiferenței cu care era tratată, a hotărât că „totul li se iartă celor care iubesc".

Societatea în care trăim îi iartă din ce în ce mai mult pe cei care iubesc. Filmele, serialele de televiziune nu încetează să glorifice dragostea, prezentată drept scop principal al vieții, o comoară ce merită prețuită, mai presus de orice altceva. în acest sens, o mulțime de vedete și de anonimi nu se feresc să spună, în fața milioanelor de spectatori mișcați, că își asumă totul, declarând: „este alegerea mea". într-o zi, au preferat să-și lase pur și simplu baltă soțul sau soția și copiii, ca să-și dea frâu liber pasiunii. Iar fiecare hotărăște dacă merită sau nu aplaudat cel care „a avut curajul de a merge până la capăt și de a se simți bine". Când suntem capabili să iubim cu atâta putere, nu este acesta oare un lucru bun?

în mod evident, ceea ce șochează nu este nici dragostea, nici divorțul, ci maniera în care aceste persoane, animate de faptul că apar la televizor sau se expun marelui public, vorbesc despre cel care rămâne în urmă, însemnând bărbatul sau femeia cu care, ani la rând, și-au împărțit viața, având chiar și copii cu el sau cu ea. De curând, a fost difuzată o emisiune ce a avut drept temă „o singură mare dragoste" Forța poveștilor relatate ar fi putut stârni emoții răvășitoare, umplând de lacrimi ochii privitorilor, dacă n-ar fi existat o serie de gesturi și vorbe mărunte, disprețuitoare, detalii ce puteau la fel de bine să treacă neobservate, despre cel sau cea cu care protagoniștii își împărțiseră viața, înainte de a întâlni marea iubire.

— Dar pe soțul dumneavoastră l-ați iubit?

— Ah, nu, deloc!

— Dar vă iubeați soția?

— Vai, nu! N-are nicio legătură cu ce se întâmplă acum.

Mă gândeam la fostul lor partener, care poate urmărea emisiunea din fața televizorului, la copiii celor doi. Niciodată nu se rostea vreun cuvânt prin care să se exprime stima față de ei, nu se amintea vreun sentiment vecin cu iubirea, ca de pildă respectul, grija, prietenia, încrederea, pe care este important să nu le uităm, chiar dacă am cunoscut pe cineva „cu mult mai bun"

MERGI UNDE TE POARTĂ INIMA...

Raționamentul acesta, „Mergi unde te poartă inima", împins la extrem, duce la legea celui mai puternic, al celui mai arătos și mai... ofertant. Printre altele, el presupune să ne eliberăm de orice responsabilitate față de nefericirea pe care o provocăm. Iată cazul soțului unei femei bolnave. întâlnește o tânără colegă seducătoare, plină de viață și de sănătate, care se îndrăgostește până peste cap de el. Este evident că nu se compară cele două posibilități ce i se așternîn față: de-o parte se situează boala și angoasa. De cealaltă, tinerețea, frumusețea și bucuria de a trăi. Nu există motive pentru a ezita: „Mergi unde te poartă inima!"

Un alt exemplu: un bărbat în vârstă de cincizeci și patru de ani este concediat. Este obligat să-și schimbe stilul de viață și pe cel al familiei sale. Devine mohorât, își pierde încrederea și libidoul. Soția sa se lasă curtată de un vechi prieten al cuplului.
Acceptă o cină și... multe alte lucruri. își dă seama că a întâlnit scânteia, dragostea fulgerătoare, iubirea. Este înnebunită. își părăsește soțul șomer, luându-i cu ea și pe cei doi copii ai lor. A ales un trai mai bun: „Mergi unde te poartă inima!"

Femeile sunt cele care, cu precădere, apără dragostea ca pe o valoare, tradiția obligându-i, în schimb, pe bărbați să-și asume răspunderile. Astfel, în mintea lor se naște ceea ce Francesco Al- beroni numește „dilema etică": ar trebui să dea curs inimii sau minții, în cazul acesta?

Unii bărbați însurați (din ce în ce mai puțini, întrucât

valorile feminine se propagă de-a lungul și de-a latul întregii societăți) se îndrăgostesc de alte femei fiindcă acestea apar în viața lor în momentul în care ei traversează perioade de criză și deznădejde. Visează să-și schimbe viața și, implicit, femeia. Și se întâmplă ceea ce n-ar fi trebuit să se întâmple niciodată: se îndrăgostesc. Dar astăzi, dau înapoi. Refuză să meargă mai departe. Nu vor să se schimbe din considerente morale, preferând să-și țină angajamentele față de familie și să nu își bată efectiv joc de atâtea vieți și de echilibrul cu greu dobândit.

în acest caz, mai trebuie să perseverăm, să insistăm în numele fericirii noastre și a lor? Este imposibil să dăm un răspuns general valabil, desigur. Unele cupluri ajung oricum să se separe pe cale amiabilă și ar fi păcat să ratezi șansa la fericire în numele unui raționament etic care, în cazul de față, nu-și mai are rostul. Totul depinde de circumstanțe, de calitatea relației și a fericirii pe care o avem de oferit, în comparație cu ceea ce el, celălalt, are de pierdut dacă lasă totul în urmă. Nimeni nu se poate pronunța în numele nostru sau al lor, dar n-ar trebui să uităm că putem provoca adevărate drame.

Francesco Alberoni explică faptul că, de dragul bucuriei de a iubi, noi vrem să credem în miracole și ne spunem că atât prietenii și familia, cât și copiii și cel care va deveni în curând „fostul" ne vor înțelege pe de-a întregul, aprobând cu inima deschisă și bunăvoință alegerea noastră, precum niște telespectatori care urmăresc un reality show. Vor fi pregătiți, ne spunem în sinea noastră, să ne ierte pentru că am ales inima, în detrimentul rațiunii.

ARE DRAGOSTEA TOATE DREPTURILE?

Acest efect al opticii amoroase provoacă în mod firesc o serie de drame și de deziluzii. In viață, nimic nu se petrece așa cum apare la televizor. In viața reală, bărbații

părăsiți și femeile abandonate cad în depresie, se apucă de băut, au tentative de sinucidere sau mor câțiva ani mai târziu, într-un accident, fără a reuși să-și mai revină vreodată.

Nu este vorba despre a apăra cuplurile legitime și de a critica aspru amanții. Dacă este posibil, trebuie să-i părăsim pe perverși și persoanele cu caracter violent, de exemplu, fără să ezităm, iar perverșii oricum nu suferă în urma deciziei noastre.

Este vorba despre a relativiza drepturile pe care dragostea le invocă. Despre a ne aminti că, nici măcar în numele iubirii, nu putem face chiar orice. Despre a spune că legea aceasta, care îl favorizează pe cel mai frumos, mai puternic, mai tânăr, este nedreaptă. Dar și despre a o compătimi pe „prima soție". Pe acea primă soție, care a avut o singură vină, și anume de a îmbătrâni.

„Mergi unde te poartă inima". Avem oare cum să relativizăm această frumoasă expresie? Răspunzând afirmativ, însă purtând, concomitent, cel mai mare respect oamenilor pe care i-am iubit, celor pe care i-am ales tot noi, dar altcândva, cu mult timp în urmă. „Mergi unde te poartă inima", da, dar fă-o cu multă blândețe, cu grija de a face cât mai puțin rău și a nu provoca ravagii. „Mergi unde te poartă inima", da, dar înțelegându-i pe acei bărbați sau femei care vor să continue să-și respecte cel dintâi angajament, care se arată ezitanți prea mult timp sau care nu sunt dispuși să se schimbe, adică să-și

construiască propria fericire pe ruinele altor vieți devastate.

A TREIA PARTE

NE DESPĂRȚIM DEFINITIV

Cum putem ști dacă o relație merită continuată și chiar salvată? Sau, dimpotrivă, dacă nu cumva ne pierdem timpul alături de cineva care „nu se va schimba niciodată"? Psihologii americani specializați în terapie comportamentală sugerează că ar trebui să ne imaginăm cum ar arăta o „statuie" ce înfățișează cuplul din care facem parte. In ce poziție ne-am afla, fiecare dintre noi? Am fi pe punctul de a face sau de a spune ceva?

Jocul acesta, care presupune să te concentrezi pe tine, are drept rezultat „statui" din cele mai variate. Julien, de exemplu, se vede suit pe o scară. Lucrează de zor la o casă, iar soția este cea care-i înmânează uneltele, surâzătoare. împreună, cei doi își construiesc cuibușorul lor, familia și... ceva trainic. Arthur, pe de altă parte, se imaginează pe vârful unei stânci, privind către orizont. Undeva jos, la picioarele lui, soția și copiii săi își văd de propriile vieți. în mod evident, partenerii acestui cuplu nu mai au nimic în comun, iar Arthur oricum pare să aibă o foarte bună impresie despre sine. Cu toate acestea, cei doi pot continua să coabiteze: dacă nu li se intersectează deloc drumurile, nu se deranjează reciproc și nici nu se ceartă.

Pentru Myriam însă lucrurile stau cu totul altfel. Pablo

pictează întorcându-i spatele, iar ea așteaptă cu disperare ca el să se întoarcă din nou spre ea. Sau ea stă în genunchi, la picioarele lui. Și îl imploră să o privească în ochi, să îi vorbească. Dar el o lasă să se umilească, ascunzând un zâmbet în colțul gurii. Pablo nu suferă în această relație. Se simte satisfăcut ori de câte ori ea cerșește o privire sau un dram de atenție. Nu numai că nu are ni- ciun chef să se schimbe, dar suferința lui Myriam nu-1 atinge câtuși de puțin. Râde de toată această situație. Și nu se întrezărește niciun declic care să poată provoca o schimbare în bine.

Pentru ca un cuplu să știe cum să se „salveze", este nevoie ca ambii parteneri să-și dorească să fie fericiți, dar și să fie împreună.

CAPITOLUL XI
Cât de greu este să te separi

Cred că ar fi mai bine să ne despărțim.

— Dacă așa vezi tu lucrurile...

Uneori, să te separi poate fi atât de simplu! Aproape prea simplu. Am vrea să ne revanșăm față de celălalt, dar și ca el să se revanșeze față de noi, acordându-ne considerația, tandrețea și atenția pe care ni le-a refuzat până în acel moment. O propunere de tipul acesta este aidoma unui microfon care ți se înfige (cu stângăcie) în față, în așteptarea unei declarații de dragoste. Aceasta ar șterge indiferența și senzația de singurătate. Se naște din nevoia de a se schimba ceva, dar poate nu întreaga viață de cuplu. Câte cupluri nu s-au regăsit după ce s-au jucat „de-a despărțirea", de parcă ar fi experimentat ultimele lor interacțiuni. Unii sunt recidiviști. își strigă despărțirea de parcă ar flutura un steag:

— Hei, aici sunt! Iubește-mă mai mult! Iubește-mă mai bine... în astfel de cupluri, mereu unul este convins de către celălalt să meargă mai departe. Mereu există unul care înțelege, pe bună dreptate, de ce se află pe marginea prăpastiei și dorește să redreseze situația. Nu cumva este suficient ca în dragoste să existe doi care să-și dorească să continue? Oare această minimă învoială este singurul secret al cuplurilor care durează?

SĂ PLECI CA SĂ-TI SALVEZI PIELEA

Numai că aceasta ar însemna că ne jucăm cu focul. Un foc care uneori se stinge înainte ca noi să ne fi luat măsurile necesare, adică să ne înghețăm sentimentele.

— Dacă așa vezi tu lucrurile...

Și iată cum poți pune punct unei vieți de cuplu de trei, cinci, zece ani de zile, într-o manieră aproape inofensivă. Aceste despărțiri blânde dovedesc faptul că nu mai există pentru acel „noi" (dacă a existat vreodată) niciun proiect de viitor. Nici pentru cuplu în sine, nici în plan individual, pentru fiecare partener în parte. Relația este lipsită de vlagă, de disponibilitatea de a asculta și de intimitate, de dorința de a construi ceva, împreună și separat.

Cuplul, așa cum a ajuns el în acest punct, nu mai interesează pe nimeni. Am încetat să iubim. Nu s-a lăsat cu urlete. Și nici cu lacrimi. Doar un dram de nostalgie și o camaraderie stângace, în intimitatea ce urmează să se instaleze, fără dramă, în jurul copiilor. Nu va fi dificil să te revezi cu celălalt: în fond, situația începuse să se deterioreze cu mult timp în urmă. Ne mai spunem câteodată că poate s-ar fi găsit o soluție. Regretăm momentele bune prin prisma relațiilor aproape amicale ce se conturează de- acum. Insă nu, ne sunt suficiente câteva ore împreună ca să regăsim sursele de agasare, luptele pentru putere, neînțelegerile. Nu s-ar mai fi putut repara nimic, de lucrul acesta suntem, în sfârșit, siguri, înainte de a trece la alte visuri și noi iubiri.Alte despărțiri au loc sub incidența impulsurilor de moment. Eram precum niște oale sub presiune, veșnic agasate și stresate, nefericite, însă ne reținеau la bordul relației o sumedenie de lucruri, lipsindu-ne curajul de a pleca. Este lucrul de care cu toții avem nevoie pentru a ne părăsi nu doar partenerul de viață, ci și casa, prietenii, mediul. Bărbații sunt mai puțin predispuși la a iniția o separare sau a intenta divorț, iar sociologii au propria explicație pentru acest lucru: ei tolerează monotonia mai bine decât femeile. Deoarece investesc mai puțin în relațiile lor amoroase, sfârșesc prin a fi mai puțin exigenți decât femeile. însă cel mai important este că, în urma unui divorț, aceștia au mai mult de pierdut decât femeile: partenera, stilul lor de viață și copiii care, în 90% din cazuri, sunt încredințați

mamei.

A te despărți echivalează cu o revoluție ce necesită o forță fără precedent și convingerea fermă că „așa e mai bine pentru toată lumea". Din acest punct de vedere, o altă dragoste este cea care facilitează misiunea. Pentru că, atunci, nu mai este o decizie „egoistă". Pe ruinele unui cuplu se va clădi unul nou, cu reguli mult mai simple, dar mai bogat din perspectiva elanului creator.

Din nefericire, iubirile dificile ne fac viața de-a dreptul imposibilă, astfel că ne dovedim incapabili să mai iubim în afara lor. Numai în propria persoană putem găsi forța necesară să ne smulgem dintr-o relație dificilă și să ne ținem departe de ea. Multă vreme, va exista în noi un soi de disperare de a găsi în sfârșit forța aceea. Viviane Monnier, din Forumul contra agresiunilor la care sunt supuse femeile, declara că sunt necesare, în medie, nu mai puțin de treizeci și patru de scene violente pentru ca femeile să se hotărască să plece. într-o zi, însă, această indispensabilă forță apare de nicăieri, ca și cum un vulcan, până deunăzi inactiv, ar erupe.

Benoît este agent la bursă. Un bărbat riguros și organizat, care detestă dramele. In viața sa personală, partenera este un fel de eroare de casting. Este pe-atât de nestatornică pe cât este el de fidel, pe-atât de superficială pe cât este el de riguros, pe-atât de ignorantă pe cât este el de cultivat. Dar o dorește așa de mult, încât e dispus să-i ierte toate derapajele. închide ochii în fața aluziilor pe care ea le face, în fața sărutărilor pe care i le fură alții sau a ocheadelor aruncate pe furiș. își dă seama că ei îi place să seducă, nu se lasă păcălit, dar, în același timp, refuză să meargă cu gândul prea departe. Totuși, remarcă într-o zi că lenjeria de pe patul lor este deranjată. Ideea că ea ar fi pângărit patul lor conjugal cu un altul i se pare inadmisibilă, vulgară. Cu doar două săptămâni în urmă, o ceruse în căsătorie. Neputând să facă abstracție de sacrilegiul comis, îi ia toate lucrurile și i le scoate pe hol:

cortina este trasă, nu vrea s-o mai vadă niciodată în fața ochilor.

A NE RUPE DE CEI PE CARE îl IUBIM

Cel mai sfâșietor este să trebuiască să îi părăsim pe cei pe care încă îi iubim, deoarece relația ne produce prea multă suferință, ne-a adus într-un impas care durează de prea mult timp, pentru că ne irosim viața cu ea, pierzându-ne sănătatea, energia și tinerețea. Ce putem face pentru a suporta această ruptură și a rezista? Aceasta este, de fapt, problema. Ne rupem, după care revenim. Și o luăm de la capăt, pe termen nedefinit. Fiecare ruptură în parte, chiar dacă nu este vorba decât despre una falsă, te omoară încetul cu încetul.

Emilie a experimentat pe pielea ei ce înseamnă toate acestea. După opt ani de legătură cu un bărbat însurat, își dă seama (aflând că soția acestuia a rămas însărcinată) că el nu doar că nu are de gând să-și părăsească nevasta vreodată, ci și că pe ea a mințit-o în tot acest timp, dându-i speranțe false. II iubește în continuare la nebunie pe acest „trădător". Nu se scoală din pat decât pentru a se vedea cu el, nu se îmbracă decât pentru a-i face lui pe plac, nu se hrănește decât ca să nu moară și numai pentru el trăiește.

Acestui bărbat însurat i s-ar părea absolut firesc și agreabil să continue să ducă viața dublă de până acum: pe de-o parte, să-și vadă mai departe de viață alături de soție, o viață confortabilă în căminul primitor, petrecând unele seri distractive în fața televizorului, dar și să se vadă, pe de altă parte, cu tânăra lui amantă, cu care trăiește o fabuloasă aventură sexuală, în urma căreia este pur și simplu înnebunit... de propriile-i performanțe sexuale. Parcă amintește de Werther, în *Suferințele tânărului Werther,* romanul lui Goethe, care-și spunea: „Cât de mult mă ador de când ea mă iubește!". Nereușind să pună punct relației în timpul vieții, Emilie a fost tentată să se elibereze de ea prin moarte. Voia să se oprească ceva (dar poate nu viața ei...).

Povestea aceasta datează de treizeci de ani, însă femeia continuă să se gândească la ea, „mai ales în timpul zilei, dar și noaptea", de parcă lucrul acesta ar însemna vreun progres! De zece ori l-a căutat pentru a relua relația, doar pentru a recădea pradă acelorași torturi, angoase și decepții. Cu ocazia intrării în noul mileniu, i-a scris încă o dată. El i-a răspuns, ca de fiecare dată: oricând este pregătit să aibă o relație cu ea, una sexuală.

Anumiți bărbați și anumite femei acționează asupra noastră ca un drog. In privința lor, nu ne rămâne decât o soluție: tăierea oricăror legături. Refuzul de a-i mai vedea sau de a-i asculta.

Mângâierile acestor oameni, trupurile lor, privirile lor ne vrăjesc, ne atrag și ne liniștesc, în același timp. Când sunt prin preajmă, ne simțim invadați de ei, învăluiți de căldură și de dorință. Ne simțim plini de viață. Sunt trăiri atât de intense, încât ajungem să fim convinși că nu putem trăi fără ei! Să vedem, totuși! Putem trăi fără ei, doar am făcut-o și înainte. Ba chiar și în timpul relației cu ei. Vom putea și după.

Cu condiția să avem inflexibila voință de care dă dovadă Francesca. Ea se supune unei cure de dezintoxicare draconice: mobilul personal nu mai există. Și-a propus să nu mai răspundă la telefon în mod direct. Să facă ocolișuri, pentru a nu mai trece prin fața locurilor care îi amintesc de toate momentele petrecute împreună, bune și rele. Să nu mai treacă aproape deloc prin fața casei lui. Să dea jos de pe perete toate fotografiile care-i amintesc de el. Să aranjeze într-o cutie de pantofi toate scrisorile de la el, pe care să o ascundă apoi în fundul debaralei. Să nu se mai vadă cu prietenii comuni. Să le interzică celorlalți să aducă vorba despre el. Operațiunea „stingerea"

Firește, se gândește la el din ce în ce mai puțin, iar atunci alungă imediat gândul. Nu se mai pune problema de a-și alimenta fanteziile prin simpla amintire a întâlnirilor, de a suna pentru un motiv sau altul ori de a

încerca veșnic să înțeleagă cine este el cu adevărat. A decis, o dată pentru totdeauna, că persoana lui n-ar trebui să o mai intereseze. Se oprește din iubit tot așa cum s-a lăsat altădată de fumat: spunându-și că țigara nu e făcută pentru ea. La fel și acest bărbat. Nu se poate spune că l-a scos pur și simplu din viața ei, ci că alege să-și vadă mai departe de treabă, atunci când el îi revine în amintire:

— Pentru mine, el este ca ciocolata: dulce, tentantă, minunată la gust, dar deloc bună pentru sănătate. Ca atare, nu îmi mai iau așa ceva.

Și își imaginează cum îl dă la o parte din calea ei, cu o mână fermă și hotărâtă.

SEVRAJUL, TIPIC ALCOOLICULUI CARE SE LASĂ DE BĂUTURĂ

Când povestește prin ce trece, Francesca plânge de suferință. Dar se menține pe poziție, pentru că a decretat, pentru prima oară în viață, că trebuie să se gândească la ea, să aleagă ceea ce îi face ei bine.

Când dorința de a acapara telefonul este prea puternică, se sprijină pe cea mai bună prietenă a ei, care o ajută să nu cedeze, fiindcă atunci ar lua-o din nou de la început. Toți prietenii care ne scot în oraș ne distrag atenția, ne înțeleg și ne ascultă reprezintă un sprijin consistent. „Nu trebuie să porniți singure pe acest drum", le sfătuiește Maïté Albagly pe femeile agresate.

Trebuie să evităm, de asemenea, să gândim lucrurile prin prisma despărțirii. Să nu ne spunem că este absolut necesar să ne „refacem viața", de parcă tot ceea ce s-ar fi întâmplat înainte nu a servit la nimic. De parcă trecutul ar fi murit, generând un vid total.

Tot ceea ce am trăit, lucrurile bune și experiențele mai puțin bune, a contribuit la ceea ce suntem astăzi. Ideal ar fi să ne recen- trăm pe propria persoană, pe propria istorie. Noi suntem continuarea de care avem nevoie pentru propria poveste.

în lipsa persoanei iubite, viața noastră nu se oprește, ci merge mai departe. Nu-și schimbă decât traiectoria,

întrucât traseul ales până în acel punct prezenta prea multe riscuri pentru echilibrul nostru. Trebuie să ne convingem, în egală măsură, că alegerea pe care am făcut-o este cea bună și nu este cazul să privim prea mult în urmă sau în viitor. Fiindcă cel mai mare ajutor vine chiar din momentul prezent. Liniștea vine în urma concentrării noastre pe gesturile cotidiene, pe simpla observare a cerului sau a naturii, care ne înalță spiritul dincolo de mărunta noastră persoană, pe implicarea în tot felul de activități artistice sau manuale ce necesită grijă și precizie. Ibéria Lebel-Courteaux, care predă cursuri de pictură pentru femeile agresate, într-o încăpere a adăpostului din Somme, explică în ce măsură sunt benefice aceste creații. „Pentru aceste femei rănite, care au lăsat totul în urmă, să reușească să finalizeze ceva, să ajungă la capătul unui proces reprezintă o victorie care le umple de mândrie. în felul acesta, își recapătă încrederea în ele, în condițiile în care de atâtea ori s-au simțit înjosite și umilite"

Francesca are drept sprijin acel „acasă" al ei. A reașezat mobila, a redecorat pereții și a mai umplut puțin spațiul, cât să semene cu un fel de cocon. Acolo, ferită de privirile celorlalți, își poate depăși singură tristețea, asumându-și-o cu blândețe. Câteodată, i se pare că e reconfortant să lase toate supărările acumulate să o copleșească: își amintește de mama care niciodată nu o băga în seamă; de acel tată egocentric, convins că întreaga lume există numai și numai pentru a-1 admira pe el; de Norbert, unica ei dragoste, la fel de megaloman ca precedentul și care obișnuia să o folosească, pentru ca ulterior să se debaraseze de ea după cum avea el chef.

Curajoasă cum este, își plânge singură de milă. Și are dreptate. A venit momentul să se ocupe cineva și de fetița aceea neglijată, tratată necorespunzător și care continuă să sufere în interiorul ei. înțelege, printre șiroaiele de lacrimi, că niciodată nu a știut să spună nu „îngerilor

păzitori" Că se lăsa mișcată, con- centrându-se pe fragilitatea lor, fără a vrea să privească în față megalomania și egocentrismul lor. în felul acesta, se pregătește să nu mai cadă din nou în capcana lor de toreadori cu suflete pustii, amintindu-și instantaneu de propriul ei tată, care se pricepea atât de bine să o emoționeze.
Cu cât învățăm mai bine să fim singuri, să ne înfruntăm temerile și angoasele, cu atât despărțirea ni se va părea dacă nu ușoară, cel puțin necesară. Pentru a căpăta și mai mult curaj, Francesca își repetă adesea această frumoasă maximă: „Vindecarea începe din momentul în care acceptăm să îi consacrăm toată energia noastră[zz]

Capitolul XII
De ce pleacă femeile

Frédéric tocmai a sărbătorit împlinirea vârstei de cincizeci de ani. S-a căsătorit de două ori și a iubit trei femei. Toate l-au părăsit. Cu toate acestea, îl caracterizează bunătatea și tandrețea, este bogat și a avut mereu grijă să rețină aniversările partenerelor sale. In plus, este și foarte blând, întrucât detestă să fie singur. *„Mi se pare complet nefiresc să nu fiu iubit de o femeie, aproape nedrept. Eu am nevoie de companie în viața mea, să fac lucruri cu partenera mea, să împart cu ea"*

Și-atunci, cum se face că nu merge?

Ce vor ele, de fapt?

Prima sa soție, Nathalie, a fost „femeia vieții lui" Când a în- tâlnit-o, era o tânără de douăzeci și unu de ani, pe când el avea douăzeci și opt. Era puțin rătăcită, interesată de pictură, dar fără a ști pe ce drum s-o apuce. El era cadru didactic și deja activa ca om de afaceri. Ducea o viață incitantă. înainte, nu se arătase niciodată prea disponibil în fața iubirii, „din lipsă de timp", dar avea o viață sexuală îndestulătoare. Colegii săi au început trep- tat să se așeze la casele lor. Voia să-și schimbe și el stilul de viață, întemeindu-și o familie. Cei doi au început să se înțeleagă din prima, și încă pe toate planurile. El credea că tânăra îi va aduce stabilitate și o poziție socială, prin intermediul mariajului și al copiilor pe care urmau să-i aibă împreună: *„Urma să construim împreună, iar pentru mine acest lucru conta",* își amintește Frédéric. Dar el, ce urma să aducă el în viața ei? Nici nu și-a pus problema aceasta. I-a împrumutat partenerei sale propriile sale dorințe. Dar, când pasiunea s-a stins, femeia a început să aibă nevoie „de altceva". A plecat să locuiască în Maroc, o

țară care îi oferea un alt stil de viață, o lumină, peisaje și relații care o făceau să se descopere și o inspirau să picteze, acesta fiind „cel mai important lucru din viața ei". Iar el a căzut din nori.

Și-a cunoscut cea de-a doua soție în timp ce își căuta secretară. Era curioasă și interesată de munca ei. îl ajuta să uite de Nathalie și își dorea copii. Cei doi se căsătoresc, iar Frédéric își propune să o facă să trăiască „regește", acesta devenind principalul său țel. Plecau iama la schi și vara la mare, iar când femeia trece la „regimul pentru fetiță", bărbatul renunță la sare și brânzeturi, în ideea de a avea un bebeluș de sex feminin.

Cu toate acestea, după nașterea copilului, cei doi încep să se îndepărteze unul de celălalt. Bărbatul își reia munca, își vede de afacerile și cercetările sale. Ea este dezamăgită, fiindcă el nu ține să-și construiască „o familie adevărată" Ei i-ar plăcea la nebunie să meargă împreună să se plimbe prin parc duminicile, cu bebeluș cu tot, să se uite seara la televizor împreună. Se consolează, revărsând toată iubirea de care este capabilă asupra fiicei. Iar el se izolează de ele, cu tot cu rapoartele sale. Văzând însă că femeia îi scapă printre degete, hotărăște să-i cumpere un Jaguar, „ca să o impresioneze". Se confirmă faptul că, într-adevăr, mașinile frumoase nu înlocuiesc un partener de viață, pentru că femeie sfârșește prin a-1 părăsi, după cincisprezece ani de cvasi- abstinență sexuală: *„Uneori, mi se mai acorda permisiunea să... trec la treabă. Dar ei nu-i făcea nicio plăcere. Iar atunci își ridica ochii la cer, așteptând să se termine mai repede“*

A treia nevastă este o tânără care pur și simplu îl idolatrizează pe Frédéric. Cu treizeci de ani mai tânără decât el. *„Mi-a vindecat toate rănile. Alături de ea, am retrăit fiecare etapă a vieții mele. M-am simțit revigorat. A fost o relație echilibrată. Puteam lucra împreună. Ba chiar îmi pregătea o parte din contracte. îmi dădea ocazia de a reîncepe numărătoarea de la zero. Și de a reporni la*

drum de pe niște baze sănătoase" Dar, în numai un an, pe când el se află în culmea fericirii, tânăra se îndrăgostește de psihonutriționistul ei, cu un an mai în vârstă decât Frédéric. După care nu-și mai îndreaptă nici măcar o singură dată privirea în direcția vechiului ei erou.

Frédéric este nefericit. Nu înțelege de ce femeile îl tot părăsesc. Le dăruiește totul: o poziție socială, tandrețe, copii, bani. Le cere chiar și în căsătorie: *„Ce-ar putea să vrea mai mult?"*

ELE VOR SĂ SE „REGĂSEASCĂ PE ELE"...

Femeile își doresc ceea ce vor toți îndrăgostiții: să găsească în partenerii lor un sprijin, o piatră de temelie, un crez care să le permită să se „regăsească pe sine", ca să reluăm frumoasa expresie folosită de psihanalista Françoise Doi to, când se referea la rolul pe care îl joacă părinții cu copiii lor.

Francesco Alberoni confirmă lucrul acesta, demonstrând că nevoia de reînnoire personală se află la originea pasiunii. Nu dorința de a te îndrăgosti decide dragostea (și nici cea de a întâlni o persoană frumoasă, interesantă etc.), ci aceea de a deveni altcineva, într-o nouă viață.

Când își cunoaște viitoarele soții, Frédéric pare să le propună revoluția pe care ele o așteaptă. Partenerele sale întrezăresc posibilitatea unei vieți mai abundente, mai interesante. După care el le abandonează undeva, pe drum. Din clipa când se consideră asigurat de iubirea pe care acestea i-o poartă, încetează să le mai considere partenere de viață care trebuie să-și construiască propriul lor drum.

Nu se mai preocupă de dorințele sau aspirațiile pe care ele le nutresc față de propria persoană. Presupune că trec printr-o fază și nimic altceva sau refuză să le urmeze.

Oare Frédéric ar fi pierdut-o pe Nathalie dacă ar fi ajutat-o să devină pictoriță? Ar fi pierdut-o pe mama copiilor săi dacă ar fi înțeles că pentru aceasta conta cel

mai mult ca ei să alcătuiască împreună „o familie adevărată", măcar în zilele de duminică, transformând maternitatea ei într-un soi de profesie, la care să contribuie și el, în calitate de educator, pentru a o ajuta să exceleze? Și oare ar fi pierdut-o pe Lolita dacă ar fi intuit că trebuie să o ajute să avanseze, făcând-o asociat în afacerile sale?

în opt cazuri din zece, femeile sunt cele care inițiază despărțirea. „Ca regulă generală, motivele pentru divorț în rândul bărbaților se leagă de scăderea dorinței fizice, după cum explică sociologul Jean-Claude Kaufmann. Pe de altă parte, femeile experimentează o nemulțumire mult mai profundă, fiindcă simt că nu mai există ca persoane, că s-au transformat într-o mică piesă din întregul sistem care face să funcționeze cadrul familial"

Aceasta este marea descoperire legată de exigențele feminine în cadrul cuplului. Femeile au pretenția ca partenerul lor de viață să le ajute să se realizeze și ele.

Oare acesta este lucrul pe care noi îl cerem în secret iubirii, anume de a ne împlini noi înșine? Francesco Alberoni este de părere că lucrul acesta este atât de adevărat, încât am putea face pe oricine să se îndrăgostească de noi (cel puțin dacă această persoană aspiră la schimbare). Care este rețeta? „Să arătăm față de persoana în cauză o profundă înțelegere, să o întărim în dorința sa de reînnoire, să o încurajăm în drumul pe care l-a ales și să ne declarăm pregătiți să facem față riscurilor din viitor, ofe- rindu-i susținere, rămânându-i alături, indiferent ce s-ar întâmpla, și pentru totdeauna".

Prizonier al vechilor tipare, Frédéric nu a înțeles că și femeile au de împlinit destinul lor. Și că, pentru a le păstra lângă el, trebuie să le susțină în demersul lor de a se realiza, să le pună mereu întrebări legate de progresul lor, fiindcă și lor le place nespus să simtă că „evoluează", după cum chiar ele declară.

Pe când mamele își doresc pentru fiicele lor cupluri

durabile, acestea, la rândul lor, își doresc ca respectivele cupluri să „se miște". După cum am spus, bărbații sunt cei care se acomodează mult mai bine cu monotonia. Fără îndoială, este o chestiune de ritm biologic. în schimb, pentru femei, „toate la vremea lor", însă de ce? Acestea contează pe partenerii lor de viață să le ajute să completeze spațiile libere. Sărmanul Frédéric! Și el, care credea că le poate ține-n frâu, cerându-le în căsătorie și cumpărân- du-le mașini frumoase: *„Am înțeles prea târziu că femeia are nevoie să se simtă interesantă".*

FEMEILE VOR SĂ EXISTE UN SCHIMB

în zilele noastre, un cuplu rezistă în momentul în care fiecare a înțeles bine care sunt visurile partenerului său. Când oferim o mână de ajutor celuilalt să devină ceea ce-și dorește, pe măsură ce lucrurile evoluează. Am putea fi tentați să credem că acestea sunt considerente sofisticate, care nu privesc decât o mică elită intelectuală. Dar trebuie să aplicăm principiul acesta unei sfere mai cuprinzătoare. Să devii, de pildă, o mamă exemplară pentru copiii tăi poate reprezenta un scop în viață, necesitând încurajări repetate. Unele femei își pot dori să reușească pe plan profesional (ceea ce presupune debarasarea lor de anumite sarcini menajere) ori să aibă o viață socială foarte activă. La fel de bine își pot dori să devină campioane! Sau să dea lovitura în domeniul afacerilor ori să devină „doar o persoană mai bună", cum cântă Enzo Enzo în versurile sale. Odată ce aflăm ce visează celălalt să ajungă pe cont propriu, este ușor să-l încurajăm, să îl însoțim, să ne bucurăm alături de el pentru progresele pe care le face, apoi pentru succesele sale, să credem în proiectele care presupun să devină sau să obțină ceva, să-i ridicăm moralul când se descurajează etc. Pe scurt, să mergem în direcția progresului care este important pentru el.

De altfel, se prea poate ca misterioasa intimitate conjugală, atât de lăudată, să însemne exact acest lucru:

să împărtășești cu celălalt un vis care trebuie realizat. Cum s-a putut ca „Prima soție" să își piardă soțul, după treizeci de ani de mariaj și patru copii? Ce a putut face sau zice acea amantă (o femeie oarecare, din câte s-ar părea) ca să-și asigure fidelitatea acestui editor nestatornic și imposibil de prins, acum îndrăgostit nebunește de ea, deși a avut parte de multe alte femei, mai inteligente și mai frumoase? Françoise Chandernagor[11] ne oferă cheia acestei enigme, într-o explicație cât se poate de concisă. Este posibil ca amanta să-i fi spus că soția sa, scriitoare, i-a „îngrădit elanul, împiedicându-1 să scrie, deși era strălucit"

Frédéric se simțea un soț bun, pentru că se asigura că soțiilor sale nu le lipsește nimic, din punct de vedere material. Dar oare este acesta singurul lucru pe care și-1 doresc femeile, să se simtă „protejate"? în zilele noastre, au învățat deja cum să se apere și să-și asume responsabilități. Au mai puțină nevoie să li se ofere un adăpost în fața „intemperiilor" sau să primească sfaturi. Greșeala lui Fabrice, cartofor aflat într-un colaps financiar, a fost aceea că i-a ascuns soției problemele lor materiale. A vrut să-și asume singur toate greutățile, „pentru a o proteja" (încă o dată acest cuvânt omniprezent!) temându-se că ea „nu este îndeajuns de puternică pentru a face față problemelor cu care se confruntau". însă ea nu a putut tolera sub nicio formă tăcerea lui. Când a descoperit adevărul, s-a simțit infantilizată, trădată, „soția nimănui". Din punctul ei de vedere, atâta vreme cât ei doi, în calitate de cuplu, nu-și puteau împărtăși problemele (așa cum altădată împărtășiseră atâtea lucruri bune) atunci nu se mai puteau numi cuplu.

ELE VOR CONSIDERAȚIE

Femeile își mai doresc considerație pentru ceea ce sunt și ceea ce fac. în viața de familie, acestea sacrifică mai mult decât bărbații, alocând zilnic între două și chiar cinci ore treburilor gospodărești, mult mai mult decât

11 Scriitoare franceză contemporană, (n.red.)

partenerii lor. Din dorința de armonie și pentru că unora le place ca lucrurile să fie făcute pe gustul lor, multe femei închid ochii în fața acestui dezechilibru. Dar ar fi bine să nu îndrăznească să le critice cineva!

Tipul acela de pașă care se tolănește seara în fața televizorului, cu telecomanda în mână, remarcând „Cât de murdar e aici!", se îndreaptă cu pași repezi spre divorț.

La fel se întâmplă și în cazul bărbatului care întinde către ea paharul gol, în ideea de a i se turna un strop de whisky, în fiecare sâmbătă seara când, în zgomotul de fundal, se disting: bebelușul care plânge, telefonul care sună și copilul mai măricel, care se smiorcăie. Iar el nu pricepe care este problema!

Un minimum pe care îl putem face este să nu luăm femeia drept fraieră. Femeile tânjesc după recunoștință. Și, din când în când, să li se facă și câte o surpriză: să facă altcineva curățenia, să pună masa, să fie pregătită mâncarea, în semn de mulțumire.

Intr-un studiu al săptămânalului *Le Point* asupra celibatarilor, dr. Joëlle B. povestește cum a divorțat.

întâmpina probleme grave la spitalul unde lucra. Postul ei era pe cale să se desființeze, iar ședințele se succedau neîntrerupt. în fiecare seară ajungea târziu acasă. în plus, la un moment dat a apărut și o urgență. La orele 20:30, dă telefon acasă:

— Nu mă așteptați la cină.

— Nici nu te-am așteptat.

— Mi-ați lăsat și mie ceva?

— Mmm... nu, nu cred...

Evaluare: lipsă de susținere în lupta pe care o duce la spital, niciun fel de sprijin acasă, lipsă de apreciere pentru rolul pe care și-l asumă zi de zi de ani întregi, în cadrul căminului, în ciuda funcției deja ocupate. Oare bărbații știu, de pildă, că pe farfurii nu apar porțiile de cartofi gratinați așa, pur și simplu, peste noapte? Că tuberculii au fost aleși, plătiți, așezați în portbagajul mașinii, descărcați acasă, curățați și spălați etc., trecând prin nouă

operațiuni? în aceeași seară, dr. Joëlle B. rostește acea frază celebră și ucigătoare:

— Charles, eu cred că e mai bine să ne despărțim...

DUPĂ DESPĂRȚIRE, ÎNTRE RÂSETE ȘI LACRIMI

Vârsta deja nu mai reprezintă un impediment în calea separării. în 1998 (de două ori mai mult decât în 1980), aproape 10.000 de soții, cu vârsta cuprinsă între 50 și 55 de ani au cerut divorțul, întrucât soții lor nu au știut să le asculte. Deoarece au ajuns ca, într-o bună zi, să se întrebe:

— Ce mi-a adus mie căsnicia aceasta?

Răspunsul a fost: Nimic. N-am avut viață, m-au distrus rutina și îndatoririle...

Ce a urmat? Au oscilat între râsete și lacrimi. „Singurătatea nu este suportabilă decât dacă este susținută de speranța unei noi iubiri, pe care un bărbat o găsește cu mai multă ușurință decât o femeie", constată Jean-Claude Kaufmann, în cartea sa, *Femeia singură și Făt-Frumos.*

în realitate, celibatarii sau cei „solo", cum îi numesc cei din publicitate, sunt bărbați mai degrabă tineri și femei mai ales de vârstă mijlocie. O altă problemă a singurătății este faptul că este resimțită din greu în a doua jumătate a vieții. *„Singurătatea este binevenită dacă ai o slujbă care te pasionează, te solicită mult și este bine plătită",* observa un individ pe la cincizeci de ani, care *„nu avusese timp să-și dea seama cum este singurătatea"*

Să-ți crești singur copiii este încă și mai greu. Un studiu realizat de către americani, cu peste zece ani în urmă, afirma că aproape 60% dintre femei regretau că au divorțat, la un an după despărțire.

Ce concluzie putem trage? Că rănile despărțirii se vindecă și că nu trebuie să ne grăbim să le scoatem bandajul înainte de vreme. „Femeile adoptă logica decolonizării", declara Robert Gellman, psihiatru și președinte al Școlii franceze de sexologie. „Nu sunt

pregătite să renunțe la nimic: nici la cariera lor, nici la idealul lor masculin. Pentru multe, este o situație foarte neplăcută"

Dar mai puțin neplăcută, poate, ca anumite uniuni în cadrul cărora ne simțim mai singuri decât... dacă am fi cu adevărat singuri.

Rămâne de văzut...

CAPITOLUL XIII

îndrăznim să ne înhămăm la singurătate... cu tot cu partener?

Când dragostea ne face rău, persoana iubită acționează asupra noastră precum un drog. Știm că prezența ei ne face rău. Știm că un nou contact cu ea ne va aduce frus- trări și dureri, dar nu putem proceda altfel. Să o vedem sau să o sunăm, de aceste lucruri avem nevoie, fiindcă vocea acestei persoane, chipul ei ne alină tot atât de mult, pe cât ne distruge.

Zărirea chipului persoanei iubite ne provoacă o emoție puternică, iar când o atingem cu vârful degetelor simțim un fel de descărcare electrică. Există în noi ceva care cere toate aceste senzații puternice. Le așteptăm de parcă ar fi electroșocuri care ne stimulează bătăile inimii, viața însăși, care, în lipsa lor, ar fi tot atât de tristă și de sumbră ca o noapte fără lună. Din acest motiv, când pasiunea scade, repunem în mișcare întregul mecanism dureros, alimentându-1 cu amintiri, fantasme și torturi. Suntem oare îndrăgostiți de această persoană, sau de dragoste în sine? îi purtăm oare stimă și admirație acestui om? Sau, pur și simplu, ne-am agățat de ceea ce el sau ea reprezintă, adică o obsesie care ne copleșește de sentimente, de senzații, de bucurii și mâhniri, toate amestecate? Nici nu mai știm dacă este vorba despre noroc sau fatalitate, dar, oricum, oare nu e mai bine decât nimic?

CONFRUNTAREA GOLULUI INTERIOR

Dacă ne regăsim în această descriere, atunci ne putem numi dependent!. Avem nevoie de doza noastră de dragoste imposibilă. Fără ea, nu existăm. Nu mai trăim. îmi amintesc acum de Bruno care, la șapte ani după o ruptură amoroasă, continua să adulmece fusta scoțiană pe care fosta lui iubită o uitase la el acasă, să păstreze fotografii cu ea, alături de o unghie ruptă. Spunea despre ea că ar fi „femeia vieții lui" Și absolut nimeni n-ar fi putut, ascultându-1, să se îndoiască de sinceritatea și de suferința sa.

Cu toate acestea, din emisiunea televizată la care a participat am putut afla că, în timpul relației cu tânăra femeie, pe când încă locuiau împreună, dragostea pentru ea încă nu atinsese aceste cote absolute. în plus, obișnuia să o înșele, și încă mult. Nu începuse să o iubească atât de mult decât după plecarea ei. Așadar, când iubirea lor devenea deja imposibilă.

întocmai ca Bruno, se poate ca și noi să fi întreținut, fără să vrem, suferința din iubire, de teama a ceea ce ea ar putea să ascundă: angoase personale, profunde, care ar putea prinde viață. Pentru a nu resimți angoasa golului afectiv pe care l-am experimentat încă din copilărie, l-am învăluit în focurile dragostei. Cu o pasiune ce s-a dovedit cu atât mai intensă, cu cât a stăruit mai mult în interiorul nostru.

Pentru a ne vindeca și a încheia socotelile cu această necesitate compulsivă de a iubi pasional, singura soluție constă în confruntarea senzațiilor de gol interior de care suferă copilul din noi. Să faci acest demers de unul singur nu este deloc ușor. Psi- hoterapiile numite „de susținere" ne ajută nu doar să înțelegem cum și de ce reluăm, în mod repetat, aceeași poveste afectivă, ci și să ne menținem pe picioare. Pentru că se cere înfruntarea eșecului amoros actual, dar mai ales reconectarea la copilul suferind, care am fost cândva, și care continuăm să fim.

Francesca descrie pasiunea drept „o pelerină căptușită cu foc", o minunată pelerină care ne ține de cald, dar, în același timp, ne arde. In lipsa pasiunii și în fața golului interior, sau altfel spus, în lipsa pelerinei, se simte cuprinsă de teamă, ca și cum i-ar fi frig. Se simte goală și dezarmată, însă învață să se acopere treptat cu fel de fel de învelișuri, pe care le suprapune, unul câte unul. își descoperă în felul acesta resurse, susțineri, refugii binefăcătoare, altele decât dragostea. în fond, are casa ei. Are pictura. Are susținerea psihoterapeutului ei. Are prieteni. Și mai există și Italia, țara ei natală.

Uneori, scrâșnește din dinți. Și-ar dori să se lase din nou pradă pasiunii care îi face bine, în aceeași măsură în care o distruge. Dar nu cedează și face tot posibilul pentru a reînvăța să trăiască fără a mai depinde de nimeni. Se reconectează la tânăra care și-a dorit altădată să fie. învață cum să se încălzească singură, într-o mie de feluri: niciodată nu va mai permite ca „altcineva să reprezinte pe de-a întregul pelerina" sa.

Precum Francesca, ar trebui să îndrăznim să rămânem singuri o vreme, pentru a descoperi acele învelișuri moi și binefăcătoare care ne aduc fericire. Trebuie să învățăm ce ne face plăcere, ce ne face bine, independent de dragoste. Acest sentiment de gol interior care ne „locuiește" se cere depășit, pentru a conferi un nou sens vieții lipsite de dragoste, pentru un timp. E cazul să descoperim bucuria ce rezidă din a trăi în afara unei povești romantice. „Când ne gândim mai mult la propria stare de bine, la serenitatea personală, și nu la găsirea persoanei ideale, abia atunci devenim capabili să alegem parteneri cu care vom putea stabili relații sănătoase", scrie Jan Bauer[12] în cartea sa, *L'amour impossible. La folie nécessaire du cœur*: în plus, cu cât depindem mai puțin de partenerul nostru pentru a fi fericiți, cu atât devine mai bogată în satisfacții viața în doi.

12 Scriitor ceh contemporan, (n.red.)

CÂND DRAGOSTEA RATATĂ ÎȚI OFERĂ ȘANSA UNEI VIEȚI REUȘITE

„Scopul durerii este să suscite imboldul în direcția progresului, nevoia de a ne îndepărta de trecut, de a cunoaște prin ce trecem și de a da un sens acestui lucru. Pasiunea ne pune în legătură cu experiențele trăite în trecut, dar și cu posibilitățile din viitor. Ne relevă rănile și aspirațiile", afirmă în continuare Jan Bauer. Ca și cum durerea ar reprezenta șansa ce ni se oferă pentru o bună sănătate afectivă, ca și cum ne-ar oferi ocazia de a (re)lua legătura cu noi înșine. Cu toții am fi preferat să nu trăim decât o singură dragoste, care să dureze întreaga viață. Dar, întrucât rana e acolo, prezentă, să ne folosim de ea pentru a ne vindeca definitiv de luptele afective, de iubirile imposibile și de cauzele pierdute. Toate acele întâlniri nereușite legate de amorurile noastre imposibile au existat pentru a ne dezvălui cine suntem cu adevărat și ce ne dorim. Au scos la iveală visurile noastre secrete și tot ceea ce rămăsese „necultivat, neexploatat" în interiorul nostru. Toate acele lucruri care fuseseră până în acel moment neglijate, negate, renegate.

„Atunci când ne îndrăgostim de persoana nepotrivită, ne îndrăgostim, de fapt, de umbra noastră“, explică Jan Bauer. Cum adică „umbra noastră"? Acea parte din noi înșine pe care nu vrem să o cunoaștem. Cea de care ne este rușine. Preotul îndrăgostit de o membră a congregației sale indică faptul că, pentru acesta, castitatea este insuportabilă. Regele care se îndrăgostește de o femeie divorțată înțelege în ce măsură îl împovărează titlul pe care îl deține: cât de mult și-ar dori să fie un om obișnuit! Francesca, îndrăgostindu-se de un bărbat care seamănă din foarte multe puncte de vedere cu tatăl ei, își dă seama că încă se comportă ca o fetișcană, când vine vorba despre relațiile amoroase. Cât despre Patrick, acesta nu pricepe cum poate rămâne alături de o femeie atât de rece și plină de ea. Când o ia de nevastă însă, are impresia că se îndreaptă în direcția cea bună. Dragostea

pe care o trăiește, nu face decât să-i dezvăluie că stima de sine este la pământ, în cazul său.

CE INVIDIEM CEL MAI TARE LA CEI PE CARE-I IUBIM?

Ce se poate spune despre acei „tămăduitori" care se îndrăgostesc de oameni cu personalități fragile, pe care cred că îi pot ajuta? Acești buni samariteni sunt suflete tari, care au strâns din dinți mereu. Și-au asumat răspunderea pentru părinții și copiii lor, pentru slujbele lor, cu simț practic și maturitate. Dar, în momentul de față, au ajuns să iubească o biată păsărică rănită, alcoolică și toxicomană, o fetiță uitată de Dumnezeu, o rătăcită. Iubesc la persoana cu care au de-a face copilul din interiorul acesteia, prea fragil și sensibil, suferind, pe care alții nu s-au obosit niciodată să-1 asculte și să-1 consoleze.

De cealaltă parte se situează cei foarte naivi și sensibili, care se îndrăgostesc de indivizi răutăcioși, care își bat joc de iubire, acei ticăloși și mincinoși lipsiți de orice etică, pe care în secret îi admiră, ei, care sunt nerăbdători să fie iubiți și bine văzuți. Conform lui Jung, psihanalistul dizident, contemporan cu Freud, noi numim „umbră" partea aceea de lumină din noi care este ascunsă. Să căutăm la persoana iubită ceea ce socotim ca fiind de invidiat. Nu este greu, nu trebuie decât să invocăm reproșurile pe care i le adresăm. Și vom descoperi, de fapt, acele nevoi dinăuntrul nostru care se cer satisfăcute. Dacă suntem prea afectuoși și totuși ne place la nebunie răceala celuilalt (în același timp de- testând-o), să cultivăm distanța. Dacă, prea conformiști, iubim originalitatea celuilalt (disprețuind-o, în egală măsură), este cazul să ne eliberăm de conformism. Dacă ne caracterizează socia-bilitatea, iubindu-1 (și urându-1) pe „ursuzul" de lângă noi, să devenim noi înșine mai sălbatici și mai selectivi. Doar în felul acesta, iubirile ratate pot conduce către vieți reușite. Ele sunt cele care ne arată calea spre propria împlinire. Ne pun în legătură cu un adevăr interior pe care se cade să începem a-1 sluji.

în același timp și în mod paradoxal, dependența

amoroasă ne arată calea către autonomie. Ea ne indică prin ce putem înlocui pelerina de pasiune. Să îndrăznim să testăm puțin singurătatea! Francesca nu mai vrea să iubească, și nici să viseze. Vrea să se cunoască pe ea însăși.

NICI SINGURĂTATEA NU MAI ESTE CE ERA ODATĂ

Nici singurătatea nu mai este ce era odată: un deșert afectiv care le afecta exclusiv pe „fetele bătrâne", pe celibatarii convinși sau pe văduvele rămase singure după moartea partenerului lor de viață. Una din trei persoane, anunță psihologii, a trăit, trăiește sau urmează să trăiască o parte din viață pe cont propriu, singură. în plus, de-acum înainte vorbim despre cu totul altceva, după cum a demonstrat Jean-Claude Kaufmann, adică despre o singurătate... acompaniată.

France locuiește singură cu fiul ei, un puști de treisprezece ani, pistruiat și agitat. îl mai are și pe „fostul", cu care nu ar mai putea să trăiască și nici să facă dragoste, dar care rămâne, totuși, centrul masculin al actualei ei existențe. „Tatăl fiului ei" vine la masă cel puțin o dată pe săptămână. Iar o dată pe an, toți merg împreună într-o călătorie „în trei", pentru ca Simon, fiul lor, să experimenteze din nou „bucuriile" unei vieți de familie.

France mai are și câțiva amanți: un tip însurat, absolut adorabil, care, fiind înșelat la un moment dat de nevastă-sa, a decis că poate să profite la rându-i de situație. France îi este și prietenă de suflet. Nu sunt îndrăgostiți unul de celălalt, dar le place să se satisfacă reciproc. îl mai are și pe Thomas. Este funcționar, la fel ca ea. Locuiește la 300 km distanță de ea, dar își scriu scrisori încărcate de senzualitate și petrec mult timp conversând la telefon. Atunci când el vine la Paris să o întâlnească, cei doi fac dragoste, după ce iau cina într-un restaurant bun (am uitat să precizez că s-au cunoscut prin rubrica de anunțuri matrimoniale).

Un alt pilon al existenței sale ar fi Tristan. îl cunoaște de zece ani, însă, cum ambii erau căsătoriți, nu și-au acordat atenție unul altuia, până s-au revăzut, nu de mult. Și atunci a fost ca un fel de dragoste fulgerătoare! Din nefericire, câteva luni mai târziu Tristan s-a îmbolnăvit. S-a transformat atunci în copilul ei, în fratele ei, bărbatul pe care nu îl va abandona niciodată. Am putea să-i amintim și pe toți amicii și prietenii, pe Fabrice - cu care merge la piscină, pe Marco - cu care joacă tenis de masă sau pe Thierry: care nu este prea înzestrat pentru partea afectivă, dar care i-a devenit un prieten loial. Adesea, și acesta trece pe la ea, la sfârșit de săptămână. Ziceați ceva de singurătate?

CAPITOLUL XIV

încheiem convinși de puterea dragostei

Dacă suntem construiți pentru a face parte dintr-un cuplu și a trăi din plin dragostea, atunci este evident că nimic nu înlocuiește minunata nerăbdare de a regăsi, în fiecare seară, când revenim de la locul de muncă, persoana iubită, cu tot ceea ce înseamnă ea: sufletul, pielea și starea ei de spirit. Dar suntem siguri că nu preferăm, de fapt, libertatea, singurătatea, ci beția întâlnirilor amoroase? In plus, existența diversificată, arta, munca, sporturile, amicii, colegii, călătoriile ne furnizează oricum bucuria și starea de bine pe care le solicităm din partea dragostei. Să așteptăm ca fericirea să ne fie garantată numai de dragoste ne face dependenți de aceasta și, adesea, nefericiți.

IN LIPSA IUBIRII, NU PUTEM FI FERICIȚI

Această tristă idee, cum că, în lipsa unui bărbat sau a

unei femei, viața nici măcar nu merită trăită, ne face nemulțumiți de singurătatea noastră și ne forțează să căutăm dragostea în locuri adesea nepotrivite, să rămânem alături de oameni care nu ne plac. „Idealul de cuplu sau de dragoste se poate transforma într-o sursă de tiranie", constată Alain Comeau. „Putem foarte bine să ajungem la împlinire și fericire trăind singuri, angajân- du-ne în relații pasagere sau chiar și în lipsa sexualității". In continuare, el precizează: „Nu trebuie să facem din cuplu o condiție esențială a existenței, pentru că lucrul acesta ar însemna să-i considerăm pe cei care nu reușesc să se adapteze, ca fiind «anormali». Există vocații: pentru cuplu, pentru homosexualitate, pentru celibat și pentru donjuanism. Prin vocații ne referim la „chemări ale sufletului", care caută, prin intermediul acestei forme de viață, cea mai corectă exprimare a sa. Acceptând-o, evităm tentația de a judeca, de a condamna și chiar de a explica tot"

Să căutăm, așadar, cea mai corectă expresie a noastră! Și dacă eșecurile noastre amoroase ne-ar ajuta în acest sens?

ÎNTR-UN CUPLU, ÎNTOTDEAUNA ESTE UNUL CARE IUBEȘTE MAI MULT DECÂT CELĂLALT

Convingerea aceasta explică de ce rămânem în relații de iubire imposibile, un timp prea îndelungat. De ce ne încăpățânăm să ne facem iubiți mai mult și mai bine, când celuilalt nu-i pasă. De ce acceptăm să înghițim minciuni, să suportăm umilințe și indiferență. în dragoste, totul se împarte, inclusiv sentimentele. în același mod, nu trebuie să avem încredere nici în clasificări: „Bărbații sunt raționali, femeile sentimentale. Bărbații vin de pe Marte, femeile de pe Venus"

Fără îndoială, există unele aspecte în acest sens care se explică din punct de vedere cultural, chiar și dintr-o perspectivă biologică, dar să nu le luăm literalmente. Când nu iubesc, femeile sunt cele care vin de pe Marte. Atunci

când un bărbat se îndrăgostește, el este cel care vine de pe Venus și este perfect capabil să-și piardă capul.

SUNT IUBIT DEOARECE IUBESC

Când iubim, sentimentele noastre sunt atât de puternice, de frumoase, excepționale, că nici nu ne trece prin cap că ar putea să nu fie reciproce. Nu se poate, ne spunem în sinea noastră, ca elanul acesta al corpului și al minții, această „forță fatală" descrisă de Racine și de Corneille, să nu ne conducă pe unul în direcția celuilalt. Și totuși! în iubire, noi inventăm și dragostea. Noi suntem cei care fabricăm întâlnirile, săruturile, schimburile, chiar înainte ca acestea să se întâmple și fanteziile acestea sunt cele care ne leagă de persoana iubită.

Există persoane care suferă de erotomanie și ajung să inventeze povești de dragoste, implicând persoanele ce constituie obiectul dorinței lor, devenind ele înseși convinse de iubirea pe care acestea le-o poartă, și hărțuindu-le. Romanciera Patricia Highsmith a descris foarte limpede acest simptom într-o carte intitulată *Ce mal étrange,* însemnând literalmente „un rău straniu", care ne poate face să vedem „semne" ale iubirii într-o banală apăsare a degetelor, o privire susținută, o omisiune interpretată ca o ezitare și așa mai departe.

„Nu există dragoste, ci numai dovezi de dragoste", spunea Shakespeare. Iar expresia aceasta le-a fost atribuită atâtor altor gânditori, precum Jean Cocteau sau Marcel Proust, încât a ajuns să fie relevantă chiar și pentru propria noastră experiență. în realitate, iubirea nu se recunoaște în „sclipirea din priviri", ci se verifică prin fapte. Se recunoaște în atenții, cadouri, declarații, scrisori, apeluri telefonice. în grija manifestată față de starea noastră de bine. Ce importanță ar avea să fim iubiți, dacă nimic nu dovedește lucrul acesta sau dacă ne forțăm ființa iubită să plătească scump pentru iubirea ce ne-o poartă, supunând-o la agresiuni inimaginabile? Aceasta nici nu mai este iubire, ci terorism. A iubi înseamnă a dori

fericirea celuilalt și a face totul pentru binele lui, prin aceasta înțelegându-se și acordarea de timp.

TOATĂ LUMEA ARE NEVOIE DE DRAGOSTE...

Nu! Există persoane care pur și simplu își bat joc de iubire. Pentru ele contează alte lucruri, ca, de pildă, să fie recunoscute, înconjurate de alții, admirate, respectate, să aibă o ocupație sau să aibă parte de liniște. în general, sunt acele persoane cu o înaltă stimă de sine sau care pun mare preț pe ceea ce fac, părând să nu aibă deosebit de multă nevoie de această dragoste care îi alină pe alții. Unii chiar fug din calea dragostei, întrebându-se ce li se va cere în schimb, dacă situația merge bine.

Din moment ce citim această carte, este limpede că avem nevoie de dragoste. Aceasta reprezintă pentru noi o valoare incontestabilă, panaceul universal, capabil să ne vindece de plictiseală, de lipsa de încredere în propria persoană și de teama de singurătate. Există bărbați și femei care sunt însă altfel croiți și este dreptul lor să fie așa.

DRAGOSTEA LE POATE FACE PE TOATE

Inclusiv poate deteriora starea de sănătate a cuiva care se află într-o relație cu o persoană rece, care nu-i împărtășește sentimentele. Dragostea poate orice, câtă vreme este încurajată și reciprocă. Din dragoste, putem obține ceea ce au obținut atâtea persoane cunoscute de mine, și anume, să ne luăm permisul de șofer (la a treisprezecea încercare), să învățăm să mergem pe patine cu rotile la patruzeci și patru de ani, să ne înfrângem fobia de apă, să apărem într-o emisiune televizată, să facem greva foamei, să slăbim treizeci și patru de kilograme, să parcurgem 800 de kilometri, traversând Marele Nord, să ne transformăm într-un bucătar excepțional, deși am purces pe acest drum de la un simplu ou ochi, să învățăm limba rusă etc. Insă când avem de-a face cu oameni care nu pot sau nu știu să se lase iubiți, performanța nu servește la nimic. Dimpotrivă, iubirea riscă să se strice, să

sufere umilințe, să se amărască, devenind uneori chiar grotescă.

LUCRURILE VOR STA ALTFEL ÎN CAZUL MEU...

„Pe mine, el nu mă va înșela. Pe mine nu are să mă bată. Pe mine are să mă iubească. Va munci mai puțin când va fi cu mine, îi va face plăcere să stea cu mine". Dragostea are pretenții de genul acesta. Dar de ce lucrurile ar sta altfel, de data aceasta? Deoarece noi iubim cu adevărat? Și ceilalți, de dinaintea noastră, au iubit „cu adevărat". Fără a dori să devenim cârcotași, trebuie să spunem că genul acesta de optimism excesiv nu este benefic. Mulți dintre cei care au intrat în povești de dragoste însuflețiți de această iluzie au regretat mai târziu că nu i-au cunoscut pe „ceilalți, cei de dinainte, foștii", care i-ar fi putut preveni: din această dragoste nu va ieși nimic bun.

Nu E VINA LUI CĂ...

Ba da. Cu toții suntem pe deplin responsabili de ceea ce suntem și ceea ce facem. Iar dacă nu ne înțelegem propriul comportament (în ciuda dorinței pe care ne prefacem că o avem de a ne corecta defectele), putem apela la ajutorul medicilor, al psihote- rapeuților, al oricui ne poate ajuta să ne schimbăm. Fiecare om care își vede defectele dispune de mijloacele de a nu-i mai face pe ai săi să sufere. In plus, nu toate nevrozele sunt la fel de anti-patice. Există și unele altruiste (prea multă solicitudine, bunătate, poate chiar naivitate), însă altele sunt de-a dreptul teribile: când celălalt se gândește numai la el, când este necinstit și chiar rău. Sunt mai mulți factori care explică un caracter de genul acesta: copilăria nefericită, dramele, însă nimic nu îl scuză și nici nu ne obligă să îl suportăm.

DRAGOSTEA NU DUREAZĂ

De ce există atâta neîncredere față de fericire și de dragoste? Suntem oare de părere că dragostea nu există, că nu e decât o iluzie sau, poate, credem că nu o merităm? Firește că dragostea durează. Se poate spune chiar că

devine mai puternică odată cu trecerea anilor, cu dobândirea unor amintiri comune, cu ocazia bucuriilor și a încercărilor împărtășite. Până și dragostea fizică ține mult timp, când intimitatea se exprimă liber și se trăiește la fel. Abia cu trecerea anilor încep să dispară fricile, barierele, se identifică distanța afectivă potrivită și benefică, se șlefuiesc obiceiurile pentru a nu-1 mai răni pe cel de alături, iar dragostea nu obosește, dimpotrivă, poate, în sfârșit, să se desfășoare în toată plenitudinea și reciprocitatea ei, fără temeri și reproșuri.

Nu IUBIM CU ADEVĂRAT DECÂT O SINGURĂ DATĂ SAU (ALTERNATIV) „EXISTĂ UN PETIC PENTRU FIECARE SAC"

Este frumos și romantic, dar este fals. Putem iubi de mai multe ori, la fel de intens de fiecare dată, cel puțin dacă ne lăsăm în voia dragostei. Francesco Alberoni a demonstrat lucrul acesta: ne îndrăgostim nu atunci când am întâlnit persoana potrivită, ci când am decis că ne putem lăsa în voia iubirii. Așa se face că, de fiecare dată când ne îndrăgostim fulgerător și credem că am experimentat o „revelație", de fapt, lucrul acesta se întâmplă după o serie de alte tentative, ce confirmă apetitul nostru pentru iubire. Am întâlnit, în sfârșit, pe cineva care ne place și care, în ochii noștri, prezintă încredere. Așa că lăsăm garda jos. Mai departe, fanteziile și povestea se ocupă de restul. Nu mai există decât el. Nu există decât ea și nimeni altcineva.

Altfel spus, ne îndrăgostim atunci când suntem, în sfârșit, pregătiți pentru celălalt. Iar această observație este atât de adevărată, încât ne putem intersecta cu o anumită persoană ani la rând, fără a-i acorda vreo atenția specială și, apoi, să avem brusca revelație că aceasta este marea iubire a vieții noastre. Ulterior, vom face totul pentru a ne adapta unul la celălalt și a deveni „peticul potrivit pentru acel sac (anume)"

Acest fapt ar trebui să ne crească optimismul legat de dragoste și de fericire. în aceste condiții, inevitabil vom

întâlni în drumul nostru bărbați și femei care nu vor altceva decât să ne iubească. Cu condiția să rămânem în cursa pentru iubire (trebuie să credem în ea și să o căutăm), să le insuflăm încredere acestor oameni și să le înțelegem aspirațiile.

UN BĂRBAT CARE-ȘI ÎNȘALĂ NEVASTA NU O MAI IUBEȘTE...

Această convingere este una dintre cele mai periculoase. Ea este cea care a păstrat în relații fără viitor o mulțime de femei care ocupau rolul „celeilalte". într-o zi, acestea află, cum a fost și cazul lui Emilie, că prima soție (pe care, presupunea, bărbatul iubit nu o mai atinge) așteaptă un copil. Bărbații se perindă cu plăcere prin zona de bunăstare și senzualitate pe care le-o asigurăm, iar unii dintre ei, ori poate chiar mulți, odată ajunși acasă... uită. Ne iubesc, dar așa, cu întreruperi. Rămân foarte atașați de soție, de copii, de stilul lor de viață. în orice caz, să dăm totuși dovadă de corectitudine și să spunem că divorțează din ce în ce mai frecvent. Este de datoria noastră să ne evaluăm șansele, fără a ignora însă atașamentul celor mai mulți bărbați căsătoriți față de femeile pe care le înșală.

DRAGOSTEA ESTE UN DEMERS CONSTANT...

Dacă suntem de părere că dragostea este o muncă, un demers constant, atunci fără îndoială aceasta se întâmplă pentru că am fost nevoiți, copii fiind, să recurgem la fel de fel de eforturi și giumbușlucuri pentru a ne face priviți, iubiți, acceptați așa cum eram. Am rămas cu această idee, că dragostea se compune din- tr-o succesiune de eforturi și concesii față de celălalt. Că, pentru a fi iubiți, trebuie să sacrificăm o bună parte din noi înșine. Dar lucrurile nu stau așa, iar ajustările pe care dragostea le presupune ar trebui să se întâmple fără mari eforturi. Bineînțeles, este absolut firesc să existe fricțiuni legate de un aspect al vieții cotidiene sau de altul, dar, în esență, cei care ne iubesc ne trimit următorul mesaj: rămâi tu însuți/însăți! Pentru că felul acela „unic" de a fi sau de a face ceva îi este pe plac celuilalt. în acest context, ajustările implementate pe parcurs sunt mai degrabă niște cadouri către partener, pentru sănătatea cuplului sau a propriei persoane. Dragostea nu constituie o muncă, un demers constant, ci un schimb.

CAPITOLUL XV
Cum rămâne cu copiii?

Ideal ar fi să-și poată trăi fericiți și în armonie copilăria, între doi părinți care se iubesc. în realitate, nu există soluții garantate pentru copiii prinși în tumultul dramelor conjugale.

Există totuși și situații „mai puțin rele"

ASTĂZI, SE PLEACĂ PENTRU BINELE COPIILOR

Odinioară, părinții obișnuiau să rămână împreună pentru copii. Astăzi, mamele sunt însă cele care, tot mai frecvent, „pleacă pentru binele copiilor", întrucât viața familială a devenit insuportabilă. Ajungând să tulbure echilibru copilăriei, în loc să îl păstreze intact.

Există și părinți care, chiar dacă nu se mai înțeleg, au știut să inventeze modalități atipice de a-și menaja copiii. Mami locuiește în casă, iar tati și-a amenajat dependința din curte, de exemplu. Sau tati se întoarce numai la sfârșit de săptămână, pentru a lua toți masa în familie. în restul timpului, este plecat „cu serviciul" în felul acesta, micuții își păstrează ambii părinți, fără a asista la dispute care îi sfâșie. Cu toate că au încetat să mai fie îndrăgostiți unul de celălalt, acești oameni știu să rămână adulți. Cad de acord asupra faptului că nu sunt pe aceeași lungime de undă, dar și asupra faptului că între ei nu se mai pune problema nici de război, nici de dragoste.

Cam acestea ar fi soluțiile „mai puțin rele" Din păcate, se întâlnesc rareori în cazul iubirilor care fac rău. Ele se sfârșesc, cel mai adesea, cu certuri în familie și țipete. De fiecare dată, copiii tresar și stau cu urechile lipite de uși. Iată ce povestește o mamă care a apelat la Serviciul de Informații pentru Femei:

— Cei doi băieți ai mei, care au doisprezece și, respectiv, cincisprezece ani, sunt foarte apropiați de mine. De câte ori ajung pe fundul prăpastiei, în ei găsesc resursele de putere pentru a nu mă da bătută. Dar tatăl lor începe să devină rău și cu ei. îi umilește. Iar atunci, le spun: „Eliberați-vă de toate acestea! Nu vă faceți griji pentru mine!"

Cu toate acestea, sâmbăta asta, când unul dintre băieți a decis să iasă alături de un coleg, lucru care rareori se întâmplă, a sunat-o de șase ori. Voia să se asigure că mama lui e bine. Rămânând într-un cuplu violent, ne obligăm copiii să ne protejeze. Se produce o inversare forțată a rolurilor. „Aceștia se transformă în părinții noștri. Hotărăsc să rămână acasă deoarece cred că există mai puțină violență când sunt și ei de față sau când joacă un rol în toată povestea care se petrece acolo", constată Maïté Albagly.

Vrem să credem că ne protejăm copiii. Dat fiind faptul

că se descurcă bine la școală, sperăm că îi cruțăm, dar e fals. în secretele pe care le poartă în inimile lor, în tăcerile acestora, ei simt de fapt totul, văd și știu tot ce se petrece. Devin anxioși și neliniștiți.

Raportul profesorului Roger Henrion, deja citat, a dezvăluit că 68% dintre copii asistă la lovituri. Aceasta este o situație care atrage după sine „un puternic sentiment de culpabilitate, dar și tulburări psihologice și de comportament" In plus, rareori se întâmplă ca violențele fizice și psihologice să nu se abată și asupra lor. în numeroase cărți, cum este și cazul colecției de eseuri a lui Alice Miller - *Chemins de vie* - se arată efectele pe care le are această maltratare asupra vieții de adult. Autoarea subliniază faptul că adulții ajunși obsedați de control și despotici au fost, de fapt, copii-martiri. De asemenea, Donald G. Dutton insistă asupra faptului că punctul comun între toți bărbații violenți nu este că au fost loviți cu putere de către tată, ci că au fost mai mereu umiliți de către acesta.

DAU VINA PE PĂRINTELE-VICTIMĂ

în plus, dacă anumiți copii îl protejează pe părintele afectat, alții îl resping. Mărturia lui Jeanne ne oferă cea mai puternică dovadă în acest sens. Este o femeie curajoasă. Are patruzeci și șase de ani, trei copii mari (dintre care doi nu mai sunt acasă), un soț pe care l-a adorat și pe care, nu încape îndoială, încă îl mai iubește. A fost prima și singura ei dragoste. S-au cunoscut pe când aveau șaisprezece ani și au crescut în același oraș. Este un tip chipeș și șarmant. Are simțul umorului. O mai bate uneori, dar este deja obișnuită: primise destule lovituri și în copilărie, de la tatăl ei. Atât ea, cât și mama ei. Jeanne n-o mai ia pe ocolite când vorbește despre acest lucru. Cu atât mai mult acum, când bătăile s-au rărit, odată cu creșterea copiilor: *„Mereu a ținut să păstreze o anumită imagine a sa".* Acest soț, adesea indolent și exigent, este totuși un tată formidabil.

Jeanne strânge din dinți. Ba își spune că are de-a face

cu un „pervers moral", ba că face din țânțar armăsar și că, de fapt, toate umilințele se petrec „numai în capul ei". Refulându-și mâhni- rile, se gândește totuși la copiii ei. Aceștia își iubesc tatăl, iar dacă ea i-ar întina reputația, cu siguranță copiii i-ar reproșa-o. Pe scurt, alege să se sacrifice.

In momentul în care apelează la Serviciul de Informații pentru Femei, este căsătorită de aproape treizeci de ani și se gândește să pună punct acestui mariaj. Dar de ce acum, ce s-a întâmplat în plus față de toate celelalte dăți?

Este vorba despre Aurora, fiica de douăzeci de ani a celor doi, care încă locuiește cu părinții. în loc să-și așeze ordonat lenjeria de pat călcată cu grijă de către mama ei, aceasta a aruncat-o neglijent în fundul dulapului. Mama s-a supărat, cum ar fi făcut orice mamă căreia i-ar fi plăcut să nu-și bată alții joc de munca ei, iar atunci:

„Fiică-mea a început să-mi vorbească de sus, ridicând tonul la mine, de parcă aș fi fost o nimica toată. Mi-a spus că înțelege de ce tatăl ei se poartă cu mine de parc-aș fi ultima nenorocită... Era și el acolo și i-a dat dreptate fetei. Am simțit cum se prăbușește cerul peste mine. M-am străduit ani la rând, sacrificându-mă, să păstrez un nucleu familial. Mi-am dorit ca fiica mea să aibă o imagine bună despre tatăl ei (de altfel, acesta nu a lovit-o niciodată). Am reușit să ascund realitatea de toată lumea. Am mințit în legătură cu tot felul de prostii, cu relațiile lui... Dar n-am mai putut să o fac. Nu mi-aș fi iertat-o niciodată. Am făcut atâtea eforturi, că mă așteptam să am parte de puțină susținere, de recunoștință din partea cuiva. Or, nu a fost deloc așa. Fiică-mea se identifică mai degrabă cu soțul meu decât cu mine. I se pare că el este «simpatic și cool». Iar pe mine mă ia drept «o proastă»... Mă simt pur și simplu respinsă. Tatăl și fiica sunt extrem de apropiați. Se comportă de parcă nici n-aș exista, ceea ce mă face să-mi ies din pepeni.

Biata Jeanne! Ea suferă și tot ea este pedepsită. Și câtă

dreptate a avut Sara, în momentul în care a decretat, încă de la nașterea fiicei, că niciodată nu va mai permite unui bărbat să o bată, să o insulte ori să o maltrateze. Mai trebuie precizat că știe despre ce vorbește. Pentru că a fost extrem de supărată pe propria ei mamă, care a îndurat nenumărate agresiuni, fără să crâcnească, veșnic înghițindu-și vorbele, obligându-și copiii să facă și ei același lucru. „Fiicele au tendința de a-și respinge mamele dacă le-au văzut în postura de victime", observă Maïté Albagly. „Copiii preferă să se identifice cu părintele mai puternic, mai ales când observă comportamentul lipsit de coerență al mamei. Seara asistă la bătăile pe care aceasta le primește, numai că a doua zi își văd mama dezmierdându-și soțul, fiindcă cei doi s-au împăcat în pat. Sau poate pentru că i-a fost teamă și a crezut că, în felul acesta, previne posibile agresiuni pe viitor. Acest dublu joc este resimțit ca reprezentând suprema umilire"

Alix are acum treizeci de ani, dar și-a explicat de ceva vreme atitudinea abordată cândva de mama ei și s-a împăcat cu aceasta, cu toate că i-a trebuit mult timp ca să o ierte pentru că a fost „lașă". Mama tinerei nu a îndurat bătăi, ci a fost ignorată:

„Mama a fost medic în mediul rural. S-a îndrăgostit de un bărbat important, cu statut. Căsătorindu-se cu mama, acesta a comis o „mezalianță" Dar el a dorit-o. Când aceasta l-a refuzat, bărbatul a început să-ifacă declarații pasionale. Ulterior, ea a rămas însărcinată. A luat-o de nevastă, iar apoi, știind-o la dispoziția sa, nu i-a mai acordat nicicând respectul cuvenit. Mai rău, a început să o disprețuiască. Nu o mai lua cu el la anumite dineuri cu reprezentanți ai prefecturii, pretextând că nu se ridică „la înălțimea evenimentului sau întrunirii". Sau alegea să o ia cu mult înaintea ei când mergeau pe stradă, ca și cum nici n-ar fi fost împreună. Iar ea îi permitea toate acestea! O uram pentru că nu se revolta, nu se lupta pentru ce i se cuvenea și nu-l punea niciodată la punct. Mi se părea efectiv umilă și nu-mi doream nimic mai tare decât să nu

ajung să-i semăn, mai târziu. Ca atare, mi-am însușit poziția pe care ea ar fi trebuit să o aibă de la bun început. Am devenit eu partenera tatălui meu. Mi-am asumat răspunderea pentru tot: pregăteam mesele, mă ocupam de curățenie și chiar de educația fratelui meu mai mic, care a sfârșit prin a-mi spune «mamă»".

PLECĂM SAU RĂMÂNEM... DAR ÎNTOTDEAUNA PENTRU NOI ÎNȘINE

Alți copii își imploră mamele să își părăsească tații. Rugămințile acestea nu împiedică însă apariția regretelor pentru că „părinții nu mai sunt împreună", nici suferința în momentul rupturii, însă permit evitarea a ceea ce Claude Héraud, terapeut de cuplu, numește „efectele perverse" ale rămânerii împreună, de dragul copiilor. „Părintele privat de o relație afectivă cu partenerul său de viață riscă să investească prea mult în copil și să reverse asupra acestuia sentimente și năzuințe care nu îi sunt destinate". Aceasta poate constitui o povară mult prea grea pentru copil, când ajunge să reprezinte însuși „motivul de a trăi" al mamei sau tatălui. La fel de perverse sunt și gesturile prin care un copil este luat deoparte și convins să îi ia apărarea unuia dintre părinți, împotriva celuilalt. Acesta încearcă să îl protejeze, să îl răzbune pe acesta sau chiar să își împace părinții. In felul acesta, el adoptă rolul de părinte, în speranța că părinții săi vor ajunge să se înțeleagă bine.

Dar cum rămâne cu relațiile reci, sunt ele mai bune? Fără îndoială, nu ne supun atâtor încercări din punct de vedere nervos, dar trebuie să ne întrebăm ce fel de imagine despre cuplu își va construi un copil, în momentul în care părinții săi au ridicat între ei o barieră de răceală și indiferență? Ajungem să ne gândim tot la repetarea unui scenariu familial. Până și Alix, care s-a apărat de așa ceva, a reprodus, fără să-și dea seama, tiparul matern. A iubit un bărbat care o privea de sus. îi reproșa lipsa de disciplină, absența oricărei „feminități", aspectul sânilor,

asemănători unor „mănuși pentru menaj" etc. Iar ea îl lăsa să o facă. Pentru a „menține armonia familială", același motiv pe care îl invoca propria-i mamă. Ea, care i-a reproșat din răsputeri mamei sale că s-a lăsat umilită, a avut nevoie de nu mai puțin de șaptesprezece ani pentru a-și lăsa soțul, care proceda la fel cu ea.

Copiilor nu le face niciodată bine ca părinții să rămână într-o relație toxică. De altfel, 65% dintre perechi estimează că „a rămâne împreună de dragul copiilor" nu constituie o idee bună (Sursă: *Francoscopies,* Gérard Mermet). Cât despre psihologi, aceștia susțin că nu rămânem niciodată într-o relație pentru copii, ci pentru noi înșine, „întrucât în relație găsim beneficii secundare pe care le recunoaștem mai mult sau mai puțin, cum ar fi teama de a ne pierde siguranța, confortul material. Nu avem curajul de a pleca, suntem îngroziți de ideea că ne vom trezi deodată singuri și, în general vorbind, mai săraci", afirmă Christine Ollivier-Gaillard, psihoterapeut. A pretinde că ne sacrificăm pentru copii face ca povara de pe umerii acestora să cântărească prea greu. „Acest lucru înseamnă că trebuie să recunoască faptul că mama și tatăl lor își irosesc viețile din vina lor. Iar a te simți responsabil pentru nefericirea părinților generează în copii un sentiment de culpabilitate intensă, creând o datorie imposibil de retumat"

Putem pleca sau putem rămâne, dar e neapărat necesar să conștientizăm că, indiferent de alegerea făcută, o facem pentru noi. Nici măcar indirect, copiii nu sunt cei răspunzători de nefericirea noastră.

A PATRA PARTE
RĂMÂNEM...

ÎN ALTE CONDIȚII

Situația a ajuns să ni se pară de nesuportat. Suntem prinși în capcană. Incapabili să mai plecăm. Dar incapabili și să rămânem, fără a suferi într-un mod crud. Ce putem face pentru ca durerea și neliniștea să fie mai puțin prezente? Există nenumărate soluții, principala constând în distrugerea dependenței și a chinurilor care a însoțesc. Este cazul să încetăm să mai analizăm atât de mult, să „căutăm să înțelegem" cu orice preț. Deja am făcut-o de atâtea ori, fără niciun rezultat! De altfel, nu este nimic de înțeles. Numai psihologii pot descurca ițele complicate ale motivelor inconștiente ce îi împing pe partenerii noștri către amoruri dificile și lipsite de coerență.

Mai bine încercăm să „ne concentrăm pe altceva". Să întoarcem pe toate părțile (în zadar) tot ce s-a spus sau nu s-a spus, s-a făcut ori nu s-a făcut este de-a dreptul inutil! Să încetăm să mai așteptăm telefoanele, cadourile, declarațiile de dragoste și așa mai departe. Principiul acesta al precauției ne va ajuta să evităm atât pierderea timpului, cât și decepțiile repetate. Să nu aștepți nimic, pe niciun plan, îți permite să nu ai decât, eventual, surprize plăcute.

Mai putem multiplica punctele de sprijin și în afara cuplului, lărgindu-ne „rețeaua" de la locul de muncă, din cartier. Ne putem concentra în aceste direcții căldura, afecțiunea și bucuria de a trăi pe care dragostea, pentru

moment, ni le refuză.

Trebuie să ne gândim, în primul rând, la noi înșine și la starea noastră de bine. Toate activitățile care necesită precizie (pictura, bricolajul, caligrafia, confecționarea unor obiecte, machetele, broderiile) favorizează destinderea, ajutându-ne, în același timp, să ne recentrăm pe propria persoană. Celelalte activități care ne permit obținerea unei detașări indispensabile sunt de ordin spiritual: ele ne înalță sufletul. Contactul acesta cu ceea ce este etern (privirea cerului, observarea naturii, a copacilor, a apei care curge etc.) ne relativizează dificultățile, care sunt infime în comparație cu amploarea cosmosului. In cele din urmă, trebuie să încercăm să ne schimbăm perspectiva asupra acestei iubiri, acestui bărbat sau acestei femei, dar și asupra relației. Cândva, i-am ales pentru calități și avantaje care continuă să existe. Să încercăm să le regăsim!

CAPITOLUL XVI
Regăsirea stimei de sine

Pentru cei mai tineri dintre noi și, mai ales, pentru femeile care au fost crescute să creadă că s-au născut pentru a-i ajuta și a-i iubi în primul și-n primul rând pe ceilalți, există un soi de jenă când vine vorba despre subiectul iubirii de sine. De parcă a te iubi ar însemna să te așezi în fața oglinzii și să începi să te feliciți pentru cât ești de arătos, fermecător și seducător. Stima de sine nu are nimic de-a face cu acest gen de cochetărie și, cu atât mai puțin, cu egoismul și narcisismul. Dimpotrivă, conform definiției oferite de către Christophe André și Francis Lelord[1] în cartea lor, *L'estime de soi,* ea constă în „a ne simți demni de iubire și de respect, indiferent care ar fi performanțele și eșecurile noastre''.

A TE SIMȚI DEMN DE IUBIRE ȘI DE RESPECT

Ne lăsăm maltratați, umiliți, înjosiți, agresați numai

când iubirea de sine s-a pierdut încă din copilărie, nefiind stimulată de

[1] Christophe André - psihiatru, psihoterapeut și scriitor francez contemporan. Francis Lelord - psihiatru și scriitor fracez contemporan, (n.red.) grija, mângâierile și privirile iubitoare ale părinților noștri. Acest deficit de iubire de sine ne-a făcut mai toleranți în fața tratamentelor necorespunzătoare decât sunt ceilalți. In lipsa iubirii de sine, suntem privați de această garanție care, la primul gest, la primul cuvânt inadmisibil, ar provoca în alții o tresărire fermă și irevocabilă:

— Cu mine să nu te porți în felul acesta!

Dacă ar trebui să găsesc caracteristica pe care o au în comun toate persoanele întâlnite pentru scrierea cărții de față, aceasta ar fi: lipsa iubirii de sine. Sara (care se tot întreba de ce nu are și ea noroc în dragoste) a ajuns la concluzia că lucrul pe care toți bărbații ei l-au avut în comun a fost faptul că au desconsiderat-o. In urma unui travaliu psihologic asupra ei însăși (căci așa îl numesc acum psihoterapeuții), își explică cum s-a ajuns aici, prin recăsătorirea mamei ei cu un „șobolan", pe când ea avea numai zece ani. *„Ne intimida în mod constat, pe mine și pe frații mei. Ne lovea, ne obliga să bem apă sărată ca să ne pedepsească sau să dormim afară, ba chiar ne dezbrăca în fața școlii, dacă luam note proaste, forțându-ne să ne întoarcem acasă dezbrăcați. Pe vremea aceea, nimănui nu-i trecea prin cap să protesteze sau să pună la îndoială metodele lui. Mama nu îndrăznea să spună nici «păs» pentru a ne apăra sau a se proteja pe ea însăși. Decesul tatălui meu, care se înecase, o înfrânse- se cu totul. Iar eu am preluat acest lucru de la ea, adică am învățat să nu țin seama de nevoile mele. Tiparul respectiv a făcut parte din patrimoniul meu educativ",* explică Sara.

Primul său soț o obligă la practici sexuale care o dezgustă și, culmea, tot ea se simte vinovată, fără ca măcar să-i treacă prin cap că ar putea fi vorba despre un abuz. (în ochii legii, tot viol se cheamă chiar și actul sexual dintr-un cuplu legitim, atunci când unul dintre cei doi nu îl

consimte).Cel de-al doilea își pune la bătaie salariul la jocurile de noroc. „Sunt banii mei", se apără el. Dar ei locuiesc singuri sau împreună? Al treilea îi fură nu doar salariul, ci și energia, timpul, afecțiunea, fără a-i oferi nimic în schimb, nici măcar răgazul alocat treburilor gospodărești, pe care le-ar fi putut face împreună. Cel de-a patrulea soț îi intră pe sub piele. Și ea dă de înțeles că e în stare să facă orice pentru el. Iar el profită de lucrul acesta. întruchiparea masculinității, doar pocnește din degete și ea îl servește. Cât despre ultimul, este un pervers care nu numai că o exploatează, o manipulează și o umilește, dar se și ține de promisiunea pe care i-a făcut-o:

— Am să te distrug!

Din fericire pentru ea, Sara nu a ajuns la concluzia că toți bărbații sunt precum aceștia. A conchis că, pur și simplu, ea nu a știut să-și aleagă partenerii. Trebuie spus și că niciodată nu s-a întrebat dacă îi iubește, dacă îi respectă și le apreciază calitățile, dacă este de părere că vor fi iubitori față de ea, aducându-i plăcere și oferindu-i o viață mai frumoasă, într-un fel sau altul. I-a iubit oare? *„Nici nu mai știu. îmi doream din răsputeri să-i iubesc, fiindcă simțeam nevoia ca ei să mă iubească. Eram pregătită să fac orice, cu oricine, doar ca să primesc și să păstrez dramul acela de dragoste".*

Fidelă „patrimoniului ei educativ", își disprețuia propriile nevoi. Când cunoștea un bărbat care-i stârnea interesul, singura ei teamă era că el nu o s-o iubească. Sau că o să înceteze s-o iubească, așa explicându-se și de ce accepta orice, până în momentul în care, nemaiputând să suporte, ajungea să-1 părăsească. în mod brutal.

După mai mult de douăzeci de ani de eșecuri amoroase, și pentru ca repetarea situațiilor să nu se producă, a luat cea mai importantă decizie din viața ei. Una irevocabilă: *„Nu mă voi mai lăsa niciodată umilită și maltrată! Niciodată nu voi mai accepta să fiu tratată fără respect!"*

FĂRĂ AGRESIVITATE, DAR CU CONVINGERE

Sara estimează că dificultățile întâmpinate de ea în cadrul relațiilor avute i-au stricat mai multe legături exterioare. Printre bărbații cu care și-a împărțit viața s-au numărat și câte unii cu multă bunăvoință. Și cu toții au regretat plecarea ei. Niciunul nu a înțeles de ce și-a luat adio, fără ca măcar să-1 prevină. Ignorând nefericirea ei, saturația la care ajunsese, toți au crezut cu nonșalanță că totul mergea bine. Cea de-a treia iubire a ei, șomerul, de exemplu, ar fi trebuit să-și dea seama că Sara își dorea ca el să depună niște eforturi, astfel încât să existe puțină echitate în felul în care-și împărțeau sarcinile gospodărești. La fel și în cazul celui care aproape că s-a transformat în fratele ei: „Âr *fi fost suficient să-i vorbesc, să-i spun efectiv că m-am schimbat mult în zece ani și că începusem să-mi doresc cu ardoare să ies din acel raport tată/fiică în care se împotmolise cuplul pe care îl formam“,* recunoaște Sara.

„Dar îmi era atât de teamă că nu voi mai fi iubită, încât nu îndrăzneam să spun ce-mi trecea prin minte, ce mă irita și ce îmi doream cu adevărat. Mă prefăceam că sunt fericită. Trișam și nu mai eram eu însămi, doar ca să-i fiu pe plac celuilalt. Iar în clipa în care situația devenea sufocantă pentru mine (și nevrând să mă confrunt cu supărările și lipsa de iubire), alegeam să fug“.

Relațiile noastre de iubire se ameliorează când învățăm să ne iubim mai mult pe noi înșine, să ocupăm jumătatea care ni se cuvine în cadrul cuplului și să fim convinși de faptul că suntem egali cu celălalt. Fără agresivitate, desigur (dar agresivitatea se naște din îndoială) și cu convingere. Când suntem siguri de dreptul nostru, știm să ne exprimăm clar poziția și dorințele, cu calm, precizie și fermitate. în același timp, trebuie să știm ce vrem sau, măcar, ce nu vrem. Chiar dacă busola noastră, denaturată de directivele de invizibilitate sau de sacrificiile moștenite din copilărie, ne indică să dăruim

prea mult, poate fi util să aplicăm legea „favoare contra favoare", deși acest lucru poate părea o meschinărie în ochii unora. Aceasta prezintă avantajul de a constitui un bun reper de echilibru relațional, cel puțin la începutul relației amoroase.

Dacă nu, vom ajunge precum Sara, care a dăruit prea mult, așteptând compensația pentru acel „bine" investit. In felul acesta, sperăm că vom forța cumva dragostea. încercăm, prin intermediul generozității și solicitudinii noastre, să ne facem indispensabili, să ne dovedim unici. Dar cei care nu au cerut nimic refuză să intre în acest joc și nici nu contribuie cu ceva în plus. Ceea ce are drept rezultat gustul amar pe care îl vom resimți noi și agasarea pe care o vor resimți ceilalți.

Puțin mai mult egoism din partea noastră și o doză de afirmare de sine ar simplifica relația. N-ar avea nimeni nicio datorie. *„Mă înțeleg bine cu bărbații, pentru că nu le cer nimic",* constată o celibatară care a reușit să-și facă adevărați prieteni din toți iu- biții pe care i-a avut. A ajuns la această regulă a parității în schimburile ei amoroase, constatând că, atunci când dăruia prea mult, începea să aibă așteptări și să se contureze o dependență. Și explică: *„Pe bărbați îi sunam cu ocazia aniversărilor lor, le ofeream cadouri, îi invitam să vină la masă la mine, le pregăteam weeken- duri-surpriză, îi ajutam de fiecare dată când puteam, cu tot felul de treburi. Unora le făceam chiar și curățenie în locuință. Așteptam, în schimb, evident, mulțumiri, cadouri, invitații. Dar ei sfârșeau prin a se obișnui să fie răsfățați și serviți, în același mod în care o făceau altădată mamele lor. In cele din urmă, așteptam o egalitate în ceea ce privește devotamentul, însă aceasta nu apărea niciodată. «Egoismul» lor mă umplea de acreală și mâhnire. De fiecare dată eram decepționată. Acum, nu le spun «la mulți ani» decât o singură dată. Nu le fac decât un cadou, iar dacă bărbații cu care am o relație nu-mi răspund cu același gest, mă opresc și nu mai*

aștept nimic. în felul acesta, rămânem buni prieteni. Mi se întâmplă chiar să am surprize plăcute. Nemaifiind pentru ei o mamă, unii ajung să mă răsfețe ca pe o femeie'[1]

CAMELEONII, FĂRĂ CULOARE ȘI FĂRĂ SAVOARE

Când educația ne-a învățat deja ce este dragostea, blândețea, afecțiunea, există încă teama de abandon și de respingere, însă fără excese. Știm deja să ne exprimăm, plini de încredere, care ne sunt nevoile, dorințele. Știm deja, din experiență, că acestea vor fi întâmpinate cu calm, sub forma unor puncte de vedere ce urmează a fi negociate.

In schimb, când n-am putut fi noi înșine în copilărie fără să facem scandal, fără să fim considerați nerecunoscători, atunci devine foarte greu ca, odată ajunși adulți, să ne afirmăm în cadrul relației amoroase.

Dacă nu o facem, există însă două riscuri: primul este să permitem instalarea unor neînțelegeri, unor ranchiuni și nemulțumiri. Aceste așa-numite fleacuri sfârșesc prin a se transforma în vulcani, care vor erupe odată cu ruptura. Al doilea, să apară lucrul care ne îngrozește cel mai tare, anume dezîndrăgostirea, dezinteresul. *„Pentru a mă face iubită, mă adaptez la celălalt. încerc să devin ceea ce ar vrea el să devin",* spunea Sara.

Dar optica aceasta cameleonică ajunge să facă din noi niște indivizi plicticoși. Lipsiți de culoare și de savoare. Ascunzân- du-ne adevărata personalitate, devenim fazi. Ne privăm partenerul de viață de schimbul firesc dintre doi oameni, de intimitate și de această sursă valoroasă de îmbogățire de sine, ce se naște din confruntarea a două puncte de vedere diferite.

Magali, de pildă, este o tânără femeie curioasă și plină de viață căreia îi place la nebunie să converseze. Numai că frumosul și tenebrosul tânăr cu care se vede acum o privează de prezența lui, de orice amintire și-ar putea construi cu el, de năzuințele sale. El nu îndrăznește nici să

dorească, nici să aibă nevoi și nici să-și facă planuri. Nu știe nici cine este, nici ce vrea și nici ce poate. Din fericire, ea înțelege cât de periculoasă poate fi această absență a sinelui în cuplul care abia începe să se nască:

— Fii tu însuți! Altfel, n-am să știu pe cine iubesc, îi mai spune ea.

Există un ultim motiv pentru care merită din plin să supraveghem nivelul propriilor sentimente, al încrederii și al stimei de sine, așa cum verificăm, din când în când, nivelul de ulei din motor: aceste indispensabile resorturi ale bucuriei de a trăi sunt amenințate în iubirile dureroase. Uneori, sunt atacate în mod direct, în încercarea de a ne înjosi, de a ne umili sau de a face din noi țapii ispășitori pentru toate crizele suferite în cuplu. Alteori, cei care nu pot ori nu vor să ne iubească - din considerente care nu îi privește decât pe ei - caută să arunce pe noi vina pentru incompetența lor afectivă.

Ne învinovățesc că avem inimile goale, acuzându-ne că suntem prea nu-știu-cum, în orice caz, nu îndeajuns de buni sau pe gustul lor, când, de fapt, singura vinovată este numai ariditatea lor sentimentală. Este, de asemenea, dificil să nu ne simțim „îmbătrâniți, răi și terminați" când marea iubire a vieții tocmai ne dă papucii pentru o altă persoană, cu atât mai mult cu cât nici nu știm cum arată acea persoană rivală.

Când suntem disperați din dragoste, este bine să ne facem un bilanț al lucrurilor care ne amplifică încrederea în propria persoană (cu alte cuvinte, să conștientizăm toate lucrurile pe care suntem în stare să le facem), dar și să ne conturăm cât mai clar imaginea de sine (să identificăm, cu cât mai multă acuratețe, care ne sunt calitățile și defectele) cu scopul de a ni le asuma. Vom descoperi, cu siguranță, că ele cunosc și forme mai „potolite" gata să fie stimulate de urgență pentru propria noastră stare de bine și pentru sănătatea cuplului ori a iubirilor pe care le trăim.

Avem nevoie de toată încrederea în noi înșine pentru a experimenta bucuria de a iubi, dar și pentru a depăși nefericirea că nu (mai) suntem apreciați. Mai trebuie spus că avem nevoie de așa ceva și pentru a seduce. Deoarece modul în care ne acceptăm așa cum suntem, cu limitele și posibilitățile noastre, determină capacitatea de seducție. Este obligatoriu să ne placă de noi înșine pentru a le fi pe plac celorlalți. Pentru a stârni dorința, trebuie să ne simțim dezirabili.

In gropile cu nisip din parcuri, copiii își doresc mereu găletu- șele și lopățelele tovarășilor lor de joacă. Vor, de fapt, să fie ca ei. Vor să fie în pielea celuilalt (devenind acel *„Domn care trece",* după cum cânta Serge Reggiani) și să experimenteze bucuria LUI de a face plăcințele. Pentru a găsi dragostea, pentru a seduce ființe sănătoase și bucuroase, trebuie să învățăm să profităm din plin de viață și să ne placă să facem plăcințele... și multe alte lucruri. în momentul acela, mai multe persoane vor dori să ia cu împrumut nu doar găletușele și lopățelele noastre, ci și afinitățile

.CAPITOLUL XVII înțelegerea disfuncționalităților

Toate nefericirile noastre conjugale și amoroase se rezumă la o singură neînțelegere: „credem că femeile și bărbații se aseamănă ", explică în romanele lor John Gray - *Bărbații sunt de pe Marte, femeile sunt de pe Venus* - și Deborah Tannen - *Ce spun eu și ce înțelegi tu.* Eroarea aceasta ne face să credem că partenerii noștri vor ceea ce vrem și noi, că reacționează așa cum reacționăm și noi, comunică la fel cum comunicăm noi. Altfel spus, avem tendința de a crede că bărbații sunt... femei. Și invers. In aceste condiții, orice diferență (și deci orice decepție) este trăită precum un afront. Nu încape îndoială: este clar că „ei" o fac dinadins!

Pentru a măsura aproape științific diferențele existente în codurile noastre de limbaj, Deborah Tannen, care este socioling- vist, a filmat comportamentele unor bărbați și femei și le-a înregistrat discuțiile. în urma acestor demersuri, a concluzionat (ar trebui totuși menționat faptul că ambii autori sunt americani) că există adevărate „dialecte sexuale" care arată că bărbații procedează într-un anume fel, iar femeile în cu totul altul.

MARTE ȘI VENUS ȘI NEÎNȚELEGERILE DINTRE EI

Prima constatare ar fi că fiecare dintre cele două sexe are nevoie de independență și de intimitate, dar că bărbații pun accentul pe independență, iar femeile pe intimitate.

Cea de-a doua constatare: pentru bărbați, statutul joacă un rol crucial în relațiile umane. în cadrul unei conversații sau al unei activități, oamenii se concentrează

pe deținerea avantajului asupra celuilalt, care este văzut ca un adversar. De unde și reticența masculină în a cere indicații pentru a se orienta în spațiu sau o mărire de salariu: tipul acesta de solicitare îi așază pe o poziție de inferioritate și sugerează o anumită ierarhie.

Bărbații au o viziune verticală asupra legăturilor (sunt inferiori sau superiori, înseamnă mai mult ori mai puțin decât celălalt). în schimb, viziunea femeilor este una pe orizontală. Ele percep lucrurile în funcție de apropiere sau depărtare. Sunt mai prietene cu X decât cu Y. Se simt mai mult sau mai puțin apropiate de... Astfel, ceilalți sunt resimțiți ca niște potențiali parteneri. Caută legăturile și complicitatea. „încă din anii de școală, fetele vor să fie iubite, iar băieții respectați", constată Deborah Tannen.

în al treilea rând, bărbaților nu le este ușor să-și exprime sentimentele, să vorbească și să se ocupe de ei înșiși.

Cunoașterea tuturor acestor diferențe ajută la stabilirea unor punți de comunicare între cele două universuri.

John Gray, terapeutul de cuplu, rezumă aceste diferențe prin următoarea formulă: bărbații sunt fiii lui Marte (zeul războiului), iar femeile, fiicele lui Venus (zeița iubirii). De fapt, din punctul lui de vedere, bărbații trăiesc într-un univers în care puterea, eficacitatea, competența și autonomia sunt atotstăpânitoa- re. în schimb, pentru femei, este deosebit de importantă, chiar esențială, căutarea armoniei perfecte între schimburile și relațiile interumane.

Diferențele acestea fundamentale ar putea explica certurile și neînțelegerile dintre noi. Când o femeie începe să povestească despre micile neajunsuri și complicații de pe parcursul unei zile, ea caută să obțină un schimb, o comunicare. Dar bărbatul, care în primul rând va dori să se simtă util, o va bombarda cu soluții care ei nu îi mai sunt de ajutor.

Un alt subiect de dispută ar fi instinctul matern al

femeilor. In fiecare dintre noi stă ascunsă o educatoare care în permanență caută să își „perfecționeze și îmbunătățească" partenerul, în ide- ea de a-1 face mai atent, mai ordonat și mai loial. Lucru care, în mod evident, nu poate decât să-1 sâcâie la maximum pe independentul care „știe el ce are de făcut" și care nu suportă să-și rezolve problemele altfel decât singur. Un bărbat, un mascul adevărat manifestă nevoia de a se simți precum Lucky Luke, adică un *poor lonesome cowboy* (un biet cowboy singuratic).

Pentru a încheia acest ocol făcut „planetelor femei/bărbați", ar mai trebui să menționăm că, așa cum a observat tot John Gray, fiecare sex face față stresului în mod diferit. Marțienii se retrag, pe când venusienele devin expansive. Bărbaților le corespunde tăcerea, izolarea, femeilor dialogurile nesfârșite purtate la telefon, în săptămâna aceea când „toate o iau razna" Dar cum rămâne cu felul în care trebuie să acționăm, ce ne lipsește? întotdeauna plecăm de la aceeași idee: bărbații au nevoie să se simtă utili, iar femeile să se simtă iubite. Pe partea amoroasă, aceasta se traduce însă prin: femeile nu știu să primească, iar bărbații nu se descurcă să... ofere. Iar cum, de ambele părți, fiecare manifestă tendința de a iubi așa cum și-ar dori să fie iubit, să existe reciprocitate, atunci toate decepțiile și problemele apărute se explică cu ușurință.

Aceste nevoi și reacții atât de diferite ar face inevitabile certurile conjugale, chiar dezirabile, pentru ca părțile cuplului să ajungă să se cunoască mai bine. Nu cu mulți ani în urmă, ideea aceasta era atât de răspândită printre psihologi, încât aceștia păreau să le dea pe rețetă pacienților lor treburi gospodărești: „Certurile în cuplu sunt bune", afirmau ei. Acestea permit rese- tarea contoarelor de la zero și disiparea acelei agresivități inerente oricărei relații dintre oameni. „Este mai bine ca

micile conflicte să izbucnească treptat, pe măsură ce întâmpinăm probleme, în loc să se acumuleze ranchiuna" etc. Cineaștii le urmează exemplul, cum a fost cazul lui Amaud Despleschin, când a filmat *Comment bien se disputer*. Respectivul act de a „disputa" se poate lesne schimba în a „discuta". Un sondaj al Ifop-Nouvel Observateur arată că un cuplu este implicat într-o dispută, cel puțin o dată pe lună, în medie, exceptând vacanțele (socotite ca perioade lipsite de stres), având ca punct de plecare copiii sau organizarea casei:

— Fiul tău nu e deloc bun la mate!

— Unde mi-e perechea de la șosetă?

Când „a disputa" devine „a discuta", totul ține doar câteva minute și se încheie cu ambele jumătăți recunoscându-și partea de greșeală. Se ajunge la concluzia că totul n-a fost decât o neînțelegere. Aceeași anchetă a mai scos la iveală faptul că, pentru a face furtuna să treacă, unii devin bosumflați (aplicând tactica zidului de piatră). După care vorbesc cu calm. Proba conștiinței și a concilierii a înlocuit acel melanj de patimă și rea-credință, care anunța împăcările spectaculoase, petrecute în urma unei partide de sex.

DILEMA PORCILOR SPINOȘI

Din păcate, atunci când vorbim despre amoruri distructive, de iubiri care fac rău, vorbim despre neînțelegeri datorate acelor diferențe legate de modul de funcționare, citate mai sus, cărora li se adaugă conflicte de o altă natură. In cazul acesta, nu mai vorbim despre derapaje întâmplătoare, ci despre veritabile scene de o violență uneori uluitoare, care îi lasă pe cei implicați devastați, iar cuplurile destrămate. In conflictele acestea care ne marchează profund, vorbim mai degrabă despre ură și angoasă, despre pericol și teamă. Nu se știe cum ajunge să se întâmple totul, și nici din ce motive. Știm doar că ne devastează și că revine sistematic, ca o

furtună, în relația pe care o avem. Este o problemă viscerală care parcă se naște undeva, în străfundurile ființei. O furie oarbă, o mâhnire adâncă, o ură devastatoare se revarsă sub forma loviturilor și a jignirilor de cea mai joasă speță.

Dar la ce reacționăm atât de puternic? De unde vine amenințarea? Ce este această teamă care ne prinde în strânsoarea ei? Atâtea întrebări la care noi și partenerii noștri de „tragedie" trebuie să răspundem, deoarece astfel de scene fac nefericirea noastră fără ieșire, chiar dacă mai există uneori câte o voce care, în toiul luptei, proclamă încetarea focului.

Toate cuplurile se confruntă cu ceea ce filosoful Schopenhauer numea „dilema porcilor spinoși" Toți îndrăgostiții sunt încercați de nevoile, la fel de puternice, de a se uni și de a fugi. Nevoia de a se uni, pentru a face parte din celălalt, de a deveni o singură ființă. Dar există și nevoia de a fugi, pentru regăsirea propriei identități, pentru a evita pierderea sinelui și a scăpa de riscul anihilării totale ce însoțește fuziunea. în consecință, avem în față aceleași alegeri pe care le au și amicii noștri, porcii spi- noși: fie ne apropiem și ne înțepăm, fie ne îndepărtăm și... murim de frig.

Fiecare cuplu se confruntă cu această întrebare: care ar fi distanța psihologică adecvată între parteneri? Cum ar fi dacă, în aceste condiții, toate acele certuri conjugale ar fi înțelese sub forma unor reajustări, a unor rechemări la ordine, semnale ce avertizează că ne situăm fie prea aproape, fie prea departe, din punct de vedere psihologic?

Baptiste și Léonce locuiesc de trei ani împreună și încă n-au reușit să identifice dovezile potrivite prin care să-și arate afecțiunea. Léonce nu are decât douăzeci și trei de ani. Baptiste are treizeci și, cu toate acestea, abia acum locuiește pentru prima oară cu o fată. Inginer de profesie, este un bărbat neîncrezător, obișnuit să-și imagineze întotdeauna ce-i mai rău (deformație profesională). John

Gray ar fi mulțumit: se încadrează perfect în tiparul marțianului. Vrea să domine, altfel spus, să aibă în permanență dreptate, să se situeze mereu pe poziția de avantaj, atât în conversație, cât și în relație. Dotat cu o inteligență și o cultură ieșite din comun, nu simte nicio remușcare când le închide gura tuturor „inamicilor" săi, care sunt pretutindeni, chiar și la el acasă, adică Léonce. De altfel, nu se ferește să o corecteze neîncetat pentru orice sau din nimic. Doar pentru că îi face o deosebită plăcere să arate că e cel mai bun.

Ea, întruchipând perfect modelul venusian, este îndrăgostită nebunește de el. Nu contestă niciodată faptul că el are dreptate și face tot posibilul să devină femeia perfectă pe care el și-o dorește. Cu toate acestea, deoarece scopul lui nu este de a o transforma pe ea într-o ființă ideală, ci de a continua să o privească de sus, el nu este niciodată satisfăcut. Când ea, istovită, tocmai a terminat de făcut curățenie, el îi caută vină și chiar reușește să i-o găsească, de pildă în spatele caloriferului din dreptul scării:

— Uite, acolo! încă se mai văd pânze de păianjen.

Iar ea, umilă, simte că nu e bună de nimic.

Vine și ziua în care tânăra se satură de „venusianismele" acestea păstrătoare de armonie, se apără și devine marțiană:

— A, vrei război? Atunci o să ai parte de el!

începe să protesteze, puțin câte puțin, fără să-l slăbească deloc, iar relația dintre ei se transformă treptat într-o luptă infernală. Se dă un război între ei, iar câștigător este numai cel care-1 copleșește pe celălalt cu mai multă cruzime:

— Bun! Dacă tu verifici în spatele caloriferelor, atunci și eu mă leg de cum faci tu dragoste. Că stai bine pe partea intelectuală, dar pe partea sexuală...

— Păi da! Că nu-mi plac slăbănoagele de le numeri coastele!

— Aha! Că eu așa sunt, o slăbănoagă...

O atmosferă încântătoare! Care se termină printr-o îmbufnare acceptată tacit. Poate să țină mai multe zile, uneori chiar și mai multe săptămâni la rând. Pe Baptiste nu-1 deranjează tăcerea aceasta. Obișnuit să fie singur și să-și vadă de treburile lui, se ocupă cu citirea presei, ascultă muzică, se uită la televizor. Din- tr-odată, Léonce izbucnește: simte că nu mai poate! Tăcerea aceasta o distruge. Are să înnebunească în felul acesta. Așa că încearcă să-i provoace o reacție:

— Este evident că tu poți rămâne așa ani de zile! Nu simți nevoia să discuți, la naiba cu ceilalți!

Să trecem la amănuntele pe care ni le putem imagina cu ușurință. Individul sfârșește prin a-i mărturisi ce are pe suflet, iar ea ajunge să plângă. Parcă se urau cu numai câteva momente în urmă. Iar ea se teme acum de un abandon. Și el o iubește nespus de mult. Totul se termină imediat sau, poate, puțin mai târziu, ținându-se strâns în brațe. S-au temut atât de tare că s-ar putea pierde unul pe celălalt, încât apropierea aceasta este absolut necesară. Simțindu-și corpurile lipite unul de celălalt și adulmecându-și reciproc mirosul, își dau seama cât sunt de importanți unul pentru celălalt. Se adoră în felul acesta preț de o zi, două sau trei, după care izbucnește o nouă criză. Mult prea repede, pe fondul unei confuzii mult prea mari între ei doi. Se completează atât de bine, că nici nu mai știu cine este fiecare. Ar trebui să învețe să „distingă al meu de al tău", după cum spune cântecul lui Léo Ferré. Criza apare pentru a clarifica mai bine diferențele dintre ei:

— Da, poate tu crezi despre cutare lucru că se face așa sau că înseamnă ceva anume, dar eu gândesc și sunt altfel...

Este necesar să deținem o personalitate bine conturată, cu toate particularitățile ei asumate, pentru a

nu mai considera diferențele ca pe un afront ori o amenințare. In același timp, pentru a nu mai simți că trebuie neapărat să ne impunem propriul adevăr drept Unicul și Supremul Adevăr. Concret, este necesară o maturizare serioasă pentru a trăi o dragoste adultă.

CONFLICTE ATÂT PE VERTICALĂ, CÂT ȘI PE ORIZONTALĂ

Lui John Gray și lui Deborah Tannen le aparține meritul de a fi atras atenția asupra a două tipuri de vibrații posibile, anume vibrații pe verticală, rezultate din logica marțiană (sunt mai mult sau mai puțin decât tine) și vibrații pe orizontală, reieșite din logica venusiană (sunt mult prea apropiată sau îndepărtată de tine).

în primul caz, conflictele apar atunci când marțianul nu domină îndeajuns de mult sau nu se află pe o poziție care să-i confirme utilitatea ori priceperea. Altfel spus, atunci când nu se mai simte bărbat în relație, deoarece și partenera sa caută să se afirme, să existe sub forma ei firească și să-și facă înțelese părerile, să-1 determine să-i accepte modul ei de a face sau de a spune ceva (și nu pentru că ține cu orice preț să câștige, ci pentru a obține apropierea căutată).

Cât despre conflictele pe orizontală, acestea survin atunci când venusiana îi dă marțianului impresia că intră cu bocancii în intimitatea lui, adresându-i prea multe întrebări legate de cine este, ce gândește, ce vrea, ce face. Ea susține că acest lucru înseamnă a realiza un schimb, a împărtăși, dar el consideră că echivalează cu controlul, intruziunea, un fel de violare a intimității. Cu atât mai mult cu cât nu-i vine tocmai ușor să vorbească despre propria persoană.

Unii bărbați nu doar că se simt inhibați în cadrul acestor discuții intime, ci sunt chiar încercați de un sentiment de inferioritate, întrucât nu dispun nici de codurile psihologice, nici de cuvintele necesare pentru a-și exprima trăirile. (Cu toate că băieții, influențați în mod deosebit de mamele lor, mai ales atunci când sunt în familii monoparentale, devin tot mai venusieni și categoric

mai lejeri în intimitate decât au fost tații lor, crescuți în spiritul combativ și dominator de altădată). Pe scurt, deruta unor bărbați tradiționaliști în fața explorărilor psihologice inițiate de femeile lor este frapantă.

De altfel, marele terapeut și teoretician al cuplului Jean-G. Lemaire, autor al cărții *Le couple sa vie, sa mort,* care inițial ar fi vrut să-și intituleze cartea „Le couple, ça vit, ça mord"[13], insistă
asupra faptului că nu este deloc bună ideea de a face pe psihote- rapeutul partenerului de viață. Să-i dăm acestuia impresia că l-am „deslușit" din toate punctele de vedere, că știm mai multe lucruri despre persoana lui decât el însuși, îl face să resimtă un abuz de putere din partea noastră, tot așa cum o insuportabilă violare a intimității ar provoca, aproape garantat, dorința acestuia de a fugi și de a se rupe cu totul de noi.

Cuplurile în care există armonie și care durează sunt acelea în care cei doi parteneri au nevoie de aceeași distanță psihologică. Se înțeleg bine când vine vorba de apropiere, fie ea mică (în cazul cuplurilor care-și vorbesc puțin), fie mare, pasională ori vecină cu nebunia, în cazul cuplurilor cu relații profunde, puternice. Se înțeleg atât pe cale verticală, dat fiind că unul îl lasă pe celălalt „să poarte pantalonii" sau să le știe pe toate (ca într-o relație profesor-elev), cât și pentru a avea relații egalitare.

De fapt, nu există o regulă prestabilită pentru ca un cuplu să funcționeze. Ar fi absurd să decretăm că, pentru ca doi oameni să se înțeleagă, este absolut obligatoriu să „vorbești despre tine", de exemplu.

Michel și Anne formează un cuplu de aproape treizeci de ani și totuși cei doi nu-și vorbesc aproape deloc. Iar când o fac, în orice caz nu vorbesc despre ei înșiși. Anne a suferit puțin la începutul mariajului lor, dar a înțeles

13 Deși se citește la fel ca titlul original, *Cuplul, viața sa, moartea sa,* a doua variantă s-ar traduce prin *Cuplul, când merge, când mușcă,* (n.tr.)

repede că: *„Pe Michel l-ar stânjeni cumplit dacă am purta discuții mai intime. Ar crede că este cât se poate de indecent (ba chiar umilitor) să-ți «arăți slăbiciunile» sau «să te expui», cum îi place lui să zică. Am ajuns într-un final la un echilibru care-mi este și mie pe plac, eu fiind destul de pudică. De altfel, nu vorbesc despre mine însămi cu nimeni și nu pot spune că-mi lipsește în vreun fel lucrul acesta"*

„Fiecare cuplu definește o sferă de complicitate și de comunicare aparte, din afară aceasta putând să pară prea silențioasă, prea vorbăreață sau, poate, prea pasională", constată Jean-Claude Kaufmann. „Dar, indiferent ce am putea să credem despre lucrul acesta, atunci când cuplurile durează, partenerii se simt bine în cadrul lor"

Se simt bine în cadrul lor sau… se separă. Antoine și Constance se situează la polul opus, aceștia formând multi ani la rând un cuplu exploziv. Constance se simțea, deopotrivă, terorizată și *extrem* de atrasă de puternica personalitate a uriașului ei „gu- ră-spartă", un ins cât se *poate* de convins, asemeni lui Amélie Poulain[14], că pe el îl așteaptă un destin fabulos, în cinema. Decis să devină regizor, nu vorbea decât despre acest subiect. Tot spațiul relației era ocupat de el și de ambiția lui. De îndată ce Constance încerca să spună că avea și ea speranțele ei universitare și că profesorii chiar îi apreciau pertinența analizelor literare, Antoine o demoraliza. Din cale-afară de hotărât să rămână numai el „jumătatea grozavă" a cuplului, o ridiculiza pentru studiile începute atât de târziu.

— Da, la șaisprezece ani se poate spune că avem acea „sclipire", dar nu la treizeci.

Dar de ce n-ai face studii chiar și după treizeci de ani?

Amândoi și-au dorit să pună capăt relației. Antoine a găsit repede o tânără femeie care s-a mulțumit să se pună

14 Personajul principal din filmul *Le fabuleux destin d'Amélie Poulain* (2001) regizat de Jean-Pierre Jeunet, (n.red.)

în slujba genialului ei cineast. în ciuda faptului că a știut, încă de la început, că el va prefera întotdeauna propria-i artă, în detrimentul ei, asemeni pictorului Matisse, care îi declara cândva viitoarei sale soții: „Domnișoară, îmi sunteți tare dragă, însă mie mereu îmi va fi mai dragă pictura", a ales, în mod voit, rolul de femeie care-i oferă necondiționat sprijinul său soțului și este veșnic pe locul al doilea.

PE FONDUL CONFLICTELOR DIN FAMILIE, UN COPIL SE TEME...

Dacă ar trebui să existe trei straturi care învelesc scenele conjugale și comunică unul cu celălalt, așa cum pielea cuprinde epi- dermul, dermul și hipodermul, atunci ce s-ar vedea la suprafață ar fi epidermul, însemnând conflicte lipsite de importanță, cauzate de mici neînțelegeri între bărbați și femei. Acestea ne amintesc că suntem diferiți unii de alții, că pentru partenerii de viață fiecare dintre noi reprezintă „un continent ce trebuie explorat", așa cum frumos a formulat sociologul Augustin Barbara, autorul cărții *Les couples mixtes.* Dar și că suntem complementari (ori mai degrabă suplimentari) și interesanți, chiar prin prisma acestor diferențe.

După care vine dermul, stratul mai profund al scenelor noastre conjugale. Aici se dă o adevărată luptă, fie pentru a ne impune și a nu ne lăsa striviți (războiul marțian), fie pentru a ne apropia sau a ne îndepărta (războiul venusian). Acest nivel al conflictelor este mai periculos, întrucât ne conduce către o problemă mai profundă. In aceeași măsură în care există incompatibilități temperamentale, pot exista și incompatibilități ce țin de gestionarea raporturilor de forță și de intimitate.

Mai în profunzime se află stratul hipodermic, acolo unde certurile noastre conjugale sunt în mod direct influențate de rănile personale, indiferent că vorbim despre răni din copilărie sau despre răni din dragoste.

Stratul acesta ar fi cel mai greu de înțeles și de perceput, deoarece se retrage în inconștient și iese din nou la suprafață fără ca noi să-1 putem controla. Personalitatea partenerului nu are de-a face cu ce se petrece aici. El poate să se facă luntre și punte, nimic nu se va schimba. Pentru că, în realitate, indiferent de relația pe care o avem într-un moment al vieții, fiecare dintre noi are de încheiat niște socoteli cu propriul trecut. Și fiecare constituie miza unor tipare repetitive a căror semnificație ne scapă.

Multe dintre certurile familiale (și îndeosebi cele lipsite de coerență și mai violente) au la rădăcină răni prost cicatrizate care, în anumite circumstanțe, reîncep să sângereze. Temerile de abandon și de separare sunt cele care intensifică agresivitatea. Când dragostea nu mai este suficientă pentru a susține cuplul, se recurge la acte de violență, întotdeauna preferabile răcelii care vine odată cu ruptura definitivă. Aceste strategii de violență se manifestă sub diverse forme: minciuni, tăceri, plânsete, solicitări exagerate, gelozie, incriminări, șantaje, amenințări.

Pledoarie pentru o dragoste adultă

Aceste răni de demult pot să ne dea idei false despre cuplu, despre dragoste, despre bărbați și femei, generând o serie de reacții proiectate încă de când am avut experiențele trecute.

Bertrand are douăzeci și doi de ani. A fost crescut de niște părinți care se impuneau unul în fața celuilalt în mod violent, și o făceau pe rând. De cele mai multe ori, tatăl se întorcea acasă de la muncă și se așeza la masă ca să-și mănânce ciorba, deși încă era cu mintea la problemele sale de la serviciu. în timp ce soția și copiii săi cu care stătea la masă își vedeau de dialogul lor, tatăl nici măcar nu-și făcea simțită prezența sau, mai degrabă, nu voia să și-o facă. Apoi, brusc, se trezea în el un fel de îndatorire paternală și era cuprins de furie, îl lovea pe unul dintre copii sau își acuza soția că „a zis ceva nepotrivit", numai

ca să demonstreze că el, capul familiei, trebuie consultat în orice privință. Așa era el, fie prea absent, fie prea „prezent"

Soția sa îl urma cu timiditate când mergeau pe la prieteni sau „în societate", cum îi plăcea ei să spună. Niciodată nu reușise să se elibereze de complexul funcționarei care s-a căsătorit cu cineva „de vază" In schimb, în casa ei, știa foarte bine cum să-și ocupe rolul de stăpână. Astfel că nu se ferea să se lege de soțul ei când acesta își păta cravata sau când își așeza paharul direct pe mobilă. Iar el se lăsa certat.

Bertrand, fiul celor doi, s-a văzut nevoit să tragă concluzia că, într-un cuplu, nu se putea ca două persoane să existe și să coexiste fără ca una să o sufoce pe cealaltă. Iar pentru a nu fi strivit (lucru pe care-1 învățase din anii copilăriei), era neapărat nevoie ca el să fie cel care strivește primul, ajungând să provoace adevărate scandaluri în cuplu, în condițiile în care iubita lui era o feministă înrăită, care pleda pentru egalitatea între sexe.

Cât despre rănile din dragoste, acestea ne pot face să ne închipuim că toți bărbații sunt afemeiați și toate femeile „trădătoare", în cazul în care am fost înșelați în relațiile avute. La extrema cealaltă, partenera „reală" nu are nimic de-a face cu crizele ivite. Așa se întâmplă cu anumiți bărbați violenți care, izolați în colțul lor, fac tot felul de scenarii imaginare neplăcute, apoi se reped să-și trezească partenera doar ca să o ia la palme. Este cazul lui Philippe, care a fost înșelat de logodnica lui, și s-a réorientât, alegându-și o femeie cu fizic neplăcut și pe care n-a iubit-o deloc, dar în privința căreia era sigur că n-avea să-l înșele vreodată, mai ales că n-ar fi avut cu cine.

în dragoste, cum se întâmplă în multe alte domenii, totul se rezumă la a găsi „doza potrivită", cea care să îi satisfacă pe ambii parteneri, dar și la a implementa ajustările cu blândețe. Se pune și problema să recunoaștem copilul din noi; în decursul certurilor

conjugale, acesta fie se comportă precum un actor tragi-comic, dramatizând situația, fie face mofturi că a fost dat uitării sau nu s-a simțit îndeajuns de iubit, fie fuge, temându-se că va fi mustruluit de către cel care îl supraveghează. Aceasta este dovada că toate acele conflicte conjugale la care participăm reprezintă tipare arhaice, în cadrul cărora adoptăm atitudini specifice copiilor. Ne batem asemeni unor copii. Ne bosumflăm ca niște copii. Ne ascundem și mințim întocmai ca niște copii.

Cât de mult am progresa cu toții dacă am putea spune că soția lui nu seamănă cu mama ei, că soțul ei nu seamănă cu tatăl lui și că noi nu mai suntem copilul acela pierdut și înspăimântat, mereu cu impresia că este abandonat sau care nu poate să trăiască fără afecțiunea binevoitoare și necondiționată a lui tati și mami! Cât de bine ar fi să putem trăi o dragoste cu privire retrospectivă! O dragoste matură.

CAPITOLUL XVIII

Renunțarea la dorința de a-l schimba pe celălalt

Este dificil să acceptăm că celălalt este... altcineva. Că are obiceiuri, convingeri, preocupări diferite de ale noastre. Obsedați de ideea de a ne înțelege perfect cu partenerul de viață, ne căutăm sufletul-pereche adaptat întru totul la ideile, valorile și maniile noastre. Un alter ego care să ne semene și să ne corespundă pentru a ne pune în valoare calitățile, dar și pentru a ne alina defectele.

Deoarece doi dezordonați, doi rătăciți, doi alcoolici sau doi violenți care trăiesc împreună nu se vor stânjeni reciproc. Se înțeleg și se alină unul pe celălalt, acompaniindu-se în excesele lor.

Diferențele sunt singurele care contrariază. De altfel, pe oamenii cu caracter violent îi scot din sărite diferențele. Când o femeie este prea... femeie, chestia aceasta reprezintă o amenințare. Când ea nu împărtășește ideile soțului, se lasă cu scandal, iar când își dorește altceva, aceasta se numește trădare. Până în ce punct pot partenerii noștri să fie ei înșiși fără a ne deranja, a ne jena sau a ne șoca?

„Nici nu-ți dorești ca eu să exist", îi spune adesea Floriane soțului ei (cu care are un mariaj reușit de peste douăzeci și cinci de ani) când acesta începe să o sfătuiască referitor la ce ar trebui să zică, să facă și să se comporte. Și, în general, renunță la a mai pune vreun fel de presiune asupra ei, fiind un adept convins al democrației conjugale și perfect conștient de faptul că și ea are același drept de „a fi" ca el.

TACTICA ÎMBRĂȚIȘĂRII

Când totul merge bine, divergențele dintre doi oameni apar ca o sursă de îmbogățire: ne „completăm bine" unul pe celălalt. Cel punctual se folosește de acest avantaj pe care-1 deține pentru a-1 ajuta pe veșnicul întârziat, astfel valorificând din plin respectiva calitate. Jumătatea ordonată a unui cuplu apelează la pro- pria-i rigoare când vine în urma jumătății neglijente, care își lasă la întâmplare șosetele și șervețelele folosite aruncate prin casă.

In schimb, atunci când lucrurile nu merg deloc bine, astfel de detalii idioate ajung să „crispeze" Toate nemulțumirile de moment se concentrează asupra lor. Atenția unuia se va îndrepta atunci asupra firelor de păr lăsate iar în chiuvetă, asupra tuburilor de pastă de dinți care „nu sunt niciodată strânse cum trebuie", asupra etajerei de pe hol, aflată mereu într-o dezordine insu- portabilă. (A se observa cuvintele „iar", „niciodată" și „mereu", care constituie factori de amplificare a conflictului.) La aceste atacuri, cel acuzat va riposta întotdeauna, zicând ceva de genul:

— Mai taci din gură, tu te-ai găsit să vorbești, care nici măcar nu ești în stare să...

Toate cuplurile care se înțeleg bine închid ochii în fața inevitabililor factori agasanți și își acceptă partenerul de viață așa cum este el. Acesta, la rândul său, dă dovadă de bunăvoință, fapt care nu face decât să ateste dorința sa de a-i fi pe plac celuilalt și de a-1 satisface. Toți cei care fac

parte dintr-un cuplu încearcă să se flexibilizeze reciproc. Și aceste schimbări mutuale sunt mai puțin presante când se fac de ambele părți și din dragoste.

Atunci, cum se face că, dintr-odată, unele obiceiuri devin de nesuportat? De ce „jumătatea" nu mai are dreptul să fie ceea ce a fost întotdeauna? Claude Héraud explică: „Problema poate fi rezumată în câteva cuvinte: lipsa tandreței, a complicității, a plăcerii, cei doi nu-și mai împărtășesc unul altuia ce li se întâmplă, nu se mai arată atenți sau recunoscători, s-a instalat o distanță mult prea mare între ei. Pur și simplu nu mai există suficientă iubire acolo"

Și care ar fi soluția? încercarea de a iubi din nou, puțin mai mult decât înainte. Viața ne-a învățat că dragostea cunoaște suișuri și coborâșuri. Pentru a urca din nou panta, se cade să recurgem la apropiere, nicidecum la reproșuri. Dominique aplica deja tactica îmbrățișării cu fiul ei cel mare: *„Când începea să golească frigiderul de parcă nu mai exista ziua de mâine și se comporta ca și cum căminul familial ar fi un hotel, devenind insuportabil, exact înainte de a mă enerva la culme, îi dădeam o sărutare sau îl luam în brate. Iar în acel moment, îmi aduceam aminte esențialul: îl iubeam mai mult decât orice pe lume. Iar el devenea mai dispus să-mi facă pe plac".*

Nu ne rămâne decât să încercăm...

CELĂLALT ESTE... ALTFEL, IAR ASTA E INSUPORTABIL!

Una este să critici anumite obiceiuri. Și alta să pui sub semnul întrebării întreaga personalitate a cuiva, pentru că anumite „defecte" sau obiceiuri proaste reprezintă mult mai mult decât niște simple comportamente dobândite. Reprezintă elemente constitutive ale propriei persoane. Așa suntem noi construiți. Avem dreptul să-i reproșăm lui Damian alcoolismul sau lui Claire zgârcenia, de exemplu? Atunci când cel care avea să-i devină soț a cunoscut-o, nu și-a dat seama de nimic, obiceiul fiind acela ca bărbații să

le scoată pe femei în oraș. O dată sau de două ori, când au ieșit la restaurant cu niște prieteni și a trebuit ca fiecare să-și plătească partea de consumație, a rămas uimit să constate cât de puțin a mâncat ea și că a ținut neapărat să fie scoasă de la plata vinului, a desertului și a cafelei, pentru că nu consumase niciuna dintre acestea. Știa însă că, studentă fiind, n-avea nicio lețcaie; în plus, locuia într-o încăpere austeră și se îmbrăca numai în jeanși.

Cu ocazia nunții, au venit la eveniment foarte puțini invitați din partea femeii. Cum era îndrăgostit, nu a acordat importanță acestui lucru. Abia când a început să locuiască cu ea, a luat aminte la amploarea avariției acestei femei. Era literalmente obsedată de banii pe care putea să-i economisească, pierdea ore întregi încercând să depisteze chilipiruri, să găsească cupoane pentru reduceri, să acumuleze puncte pentru cadouri, să vadă care sunt soldurile, promoțiile, până într-atât, încât ajunsese să achiziționeze lucruri (adesea inutile) numai pentru satisfacția de a beneficia de câte o reducere. Continua să parcurgă kilometri întregi pe jos, doar pentru a economisi doi bani pe transportul în comun, să plătească în trei rate lucruri pe care le-ar fi putut plăti cu banii jos și să-i invite pe la ei pe prietenii lor - cât mai rar cu putință - servindu-le resturi de mâncare: în fond, nu suporta „risipa"

Georges, care nu a vrut să vadă acest defect - deși fusese evident încă de la prima lor întâlnire - s-a simțit decepționat de soția sa. A început să îi facă reproșuri grele, punând accentul pe timpul și banii irosiți pe aceste așa-zise economii ale ei. Lipsa ei de generozitate îl lăsa perplex. De ce făcea lucrurile acestea, în fond? Pentru ce? El, unul, fusese crescut într-un mediu deschis, caracterizat de ospitalitate. Nu reușea să înțeleagă nici în ruptul capului cum de ea nu avea dărnicia specifică lui și acel simț al ospitalității. în fine, se erija într-un model demn de urmat, fără să accepte că ea avea alt set de valori, care le

contraziceau pe ale lui. Dându-și numai lui dreptate, ajunsese să-i reproșeze femeii că este ea însăși, și prea puțin amabilă. Altfel spus, că nu era „îndeajuns de bună pentru el".

în consecință, se poate spune că este necesară o doză sănătoasă de tupeu ca să te consideri un etalon după care celălalt să se ia pentru a trăi, găzdui, cheltui, gândi. Dorința de a-1 schimba pe celălalt reprezintă un abuz de putere ce demonstrează că îi vedem pe partenerii noștri de viață drept „posesiuni" sau ca pe propriii noștri copii. în demersul lor grijuliu, prin care doresc să se simtă folositori, și despre care vorbeau John Gray și Deborah Tannen, bărbaților le-ar plăcea la nebunie să-și modeleze partenera, după exemplul lui Pygmalion. Tot așa cum noi, femeile, manifestăm tendința de a crede că partenerul de viață este un fel de copil mare care trebuie învățat ce înseamnă ordinea și curățenia, paternitatea, chiar și dragostea. Pentru a ilustra acest concept, Alain Corneau povestește cum, în Quebec, mamele au avut mult timp obiceiul de a-și învăța fiicele că primul lor copil va fi de fapt... propriul soț. „Astfel, acestea învățau, încă în copilărie, cum să-și controleze partenerul, după cum și-au văzut mamele dominându-și soții. Prin vorbă, prin sex, plângându-se, suspinând și umilind, ele căutau să-și educe soții în legătură cu relația conjugală, considerând propriile monologuri nesfârșite despre viața de cuplu ca fiind dialoguri autentice", mai scrie el.

Armele pe care le alegem

Pentru a ne determina partenerii să se schimbe, ne alegem anumite arme. Iată și metoda agresivă:

— Draga mea Claire, zgârcenia ta este lamentabilă! Pe bune acum, nu ai luat doar pliculețele de zahăr, dar te-ai înfipt și la bacșiș? (umilire)

Apoi, mai este și metoda țiparului, deviată și silențioasă, care vrea să spună așa:

— Mi se pare insuportabil felul tău de a fi, nici măcar

nu mai pot să te ating.

în final, metoda psihologică constă în a prelua rolul psihote- rapeutului (femeilor le place această metodă, în mod special, și o aplică cu regularitate) și a-ți convinge partenerul că are în- tr-adevăr o problemă (în acest caz cu banii). Unii parteneri se apucă și scriu epistole nesfârșite în care îi explică „celui stricat" cum și de ce este el incapabil de generozitate, de bună dispoziție, de dragoste, cum nu știe să fie bărbat (fiindcă bea), cum nu știe să fie femeie (pentru că se îngrașă), cum nu se pricepe la a fi un tată bun (deoarece nu e niciodată prezent). Totuși, în cele din urmă, deviem vina dinspre acuzat înspre familia acestuia:

— Ascultă, nici măcar nu e vina ta, maică-ta e cea care...

Cu alte cuvinte, „caută să fii și tu ca mine, iubito!", „procedează ca mine, iepuraș!": apucă-te și tu de sport, fă psihoterapie, mergi la cursuri de pictură. Dacă a mers în cazul meu, va merge și la tine! Nu numai că le cerem partenerilor noștri să se schim- be, dar le impunem și cum să o facă: „ar trebui să..., dacă eu aș fi în locul tău, eu aș face... etc."

Este perfect adevărat că există persoane cu care nu se poate trăi, care constituie un pericol atât pentru ele însele, cât și pentru ceilalți. Cum să nu-ți dorești ca nevasta ta să nu mai bea, zi de zi, până cade lată? Cum să nu visezi ca soțul tău, un adevărat Don Jüan, să devină într-o bună zi un soț fidel? Cum să nu vrei să înceteze o dată pentru totdeauna toată această nebunie cu chel- tuielile exagerate sau cu patima jocurilor de noroc - sau poate cu toate gesturile și vorbele agresive? Aceste „defecte" reprezintă adevărate tragedii care atârnă greu asupra vieții noastre și a copiilor noștri. Ne tulbură și ne fac să suferim. Dacă permitem toate aceste critici, o facem, oare, pentru a fi fericiți și pentru a da trăinicie cuplului nostru?

REPROȘURILE ACCENTUEAZĂ DEFECTELE...

Motivele noastre sunt justificate, însă nu ne folosim de mijloacele corecte. Fie ele agresive, blânde sau psihologice, sunt sortite eșecului. Cel puțin atunci când ele vizează nu micile obiceiuri oarecum supărătoare, ci elementele constitutive ale unei persoane: zgârcenia, răceala, atitudinea maniacală, o anumită tulburare sau, de exemplu, orice formă de abatere compulsivă: cheltuieli, alcoolism, tulburări alimentare, sexuale, agresive etc. Deoarece acestea constituie mecanisme de apărare, apărute pentru a calma unele tensiuni psihice. Or, criticile nu fac decât să agraveze și mai mult tensiunile, accentuând suplimentar acele insuportabile „mecanisme de apărare". Altfel spus, cu cât îi reproșăm mai mult cuiva că bea, cu atât acea persoană devine mai tulburată de faptul că bea prea mult și ajunge să bea și mai mult.

Pentru a ne face pe plac și a ne demonstra că se poate lipsi de băutură, să zicem, celălalt are s-o lase mai moale cu cocteilurile, pentru o vreme. însă tensiunile psihice continuă să fie acolo. în lipsa alcoolului care să le aline, acestea cresc și tot cresc, sfârșind printr-o recidivă și mai spectaculoasă decât precedentele. Dacă nu cumva vrea doar să lase impresia că a reușit: se preface că nu mai bea, dar are sticla ascunsă la spate.

Trebuie să înțelegem că, în ciuda suferinței noastre cât se poate de reale, în ciuda situației conjugale absolut intolerabile și a faptului că nu dorim decât binele partenerilor noștri de viață, a vrea să-i schimbăm pe cei pe care pretindem că îi iubim echivalează cu o violență de proporții. Robin Norwood, psihotera- peut și autor al cărții *Femei care iubesc prea mult,* insistă asupra acestei idei-cheie: „Nevoia de a reuși să îl schimbi pe celălalt reprezintă unul dintre cele mai distructive elemente ale unei relații"

în fond, nu este decât un mod de a spune:

— Nu te iubesc așa cum ești. Nu ești așa cum trebuie. Nu te potrivești cu mine...

Această formă de tiranie amintește de cea a părinților care aspirau altădată să-și „dreseze" copiii. Pe lângă faptul că partenerii noștri de viață nu sunt copii, nu ar trebui să ne mire faptul că, atunci când îndreptăm un deget acuzator în direcția lor, aceștia reacționează într-o manieră tot atât de infantilă, pe cât este a noastră de abuzivă. Precum niște copii prinși cu mâța în sac, aceștia fie neagă:

— Nu sunt deloc așa cum spui tu!

Fie se revoltă:

— Eu ce să mai zic, tu te-ai uitat la tine?

Fie adaugă:

— Aha, deci nu-ți convine că beau! Bun, atunci, hai noroc!

RELAȚIA SUFERĂ DE O BOALĂ, DAR CARE ESTE ACEASTA?

Să îi lăsăm în pace puțin pe partenerii noștri, care știu perfect la ce să se aștepte: oare nu le-am adresat aceleași reproșuri, de mii de ori, și fără succes? Să încercăm să schimbăm ceea ce se poate schimba mai ușor, adică pe noi înșine, cultivând o altă perspectivă. Cum? încetând să mai credem, de pildă, că „ticăloasele lor defecte[z/] sunt canalizate în direcția noastră. Bineînțeles că, într-un fel, constituie o provocare să bea sub nasul nostru (cu atât mai mult cu cât știu că lucrul acesta ne deranjează). Sau să flirteze în fața noastră (când infidelitățile lor ne rănesc profund). Sau, știind că ne este rușine cu zgârcenia lor, să se sustragă de la achitarea notei de plată, la restaurant, motivând că ei n-au mâncat anumite feluri etc.

„Dacă ne iubesc cu adevărat, se vor schimba", ne spunem, dar nu așa stau lucrurile! Nu ne schimbăm pentru a-i face cuiva pe plac. în cea mai mare parte dintre cazuri, nu ne putem schimba nici măcar pentru noi înșine, din același motiv pentru care ne este imposibil să ne

lăsăm de băut, de îngrășat, de agresat. Este un lucru peste puterea noastră de înțelegere. De vină este ceea ce psihanalista Christiane Olivier numește „căpcăunul interior", care ne îndeamnă la violență, la autodistrugere și la fugă. Iar când acțiunile acestuia încep să ia amploare, este momentul să le înțelegem, după cum ne sfătuiește Claude Héraud, sub forma unui apel: „Agravarea ticurilor, a defectelor, a obiceiurilor nesuferite, a leneviei sau a semnelor de neglijență se cere interpretată sub forma unui apel disperat, ca indicator al unei stări proaste, poate chiar disperate. Acest lucru înseamnă că există ceva ce nu merge, fie pe plan conjugal (ne simțim neputincioși, judecați, neiubiți), fie pe plan personal (vine ca urmare a unui șoc, a unui doliu sau pentru că întâmpinăm dificultăți la locul de muncă)"

Pentru a identifica limpede sursa durerii în cadrul relației, începem prin a ne plânge discret: „Nu suport să...". Apoi, depășim această văicăreală, această milă de sine și trecem la nivelul următor: mai exact, ce nu merge în această relație? Haideți să nu ne mai gândim numai la personalitatea evident problematică a partenerului nostru de viață, ci la ceea ce e greșit INTRE noi!

Niévès dădea vina exclusiv pe alcoolismul soțului ei pentru distrugerea mariajului lor. însă ea știuse dintotdeauna că el bea; cu toate acestea, preț de șapte ani, a rămas profund îndrăgostită de el. El bea. Ea nu bea. Aceasta face cumva parte din descrierea fiecăruia dintre ei, la fel cum fiecare are propriile preferințe alimentare. De altfel, Damien nici n-a fost vreodată realmente beat, ci doar ținea la doza lui de whisky din fiecare seară și la litrul de vin de la ora mesei.

După care a venit șomajul. Chiar și în cazul acesta, nu șomajul în sine a ridicat probleme, ci mai degrabă repercusiunile acestuia asupra relației. Ne punem întrebarea: ce a devenit insuportabil? Niévès, de pildă, și-a dat seama că erau două lucruri care o copleșeau. Primul era faptul că soțul ei o trata ca pe un copil, ascunzându-i

greutățile financiare, sub pretextul că ea „nu e îndeajuns de puternică pentru a le face față". Iar al doilea că, în cele mai proaste momente ale lui, era în stare să facă pipi în pat și să se pună pe plâns în brațele ei, ca un bebeluș, implorând-o să îl consoleze pentru că e doar „un ratat"

Niévès își dorea să facă parte dintr-un cuplu în care ea să joace doar rolul femeii în raport cu bărbatul, fără a face nici pe fetița, nici pe mama.

Dacă Damien nu putea schimba nimic referitor la alcoolismul său fără a apela la o îngrijire autentică, specializată, aceasta nu-1 împiedica să înțeleagă de ce situația devenise insuportabilă pentru femeia de lângă el și să facă unele eforturi ca, de-aici înainte, să se comporte ca un partener cu normă întreagă, împărtă- șindu-i acesteia grijile materiale și preluând el însuși controlul asupra celor mai regresive aspecte ale bolii sale. După o lungă discuție, în cadrul căreia Niévès a exprimat tot ceea ce nu îi convenea, împreună cu temerile și dificultățile resimțite, Damien a hotărât că vor merge amândoi la bancă, pentru a vedea care este situația, în speranța că, în felul acesta, vor găsi o soluție, grație acestei noi transparențe financiare. Cât despre dependența de alcool, Damien a decis că ar fi cel mai bine ca bețiile și mahmu- rerile să și le „ducă" în patul lui, adică să doarmă separat (atunci când nu fac dragoste) și să încerce să își vorbească mai mult unul altuia. în acest fel, lucrurile merg bine deja de cinci ani. Damien și-a găsit altceva de lucru, iar cei doi și-au revenit din punct de vedere financiar, acum fiind cu datoriile la zi. Bea în continuare destul de mult, însă în mod rezonabil în timpul zilei, astfel încât să-și păstreze slujba, iar seara... Niévès nu știe nimic. Nu mai este treaba ei. Niciodată nu o să-i mai verifice ascunză- torile, și nici cantitatea de băutură din sticle. Nu e de datoria ei să îl supravegheze. Nu trebuie să-i fie mamă. Și nici el fiu. Alcoolul a devenit intimitatea lui, viața sa privată. Un teritoriu rezervat lui, în exclusivitate, unde ea nu pătrunde, nu are de suferit de pe urma lui și nici nu

trebuie să-1 împartă cu el.

DIMINUAREA TENSIUNILOR

Stilul lor de a rezolva această dificultate pare plin de respect și de foarte bun augur. Simțindu-se iubit, acceptat așa cum este,
Damien își poate imagina că, indubitabil, într-o bună zi, când va fi pregătit, va lua măsuri pentru a se vindeca el însuși, prin mijloace proprii de acest flagel care, evident, îi strică viața. Când vrem să ne schimbăm partenerul de viață, riscăm să stârnim bestia din el. Reproșurile din partea noastră declanșează teama și iritarea, iar sfaturile venite de la noi îl derutează pe celălalt. Cel mai bine este ca el însuși să ajungă să-și pună întrebări și să-și găsească propria cale către vindecare.

Bunăvoința, acceptarea celuilalt așa cum este el, în loc să vrei să-1 schimbi, conturează o relație ca de la adult la adult. „Să-i ceri mărului să facă smochine", cum sună un citat din Biblie, nu face parte din arsenalul necesar facilitării.

O altă modalitate de a aduce o gură de oxigen constă în a nu mai căuta să obții toate satisfacțiile din aceeași sursă. Dacă suntem prea pasionali, exclusiviști și idealiști, chiar... naivi, atunci îi cerem totul iubirii și îi cerem prea mult. Plecăm de la ideea că partenerii noștri de viață trebuie să fie perfecți și să ne satisfacă pe toate planurile: afectiv, material, sexual, chiar intelectual; să fie părinți buni pentru copiii noștri și să iubească marea, pentru că noi iubim marea, să le placă prietenii noștri pentru că și noi îi plăcem, să îl iubească pe Elvis fiindcă e idolul nostru... Și mai ce?

Femeia ideală și Făt-Frumos poartă o vină substanțială în tot ce înseamnă viața de cuplu, fiindcă ne dau iluzia că există undeva, cineva anume, care ne corespunde din toate punctele de vedere. Robin Norwood, în *Femei care iubesc prea mult,* utilizează o imagine grăitoare pentru a-i descrie pe cei care așteaptă prea mult (sau totul) de la

partener și se pripesc să-i facă reproșuri acestuia când nu se ridică la înălțimea exigențelor lor exacerbate.

Este vorba despre o femeie care, înțelegând că are nevoie de apă pentru a trăi, scufundă o găleată în puțul pe care scrie „soți" și constată decepționată că nu reușește să scoată îndeajuns de multă apă. Apoi, în loc să-și scufunde găleata altundeva, în puțuri pe care scrie prieteni, muncă, asocieri, familie, o lasă în jos din nou în puțul cu soți și devine din ce în ce mai furioasă. Vociferează întruna și varsă din găleată mai mult decât reușește să scoată la suprafață... „Greșeala ei este că vrea cu orice preț să scoată dintr-un singur puț toată apa de care are nevoie... Nu trebuie să ne încăpățânăm, să ne autocompătimim și să perseverăm în a-i cere aceleiași surse totul", comentează psihoterapeu- tul.

Pentru a ne simți împliniți în viață, avem nevoie de dragoste, dar și de activități, de relații, de pasiuni pentru timpul liber. Cu cât ne diversificăm mai mult satisfacțiile și sursele plăcerii, cu atât punem mai puține poveri pe umerii partenerilor noștri, având pretenția să ne dea până și luna de pe cer.

ORBIȚI ÎN FATA PROPRIEI NEFERICIRI

Și dacă această dorință obsesivă de a-1 „vindeca" pe celălalt nu este decât o modalitate de a uita de propriile noastre neajunsuri și probleme? Resortul acesta psihologic este atât de frecvent, încât americanii i-au găsit până și un nume: codependență. Simptomul acesta constă în alegerea de către o persoană a unui partener care are o problemă (alcoolism, toxicomanie, agresivitate etc.), cu scopul de a se ocupa de cineva căruia îi merge mai rău decât ei. A ne concentra pe problemele CELUILALT prezintă avantajul (dacă îl putem numi astfel) de a le ascunde pe ale noastre. Cel „cu probleme" din cadrul cuplului este, deci, celălalt. Niciodată noi.

Singura noastră problemă ajunge să fie, astfel, acest partener care nu se ridică la înălțime. Boala sa (pe care

poate că o întreținem, o alimentăm sau o conservăm, chiar fără a ne da seama) ne permite să ne distragem atenția de la noi înșine și să ne așezăm pe o poziție de victimă, idealizându-ne rolul, fără să vedem că folosim această relație toxică de parcă ar fi un drog, menit să anihileze propriile angoase.

Cu cât sunt mai grave propriile noastre dificultăți, cu atât mai mult dăm vina pe problema partenerului că ne-a distrus viața. Disprețul acesta, furia resimțită ne înlănțuie de partener, fără scăpare. Nu numai că e obligatoriu ca el să nu se vindece, astfel încât noi să ne păstrăm iluzia pe care o avem despre propriul echilibru, dar trebuie și să ne agățăm de ideea că e neapărat nevoie ca el să se schimbe, fiindcă doar așa ne menținem orbi în fața propriei dureri: „Furia și nu dragostea este cea care îi ține pe oameni captivi în relații nesănătoase", explică Robin Norwood. Mai adaugă: „Trebuie să ne recunoaștem propria neputință în a domina, schimba, controla și chiar ajuta. Trebuie să ne vindecăm de nevoia de a ne afla în permanență în luptă cu cineva, deoarece aceasta constituie singura cale de ieșire din dependență"

DACĂ PERSOANA DE LÂNGĂ NOI S-AR SCHIMBA, AM MAI IUBI-O?

Sunt și alte motive care ne determină să vrem să schimbăm persoana pe care o iubim, în special teama. De data aceasta însă nu mai vorbim despre boală. Persoana respectivă este prea bună pentru noi. Calitățile ei ne agită, ne obsedează și nasc în noi tot felul de complexe. Frumusețea, inteligența, bunătatea acestei persoane ni se par atât de „prețioase", încât ne temem că nu ne ridicăm la înălțimea lor. Ca atare, nici nu încape îndoială că domnia sa va sfârși prin a ne părăsi. Asta numai dacă nu...

Jérôme a cunoscut nu demult o zână. Aflat într-un club, într-o seară, se îndrăgostește de o tânără magnifică, plină de viață și hazlie. Animatoare fiind, își câștigă pâinea cu umor, știind totodată să se facă iubită și respectată. Este

inteligentă. Și felul ei irezistibil de a nu se lua niciodată în serios naște, în egală măsură, un fel de atașament, dar și o distanțare față de toți cei care o abordează. Datorită acestor calități, are tot atâtea prietene, cât și prieteni. Este o tânără foarte curtată și căutată.

Jérôme este pur și simplu subjugat. Fără a se aștepta la rezultate spectaculoase, el începe să o curteze cu stângăcie, dar fata este cucerită de nepriceperea și sinceritatea care îl caracterizează. Acest nătăfleț o înduioșează. Iar el nu se mai uită în urmă. Simte că se transformă într-un zeu, în brațele ei de zeiță. Devine tot mai chipeș, își îndreaptă umerii. Cuplul face senzație. Poate e doar o impresie, însă i se pare că prietenii, părinții îl respectă cu toții mai mult acum, de când iese cu o femeie așa de frumoasă, liberă și independentă. In plus, mai trebuie precizat și că, din punct de vedere sexual, este pur și simplu înnebunit după ea.

Intr-o zi, când se simte mai îndrăzneț, bărbatul o cere în căsătorie, iar ea acceptă. Cu toate acestea, în adâncul ființei sale, nu este atât de sigur de el. Femeia aceasta este prea frumoasă pentru el, și, cum în inima noastră se confruntă forțe în favoarea, dar și împotriva dragostei, individul începe un plan de sabotare. Face tot ce-i stă în putință ca să o schimbe. Mai întâi, îi cere să poarte fuste mai puțin scurte, decolteuri mai puțin adânci, să încerce să-și lase părul să revină la nuanța lui naturală, să nu se mai arate într-atât de binevoitoare față de prietenii lor.

Cum este bună și... complexată de fosta ei profesie, tânăra femeie se lasă condusă. Puțin câte puțin, se transformă într-o mică gospodină și menajeră, în care nimeni n-ar mai recunoaște-o pe cea care, în urmă cu doar cinci ani, era considerată regina nopților din La Rochelle. Până la urmă, bărbatul reușește atât de abil să îi distrugă șarmul erotic, că sfârșește prin a nu o mai dori nici măcar el. Aceea pe care o iubea cândva a dispărut cu totul...

Se vor găsi întotdeauna motive îndeajuns de bune pentru a-i iubi pe partenerii noștri exact așa cum sunt, inclusiv cu cele mai insuportabile defecte ale lor. Vrând prea mult să-i schimbăm, nu riscăm doar sănătatea relației, ci însăși dragostea pe care le-o purtăm. Fiindcă a-1 schimba pe celălalt are drept rezultat bulversarea motivelor care au stat la baza alegerii noastre când ne-am îndrăgostit de el.

CAPITOLUL XIX

E nevoie de comunicare pentru a se înțelege reciproc mai bine

Trebuie să comunicăm. Să nu vorbim este deosebit de periculos pentru cuplu! Dar ce ar trebui să ne spunem? Și, mai ales, cum? Știm foarte bine că anumite conversații se sting ușor, în vreme ce altele sunt purtate degeaba, fără vreun scop anume, atunci când oamenii nu-și spun, de fapt, nimic. Despre ce este vorba, atunci? Despre a mărturisi ce ne stă pe suflet. Despre a exprima toate durerile care ne apasă, pe măsură ce le identificăm, pentru a le împiedica să ne îngreuneze și să ne denatureze relația de cuplu.

„DACĂ M-AI IUBI CU ADEVĂRAT, ATUNCI AI ȘTI că simt totul, fără a simți nevoia să ți-o spun", punctează îndrăgostiții decepționați, atunci când noi, nedând dovadă de dragoste sau sensibilitate, n-am știut să îi „ghicim" Numai că iluzia aceasta despre iubire amintește de convingerea aceea pe care o au copiii, conform căreia mami și tati văd totul, înțeleg și știu totul. în cadrul unei iubiri adulte, ceea ce nu merge nu poate fi ascuns si trecut cu vederea. Pentru că, în ciuda dorinței noastre de a fi una cu celălalt, suntem două făpturi cu totul diferite. Nevorbind, există un risc mare de a le „împrumuta" partenerilor noștri propriile dorințe și nevoi.

De a crede că celălalt știe, când, de fapt, nu știe nimic. Dar și de a ne distanța mult prea mult, fiindcă nu ne-am acordat răgazul necesar pentru a ne reajusta unul la altul.

Perioadele de schimbare sunt deosebit de sensibile. Acestea, mai mult decât altele, comportă cele mai mari riscuri de apariție a distanțării și a neînțelegerilor. Putem crede, în lipsa dialogului, că suntem pe fază, dar visurile și dorințele noastre se abat de la traseul lor. După cum scrie și medicul Gérard Leleu, în cartea lui, *L'intimité et le couple:* „Nu ne iubim cu vorbe, dar nici nu ne putem descurca fără ele"

Câte relații a ratat Sara, din cauză că nu a spus din timp ce nu mergea, cu fiecare dintre bărbații ei? Nu era dispusă să-și asume riscul de a fi mai puțin iubită. Dar ce este oare mai riscant: să spui lucrurilor pe nume sau să lași situația să se deterioreze, văzând cu ochii, să lași să se instaleze nemulțumirile, ranchiunele, în loc să le exprimi, pe măsură ce ele apar? De multe ori, când femeile se exprimă, bărbații le socotesc o adevărată „pacoste" Poate că trebuie să ne însușim rolul acesta, de pacoste, pentru ca relația să dureze, iar noi să progresăm și de-o parte, și de cealaltă, în aceeași direcție.

Evident, aceasta nu presupune să ne apucăm să incriminăm fiecare amănunt legat de viața noastră comună. Sau să îi facem reproșuri partenerului, cât e ziua de lungă. Se știe faptul că niciodată nu sunt bine primite mesajele de tipul:

— Tu niciodată nu...

— Tu mereu faci...

Nu vorbim aici nici despre a copleși, nici despre a vrea să controlăm, să stăpânim sau să îl schimbăm pe celălalt, ci despre a încerca să ne facem înțeleși. Despre a ne exprima sentimentele și greutățile, printr-o anumită deschidere, lăsând loc pentru un răspuns, pentru dialog: „Tu ce crezi despre asta?".

Toate exigențele trebuie să aibă un efect benefic, mai

ales asupra relației: „Uite, mie nu îmi convine că... Mi se pare că am aripile tăiate. Nu reușesc să mă mai simt bine. Nu reușesc să progresez. Nu mai sunt fericită, ție cum îți este?"

Doar exprimându-ne propriile frici, emoții (dar și propriile surse de satisfacție, dragostea, dorința de a continua), lucrurile pot evolua pe partea afectivă, însuflețite de sentimentul că formăm o pereche „autentică". De aici vine și importanța cunoașterii precise a ceea ce suntem și a ceea ce ne dorim.

TONUL, CARE EVIDENȚIAZĂ CHIAR MAI MULT DECÂT CUVINTELE...

Cu toate acestea, celebra comunicare atât de analizată are la bază mai degrabă o stare de spirit decât o seamă de cuvinte. Partenerii noștri au nevoie să se simtă iubiți, chiar și în momentele în care mărturisim ce avem pe suflet. Iar dragostea se cunoaște și din inflexiunea vocii, din blândețea ce transpare din ea, din zgomotele pe care ea le emite. La fel de mult cântărește alegerea momentului oportun pentru a aborda un subiect complicat, un răgaz caracterizat de liniște și disponibilitate. Momentul în care ne simțim îndeajuns de siguri de noi înșine, încât să putem discuta cu blândețe și, totodată, cu convingere.

Francesca, de exemplu, evocă acea „mantie de cuvinte care o învăluie", de câte ori îi vorbește soțul ei. Prin limbajul pe care îl inventează, numele de alint pe care i le dă, modul dulce în care pronunță cuvintele, o învăluie într-o bulă delicată, care a menținut-o ani de zile în relația riscantă dintre ei. Avem nevoie să simțim că ființa iubită inventează pentru noi cuvinte unice. Și, în același timp, să ne dăm seama din tonul vocii ei în ce măsură contăm pentru ea. Acest ton al vocii evidențiază, chiar mai bine decât vorbele în sine, încărcătura emoțională față de o anumită persoană. Trădează adevărata noastră dorință de

a ne deschide ori, dimpotrivă, indiferența, asemănătoare acelor saluturi spuse în grabă, în zilele de luni dimineața:

— Salutare, *cemaifacibinebravo!*

Tonul vocii deschide calea către intimitate. El este cel care trezește încrederea din noi, care încurajează comunicarea de orice fel și deschiderea sufletului. Cât despre intimitate, aceasta permite menținerea unei relații vii, fecunde, agreabile. Mulțumită ei, continuăm să ne arătăm interesați și surprinși unul de celălalt. Ea este cea care ne dă senzația că avem „pe cineva alături", pe toată durata vieții noastre. Tot ea îi dă partenerului nostru minunatul sentiment că este iubit așa cum este el. Cu atât mai mult cu cât îl știm atât în ipostazele plăcute, cât și mai puțin plăcute, puternic, dar și vulnerabil, cutezător, dar și laș, inteligent și, poate, uneori prostuț. Pentru că îl acceptăm în toată umanitatea lui.

DELICIILE INTIMITĂȚII

Această intimitate este cel mai prețios cadou pe care ni-1 face dragostea. Ne ajută să ne împăcăm cu slăbiciunile noastre, cu părțile urâte din noi, cu latura noastră obscură. Dar cum se obține ea? Lent și cu răbdare. Vine ca rezultat al unei încrederi ce se câștigă. în intimitate, totul se rezumă la a fi cât mai autentic. La a ne abandona. La a da în vileag tot ceea ce ne trece prin gând, prin inimă și prin suflet, știind că celălalt va fi interesat, va căuta să învețe ceva din ceea ce ni se întâmplă și ne va accepta punctul de vedere, chiar dacă e diferit de al lui, iar noi să-i întoarcem favoarea. La intimitate se ajunge cu fiecare zi care trece, prin consecvență și răbdare. Seamănă cu o expresie citită în *Micul Prinț,* de Saint-Exupéry: „Imblânzește-mă!"

Intimitatea mai presupune și să-i consacrăm puțin din timpul nostru. Necesită plimbări, apropieri, clipele acelea privilegiate în care două inimi se reîntâlnesc. Nu este compatibilă cu prea multă muncă, nici cu constrângerile ori cu serile petrecute numai în fața televizorului. Trebuie

să avem grijă de ea. Este incompatibilă și cu luptele pentru acapararea puterii și cu necesitatea de a distruge. „Opusul iubirii nu este ura, spunea Jung. Ci puterea"

Nu în ultimul rând, intimitatea nu este compatibilă nici cu culpabilizarea celuilalt, care a făcut sau n-a făcut ceva, a zis ori n-a zis cutare lucru. Nimic nu ne împiedică să ne exprimăm sentimentele în cadrul cuplului din care facem parte, însă trebuie ca lucrul acesta să-1 facem întotdeauna într-un spirit de deschidere în fața diferențelor și fără rivalitate. Intimitatea se rezumă, de fapt, la un singur cuvânt: adăpost...

FĂRĂ A SPUNE TOTUL...

In acel adăpost, prin ton, prin vorbe, dar și prin anumite tăceri.

Sociologul Jean-Claude Kaufmann, autorul cărții *La trame conjugale. Analyse du couple par son linge,* făcea următoarea observație: „O anumită etică a vieții în comun ne determină să alungăm secretele, minciunile și ascunzișurile. îndrăgostiți! jură că își vor spune mereu adevărul, tot adevărul și numai adevărul. Numai că această transparență este un mit. Nu există cuplu care să funcționeze pe principiul autenticității absolute și, de altfel, soții nu ajung decât la al treilea nivel de confidențe" Fiecare dintre noi necesită o viață privată. Spațiul alocat nouă în cadrul unei relații ne permite crearea acelei distanțe afective atât de necesare. Unde te duci? La ce te gândești? Ce faci acum? Curiozitatea și intruziunile de tipul acesta pot lăsa impresia că ne-am întors în căminul mamei. Ca să nu mai spunem cât de plictisitor ar fi ca persoana cu care ne împărțim traiul să ne povestească de-a fir a păr ce i s-a întâmplat în fiecare zi, revărsându-și asupra noastră toate stările! Câtă lipsă de respect, până la urmă! Am fi copleșiți de un asemenea monolog. Am avea sentimentul deloc plăcut că suntem un soi de tomberon, numai bun pentru ca partenerul să-și verse preaplinul în el. Gândirea aceasta ne poate ajuta să scăpăm de ideea de

„a spune totul", fiind un semn de respect și, în același timp, o plăcere care păstrează fiecăruia partea sa de mister și de independență.

Trebuie să și tăcem, pentru a evita suferința inutilă. La ce bun să-i mărturisești celuilalt că tânjești după un alt bărbat, o altă femeie sau că ai comis o infidelitate? Să ne raportăm, bunăoară, la François, care este sincer îndrăgostit de soția sa, dar și un fus- tangiu cu vechime. Sperase să scape de meteahna aceasta căsă- torindu-se, însă un impuls pe care pur și simplu nu și-1 poate controla îl împinge să le facă pe plac femeilor. Nu este mândru de toate escapadele sale, pe care le numește „prostioare". Crede că sunt „nesemnificative și neloiale", dar nu reușește să se oprească. Dacă ar fi absolvit de vina aceasta de către nevasta sa, cum a făcut Simone de Beauvoir cu Jean-Paul Sartre, lăsându-se convinsă de acesta din urmă când i-a declarat: „Tu ești pentru mine relația necesară. Toate celelalte sunt întâmplătoare", atunci, fără îndoială, omul ar sta cu conștiința împăcată.

Dar François și-a propus să îndure, de unul singur și cu onoare, tot acest sentiment de vinovăție împovărător. Să fie aceasta ipocrizie? Sau lașitate? Când cauzele infidelității își au rădăcinile într-o problemă de cuplu (cei doi s-au îndepărtat unul de celălalt, nu mai fac dragoste), atunci, fără doar și poate, se cer evocate depărtarea și nefericirea care s-au instalat în relație (fără a aduce neapărat vorba despre aventurile oricăruia dintre ei). In schimb, când răul vine în urma unor neînțelegeri pe care un om le are cu el însuși, ar fi mai bine să ne amintim că majoritatea dintre bărbații și femeile înșelate n-ar fi vrut să știe adevărul, pentru că încrederea lor a avut de suferit și li s-a amplificat durerea.

Nimic nu îi rănește pe oameni mai tare ca mărturisirea infidelității partenerilor lor. Și adevărul legat de anumite sentimente poate constitui o formă de violență. La ce ne-ar folosi, de pildă, să-i mărturisim partenerului că mama,

tatăl ori copiii lui din prima căsnicie ne sunt profund antipatici? Bineînțeles, la nimic! Chiar și în cazul în care celălalt ne îndeamnă să-i spunem ce credem „cu adevărat", putem fi siguri că orice critică din partea noastră va fi luată drept atac la persoană, întrucât mama, tata și copiii fac parte din el. Excepție fac situațiile în care celălalt ne-a ales pentru a-i regla propriile probleme afective. în fond, și noi ascundem amintiri din copilăria noastră care ne stânjenesc. Marc nu vrea să recunoască faptul că lucrurile pe care i le spunea inflexibilul său tată încă îl fac să sufere, deși au trecut treizeci de ani de atunci. A fi în continuare rănit de judecățile și exigențele acestei înalte figuri paterne constituie, în ochii săi, un soi de boală rușinoasă. își dorește din suflet să „depășească povestea aceasta" și să se simtă adult. Soția lui nu știe nimic despre exagerările sale, și poate nici nu le-ar crede. în orice caz, dacă i-ar vorbi despre aceste probleme, s-ar simți un gunoi în propriii ochi. Poate că se privează de sprijinul ei; cât despre ea, lucrurile de genul acesta n-ar face decât să o îndepărteze, în loc să aibă drept rezultat apropierea dorită.

Pe de altă parte, există și anumite destăinuiri dureroase care pot avea o rezonanță nebănuită asupra celor pe care îi iubim.

Suntem tentați să credem că nu vor fi atinși sau preocupați de ceea ce spunem, nefiind vorba decât despre poveștile noastre din trecut. însă efectele sunt molipsitoare...

„Există destăinuiri cu atâta încărcătură emoțională, încât nici nu pot fi ascultate. Acestea trezesc în ascultător propriile lui suferințe: își astupă urechile, chiar dacă nu la propriu. Marc va putea să-și spună singur povestea abia când va înceta să se mai simtă ca jupuit de viu și când pragul emoției va fi scăzut întrucâtva", explică Claude Héraud. Păstrând tăcerea în legătură cu detaliile sordide ale copilăriei sale martirice, Marc nu doar își păstrează propriului echilibru, ci îl protejează și pe al soției.

CAPITOLUL XX
... și de a se gândi la sine

Suferința noastră din iubire demonstrează măcar că știm să iubim. Dovedește, de asemenea, că dispunem de sensibilitate, inteligență și de o capacitate crescută de a ne minuna. Stă mărturie asupra faptului că suntem capabili să simțim emoții puternice, să ne dedicăm cu intensitate, să ne pasioneze o anume cauză sau activitate, să savurăm gusturi, să distingem culori, să recunoaștem mirosuri: oare trupul nostru n-a știut, instinctiv, să tresară în anumite ocazii? Că suntem capabili să reflectăm: oare inteligența noastră n-a știut ea să decripteze, cu mult rafinament, anumite gânduri, fapte și priviri?

Având în vedere gradul ei de dificultate, relația dovedește și că dispunem de anumite resurse și de o forță sacră: am îndurat ceea ce era mai rău, negându-ne propriile nevoi, am făcut față agresivității, indiferenței, unui cumul de frustrări, incertitudinii greu de suportat, comportamentelor și stărilor oscilante ale celor pe care îi iubeam nespus de mult.

A fi experimentat toate acestea și a le fi depășit demonstrează ceva: suntem suflete puternice, generoase,

creative și pasionale.
Numai că a venit vremea să încheiem cu toată această risipă. Este cazul să încetăm să ne irosim talentele și să ne înecăm „calitățile" de care dispune inima noastră, în cadrul unei pasiuni dezamăgitoare. Cu sau fără dragoste, fie că suntem într-un cuplu, fie în afara lui, de-acum se cade să le folosim, cu precădere, în folosul propriu.

Nu avem nevoie de alții pentru a fi fericiți. Deținem în interiorul nostru o sumedenie de resurse, dar și motive întemeiate pentru a trăi. Să nu mai așteptăm ca Fericirea, cu F mare, să vină din partea unei singure persoane. Ar trebui mai degrabă să savurăm o mulțime de bucurii mărunte, poate mai modeste, dar categoric la îndemână. Să reluăm legătura cu gusturile proprii, cu lucrurile care altădată ne interesau în mod deosebit, fără complexe și, categoric, fără sentimente de vinovăție. Să acceptăm că iubim ceea ce iubim. Să începem relații cu oameni care chiar ne atrag. Să citim cărțile, publicațiile care ne plac. Să ne uităm la televizor numai la emisiunile care ne distrează și să fredonăm cântecele preferate. Să sărbătorim norocul de a fi în viată, sănătoși si încă tineri, fizic sau sufletește. Si să nu uităm că prea puțin contează ceea ce cred alții!

A venit clipa să înțelegem că în interiorul nostru se ascunde o comoară. Francesca spunea că fiecare dintre noi este „un giuvaer". Hai să ne acordăm timpul necesar pentru a ne da seama care sunt lucrurile care ne fac ființe unice. Chiar excepționale, fiindcă suntem singurii care privim adânc în interiorul nostru și vedem acolo anumite lucruri, simțim, gândim și povestim într-un anume fel. Să îndrăznim să fim cine suntem cu adevărat! Să ne permitem această minunată impertinență de a deține propriile idei, propriul grad de sensibilitate, propria cultură și propria per-spectivă asupra lumii. Să ne încredem în impresiile și intuițiile noastre. Să ne debarasăm de rolurile și reflexele moștenite din copilărie

sau dobândite în urma poveștilor de iubire trăite. Să înlocuim ideea aceasta, de a deține Adevărul, Binele sau Calea cea Dreaptă, înlocuind-o cu certitudinea că deținem o adevărată bogăție, unică și personală.

Deoarece descoperirea sau redescoperirea acestei comori ne va face nu numai fericiți, ci și atrăgători pentru ceilalți. Atunci când o personalitate încearcă să fie așa cum este ea, cu toate particularitățile ei, în toată originalitatea ei, devine foarte seducătoare, pentru că este foarte greu de descifrat. Nu este nici mereu la fel, dar nici mereu altfel: se reînnoiește fără încetare. Mai este seducătoare și pentru că e plină de viață, liberă și fericită

.Concluzie

N-am fost niciodată atât de fericiți în dragoste.

Niciodată nu ni s-a mai întâmplat să ne întâlnim, iubim, separăm, reîndrăgostim, re-re-separăm. Această uriașă roată a dragostei se învârtește la nesfârșit, antrenând în vârtejul ei vertiginos tineri, bătrâni, inimi neîntinate și inimi simple, dar și suflete rănite, obosite, blazate, care poate nici nu mai credeau în iubire.

N -AM FOST NICIODATĂ ATÂT DE FERICIȚI ÎN DRAGOSTE...

N-am fost niciodată atât de fericiți în dragoste... In alte vremuri, trebuia să ai noroc să „dai de cineva bun" și să ții cu dinții de el toată viața, fără a mai beneficia de o a doua șansă. Insă acum avem dreptul de a greși. Chiar dacă dăm greș în dragoste, putem ieși dintr-o relație nereușită pentru a ne căuta fericirea în altă parte, într-o altă legătură ori într-o altă viață.

N-am fost niciodată atât de fericiți în dragoste... Putem iubi pe cine avem chef, fără a mai ține seama de culoarea pielii, de religie sau vârstă, de mediu social sau de gen. Fiecare întâlnire reprezintă o aventură, o posibilă șansă la fericire, o sursă de speranță și de trăinicie: când există atâtea persoane cu părul încărunțit care își caută sufletul-pereche, ridurile de la colțul ochilor noștri nu mai reprezintă o problemă. In tot acest rezervor cu inimi de luat, fără îndoială există cineva care ne-ar putea alege pe noi și ne-ar putea plăcea. Putem iubi de mai multe ori într-o viață. Și la orice vârstă.

N-am fost niciodată atât de fericiți în dragoste..., încât să putem testa cât de bine ne înțelegem, înainte de a ne lua un angajament. începem prin a fi colegi, după care devenim prieteni. Din prieteni ne transformăm în amanți.

Și pornim pe un anume drum împreună, „ca să vedem cum ne merge". Iar când acel „să vedem" merge atât de bine, trecem la testarea pe termen lung. Și atunci, poate, vom ajunge să îmbătrânim împreună. Mână în mână.

Cât despre foștii, ei bine, aceștia ne devin „frați", colegi, parteneri, prieteni, complici pentru întreaga viață. Legăturile noastre cu ei nu mai sunt amoroase, dar devin atât de călduroase.

N-am fost niciodată atât de fericiți în dragoste..., deoarece obișnuiam să cerem totul: bunăstarea, prietenia, progresul în doi și împlinirea pe plan individual, plăcerea, libertatea, siguranța. Și, în mod miraculos, să fie cineva care să ne facă să ne simțim împliniți. Dispunem acum de șansa întâlnirii, a complementarității, a iubirii de sine si, concomitent, șansa de a crede în dragostea noastră. Dar și de a putea locui împreună, fără a ne stânjeni unul pe celălalt, călcându-ne pe bătături.

ÎNTRE O INIMĂ RĂNITĂ ȘI UNA BLINDATĂ

Evident, numeroasele șanse la fericire se plătesc uneori prin rupturi succesive, prin suferințe și perioade din viață în care suntem „pe cont propriu" sau „solo", așa cum îi place lui Jean-Claude Kaufmann să spună. Din motivele care constituie chiar fericirea noastră, nu ni s-a mai întâmplat niciodată să suferim atât din dragoste, căci roata mare a iubirii se tot învârte, doar că uneori fără noi. Se poate ca, atunci când ne lansăm în declarații de iubire, să primim doar răspunsuri de genul:

— Nu, niciodată!

— Da..., însă doar din vârful buzelor.

— Da, pentru moment, până când apare ceva mai bun.

— Da, dar am să te distrug!

— Da, dar numai dacă ești așa cum vreau eu, cine vreau eu să fii....

— Poate..., dar numai când și cum vreau eu.

— Da, a fost bine cât a durat, dar acum s-a terminat....

Libertatea aceasta de a iubi care reprezintă fericirea noastră are și revers: libertatea celor pe care noi îi iubim

de a nu ne mai iubi...

Nu există nici asigurări pentru dragoste și nici vreo garanție pentru inimă, nici măcar garanții sociale necesare pentru a preveni rupturile. Nu ai nicio obligație de a-1 iubi pe tatăl copiilor ei, pe cea care-i este nevastă de peste treizeci de ani, pe amanta fidelă ca o umbră. Această nouă situație amoroasă este liberă, dar și lipsită de „etică". Așa se face că a dat naștere unor temeri noi și unor reflexe de protecție inedite. Putem reveni la vechile modele. Și să continuăm să credem în Ea, Unica, sau în Făt-Fru- mos, în femeia ideală și în dragostea care ne lovește ca un fulger, când ne așteptăm mai puțin. Sau să ne convingem singuri că dragostea nu comportă riscuri, că femeia noastră rămâne „a noastră", orice am face și pentru toată viața. Ne agățăm de acel „da, pentru acum și pentru totdeauna", chiar dacă ne pierdem nu doar bucuria, ci și sănătatea și echilibrul. In mod la fel de naiv, putem crede că este suficient să facem dragoste o singură dată pentru a ne iubi tot restul vieții. „Bărbații nu știu să iubească", ne-am spune atunci, chiar dacă ei nu ne-au promis nimic.

Dacă inimile ne sunt rănite, acest lucru se întâmplă din cauză că ne aruncăm cu capul înainte, prea repede și prea intens. Dacă inimile ne sunt blindate, atunci ne ferim, ne eschivăm, pentru că nu mai suntem dispuși să riscăm. Pentru noi, dragostea este prea periculoasă, rupturile mult prea numeroase, angoasele prea puternice, femeile prea „complicate", bărbații mult prea „egoiști" Retrași în singurătatea noastră ca într-un buncăr, rămânem la adăpost de tot soiul de întâlniri. Preferăm să visăm la dragoste și la fericire, în loc să le trăim cu adevărat, cultivând în fanteziile noastre amintirea unei femei ideale sau a unei iubiri pierdute. „O mulțime de oameni se intersectează cu marea dragoste, fără a putea să o trăiască. Se cred disponibili fără a fi cu adevărat, fiind mult prea marcați de suferințele lor amoroase ori de

durerile din copilărie. Se poate să-și favorizeze un alt aspect al vieții lor, cum ar fi cariera. Sau să viseze la o iubire ideală și să se închidă în fața dragostei reale", constată Catherine Bensaïd, psihoterapeut și autoare a cărții *Histoire d'amour, Histoires d'aimer*. A refuza să suferim constituie dreptul fiecăruia dintre noi, dar echivalează adesea și cu tristețea noastră.

Si ÎN DRAGOSTE ȚINEM SEAMA DE «PRINCIPIUL PRECAUȚIEI»

Intre aceste două extreme - inima rănită și inima blindată - există și un alt mijloc de care ne putem folosi, unul progresiv și prudent. Pentru a întâlni dragostea, trebuie să îndrăznim să avem parte de eșec, adică să explorăm, să încercăm și să... ne și înșelăm. Și să fim destul de siguri și convinși de propria valoare, încât să putem încasa refuzuri, decepții, incompatibilități, fără a ne simți distruși. Trebuie să căutăm dragostea, însă cu înțelepciunea de a nu îi cere mai mult decât poate ea să ne ofere. Aceasta este cheia unei vieți fericite în doi. Mai departe, este necesar să ne găsim un partener cu care să fim pe aceeași lungime de undă. Dacă a iubi constă în a fi împreună pentru a sărbători viața, atunci unii refuză să fie împreună, iar alții să celebreze viața. Primii sunt cei care resping ideea de cuplu. Iar următorii, ideea de fericire. Au existat și vremuri când nici nu aveam de ales: puteam doar să plecăm sau să rămânem. Astăzi însă, au apărut mai multe soluții. Putem pleca și, în același timp, rămâne buni prieteni, înțelegând ce nu a mers, fără să ne simțim distruși. De asemenea, ne putem despărți pentru moment, doar pentru a ne reuni mai târziu. Să nu fim prea presați de ideea de a iubi. Am văzut deja că principala noastră greșeală nu este că iubim prea mult, ci prea repede. Iubirea vine Ia momentul potrivit și în etape. De fiecare dată, rămâne să ne asigurăm că inimile, intențiile, dorințele vibrează la unison, în ideea de a nu suferi (în mod inutil) pentru că ne-am trezit visând numai noi. Să aplicăm și în dragoste acel celebru principiu al „precauției", care ne face disponibili, însă fără a ne lăsa orbiți și fără a ne precipita. Mai trebuie să știm și cum să

ne bucurăm de toate ocaziile frumoase care ni se ivesc în cale, după ce am trecut de etapa întâlnirilor sau chiar din timpul ei: să savurăm orice revedere, să stabilim relații de prietenie cât mai strânse, consolidând însă și latura carnală, și pe cea sportivă, festivă, gurmandă etc. în fine, să știm să profităm de tot ceea ce se poate, după cum ni se strigă îmbietor prin piețe.

Bibliografie

Francesco ALBERONI, *Le choc amoureux* (Éditions Pocket); *Je t'ai- me*| (Éditions Pocket).

Christophe ANDRÉ și Francis LELORD, *L'estime de soi* (Éditions Odile Jacob).

Catherine BENSAÏD, *Histoire d'amour, Histoires d'aimer* (Éditions Laffont).

Steven CARTER și Julia SOKOL, *Bărbați care nu pot iubi* (Editura Philobia, 2019).

Françoise CHANDERNAGOR, *La premiere épouse* (Éditions de Fallois).

Alain CORNEAU, *N'y a-t-il pas d'amour heureux?* (Éditions J'ai Lu).

Dr. Boris CYRULNIK, *Les nourritures affectives* (Éditions Odile Jacob).

Donald G. DUTTON, *La violence dans le couple* (Bayardéditions).

Alberto EIGUER, *Le pervers narcissique et son complice* (Éditions Dunod).

Susan FORWARD, *Parents toxiques* (Éditions Stock).

John GRAY, *Bărbații sunt de pe Marte, femeile sunt de pe Venus* (Editura Vremea, 2006).

Dr. Marie-France HIRIGOYEN, *Le harcèlement moral, la violence perverse au quotidien* (Éditions Syros).

Maurice HURNI și Giovanna STOLL, *La haine de l'amour. La perversion du lien* (Éditions L'Harmattan).

Dr. Gérard LELEU, *L'intimité et le couple* (Éditions Flammarion).

Jean-Claude KAUFMANN, *La trame conjugale. Analyse du couple par son linge* (Éditions Nathan). *La femme seule et*

Iubiri
dureroase
le Prince Charmant (Éditions Nathan)

.Bibliografie

Pia MELLODY, *Vaincre la dépendance* (Éditions J'ai Lu).
Gérard MERMET, *Francoscopies 2001* (Éditions Larousse).
Alice MILLER, *Chemins de vie* (Éditions Flammarion).
Michael Vincent MILLER, *Le terrorisme intime* (Éditions Laffont).
Dr. Sylvain MIMOUN și Élisabeth CHAUSSIN, *L'univers masculin* (Éditions du Seuil).
Isabelle NAZARE-AGA, *Les manipulateurs sont parmi nous* (Éditions de l'Homme), *Les manipulateurs et l'amour* (Éditions de l'Homme).
Robin NORWOOD, *Femei care iubesc prea mult* (Litera, 2019).
Christiane OLIVIER, *L'ogre intérieur* (Éditions Fayard).
Yvonne PONCET-BONISSOL, *Amour trahi et harcèlement moral.*
Pour en finir avec les tyrans et les pervers (Éditions Résidence).
Daniel și Kathleen RHODES, *Le harcèlement psychologique* (Éditions Marabout).
Kathy SOUFFRON, *Les violences conjugales* (Éditions Milan, colecția *Les essentiels).*
Deborah TANNEN, *Ce spun eu și ce înțelegi tu* (Editura Litera, 2015).
Maryse JASPARD, *Populations et sociétés,* nr. 24, ianuarie 2001.

Două asociații: 9

- Violențe conjugale. Serviciul de informații pentru femei: 01 40 33 80 60.
- S.O.S violența în familie, asociația de luptă împotriva violenței: 11, str. Taine. 75012 - Paris.

Un contact :

- Dacă doriți să vă exprimați o reacție, să faceți o mărturisire, autoarea cărții vă răspunde pe internet: patricia.delahaie@laposte.net